T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

3 NUMARALI ÇANKIRI ŞER'IYYE SİCİLİNİN (H.1091-1092/M.1680-1681) TRANSKRİPSİYON VE DEĞERLENDİRMESİ

BELEMİR ÖZDEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Saim YÖRÜK

Çankırı - 2019

T.C.
ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

3 NUMARALI ÇANKIRI ŞER'IYYE SİCİLİNİN (H.1091-1092/M.1680-1681) TRANSKRİPSİYON VE DEĞERLENDİRMESİ

BELEMİR ÖZDEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Saim YÖRÜK

Çankırı – 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa

Bilimsel Etik Bildirimi ..…….. **iii**

Tez Kabul ve Onay ……..……..... **iv**

Önsöz ……..…… **v**

Özet ……..…….. **vi**

Summary ..... **vii**

Kısaltmalar …….……..…… **viii**

Tablo Listesi ……..…….. **ix**

1.GİRİŞ..... **1**

1.1.Şer‘ıyye Sicilleri..... 2

1.1.1.Şer‘ıyye Sicillerinin Önemi ve Tarihi Değeri..... 2

1.1.2.Şer‘ıyye Sicillerindeki Belge Türleri..... 4

1.1.2.1. Kadılar Tarafından İnşa Olunan Belgeler..... 4

1.1.2.2. Başka Makamlardan Sadır Olan Belgeler..... 8

1.1.3. Konularına ve Türlerine Göre Belgeler..... 10

1.1.3.1.Konularına Göre Belgeler..... 10

1.1.3.2.Türlerine Göre Belgeler..... 11

1.4.Çankırı Şer‘ıyye Sicilleri..... 12

1.1.4.1.Çankırı Şer‘ıyye Sicillerinin Genel Durumu..... 12

1.4.2.Çankırı Şer‘ıyye Sicillerine Dayalı Yapılan Çalışmalar..... 13

1.1.4.3. 3 Numaralı Çankırı Şer‘ıyye Sicilinin (1091-1092/1680-1681) Tanıtımı ve Transkripsiyonda Takip Edilen Metot..... 14

1.2. Çankırı Adının Menşei, Tarihi Ve Coğrafi Özellikleri..... 16

2.3 NUMARALI ÇANKIRI ŞER‘IYYE SİCİLİNİN (1091-1092/1680-1681) TRANSKRİPSİYON VE DEĞERLENDİRMESİ **20**

2.1.Belge Özetleri..... 20

2.2.Metnin Transkripsiyonu..... 66

3.3 NUMARALI ÇANKIRI ŞER‘IYYE SİCİLİNE GÖRE ÇANKIRI…... 155

3.1.Fizikî Yapı..... 155
3.1.1.Şehir ve Kale 155
3.1.2.Çankırı Mahalleleri..... 157
3.1.3.Dini ve Sosyal Nitelikli Yapılar..... 159
3.2.İdari Yapı..... 163
3.2.1.Kaza ve Köyler..... 164
3.2.2.Görevliler 165
3.2.2.1.Ehl-i Örf..... 165
3.2.2.2.Ehl-i Şer'..... 169
3.2.Sosyal Hayat..... 172
3.3.1.Aile Hayatı..... 172
3.3.2. Asayiş olayları…….. 174
3.3.3. İsim ve Lakaplar …….. 175
3.3.4. Vakıflar……. 176
3.4.Ekonomik Durum..... 178
3.4.1.Vergiler..... 178
3.4.2. Mukaatalar……. 179
3.4.3.Mal ve Eşya Fiyatları..... 179

4.SONUÇ **183**
KAYNAKÇA..... **185**
EKLER .....……. **190**
ÖZGEÇMİŞ..... **194**

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *[3 NUMARALI ÇANKIRI ŞER'İYYE SİCİLİNİN (1091-1092/1680-1681)TRANSKRİPSİYON VE DEĞERLENDİRMESİ]* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

17 /11 / 2019

Belemir ÖZDEMİR

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

[Belemir ÖZDEMİR] tarafından hazırlanan *[3 NUMARALI ÇANKIRI ŞER'İYYE SİCİLİNİN (1091-1092/1680-1681) TRANSKRİPSİYON VE DEĞERLENDİRMESİ]* başlıklı bu çalışma, *[16.07.2019]* tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *[oybirliği/oy çokluğuyla]* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *[TARİH]* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Danışman	: Dr. Öğr. Saim YÖRÜK	İmza: ……..
Üye	: Doç. Dr. Uğur ALTUĞ	İmza: ……..
Üye	: Doç. Dr. Ercan ÇELEBİ	İmza: ……..

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ...../..../ 2019 tarih ve ..... Sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Erol KARCI

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Osmanlı idaresi iki temel unsura dayanmaktadır. Bu unsurlar, ehl-i örf ve ehl-i şer‘ diye adlandırılmakta ve birbirlerinin tamamlayıcısı durumundadır. Ehl-i şer‘ taifesinden olan kadının mali, beledi, askeri ve adli görevleri bulunmaktadır. Kadının görev ve sorumluluklarının geniş olması sebebiyle kadı kayıtları anlamına gelen siciller Osmanlı Tarihinin aydınlatılmasında önemli rol oynamaktadır. Sicillere bakılarak kaza idaresi hakkında fikir sahibi olunabilir, kadının görev ve sorumlulukları, şehrin idari, sosyal, ekonomik, fiziki yapısı hakkında bilgi edinilebilir. Bu sebeple şer‘ıyye sicilleri, şehir tarihine katkı sağlayan birinci elden kaynaklar arasında yer almaktadır. H.1091-1092/M.1680-1681 yıllarını kapsayan bu çalışma, arşiv kataloğuna Çankırı 3 Numaralı Şer‘ıyye Sicili olarak kayıt edilmiştir. Bu çalışmanın XVII. yüzyıl Çankırı şehir tarihine, az da olsa katkı yapacağını düşünmekteyim.

Çalışma sürem boyunca desteğini benden maddi manevi desteğini esirgemeyen, zamanının büyük çoğunluğunu bu çalışma için harcayan, engin tecrübelerinden yararlandığım saygı değer kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Saim YÖRÜK’e çalışmama yapmış olduğu katkılardan dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bunun yanı sıra yüksek lisans yapma fikrini bana aşılayan rahmetli İngilizce Öğretmeni Demir ÜNSAL’a, çevirilerimdeki bazı kısımlarda hiç bıkmadan, yılmadan bana yardım eden değerli hocam İbrahim AKDAĞ’a, her zaman moral ve motive verici konuşmalar yapan, hiçbir yardımı benden esirgemeyen arkadaşım Yeşim KÜTÜK’e ve Mihriban ÖDEMİŞ’e maddi ve manevi her türlü desteği veren dostum Kübra ONACAK’a ve son olarak tüm hayatım boyunca benim koşulsuz şartsız arkamda olan, sadece arkamda olmakla kalmayıp yanımda duran aileme sabırları, inançları ve destekleri için sonsuz teşekkür ederim.

17/11/ 2019

Belemir ÖZDEMİR

Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı : 3 Numaralı Çankırı Şer'ıyye Sicilinin (h.1091-1092/m.1680-1681) transkripsiyon ve değerlendirmesi
Tezin Yazarı : Belemir ÖZDEMİR
Danışman : Saim YÖRÜK
Anabilim Dalı: Tarih
Bilim Dalı : Tarih
Kabul Tarihi : 17.11.2019
Sayfa Sayısı : 9 (ön kısım) + 189 (tez) + 4 (ekler)
XVII. yüzyılda Osmanlı teşkilatının bozulmasına sebep olarak gösterilen bazı olgular vardır. Bu olgular veraset sisteminin değişmesi, küçük yaşta padişahların tahta geçmesi, bunun sonucunda cülus bahşişinin artması ve Celali İsyanları etkisiyle ekonominin bozulması, askeri sistemde usule aykırı alımların yapılması ve yeniçerilerin askerlik dışı meslekler ile uğraşması, beşik ulemalığı sistemiyle ilmiye teşkilatının bozulmasıdır. Şüphesiz Osmanlının bu durumu merkez ve taşra teşkilatını etkilemiştir. XVII. yüzyılda idarî ve adlî olarak bir sancak ve aynı zamanda kaza merkezi olan Çankırı da şüphesiz bu gelişmelerden payını almıştır. Kaza idaresinin başı konumunda olan kadılar, bu gelişmeleri yakından takip edebileceğimiz kadı kayıtları da denilen sicilleri tutmuşlardır. Bu siciller Osmanlı şehir tarihine, bürokrasisine, merkez ve taşra teşkilatına, halkın yaşantısına ışık tutacak birinci elden kaynaklara arasında yer almaktadır. Çankırı'nın 3 Numaralı Şer'ıyye Sicilini ele alan bu çalışma H.1091-1092/ M.1680-1681 yıllarını kapsamaktadır. Çalışmada transkripsiyon metinden yararlanılarak Çankırı'nın o yıllardaki fiziksel yapısı, sosyo-ekonomik ve kültürel yaşamı incelenmiştir. XVII. yüzyılın ikinci yarısında Osmanlı Devleti'nde meydana gelen olayların ve merkezi yönetimin kaza idaresine yansımaları ele alınmaya çalışılmıştır. Bu şekilde özelde Çankırı şehir tarihine katkı sağlamak amaçlanmıştır..
Anahtar Kelimeler: Şer'ıyye sicili, Çankırı, XVII. Yüzyıl, Kaza.

Çankırı Karatekin Üniversity Graduate School of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: 3 Numaralı Çankırı Şer'ıyye Sicilinin (h.1091-1092/m.1680-1681) transkripsiyon ve değerlendirmesi	
Author	**:** Belemir ÖZDEMİR
Supervisor	**:** Saim YÖRÜK
Department	**:** History
Sub-field	**:** History
Date	**:**17.11.2019

In the 17th century, there are some facts that have been shown to cause corruption of the Ottoman empire. These facts are change of inheritance system, the sultans ascend the throne at a early age.As a result of the increase in culus and disruption of the economy due to the effect of jelali revolts.Also llegal procurement in the military system.This problems caused that the Ottoman Empire to enter the period of stagnation. Certainly, this situation of the Ottoman Empire affected the central and provincial organizations. In the 17th century, Cankırı took its share from these developments because Cankırı is a administrative flag and forensic flag.

The muslim judges at the head of the township administration hold registers so we can follow these developments closely. These registers light the way to the history of the ottoman empire, to bureaucracy, to central and provincial organizations,to to the life of the people.

This study deals with Cankırı's Number Three Court Recorts covers H.1091-1092/M.1680-1681 years. By using transcription text in the study,phsical structure of Cankırı those years socio-economic and cultural structure was examined.

Keywords: Court records, Çankırı, 17th century,township

KISALTMALAR

a.g.e.: Adı geçen eser

a.g.m.: Adı geçen makale

a.g.md.: Adı geçen madde

a.g.t.: Adı geçen tez

Bkz.: Bakınız

b.: Belge

C.: Cilt

Çev.: Çeviren

İ.A.: İslam Ansiklopedisi

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

No: Numara

s.: Sayfa

S.: Sayı

SBE: Sosyal Bilimler Enstitüsü

TDV: Türkiye Diyanet Vakfı

TTK: Türk Tarih Kurumu

vb.: Ve benzeri

vs.: Vesâire

TABLO LİSTESİ

Tablo No:		Sayfa
Tablo 1.1.	3 Numaralı şer'ıyye sicillerinin belge konularına göre dağılımı ...	**10**
Tablo 1.2.	3 Numaralı şer'ıyye sicillerinin belge türlerine göre dağılımı …..	**12**
Tablo 3.1.	Çankırı Mahalleleri ……	**158**
Tablo 3.2.	1680'li yıllarda Çankırı Sancağında kazalar …….....	**164**
Tablo 3.3.	3 Numaralı şer'ıyye siciline göre Çankırı'ya bağlı köyler …….	**165**
Tablo 3.4.	3 Numaralı şer'ıyye siciline göre köylerden alınan vergi miktarı...	**168**
Tablo 3.5.	3 Numaralı şer'ıyye sicilinde geçen şahıs……...	**176**
Tablo 3.6.	3 Numaralı şer'ıyye siciline göre 1680-1681 yıllarında gıda ……	**180**
Tablo 3.7.	3 Numaralı şer'ıyye siciline göre 1680-1681 yıllarında nal……	**181**
Tablo 3.8.	3 Numaralı şer'ıyye siciline göre 1680-1681 yılları et……...	**181**

GİRİŞ

Osmanlıda şehir kavramı bir kazanın veya sancağın merkezini ifade etmektedir. XVII. yüzyılda Osmanlı'ya bağlı bir kaza olan Çankırı'nın incelenebilmesi için Osmanlıda şehir kavramının bilinmesi gerekmektedir. Osmanlı da nefs kelimesiyle anılan şehirlerin, "*medine, balık, mısr"* gibi isimleri de bulunmaktadır.[1]

200-300 hanelik nüfusu olan şehirler iki ana unsur etrafında bütünleşir. Birincisi ictimai, sanayi, zirai faaliyetlerin yapıldığı yerler; ikincisi ise ibadet unsurları etrafında gelişen halkın yaşadığı yerlerdir.[2]

Osmanlıda şehrin özellikleri için yaygın olarak kullanılan ifade "Cuma kılınur, bazarı durur" ifadesidir. Bu ifade şehrin temel yapısında bir cami varlığına işaret etmektedir. Fiziki unsurlarda merkezde bulunan cami sadece ibadet alanı olarak değil, aynı zamanda sosyal hayatın yaşandığı yer olarak alınmıştır. Bunun yanı sıra insanların ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir pazaryeri, bedesten, çarşı bulunmaktadır. Fiziki unsurların arasında konaklama ihtiyacının karşılandığı kervansaraylar, hanlar ayrıca imarethaneler, külliyeler şehrin muhafazasından önemli yere sahip olan kale ve surlar yer almaktadır.[3]

Şehrin oluşmasında maddi manevi güç unsuru olan vakıf kültürünün etkisi büyüktür. Şehirlerin idaresinde ise en yetkili kişi kadıdır. Kadıya yardımcı olan görevliler arasında subaşı, asesbaşı, kethüdayeri, muhtesip gibi kişiler bulunmaktadır. Kadı merkezden gelen emir ve hükümlerin uygulayıcı olması, meydana gelen olayları her yönden ele alıp hüküm verebilmesi açısından önemli bir yere sahiptir. Ayrıca kadılar Osmanlı Devleti'nin merkezden gelen emirleri ve kazada olan olayların yansımalarını değerlendirebileceğimiz, bir şehrin fiziki, kültürel, sosyo-ekonomik, demografik yapısını inceleyebileceğimiz şer'ıyye sicillerini kayıt altına almaktadır.[4]

[1] İlhan Şahin, "Şehir: Osmanlıda Şehir", *DİA,* C.38, Ankara 2010, s.447.
[2] Şahin, "Osmanlıda Şehir", s.447.
[3] Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Sosyal-Ekonomik Tarih,* Fakülte Kitabevi, Isparta 2014, s.17; Şahin, "Osmanlıda Şehir", s.447; Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Şehir", *DİA,* C.38, Ankara 2010, s.441.
[4] Ünal, *Osmanlı Sosyal-Ekonomik Tarih,* s.19; Şahin, "Osmanlıda Şehir", s.447.

3 Numaralı Şer‘ıyye Sicili, H. 1091 - 1092/M. 1680 - 1681 yıllarına tekabül etmektedir. Çalışmanın giriş kısmında sicillerin tarihi önemi, siciller içerisinde yer alan belge türleri, Çankırı sicillerinin tanıtımı yapılmış ve Çankırı tarihi hakkında genel bilgiler verilmiştir. Birinci bölümde belge özetleri ve metnin transkripsiyonu yapılmıştır. İkinci bölümde ise transkripsiyon metin örnek alınarak değerlendirme yapılmıştır. Bu değerlendirme sonucunda XVII. yüzyılda şehrin fiziki yapısı şehirde bulunan kale, imaret, vakıf, cami, han, hamam, kervansaraylar hakkında bilgi verilmiştir. Kaza idaresine tayin olan görevliler ve işleyiş hakkında bilgi edinilerek merkezi otoritenin taşra teşkilatına yansımaları incelenmeye çalışılmıştır. Yine Osmanlı ekonomisinde meydana gelen bozulmalar sebebi ile Çankırı halkından vergiler alındığı alınan bu vergilerde halkın ekonomik durumu incelenmiştir. Kadıya intikal eden davalarda şehrin sosyal hayatı hakkında değerlendirmeler yapılmaya çalışılmıştır. Kısacası hem şehir tarihine katkı sağlamak hem de Osmanlı’nın XVII. yüzyılda içinde bulunduğu durumun yansımalarını açıklamak amaçlanmıştır.

1.1.Şer‘ıyye Sicilleri

1.1.1.Şer‘ıyye Sicillerinin Önemi ve Tarihi Değeri

Osmanlı idaresi, ilk dönemlerinden itibaren adalet kavramı üzerinde durmuş ve bu kavrama büyük önem vermiştir. Bu sebeple mahkeme kayıtları anlamına gelen Şer‘ıyye Sicillerinin önemini kavrayabilmek için öncelikle adalet kavramı ile ilişkili olan hukuk sistemi hakkında biraz bilgi sahibi olunması gerekmektedir.

Osmanlı Devleti’ne kadar âlimler, insan ilişkileri ile İslam arasında kurulan köprünün sadece şeriata göre olabileceğini düşünmekteydiler. Osmanlı ise şeriatı aşan bir düzen getirerek bu düzeni örf diye adlandırmıştır.[5] Oluşturduğu yeni hukuk sistemiyle de örfi ve şeri unsurların birbirini dengelemesini ve düzenlemesini sağlamıştır. Ayrıca şer ve örf kavramlarına fethedilen yerlerdeki kanun ve nizamları da ekleyerek Osmanlı hukukunu üç temel unsura dayandırmıştır.[6]

[5] Halil İnalcık*, Devlet-i ‘Aliyye - Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2012, s.227.
[6] Mehmet Ali Ünal, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi,* Fakülte Kitapevi, Isparta 2013, s.108.

Hukukun şekillenmesinde, padişah başta olmak üzere şeyhülislam, kazasker, kadı gibi kişiler etkili olmuştur. Padişah adına yargı yetkisini kullanan kadılar, kazanın en üst makamında yer almaktaydı. Kadının yargı yetkisi dışında mali, askeri, beledî görevleri vardı. Bu sebeple mahkeme kayıtları bir şehrin sosyal, ekonomik, dini, siyasi hayatıyla ilgili bilgi verdiği gibi aynı zamanda her tabakadan insan ve hukuk ilişkisini de anlatan birinci elden kaynaklardandır.

Siciller, XV. yüzyıldan XX. yüzyıl başlarına kadar düzenli olarak tutulmuştur. Osmanlı hukuk sisteminde meydana gelen değişmeye bağlı olarak sicillerin konularında da Tanzimat ile birlikte daralma görülmüştür. Siciller, kadı sicilleri, kadı divanı, mahkeme kayıtları gibi isimlerle anılmış, merkez ve taşra teşkilatı hakkında bilgi veren önemli kaynaklar arasında gösterilmiştir.[7]

Sicillerde evlenme ve boşanma, nafaka, miras, borç, cürm ve cinayet, tereke, narh gibi günlük hayat ile ilgili konular hakkında bilgi veren belgeler yer almaktadır. Belge türleri olarak ise siciller içerisinde kadılar tarafından yazılmış olan hüccet, ma‘rûz, mürâsele, i‘lam gibi belgeler yanı sıra kadıya gönderilen ferman, berat, nişan, buyuruldu gibi belgeler de bulundurmaktadır.[8] Bu belgelerden kaza, sancak, eyalet hakkında bilgi almak mümkün olduğu gibi beylerbeylik, sancakbeyliği, kethüdalık ve voyvodalık, kadılık, naiblik, subaşılık gibi müesseseler hakkında bilgi almak da mümkündür.[9]

Siciller fiziki olarak enleri dar, boyları uzun şekilde tasarlanmıştır. Genellikle talik kırması denilen bir yazı ile yazıldığı görülse de rika, divanî, nesih gibi yazı türleri ile de yazılmıştır. Kâğıt ve mürekkep bugün bile parlaklığını koruyabilmektedir. Kadılar göreve başladıklarında isimlerini ve göreve başladıkları tarihleri, genellikle, sicillerin ilk sayfasına yazmışlardır. Sicillerin giriş kısımlarında dibace denilen Arapça bir yazı bulunmaktadır. Bu yazıda Hz. Allah’a ve Hz. Peygambere saygı ifadeleri yer almaktadır. Sicili tutan hâkimin vazife ve ünvanı kaydedilmektedir. Sicili tutan

[7] Ahmet Akgündüz, *Şer’iye Sicilleri Mahiyeti, Toplu Kataloğu ve Seçme Hükümler*, C.I, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1988, s.74.
[8] Akgündüz, *Şer’iyye Sicilleri,* s.20.
[9] Hatice Demir, *Şer’iyye Sicillerine Göre XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Çankırı’da Aile*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı 2013, s.8.

kadının buyuruldusu veya beratı mutlaka defterin başında yer almaktadır. Her kadı değişiminde dibace bölümü de değişmektedir.[10]

1.1.2.Şer'ıyye Sicillerindeki Belge Türleri

Sicillerdeki belge türleri iki başlık altında incelenmektedir. Birincisi kadıların kendi tuttuğu kayıtlardır. Bu kayıtlar genellikle kazada olan olayların kadı tarafından değerlendirilmesini veya tarafların birbirleri hakkında söylemlerini içermektedir. İkincisi ise merkez tarafından kadılara gönderilen kayıtlardır. Bu kayıtlar ise padişah, veziriazâm, beylerbeyi, kazasker, sancakbeyi gibi üst düzey görevlilerin emir ve buyrukları ile olan herhangi bir atama, görevlendirme, düzenleme gibi konuları içeren belgelerdir.

1.1.2.1.Kadılar Tarafından İnşa Olunan Belgeler

Kazaların en üst makamında bulunan kadıların tuttuğu kayıtları içeren belgeler hüccet, ilam, mürasele maruz gibi belgelerdir. Bu belgelerde genellikle sicillerde bulunan sakk-ı şer usulu takip edilmektedir.

Hüccet Sözlükteki anlamıyla senet, vesika, delil, eskiden şeriat mahkemesinden verilen bir hak veya sahiplik anlamına gelen belgedir.[11] Osmanlı'da iki anlamı bulunmaktadır. Bunlardan ilki şahitlik, ikrar, yemin anlamını taşımaktadır. Örneğin sicilde bir evin satıldığını gösteren hüccetler evin alıcısı hakkında sonradan ortaya çıkan sorunlar sebebiyle açılacak olan davada gösterilebilecek delil niteliğini taşımaktadır. İkincisi ise kadının kararını içermeyen anlamında kullanılmıştır. Genellikle tarafların mahkemede birbiri hakkında beyanları dile getirilmiştir. Belgenin üst kısımlarında kadının imzası ve mührü bulunur. Fakat sicillerde bu imza ve mühüre yer verilmemektedir.[12]

[10] Akgündüz, *Şer'iyye Sicilleri,* s.18.
[11] Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat,* Aydın Kitabevi, Ankara 2016, s.445.
[12] Mustafa Oğuz-Ahmet Akgündüz, "Hüccet", *DİA,* C.18, Ankara 1998, s.446.

Tanzimattan sonraki dönemlerde hüccet kelimesinin yerine senet mefhumu veya şer‘i hüccetler için senedât-ı hüccet ifadelerine yer verilmektedir.[13]

Sicillerin büyük çoğunluğu hüccet ismi verilen belgelerden oluşmaktadır. Hüccetler iki temel başlık altında incelenmektedir. Bunlar konularına göre hüccetler ve nev-i şahsına münhasır hüccetlerdir. Konularına göre hüccetler evlenme halinde nikâh hücceti, boşanma halinin gerçekleşmesinde talak hücceti, karı-kocanın birbiri arasında doğan bir anlaşmazlık halinde muhâlaa hücceti ve mehir, nafaka, köle azadı, alım-satım gibi konuları kapsayan hüccetlerdir.[14] Şahsına münhasır olan hüccetlerde vakfiyeler olarak adlandırılmaktadır. Vakfiyeler üslüp ve içerik olarak diğer hüccetlerden farklıdır. Başlarında dibace bölümü yer almaktadır. Vakfeden ve vakfa göre içerikleri ve uslüplarında değişmeler görülmektedir. Örneğin nakit para vakfiyeleri, gayrimenkul vakfiyeleri, gayrımüslim vafiyeleri arasında farklar bulunmaktadır.[15]

Hüccetlerde dua, girizgâh, metin ve hüviyet tesbiti gibi kısımlar yer almaktadır. Şuhûdü’l-hâl (şahitlerin durumu) mutlaka bulunmak zorundadır. Hüviyet tesbitinde davalı ve davacının isimleri, adresleri, lakapları karışıklık olmaması için ayrıntılı bir şekilde verilmektedir. Satılan bir malın özellikleri ve fiyatı yer almaktadır. Şehir ifadeleri için medine, mahmiye, mahrüse gibi kelimeler kullanılmaktadır.[16]

Hüccetlerle ilgili bilinmesi gereken başka bir özellik ise hüccet-i zahriye denilen resmi beyanları içeren bir kısmın olmasıdır. Örneğin padişah beratları bu bölümde yer almaktadır ve hüccetlerin çoğu zahriyelidir.[17]

Çankırı 3 Numaralı şer‘iyye sicilleri incelendiğinde 18 hüccet bulunmaktadır. Bu hüccet kayıtları 8, 25, 37, 39, 43, 46, 48, 49, 52, 53, 54, 71, 93, 95, 96, 97, 111 ve 112 numaralı belgelerde yer almaktadır.

[13] Akgündüz, *Şer’iyye Sicilleri,* s.21.
[14] Akgündüz, *Şer’iyye Sicilleri,* s.26; Oğuz - Akgündüz, “Hüccet”, s.446.
[15] Akgündüz, *Şer’iyye Sicilleri,* s.27.
[16] Akgündüz, *Şer’iyye Sicilleri,* s.21; Oğuz-Akgündüz, “Hüccet”, s.447.
[17] Akgündüz, *Şer’iyye Sicilleri,* s.29.

İ'lâm Sözlükte iki anlama gelmektedir. Birincisi bildirme, bildirilme, anlatma; ikincisi ise hukuk dilinde bir davanın mahkemece nasıl bir hüküm ve karara bağlandığını gösteren resmi vesika manasına gelmektedir.[18] Kadıların kararlarını padişah ve onun mutlak vekili sadrazama bildirmek zorunda olmasından dolayı da bu isim verilmiş olabilir.

Sicilde belge türü olan ilamların hüccetlere benzer özellikleri bulunduğu gibi farklı özellikleri de bulunmaktadır. Örneğin hüccetlerde olduğu gibi ilamlarda da davacının adresi, anne-baba adı, memleketi, davanın görüldüğü yere neden geldiği, davalının adı, baba adı varsa unvaları kayıt edilmektedir. Bu yönüyle hüccetlere benzer özellik taşımaktadır. Fakat hüccetlerde kadının mühür ve imzasının baş tarafta bulunurken; ilamlarda kadının mühür ve imzasının belgenin alt tarafında yer almaktadır. Ayrıca şahitler hüccetlerde kesin olarak kayıt altına alınırken, ilamlarda şahitler kayıt altına alınmamaktadır. Bu durum ilam ve hüccet belgelerinin birbilerinden ayıran özellikler arasında gösterilmektedir. İlamlarda davanın konusu, davacı ve davalının söylemleri yer almaktadır. Ayrıca verilen kararla ilgili *tenbih, hükm olundu, def' veya men' olundu, kazâ olundu, gıbbe's-sual, akibe'l-inkâr* gibi kalıp ifadeler yer almaktadır.[19]

İlam belge türünün daha iyi anlaşılması ve örnek olması açısından çalışmakta olduğum sicilde nikâh muarazasını anlatan belgede Çankırı'ya bağlı Ahlad köyü ve Merzi köyü sakinlerinden olan Mahmud kızı Ümmü Gülsüm ve Mehmed oğlu arasında olan evlilik akdi açıklanmıştır. Bu evlilik akdine karşı olan İsa oğlu Ali davadan men edilmiştir. Anlatımda olduğu gibi çalışmamda incelenen ilam örneğinde de taraflar tanıtılmış ve söylemlerine yer verilmiş ve kadı kararı ihtiva edilmiştir.[20]

Konularına göre ilamlar borç ilamları, yemin ikrarı, kefalet, evlenme-boşanma durumunu anlatan ilamlar, içki zina gibi suçlar hakkında verilen hükümleri, kapsamaktadır.[21]

---

[18] Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat,* s.490; Ahmet Akgündüz, "İlam", *DİA,* C.22, Ankara 2000, s.72; Akgündüz, *Şer'iyye Sicilleri,* s.29.
[19] Akgündüz, *Şer'iyye Sicilleri,* s.29; Akgündüz, "İlam", s.73.
[20] ÇŞS. 3, s.3, b.3, 4 Zilhicce 1091/ 26 Kasım 1680 tarihli ilam.
[21] Akgündüz, *Şer'iyye Sicilleri,* s.32.

Ma‘rûz kelimesinin ilamlarda geçmesinden kaynaklı Ma‘ruzât belge türü ile karıştırılabilmektedir. Tarihler Arapçadır ve günümüzdeki tarih yazım şekline benzemektedir. (Örneğin Fi 28 Şa‘bânü’l-muazzam sene 1168) Çankırı 3 Numaralı şer‘ıyye sicilleri incelendiğinde 18 i‘lâm bulunmaktadır.[22] Bu ilamlar 3, 4, 5, 6, 16, 35, 36, 38 40, 42, 44, 45, 47, 50, 51,57, 58,59/a numaralı belgelerde yer almaktadır.

Ma‘rûz Sözlükte arz olunmuş, bir şeyin karşısında tesir altında kalmış, söylenilmiş anlatılmış anlamına gelmektedir. [23] Müftü ve kadıların padişaha arz ettikleri meseleleri anlatan belgelerdir. Problemi çözmekten çok uygulanan kuralı değiştirmeye yönelik yazılardır.[24]

Kadı tarafından yazılmış olsa da kadı kararını ihtiva etmemesi yönünden hüccetlere benzerken, hukuku delil kabul edilmemesi sebebi ile hüccetlerden ayrılmaktadır. İcra makamlarına yazılan veya halkın kadıya yazdığı şikâyet dilekçeleri anlamıda taşımaktadır. İ‘lâmların başında ma‘rûz kelimesi geçmesi sebebiyle karıştırılabilmektedir. Fakat ma‘rûzlar farklı bir türdür. Çankırı 3 Numaralı şer‘iyye sicilleri incelendiğinde ma‘rûz bulunmamaktadır.

Mürâsele Anlatılan belgelerin dışında haberleşme, mektuplaşma, resmi kadı mektubu anlamına gelen belge türüne mürasele denilmektedir. Kadıların kendi aralarında ya da kendilerinden alt makamlar ile yapmış oldukları yazışmaların yakalanmaması amacıyla kullanılan yazılardır. Mahalle voyvodasına ve kethüdasına yazılabileceği gibi kadının bir görevi naibe devretmesi sebebiylede yazılabilir. [25] Çankırı 3 Numaralı şer‘iyye sicilleri incelendiğinde 3 mürâsele bulunmaktadır. Bu müraseleler 1/c, 117 ve 118 numaralı belgelerde yer almaktadır.

[22] Akgündüz, *Şer’iyye Sicilleri,* s.31; Akgündüz, “İlam”, s.73.
[23] Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat,* s.672.
[24] Akgündüz, “İlam”, s.72.
[25] Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat,* s.856.

1.1.2.2.Başka Makamlardan Sadır Olunan Belgeler

Merkezden kadılara gelen ferman, buyuruldu, tezkere, temessük gibi belgelerdir. Bu belgeler kadıya padişah, sadrazam, beylerbeyi, sancakbeyi ve kazaskerler tarafından gönderilen belgelerdir.

Ferman Emir, buyruk padişah, tarafından verilen yazılı buyruk anlamına gelmektedir. Üzerinde padişahın tuğrası bulunmaktadır. Fermanlarda âlişân, hümâyûn, padişâh-ı şerîf gibi padişaha ait ifadeler yer almaktadır.[26]

Padişahın ferman verme durumu iki ana başlık altında toplanabilir. Bunlardan birincisi; Padişah ihtilaflı olan bir konu hakkında mevcut görüşlerden birini seçerek kadıya bildirmesi üzerine kadılara tanınan yasama yetkisi gereğince açıklanan hükümlerdir. İkincisi ise padişahın daha çok şahsı meseleler hakkında verdiği fermanlardır. Bu fermanlar, atama, görevlendirme, arazi kaydı, tımar kaydı gibi konuları kapsayan beratlar ve nişanlardır.[27] Çalışmakta olduğum sicilde de bu konu başlıkları ile alakalı fermanlar bulunmaktadır.

Fermanların büyük bir kısmı beylerbeyi, sancakbeyi, kadı gibi görevlilere yazılmaktadır. Bunlar daha çok bir mektup bazen de arzuhal niteliği taşımaktadır. Fermanları önem derecelerine göre nişancı, reisülküttap, bazen ise kâtipler tarafından yazılmaktadır. Yazılan makama göre farklı elkablar bulunmaktadır. Bazen tek bir makama yazılan fermanda bir elkab bulunurken; bazen de bir fermanda birden fazla makamı kapsayan elkablar bulunabilmektedir. Fermanlarda tarih yazımı için genellikle fî veya fî hurrire gibi ifadeler kullanılmaktadır. Arapça olarak gün, ay, yıl yazılmaktadır.[28]

Çankırı 3 Numaralı şer‘ıyye sicilleri incelendiğinde 18 ferman bulunmaktadır. Bu fermanlar 7, 12, 14, 18/b, 22, 31, 60/b, 70, 74, 76, 79, 82, 83, 91, 98, 100, 103 ve 110 numaralı belgelerde yer almaktadır.

---

[26] Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat,* s.298; Mübahat S. Kütükoğlu, “Ferman”, *DİA,* C.12, Ankara 1995, s.400.
[27] Akgündüz, *Şer’iyye Sicilleri,* s.42.
[28] Kütükoğlu, “Ferman”, s.406.

Buyuruldu Osmanlı Devleti'nde yüksek rütbeli görevlilerin kendinden aşağıdaki mevkilere gönderdikler emirler ya da padişahtan gelen emirleri hatırlatmak amacıyla yazdıkları yazılara buyuruldu denilmektedir. Türkçe buyurmak sözcüğünden gelmektedir. Fatih Kanunnamesine göre buyuruldu 3 kişi tarafından yazılmaktadır. Bunlardan ilki dünya işleri ile ilgili mesellelerden sorumlu olan sadrazamın yazabildiği buyuruldular, ikincisi mali işlerden sorumlu olan defterdarın yazdığı buyuruldular ve üçüncüsü şeri işlerden sorumlu olan kazaskerin yazdığı buyuruldular olarak sıralanır. Yazıldıkları yer bakımından merkez ve taşrada yazılanlar olarak ikiye ayrılmaları mümkündür. Sadrazam, kaptan-ı derya, beylerbeyi, kazasker ve sancakbeyi gibi devlet erkânınca kadıya gönderilen belgelerdir. [29] Çankırı 3 Numaralı şer'ıyye sicilleri incelendiğinde 16 buyuruldu bulunmaktadır. Bu fermanlar 2/c, 15, 16, 23, 24, 34, 55, 56, 62, 69, 72, 78, 88, 104, 108 ve 109 numaralı belgelerde yer almaktadır.

Tezkere Sicillerde yer alan belgelerden biri tezkerelerdir. Pusula, hükümetten alınan izin kâğıdı anlamını taşıyan tezkereler özel kalemlerin üsten alta yazdığı belge türdür. Resmi bir konuyu ihtiva etmesi açısından önemlidir.[30] Çankırı 3 Numaralı şer'iyye sicilleri incelendiğinde 1 tezkere bulunmaktadır. Bu tezkere 19 numaralı belgede yer almaktadır.

Temessük Temessük ise sıkı tutmak manasına gelmektedir. Borç için alınan senet, müahede, sulhname mühürlü kâğıtlara, miri arazilerde gayr-ı sahih vakıflarda tasarruf hakkı sahiplerine yetkili makam ve şahıslara verilen belgelere temessük denilmektedir. Daha sonraki dönemlerde tapu kavramı, temessüklerin yerini almıştır. [31] Çankırı 3 Numaralı şer'iyye sicilleri incelendiğinde 3 temessük bulunmaktadır. Bu temessükler 60/a, 73 ve 80 numaralı belgelerde yer almaktadır.

[29] Mübahat S. Kütükoğlu, "Buyuruldu", *DİA,* C.6, Ankara 1992, s.478; Akgündüz, *Şer'iyye Sicilleri,* s.44.
[30] Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat,* s.1289; Ahmet Akgündüz, "İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer'ıye Mahkemeleri Ve Şer'iye Sicilleri", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S.14, 2009, s.46.
[31] Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat,* s.1251; Akgündüz, "İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki", s.48.

1.1.3.Konularına ve Türlerine Göre Belgeler

1.1.3.1.Konularına Göre Belgeler

Siciller merkez ve taşra teşkilatını anlatan önemli kayıtlar arasında yer almaktadır. Bu sebeple sicillerin oldukça geniş konu başlıkları bulunmaktadır. Bu konu başlıklarına örnek vermek gerekirse evlenme, boşanma, miras, tereke, talak, muhâlaa, borç, tımar, arazi, atama ve daha birçok konu sayılabilir. Çankırı'nın 3 Numaralı şer'iyye sicili transkripsyonundan faydalanarak sicillerin konu dağılımı Tablo 1.1'de gösterilmiştir.

Tablo 1.1. 3 Numaralı şer'ıyye sicillerinin belge konularına göre dağılımı

Ana konu	Belgenin konusu	Adet	Belgenin konusu	Adet
Tayin	Ahurcu tayini	1	Müezzin tayini	1
	Cerağ tayini	1	Müftü tayini	1
	Dersiam tayini	1	Mütevelli tayini	5
	Ekmekçi (habbaz) tayini	1	Sancak beyi tayini	1
	Ferraş tayini	2	Subaşı tayini	2
	Görevli tayini	1	Şehir kethüdası tayini	1
	Hatip tayini	5	Uygun görev tayini	2
	İmam tayini	11	Vaiz tayini	1
	Kadı tayini	4	Voyvoda tayini	2
	Katip tayini	1	Yeniçeri tayini	1
	Mukataa emini vekili tayini	1		
	Toplam			**46**
Mali konular	Ağıl yerinin devri	2	Mevkufat kaydı	1
	Alım- satım	2	Narh kaydı	3
	Alım-satım anlaşmazlığı	1	Nüzül vergisinin tahsili	1
	Arazi anlaşmazlığı	3	Hayvan nafakası tayini	1
	Avarız vergisinin tahsili	1	Salyane kaydı	1
	Bedel-i nüzül vergisi	1	Salyane vergisi anlaşmazlığı	2
	Cizye tahsili.	3	Sürsat vergisinin toplanması	2
	Ev satışı	1	Tımar beratı	2
	Kanuna aykırı mal alınma	2	Vakıf gelirlerine müdahale	3
	Köle ve koyun satışı	2	Vaiz ve dersiam ücreti	1
	Mukataa tevcihi	2	Vergi tahsili	2
	Toplam			**39**
Aile	Boşanma	2	Nafaka tayini	1
	Mehir anlaşmazlığı	1	Nikâh anlaşmazlığı	2
	Menzil anlaşmazlığı	1	Nişan akdinin feshi	1
	Miras anlaşmazlığı	6	Vasilik hakkı iptalı	1
	Muhallefat kaydı	2		
	Toplam			**17**

Tablo 1.1. Devamı				
Muhtelif konular	Göreve karışma	2	Mülkten el çektirme	1
	Hırsızlık	2	Menzil defteri irsali	1
	Kadı mektubu	1	Mescidin camiye dönüşmesi	2
	Kadının görev süresinin uzaması	1	Mevkufat kaydı	1
	Komşu anlaşmazlığı	1	Ölüm soruşturması	2
	Köle sahipliği anlaşmazlığı	1	Resm-i kısmet	1
	Mahalle isimleri	1	Tımar Beratı	1
	Mahkemeye zorla celb	1	Vakıf	1
	Toplam			**20**
Asayiş	Levandat teftişi	1	Eşkıya teftişi	2
Genel Toplam				**125**

3 Numaralı sicile göre konular, beş ana başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar tayin, mali konular, aile, asayiş ve muhtelif konular hakkında veriler içermektedir. Bunlar içerisinde en fazla yer kaplayan belgeler tayin ile alakalıdır. Özellikle incelenen dönemde imam tayinleri önemlidir. Bunun sebebi ise cami ve mescitlerin sayısı ve buralara yapılan tayinle ilgilidir. Mali konu başlıkları incelendiğinde dönem içerisinde toplanan vergiler, narh kayıtları, ürün fiyatları, alım-satım gibi konular hakkında bilgi sahibi olmamız sağlanmıştır. Aile ilgili konular nikâh, nikâh ve nişanlılık akdinin feshi, Muhallefat kaydı, en çokta miras anlaşmazlığı ile alakalıdır. Muhallefat kayıtları ve miras anlaşmazlığında elde edilen veriler, bırakılan eşyalar dönemin ekonomik özellikleri hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır.

1.1.3.2.Türlerine Göre Belgeler

Türlerine göre belgeleri iki ana başlık altında toplamak mümkündür. Birincisi Kadılar tarafından inşa olunan belgelerdir. Bunlar hüccet, ilam, maruz, mürasele olarak sıralanabilir. İkincisi ise başkaları tarafından kadılara sadır olan belgelerdir. Bu belgeler ise ferman, tezkire, buyuruldu, temessük gibi belgelerdir. Tablo 1.2'de Çankırı'nın 3 Numaralı şer'iyye sicilinin transkripsiyonundan yararlanılarak sicil içerisinde bulunan belge türleri hakkında bilgi verilmiştir.

Tablo 1.2.3 Numaralı şer'ıyye sicillerinin belge türlerine göre dağılımı.

Mahallinde tutulanlar belgeler ve türleri	Toplam		Merkezden gelen belgeler ve türleri	Toplam
Hüccet	18		Berat/ Nişan	36
İlam	18		Ferman	18
Mürasele	3		Buyuruldu	16
Narh kaydı	3		Temessük	3
Tereke	3		Dibace	2
Fetva	2		Tezkere	1
Nafaka kaydı	2			
Genel Toplam	**49**			**76**
	125			

Sicilde mahallinde tutulan belgelerin toplamı 49 olup bunlar arasında en çok hüccetler bulunmaktadır. Merkezden gelen belgeler ise toplamda 76 adet olup bunların içinde en çok yer alan belge ise beratlardır. Buda şehre yapılan atamaların fazla olduğunu göstermektedir.

1.1.4.Çankırı Şer'ıyye Sicilleri

1.1.4.1.Çankırı Şer'ıyye Sicillerinin Genel Durumu

Siciller tarihi kaynaklar içerisinde devlet yapısı, halkın yaşayışı, sosyal ve ekonomik durumu hakkında bilgi veren temel kaynaklar arasında yer almaktadır. Çankırı'nın idari, ekonomik, sosyal hayatını öğrenebilmek adına başvurulabilecek 76 şer'ıyye sicili bulunmaktadır. Bu defterlerin ilki 1648 (Hicri 1058) tarihlidir. Son tarihli defter ise 1911 (Hicri 1330) yılına aittir. Siciller mikro filimler ve CD ortamında Milli Kütüphane'de mevcuttur. Asılları ise İstanbul'da Osmanlı Arşivi'nde muhafaza edilmektedir. Ayrıca Çankırı'da Dr. Kamil Rıfkı Urga Araştırma Merkezi'nden de sicillerin fotokopi nüshalarına ulaşılabilir. [32]

[32] Çankırı şer 'ıyye sicilleri katalog bilgisi için bkz. Ek 1.

1.1.4.2.Çankırı Şer‘ıyye Sicillerine Dayalı Yapılan Çalışmalar

Anadolu’ya hâkim bir noktada bulunan Çankırı bu özelliği ile eski dönemlerden itibaren yerleşim yeri olarak tercih edilmiş ve istilalara maruz kalmıştır. İklim şartlarının iyi olması, ipek yolu geçiş güzergâhı üzerinde bulunması ile doğu batı ticaret yollarını birbirine bağlamıştır. Hitit, Bizans, Selçuklu, Osmanlı tarihini yaşatan ve bu devletlerden izler taşıyan Çankırı, tarihçilerin ilgisini çekerek birçok çalışmaya konu olmuştur.

Çankırı tarihi ile ilgili önemli çalışmalardan biri 1993 yılında tamamlanan *Tapu Tahrir Defterlerine Göre 16. Yüzyılda Çankırı Sancağı* adlı doktora tezidir.[33] Bu çalışmadan sonra şer‘ıyye sicillerine dayalı çalışmalar üzerinde yoğunlaşılmıştır. XIX. yüzyıl Çankırı sicillerine dayalı ilk çalışmalar yüksek lisans tezi olarak 1995 yılında yapılmıştır.[34] Bu çalışmaları 2002 yılında yapılan başka bir yüksek lisans tezi izlemiştir. [35] Bu çalışmayı 2008 yılında Çankırı Şer’iyye sicilleri karşılaştırma yöntemi ile yapılan başka bir çalışma takip etmiştir. [36] Çankırı’nın bilinen ilk sicili olma özelliğini gösteren 1 Numaralı Şer‘ıyye Sicili ise 2009 yılında yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır.[37] XVIII. yüzyıl Çankırı tarihi çalışmalarına 2012 yılında bir doktora tezi olarak eklenmiştir.[38] 2013 yılında 18, 21, 22, 23, 25 ve 26 numaralı Şer‘ıyye sicillerine dayalı olarak XIX. yüzyılın ilk yarısında Çankırı’da aile konusu çalışılmıştır.[39]

---

[33] Bu çalışma 2009 yılında yayımlanmıştır. Ahmet Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı,* Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları, Çankırı 2009.

[34] Ahmet Elibol, *XIX. Yüzyıl Başlarında Çankırı,* Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları, Çankırı 2008; Ali Gökmen, *Çankırı’nın 22 Nolu Şer’iyye Siciline Göre XIX. Yüzyıl Başlarında (H.1218-1223, M.1803-1808) Çankırı Sancağı,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1995.

[35] Kezban Kaya, *5 Numaralı Çankırı Şer’iyye Siciline Göre XVII. Yüzyıl Sonlarında (H.1109-1110, M.1697-1698) Çankırı Sancağı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2002.

[36] İsmail Yıldız, *XVIII. Yüzyılın İlk ve Son Çeyreğinde Çankırı (Şer’iyye Sicillerine Dayalı Bir Karşılaştırma Denemesi)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008.

[37] Uğur Köse, *H.1603-1605 (1058), M.1653-1655 Tarihli Çankırı Şer’iyye Sicilinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009.

[38] Uysal Dıvrak*, 18. Yüzyılın İlk Yarısında Çankırı Kazası,* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2012.

[39]Hatice Demir, *Şer’iyye Sicillerine Göre XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Çankırı’da Aile*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı 2013.

Bu çalışmalardan başka 1891-1892 (h.1307) tarihli yevmiye defteri ve salnameler kaynak alınarak Çankırı hakkında çalışmalar yapılmıştır.[40] 1579 Mufassal Tahrir defteri incelenerek yapılan çalışma da bulunmaktadır.[41] Yine araştırmacı yazar Bahattin Ayhan'a ait *Çankırı ve İlçeleri, Çankırı Tarih, Kültür, Turizm* adında iki kitap çalışmasıyla yöre tarihi, kurulmuş olduğu coğrafya, yeryüzü şekilleri, yöresel deyişler, hakkında geniş bir bilgi vermiştir.[42] Çankırı Belediyesi tarafından *Osmanlı Belgelerinde Çankırı*, *Yarenler Diyarı Çankırı*, *Çankırı İzlenimleri*, *Çankırı Şairleri, Çankırı Yemek Kültürü* gibi eserler şehir hakkında yayımlanmış olan çalışmalardır. Bunun dışında süreli yayın olan *Çankırı Araştırmaları Dergisi* de şehirle ilgili bilgi veren kaynaklar arasında gösterilmektedir.

1.1.4.3. 3 Numaralı Çankırı Şer'ıyye Sicilinin (1091-1092/1680-1681) Tanıtımı ve Transkripsiyonda Takip Edilen Metot

Çankırı Şer'ıyye Sicillerinden (H.1091-1092/M.1680-1681) yıllarını kapsayan sicil, Şer'iyye Sicilleri kataloğunda 3 numara ile kaydedilmiştir. Sicile ilk olarak Dr. Kamil Rıfkı Urga Araştırma Merkezi'nden ulaşılmıştır. Araştırma Merkezinde defterin orijinalinin olmaması ve CD ortamında bulunmaması sebebiyle Milli Kütüphane'den CD olarak temin edilmiştir.

Defterde genel olarak h.1091 senesi Zilkaade (1680 Kasım) ayının ilk günlerinden h.1092 senesi Muharrem ayının 5. günü (5 Ocak 1681) arasındaki kayıtlar yer almıştır. Sicilde farklı tarihli belgeler de bulunmaktadır. Bunlardan biri 1065 yılında geçen tımar beratıdır.[43] Tarihi farklı olan belgelerden biri subaşı tayinini anlatmaktadır. Diğeri ise sancakbeyliğine bağlı karyelerden gelen gelir anlatılmaktadır.[44] En geç tarihli belge olarak kaydedilen belge ise h.1212 tarihini içermektedir.[45] Muhtemelen defterin toplanması esnasında karışıklık olmuştur.

---

[40] Ömer Türkoğlu, *Çankırı 1891-1892 Kengırı Belediye Kalemine Mahsus Yevmiye Defteri 1307,* Çankırı Belediyesi, Çankırı 2005; Ömer Türkoğlu, *Salnamelerde Çankırı Kastamonu Vilayet Salnamelerinde Çankırı (Kengırı) Sancağı,* Çankırı Valiliği Yayınları, Çankırı 1999.
[41] Ebubekir Keklik-Hatice Keklik, *1579 Tarihli Çankırı Mufassal Tahrir Defteri,* Çankırı Belediyesi Yayınları, Çankırı 2018.
[42] Bahattin Ayhan, *Çankırı - Tarih Kültür Turizm*, Uzman Matbaacılık, Ankara 2007; Bahattin Ayhan, *Çankırı ve İlçeleri*, Gülay Ajans, Ankara 1988.
[43] ÇŞS. 3, s.7, b.9, 27 Şevval 1065/ 30 Ağustos 1655 tarihli berat.
[44] ÇŞS. 3, s.55, b.73, 1 Receb 1098/ 13 Mayıs 1687 tarihli temessük

Sicil 54 varak 94 sayfadan oluşmakta olup içerisinde 129 belge bulunmaktadır. 1. ve 2. sayfalarda su lekeleri ve kopmalar meydana gelmiş, bu sayfalar büyük ölçüde tahrip olmuştur. 3. ve 4. sayfalarda ise kısmen tahripler meydana gelmiştir. Bu sebeple 1. ve 2. sayfalarda yer alan 6 belge (1/a; 1/b; 1/c; 2/a; 2/b; 2/c) değerlendirmeye alınamamıştır. 44/59-b ve 64/84 nolu belgelerin ise devamı bulunmamaktadır. Bu sebeple söz konusu belgeler değerlendirilememiştir. Defterin muhtelif yerlerinde su lekeleri, kopmalar, zaman zamanda kâtibin hızlı yazmaya çalışmasından dolayı yazı farklılıkları, karalama, bazı yazıların üzerini çizme gibi bozulmalar görülmektedir.

Genellikle sicillerin baş kısmında Hz. Allah'ı ve Hz. Peygamberi öven dibâce kısmı yer almaktadır. Teze konu olan sicilde ise dibâce kısmı 2. sayfada bulunmaktadır. Fakat bu kısım büyük ölçüde tahrip olmuştur. 11., 86., 87. ve 89. sayfalar boş bulunmaktadır. 14/18. nolu belgenin ise tamamı Arapçadır. Bu durum belgelerin anlaşılmasını zorlaştırmıştır. 37. sayfada 51. belgenin devamı, 44. sayfa'da 59. belgede yer almaktadır. Deftere genel anlamda hâkim olan yazı türü ise taliktir.

Defterin tasnifi sırasında sayfa ve belge numaraları verilir iken bazı belegelere numara verilmemiştir. Bu tür belgelere tekrar numara verme gereği duyulmuştur. Numara verme işlemi yapılırken defterin mevcut sayfa ve belge numara akışını bozmadan aynı sayfadaki belge numarasına a, b gibi harflerle numaralandırma yapılmıştır (s.44, b.59/a, 59/b gibi). Metnin transkripsiyonunda sicildeki şekle uyarak önce sayfa numarası daha sonra belge numarası verilmiştir (Örnek s.3, b.3).

Defterin transkripsiyonunda basit transkripsiyon yöntemi kullanılmıştır. Ayın (ع) harfi (‘) şeklinde, hemze (ء) ise (’) işaretiyle gösterilmiştir. Elif (ا) , vav (و), ye (ى) harfleri ile yapılan uzatmalar ise (^) işareti ile gösterilmiştir. Okunamayan kelimeler üç nokta (…) ile gösterilmiştir. Doğruluğu konusunda tereddüt edilen kelimelerin yanına ise (?) soru işareti konulmuştur. Metinde anlam bütünlüğünü sağlamak için tarafımca eklenen kelimeler ise köşeli parantez [ ] içinde belirtilmiştir. Osmanlıca metinde boşluk olan yerlere (Boşluk) şeklinde yazılarak açıkça belirtilmiştir.

[45] ÇŞS. 3, s.94, b.118, 10 Şaban 1212/ 28 Ocak 1798 tarihli mürasele.

Şuhûdü'l-hâl, karye, kaza, narh kayıtlarında yer alan bilgiler ise anlaşılırlığı sağlamak için tablo içerisinde yer verilmiştir.

1.2.Çankırı Adının Menşei, Tarihi Ve Coğrafi Özellikleri

Geçmişten günümüze kadar birbirinin tamamlayıcısı olan tarih ve coğrafya, bir şehrin ekonomik, sosyal, kültürel, fiziki, siyasi ve daha sayamayacağımız birçok alanda aydınlatılmasında önemli rol oynayan bilim dallarıdır. Çankırı şehrini daha iyi tanıyabilmek için coğrafi özellikleri, isminin menşei ve şehrin tarihinin bilinmesi gerekmektedir.

Çankırı günümüzdeki konumu itibariyle İç Anadolu Bölgesinin kuzeyinde ve Karadeniz Bölgesinin bir kısmında bulunmaktadır. Bu sebeple iki bölgenin de iklim tipini yansıtmakta olan Çankırı'nın Matematiksel konumu 40° 30'-41 kuzey paraleli ve 32° 30'-34 doğu boylamı arasında yer almaktadır.[46]

Çankırı sınırlarının belirlenmesinde yeryüzü şekillerinin önemli etkisi görülmektedir. Özellikle bu yeryüzü şekillerine dağlar ve ırmaklar örnek gösterilebilir. Bilhassa Çankırı'yı Kastamonu'dan ayıran Ilgaz Dağı ve güneyinde bulunan Kızılırmak ve Delice Irmakları şehrin sınırlarının belirlenmesinde rol oynamıştır.[47]

7404 km² yüz ölçümüne sahip olan Çankırı ilinin kuzeyinde Kastamonu, güneyinde Ankara ve Kırıkkale, batısında Bolu, doğusu da Çorum illeri bulunmaktadır. Deniz seviyesinden 732 metre yüksekliği bulunan Çankırı iline bağlı ilçelerinin zamanla başka illere (Kalecik'in Ankara'ya, Tosya'nın Kastamonu'ya, Kargı'nın Çorum'a, Ovacık ve Eskipazar Karabük'e) bağlanması sebebiyle sınırları değişmiş ve yüz ölçümü küçülmüştür.[48]

Ekonomik hayata hayvancılık ve tarım başlıca geçim kaynağı olmuştur. Özellikle tiftik keçisi yetiştiriciliğinde önemli rol oynamıştır. Ayrıca doğu ve batı ticaretinde

[46] Ayhan, *Çankırı,* s.253
[47] Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, s.1.
[48] Ayhan, *Çankırı,* s.253.

aktif rol oynayan bir il olması sebebiyle Bursa-Tebriz arasında yer alan ipek yolu Çankırı Sancağına bağlı Çerkeş ve Tosya nahiyelerinden geçmektedir.[49]

Çankırı'da alçılı ve tuzlu arazi yapısı oldukça fazladır. Tuz kaynaklarının en önemlisi şehrin 13 km güney doğusunda yer alan Tuz mağarasıdır. Tuz kaynaklarının erimesi sebebiyle büyük depremlerin olma olasılığı yüksektir ve geçmişte büyük depremler olduğu görülmüştür.[50]

Çankırı isminin kökenine bakılacak olursa şehrin farklı devletlerin egemenliği altına girdikçe değişik isimler aldığı görülmektedir. İlk olarak şehrin bulunduğu konum itibariyle verilen isim Kızılırmak ve Sakarya nehirleri arasında yer alması sebebiyle Paflagonyadır. Burada yaşayan halkada Paflagonlar denilmiştir. Paflagonya isminin coğrafi özelliklerinde de bahsedilen keçi yetiştiriciliğine uygun olması sebebiyle verildiği düşünülmekle birlikte, bu ismin çobanlar tarafından verildiği sanılmaktadır[51].

M.Ö.120 yıllarında bölgedeki hâkimiyetlerine Pontuslar tarafından son verilen Gatların da 'Gangrea' (keçisi bol memleket) adını vermesi bu bilgiyi kanıtlar niteliktedir. [52] Romalılar döneminde Germenikapolis olarak bilinen isim, Roma İmparatoru Septimus Severius adına basılan paralarda Çankırı için 'Tanrılar Ocağı' ifadesinin geçtiği söylenmektedir. Bu ifade Çankırı'nın dini bir merkez olarak görülebileceğinin ifadesidir. Batı kaynaklarında ise Hancara, Cancara, olarak zikr edilmektedir[53]

Selçuklu ve Osmanlı döneminde Kengiri diğer bir tabir ile Kangırı olarak ifade edilen şehir, Cumhuriyet döneminde Ahmet Talat, Mehmet Rıfat, Yusuf Ziya, adındaki milletvekillerinin dilekçe vermesi ile Çankırı olarak 9 Nisan 1925 yılında resmen değişmiştir.[54]

---

[49] İnalçık, Bursa-Tebriz ipek yolunun bir kolunun Ankara-Çorum-Amasya-Tokat yolunu takip ederek Erzincan ve Elazığ'a ulaştığını söyler. Halil İnalçık, "Bursa I, XV. Asır Sanayi ve Ticaret Tarihine Dair Vesikalar", *Belleten*, XXIV/93 (1960), s.51.
[50] Ahmet Elibol, *XIX. Yüzyıl Başlarında Çankırı*, s.3.
[51] Kankal, *XVI Yüzyılda Çankırı,* s.4; Ahmet Gökoğlu, *Paphlagonia*, C.1, Kastamonu 1952, s.9.
[52] Köse, *1653-1655 Tarihli Çankırı Şer'iyye Sicili*, s.14.
[53] Köse, 1653-1655 Tarihli Çankırı Şer'iyye Sicili, s.17.
[54] 18 Şevval 1343/12 Mayıs 1341 tarihli 141 nolu Kangırı Gazetesi; Yıldız, *XVIII. Yüzyılın İlk ve Son*

Tarihsel açıdan Çankırı ilini değerlendirdiğimizde iklim şartlarının iyi olması, verimli topraklara sahip olan Anadolu'nun orta noktasında bulunması sebebiyle istilalara maruz kalmıştır. Bölgede etkili olan ilk hâkim olan gücün M.Ö. 2500 yılında Hititler olduğu bilinmektedir. M.Ö. 1200 yıllarında devletin güç kaybetmesiyle birlikte bölgeye çeşitli göçler olmuştur. Bu göçler arasında bulunan devletlere Akadlar, Dorlar, Kimmekler, Lidyalılar örnek verilebilir. Kısa süre de olsa Türk kavimlerinden Sabirler de bu bölgeye hâkim olduğu bilinmekle birlikte Galatların egemenliğinden sonra Pontuslar'ın, daha sonra Roma ve Bizans gibi güçlü devletlerinde egemenliğine girdiği bilinmektedir. [55]

1071 yılında Alp Arslan'ın kazanmış olduğu Malazgirt zaferiyle birlikte Anadolu'da Türkleşme süreci başlamıştır. Emir Danişmend'e bağlı Emir Karatekin 1082-1083 yılları arasında Çankırı ve çevresini fethetmiştir. Bölgenin Selçuklu hâkimiyetine girmesi II. Kılıç Arslan dönemine tekabül etmekle birlikte I. Mesud döneminde oğulları arasında topraklarını pay ederken Çankırı yöresi de Şahinşah'a düşmüştür. Fakat ağabeyi II. Kılıç Arslan bu durumu kabul etmemiş ve 1169-1170 yılları arasında bölgeyi kardeşinden almıştır. Ölümünden önce II. Kılıç Arslan ülkeyi on bir oğlu arasında pay ederken Çankırı ve Eskişehir yöresi oğlu Muhyiddin Mesut idaresine geçmiştir. Alladdin Keykubat döneminin en parlak dönem olması sebebiyle sakin bir dönem geçiren Çankırı'da önemli bir tarihi eser olan Taş Mescid şifahanesi Cemalleddin Ferruh tarafından yaptırılmıştır. Daha sonra Çankırı bir müddet Çoban oğulları ve Candar oğullarına beyliklerine tabi olmuştur.[56]

Bölgenin Osmanlı dönemindeki hâkimiyeti ile ilgili iki yaygın görüş bulunmaktadır. Birinci görüş I. Murad zamanında girdiği görüşüdür. İkincisi ise Yıldırım Bayezid döneminde girdiği görüşüdür. Yaygın olarak I. Murad döneminde bölgenin Osmanlı hâkimiyetine geçtiği düşünülse de bu durum uzun süreli olmamıştır. Bu sebeple Yıldırım Bayezid döneminde kesin bir hâkimiyet sağlandığını söylemek mümkündür. 1402 yılında Timur ve Bayezid arasında yapılan Ankara Savaşı'ndan Bayezid'in

---

Çeyreğinde Çankırı, s.19.
[55] Köse, *1653-1655 Tarihli Çankırı Şer'iyye Sicili,* s.17; Ayhan, *Çankırı*, s.37.
[56] Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, s.7.

yenik çıkması sebebiyle Timur toprakları eski sahibine dağıtmış ve böylece Çankırı yöresi İsfendiyar oğullarına geçmiştir.[57]

Çelebi Mehmed ve İsfender Bey'in oğlu Kasım arasında sıkı bir dostluk başlamıştır. Bu sebeble Çankırı ve Kastamonu yöreleri Kasım Bey'e verilmiştir. 1464 yılında Kasım Bey'in vefatından sonra Çankırı, Anadolu Eyaletine bağlı bir sancak olarak Osmanlı idari teşkilatında yerini almıştır. II. Bayezid'in oğlu Alemşah'ın oğlu Osman Çelebi şehzadelik yapmıştır. Kanuni Sultan Süleyman'ın ve IV. Murad'ın seferler sırasında Çankırı'da konakladığı bilinmektedir. Hatta Çankırı eserler yaptırmışlardır. Çankırı'nın önemli tarihi eserleri arasında şehre hâkim bir noktada bulunan Çankırı Kalesi ve kale içerisinde bulunan Emir Karatekin Türbesi, şehir merkezinde yer alan İmaret Camii, Sultan Süleyman Camii, Çivitçi oğlu Medresesi gösterilebilir.[58]

XVII. yüzyılda Anadolu'ya yansıyan olaylar Çankırı'yı da etkilemiştir. İsyanlar sonucu yöneticiler halka zaman zaman zülm etmiş ve yöneticiler ile halkın arası açılmıştır. Ticaret yollarının değişimine paralel olarak ekonominin zayıflaması şehrin küçülmesine ve zayıflamasına yol açmıştır.[59] Ayrıca 1676-1681 yıllarını kapsayan Osmanlı Rus Seferleri sebebiyle halktan alınan vergi miktarları artmıştır. Sicilde sürsat zahiresi, bedel-i nüzül, cizye vergilerin toplanması hakkında bilgiler yeralmaktadır.[60]

[57] Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, s.7.
[58] Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, s.7.
[59] Ayhan, *Çankırı Tarih, Kültür, Turizm*, s.86
[60] Abdülkadir Özcan, "Çehrin Seferi", *DİA,* C.8, Ankara 1993, s.249- 251.

2. 3 NUMARALI ÇANKIRI ŞER‘IYYE SİCİLİNİN (1091-1092/1680-1681) (TRANSKRİPSİYON VE DEĞERLENDİRMESİ)

2.1.Belge Özetleri

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.1, b.1/a.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	-
Belgenin konusu	Resm-i kısmet
Belgenin hicrî /milâdî tarihi	-
Özet	

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.1, b.1/b.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İlam
Belgenin konusu	-
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	-
Özet	

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.1, b.1/c.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Mürasele.
Belgenin konusu	-
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	-
Özet	

Ali isimli bir kişinin Arab Köyü sakinlerinden Musa ile haberleşmeleri ve mahkemeye gelmeleri hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.2, b.2/a.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Dibâce.
Belgenin konusu	Kadı tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	-

Özet

Çankırı'ya kadı tayin edilen Mevlana Mehmed'in dibacesidir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.2, b.2/b.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Müftü tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	-

Özet

Çankırı Müftüsü Muhammed'in tayini hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.2, b.2/c.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Buyuruldu.
Belgenin konusu	Kadı tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Gurre-i Zilkaade 1091/ 23 Kasım 1980.

Özet

Zilhicce ayının sonundan 6 ay süreyle ve günlük 300 akçe ile Çankırı Kadısı tayini hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.3, b.3.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İlam.
Belgenin konusu	Nikâh anlaşmazlığı
Belgenin hicrî/milâdî	4 Zilkaade 1091 / 26 Kasım 1680.

tarihi

Özet

Çankırı'nın Ahlad Köyü sakinelerinden Mahmud kızı Ümmü Gülsüm bekâr olub yine Çankırı'ya bağlı Merzi Köyü sakinlerinden Mehmed oğlu Ali ile on bin akçe mehir ile evlenmiştir. İsa oğlu Ahmed bu nikâh akdine karşı çıkmış mahkemede görülen davada haksız bulunmuş ve davadan men edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.3, b.4.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İlam.
Belgenin konusu	Miras anlaşmazlığı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Gurre-i Zilkaade 1091 / 23 Kasım 1680.

Özet

Çankırı'nın Debbağhane Mahallesinde yaşayan el-Hâcc Veli'nin nikâhlı kızı Hatice vefat etmiştir. Hatice'nin küçük kızı Fatıma'nın vasisi ve aynı zamanda Hatice'nin babası olan Veli, Hatice'nin kocası Mustafa'dan davacı olmuştur. Mustafa hanımı hayattayken 60 kuruşluk eşyayı hanımının rızasını alarak satmıştır. Karşılığında hanımına giysi almış ve bu eşyaları teslim etmiştir. Kayınpederi Veli ise bunu ispatlamasını istemiştir. Bunun üzerine Mustafa Şeyhülislamın fetvasını delil göstermiş ve istek üzerine yemin etmiştir. Mustafa davada haklı bulunmuş ve el-Hâcc Veli davadan men edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 4, s.4, b.5.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İlam.
Belgenin konusu	Mehir anlaşmazlığı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Gurre-i Zilkaade 1091/ 23 Kasım 1680.

Özet

Çankırı'nın Debbağlar Mahallesi sakinelerinden el-Hâcc Veli kızı merhume Hadice kocası Mehmed oğlu Mustafa Çelebi'ye 30 bin akçe mehrini hibe etmiştir. Hatice'nin babası Veli ise buna karşı çıkmıştır. Bunun üzerine Mustafa'dan şahit

talep edilmesi üzerine şahitler tarafından, ölen Hatice'nin kocası Mustafa'ya mehrini hibe ettiği doğrulanmıştır. Merhume Hatice'nin babası Veli davadan men edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.4, b.6.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İlam.
Belgenin konusu	Komşu anlaşmazlığı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	23 Zilkaade 1091/ 15 Aralık 1680.

Özet

Çankırı'nın Alaca Mescid Mahallesinde yaşayan es-Seyyid Halil mahkemeye gelerek ortak bir duvara sahip olduğu gayrimüslim komşusunu şikâyet etmiştir. Şikâyet üzerine kadı, naib yollayarak olayın incelenmesini istemiştir. Naib yanına iki şahit daha alarak olayı incelediğinde zimmî Sürmeli'nin duvara zarar vermediği tespit edilmiştir. Zimmi Sürmeli de es-Seyyid Halil'in duvarın üstüne bir saçak örerek suyunu boşa akıtmak süretiyle kendisine zulm ettiğini, bu sebeple kendisinin def edilmesini istemiştir. Şahitlerin de bu durumu doğrulaması üzerine es-Seyyid Halil haksız bulunmuş ve sonradan ihdas eylediği saçağı kaldırması istenmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.5, b.7.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Vakıf gelirine müdahale.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâil-i Ramazan 1091/ 1680 yılının Eylül ayının sonları.

Özet

Çankırı'da Sultan Süleyman Hanın yaptırmış olduğu Cami ve vakıfta görevli olan vaizin ve dersiamın ücretleri Çankırı'ya bağlı Ildızım köyünün yarı mahsulünden karşılanmaktadır. Fakat vaiz ve dersiam bununla yetinmemiş ve tüm mahsulü istemişlerdir. Bunun üzerine vakfın mütevellisi Muhammed durumu arzuhal etmiştir. Cami ve vakıfla ilgili defter-i cedid-i hakâniye ve vakfiyeye bakılarak Ildızım köyünün yarı mahsül gelirinin adı geçen camide vaiz ve dersiam olanlara

tahsis edildiği diğer yarı gelirinin ise caminin diğer masraflarına tayin edildiği görülmüştür. Çankırı kadısından ve Çankırı sancağı müteselliminden kanuna uygun davranması, kanunlara, deftere, vâkıfın şartlarına ve padişahın emrine muhalif kimseleri mudahale ettirmemesi istenmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.6, b.8.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Hüccet.
Belgenin konusu	Ev satışı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	22 Zilkaade 1091/ 14 Aralık 1680.

Özet

Çankırı'nın Kayser Bey Mahallesi'nde yaşayan, Muhammed oğlu Mehmed Beşe ve Bedros oğlu Anton ve mahkemeye gelmiştir. Mehmed Beşe tek odalı, tek kapılı, müstakil avlusu olan sınırları belirli evini komşusu Anton'a 65 esedi kuruşa peşin olarak satmıştır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.7, b.9.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Timar beratı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	27 Şevval 1065 / 30 Ağustos 1655.

Özet

Çankırı'nın Demirlisıçan Köyü'nde 1400 akçe tımar ile Çankırı kalesi muhafızlığı yapan Abdülbaki bu görevi kardeşi İlyas ile ortak yapmaktadır. Fakat İlyas görevini sebepsiz yere terk edince görevin tamamı Abdülbaki'ye verilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.8, b.10.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İbka Beratı.
Belgenin konusu	İmam ve mütevelli tayini.
Belgenin hicrî/milâdî	Evâili Şevval 1091 / 1680 yılının Ekim ayının sonları.

tarihi

Özet

Çankırı'da Mirahur mescidinde İmam ve mütevelli olan es-Seyyid Abdullah'ın kusuru yokken İbrahim, haksızlık ederek bir şekilde görevini almıştır. Abdullah'ın elindeki eski berata dayanarak adı geçen mescide imam ve mütevelli olarak görevini sürdürmesi istenmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.8, b.11.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Hatib ve mütevelli tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâil-i Şevval 1091 / 1680 yılının Ekim ayının sonları.

Özet

Çankırı'da Sultan Süleyman Han tarafından yaptırılmış olan camide hatib ve mütevelli görevinde bulunan eş-Şeyh Mustafa kendi isteğiyle görevini Halil oğlu es-Seyyid Mustafa'ya berat ettirmiştir. Tahir adlı kişi her ikisinede haksızlık etmesi üzerine söz konusu görevler Halil oğlu es- Seyyid Mustafa'ya tekrar verilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.9, b.12.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Kanuna aykırı vergi alınması.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	1091 / 1680.

Özet

Çankırı'nın Boyalıca köyünde yaşayan Hacı Musa oğlu Mustafa, Gümüş oğlu Mehmed ve Ömer Kethuda isimli kişiler devlet görevlileriyle işbirliği yaparak halktan haksız yere vergi alınmasına sebep olmaktadırlar. Çankırı kadısından söz konusu iddialara araştırması halktan kanuna aykırı vergi alınmaması ve kanunlara uyulması, uymayanların isimlerinin bildirilmesi hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.10, b.13.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Fetva.
Belgenin konusu	İmam tayini
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	-

Özet

Mescidi şerife maliye beratı ile imam tayin olurken gerektiğinde askeri berat ile de tayin olunabileceği konusunda fetva çıkmıştır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.10, b.14.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Cizye tahsili
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâil-i Zilhicce 1091/ 1680 yılının Aralık ayının sonları.

Özet

Bin doksan iki senesinde kadıya gönderilen berat ve emr-i şerif gereğince Osmanlı ülkesinde dağınık şekilde bulunan ve iş sebebiyle şehre gelen Ermenilerden yave cizyesi vergisinin alınması hakkındadır.

Osmanlıca metinde 11. sayfa boş bulunmaktadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.12, b.15.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Buyuruldu.
Belgenin konusu	Subaşı tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâil-i Muharrem 1093 / 1682 yılının Ocak ayının ortaları.

Özet

Seyid Mehmed Ağa'nın Çankırı'ya subaşı olarak tayini hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.12, b.16.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Buyuruldu.
Belgenin konusu	Kanuna aykırı mal alınması.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâsıt-ı Muharrem 1093 / 1682 yılının Ocak ayının ortaları.

Özet

Çankırı kadısına gönderilen tahriratta Çankırı'da mütesellim olan İbrahim Ağa Çankırı şehri halkından kanuna aykırı olarak bir miktar mal almış ve halka zulm etmiştir. Bunun üzerine kadı aracılığı ve yasal yol ile aldığı malları geri vermesi ve kanuna aykırı davranılmaması istenmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.13, b.17.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İbka Beratı
Belgenin konusu	Ferraş tayini
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâhir-i Zilhicce 1091/ 1681 yılının Ocak ayının ortaları.

Özet

Çankırı'da bulunan Kasım Bey İmareti'nde ferraş olarak çalışan Ahmed kusuru yokken görevinden azledilmiştir. Mehmed ise Ahmed'in yerine geçmiştir. Bunun üzerine Çankırı kadısı Mehmed'in arzı üzerine verilen hükümde Ahmed'in eskiden olduğu gibi görevine devam etmesi istenmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.14, b.18/a.
Belgenin dili	Arapça.
Belgenin türü	Dibâce.
Belgenin konusu	Kadı tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	1 Safer 1092/ 20 Şubat 1681.

Özet

Çankırı'ya kadı tayin edilen Mustafa Efendi'nin dibacesidir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.14, b.18/b.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Sürsat zahiresi bedelinin tahsili.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	15 Zilhicce 1091 / 6 Ocak 1681.

Özet

Bin doksan bir senesinde halka acındığı için toplanamayan sürsat zahiresi bedelinin 1092 senesinde tamamının acilen toplanması istenilmiştir. Vergiler toplanırken halka zülm edilmemesi söylenmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.15, b.19.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Tezkire.
Belgenin konusu	Sürsat bedeli tahsili.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	1092 / 1681.

Özet

1092 senesinde Çankırı kadılığı tarafından sürsat bedellerinin tahsil edildiği ve ilgili kişilerin ellerine eda tezkiresi verildiği hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.16, b.20.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İbka Beratı.
Belgenin konusu	İmam ve mütevelli tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâsıt-ı R.evvel 1092 / 1682 yılının Mart ayının sonları.

Özet

Çankırı'da Mirahur Mescidi'nde günlük bir akçe ile imam olan İbrahim Halife kusuru yokken görevinden azledilmiştir. Onun yerine Abdullah ve Mustafa adındaki kişiler görevini almak istenmiştir. Hüküm verilerek eskiden olduğu gibi günlük bir akçe ile İbrahim Halife'nin yeniden göreve getirilmesi hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.17, b.21.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İbka Beratı.
Belgenin konusu	Mütevelli tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâil-i Şaban 1092 / 1681 yılının Ağustos ayının ortaları.

Özet

Çankırı'nın kazasında Kara Seydi vakfı bulunmaktadır. Bu vakıfta mütevelli olan Mustafa günde bir akçe ile görevine devam ederken kusuru olmadığı halde görevinden alınmıştır. Şeyh Murad ve oğlu Mehmed haksızlıkla Mustafa'nın görevine gelmiştir. Mustafa'nın müracatı üzerine hüküm verilerek günde bir akçe ile eski görevine tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.18, b.22.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Uygun bir göreve tayin
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâsıt-ı Şaban 1092 / 1681 yılının Ağustos ayının sonları.

Özet

Çankırı'da vaiz ve nasih olan Hafız Mustafa'nın hak sahibi ve ehliyeti sebebiyle uygun bir görev çıkması durumunda bu görevin kendisine verilmesi hakındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.19, b.23.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İbka buyuruldusu.
Belgenin konusu	Görev süresinin uzatılması.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	10 Zilkaâde 1092 / 21 Kasım 1681.

Özet

Çankırı Kadısı Mustafa Efendi'nin gelecek senenin Recep ayı sonuna kadar görevi uzatılmış bu tarihten sonra geçici olarak Mevlana Mehmed kadılık görevine tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.19, b.24.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İbka buyuruldusu.
Belgenin konusu	İbka buyuruldusu.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Gurre-i Zilkaade 1092 / 12 Kasım 1681.

Özet

Anadolu Kazaskeri Mustafa tarafından Çankırı Kadısı Mustafa'nın görev süresinin altı ay daha uzatılması hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.19, b.25.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Hüccet.
Belgenin konusu	Vakıf.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	24 R. evvel 1093 / 2 Nisan 1682.

Özet

Çankırı'nın Şeyh Osman Mahallesi'nde yaşayan el-Hâcc Ahmed kızı Ayişe hayattayken hayır işleri için kendi malından 25 kuruşa simli büyük kuşak, 10 kuruşa küçük sim kuşak, 20 kuruşa altın saç bağı, 15 kuruşa küçük altın saç bağı 15 kuruş inci boyunluk ve 24 miskal altın ayırmıştır. Kocası Ali Efendi'yi ortaya çıkacak hayır işlerinde harcaması için söz konusu eşyalara mütevelli tayin etmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.20, b.26.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İbka Beratı.
Belgenin konusu	İmam tayini
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâil-i Zilhicce 1092 / 1681 yılının Aralık ayının ortaları.

Özet

Çankırı'nın Alaca Mescid mahalle mescidinde günlük bir akçe ile imam olan Satılmış Halife işine başkalarının müdahale etmemesi için yeniden berat talebinde bulunması üzerine aynı göreve tekrar tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.21, b.27.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Habbaz (Ekmekçi) tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâhir-i Zilhicce 1091 / 1680 yılının Ocak ayının ortaları.

Özet

Çankırı'da bulunan Kasım Bey İmaretinde görevli olan ekmekçinin işini yapmaması üzerine vakfın mütevellisi Mevlana Mehmed'in arzı üzerine yerine el-Hâcc Ahmed tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.21, b.28.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Müezzin tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâhir-i Zilhicce 1091 / 1680 yılının Ocak ayının ortaları.

Özet

Çankırı'nın kazasına bağlı olan Çivi Köyü'nün mescidinde müezzin bulunmamaktadır. Müezzin naibi Mevlana Mehmed'in arzı üzerine Osman Halife köyün mescidine günlük yarım akçe ile müezzin olarak tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.21, b.29.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	İmam tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâhir-i Zilhicce 1091 / 1680 yılının Ocak ayının başları.

Özet

Çankırı kazasına bağlı Çivi Köyünde günlük bir akçe ile imam olan Mustafa'nın vefatı sebebiyle Çankırı kadısı Mevlana Mehmed'in arzı yerine Abdurrahman Halife tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.22, b.30.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	İmam tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâil-i Muharrem 1092 / 1681 yılının Ocak ayının sonları.

Özet

Çankırının Alaca Mescid mahalle mescidinde günlük bir akçe ile imam olan Hüseyin görevini hak etmemiştir. Yerine mahalle sakinlerinin rızası gözetilerek Satılmış Halife, Mevlana Şeyh Mehmed'in arzı üzerine mahalle mescidine imam olarak tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.22, b.31.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Mescidin camiye dönüştürülmesi.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâil-i Muharrem 1092 / 1681 yılının Ocak ayının sonları.

Özet

Çankırı'nın Karataş Mahallesinde yaşayan mahalle sakinleri mahalleye yakın yerde camii bulunmaması sebebiyle Cuma namazını eda etmekte zahmet ve sıkıntı çekmektedirler. Bunun üzerine mahallelerinde bulunan mescidin camiye çevrilmesine izin verilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.23, b.32.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Hatib tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâil-i Muharrem 1092 / 1681 yılının Ocak ayının sonları.

Özet

Çankırı'nın Karataş Mahallesinde Şeyh Cafer Efendi'nin yaptırdığı mescidin camiye tahvili sebebiyle bir hatibe ihtiyaç duyulmuştur. Çankırı kadısı Mevlana

Mehmed'in arzı üzerine Bu göreve Şeyh Ahmed el-Memun adındaki kişi tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.23, b.33.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Katib tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâhir-i Zilhicce 1091 / 1681 yılının Ocak ayının ortaları.

Özet

Çankırı'da Kasım Bey vakfında kâtip olarak görevli olan Receb Halifenin kusuru yokken haksızlıkla Yusuf görevini elinden almıştır. Mütevelli Mehmed'in arzı üzerine Recep Halife tekrar göreve tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.23, b.34.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Buyuruldu.
Belgenin konusu	Uygun bir göreve tayin.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	-

Özet

Şeyh Hafız Mustafa hak sahibi olması sebebiyle uygun bir göreve tayini hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.24, b.35.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İlam.
Belgenin konusu	Miras anlaşmazlığı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	26 Safer 1092 / 17 Mart 1681.

Özet

Çankırı'nın Şeyh Osman Mahallesi sakinlerinden Hasbi kızı Fatıma, Kayser Bey Mahallesi sakinlerinden Nesimi Beşe oğlu Musa'dan davacı olmuştur. Fatıma,

Nesimi Beşe'nin kendisi ile evli olduğunu fakat vefatından sonra sakin olduğu evde hakkı olan hisesini alamadığını söylemiştir. Musa ise bu durumu inkâr etmiş ve kendisine şahit olarak Hacı Nesimi oğlu Hasbi Efendi ve Mehmed oğlu Mahmud'u şahit göstermiştir. Fatıma davadan men edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.25, b.36.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İlam.
Belgenin konusu	Kölenin sahipliği anlaşmazlığı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	26 Safer 1092 / 17 Mart 1681.

Özet

Akşehir tarafından Tulukçu köyünde yaşayan Abdülkerim oğlu Mustafa Bey ve Çankırı'nın kasabasına bağlı Bayındır köyünde yaşayan Receb oğlu Mustafa Bey'den davacı olmuştur. Ela gözlü, orta boylu, açık kaşlı, Rus asıllı Yevan isimli köle Abdülkerim oğlu Mustafa Bey'in kölesiyken kaçmıştır. Receb oğlu Mustafa Bey ise bu kölenin kendisine biraderi tarafından verildiğini söylemiştir. Fakat Hacı oğlu Mehmed ve Abdülkerim oğlu İsa, kölenin Abdülkerim oğlu Mustafa Bey'e ait iken kaçtığı üzerine şahitlik yapmaları üzerine köle Yevan, Mustafa Bey'e teslim edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.25, b.37.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Hüccet.
Belgenin konusu	Yaylakda ağıl yerinin devri.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	26 Safer 1092 / 17 Mart 1681

Özet

Kalecik kazasının Uyurcalı köy sakinlerinden Hasbi oğlu Mahmud ve Receb oğlu Mehmed, Mehmed Ali oğlu Veli ve Ali oğlu Mehmed mahkemeye gelip Aydos yaylasında yer alan Kurma Çukuru yaylağını, iki ağıl yerini cedlerinin Arslan Paşa'ya verdiğini ve alakalarının kalmadığı hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No ÇŞS. 3, s.26, b.38.

Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İ‘lam
Belgenin konusu	Nişanlılık akdinin feshi.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	27 Safer 1092 / 18 Mart 1681.

Özet

Çankırı’nın Alaca Mescid Mahallesi sakinlerinden Mehmet kızı Fatıma Çankırı’nın Ovacık Köyünden Mustafa oğlu Ali’den davacı olur. Fatıma, annesi Saliha Hatun’un kendisini altı sene önce Ali’ye buluğa ermemiş iken nişanladığını, şimdi ise buluğa erdiğini ve kendisinin Ali Bey ile evlenmek istemediğini beyan etmesi üzerine nişanlılık akdi feshedilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.26, b.39.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Hüccet.
Belgenin konusu	Hırsızlık.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	28 Safer 1092 / 19 Mart 1681.

Özet

Ankara’nın Çukurabad kazasına bağlı Sele köyü sakinlerinden Kölemenoğlu Hamza Çankırı mahkemesinde Gölez köyü sakinlerinden Ebubekir oğlu Mahmud ve Mustafa oğlu Hüseyin’den davacı olmuştur. Hamza yirmi iki gün önce köyde misafir olan Hüseyin ve Mahmud’un Sarıalan adlı yerde atını çaldıklarını söylemiştir. Mahmud ve Hüseyin ise Sele Köyü sakinlerinden Arab oğlu Derviş’in evinde kaldıklarını ve dönerken Sarıalan adlı yerde karşılarına birinin çıktığını, elindeki orak ile kendilerine vurarak atı çaldığını, kendilerinin ise onu yakalayıp valiye teslim ettikleri hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.28, b.40.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İlam.
Belgenin konusu	Mülkten el çektirme.
Belgenin hicrî/milâdî	27 Safer 1092 / 28 Mart 1681.

tarihi

Özet

Çankırı'nın Cami-i Kebir Mahallesi sakinlerinden el-Hâcc Hamza oğlu es-Seyyid Hacı Veli Perdedar Mahallesi sakinlerinden el-Hâcc Hamza oğlu el-Hâcc Receb'ten davacı olmuşdur. es-Seyyid Hacı Veli yirmi beş sene önce, yirmi dört esedi kuruşa kendi malı ile bir dükkân aldığını, ancak el-Hâcc Receb'in bu dükkanın tasarrufuna engel olduğunu söylemiştir. el-Hâcc Receb bunu inkâr etmesi ve şahitlerin Hacı Veli'nin ifadesini doğrulaması üzerine el-Hacc Receb davadan men edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.29, b.41.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	İmam tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâhir-i Zilkaade 1091 / 1680 yılının Aralık ayının ortaları.

Özet

Çankırı'nın Boyalıca köyünde el-Hâcc Mehmed'in yaptırdığı mescidde günlük bir akçe ile imam olan el-Hâcc Ahmed Halife hacca gitmiştir. Bu esnada yerine vekil bırakmış iken İshak kanuna aykırı olarak görevi almıştır. Çankırı kadısı Mevlana Mehmed'in arzı üzerine Ahmed Halife mescidin imamlığına tekrar tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.30, b.42
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İ'lam.
Belgenin konusu	Hırsızlık.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Gurre-i R. Evvel 1092 / 21 Mart 1681.

Özet

Karupazar Kazasına bağlı Çapar Köyü'nde Hüseyin Ağa oğlu Mustafa, köy sakinlerinden Mehmed oğlu Satılmış ve Abdülkerim oğlu Musa'nın on iki gün önce ambarını delerek arpasını çaldığını söylemiştir. Musa ve Satılmış bunu doğrulayarak suçlarını itiraf etmişlerdir.

Defter, Sahife, Belge No ÇŞS. 3, s.31, b.43.

Belgenin dili Türkçe.
Belgenin türü Hüccet.
Belgenin konusu Köle ve koyun satışı
Belgenin hicrî/milâdî tarihi 2 R. Evvel 1092 / 22 Mart 1681.
Özet

Çankırı kazalarına bağlı Çapar köyünde yaşayan Mehmed oğlu Ali Çelebi, İmaret mahallesi sakinlerinden Hacı Mustafa Çelebi'ye Dilaver, Şahin, Kenan ve Siyavuş isimli köleleri üç yüz yirmi beş esedî kuruşa, yüz sekiz adet koyunu yüz yirmi beş esedi kuruşa satmıştır. Toplamda dört yüz elli esedi kuruş vermiş ve bunların kayıt olmasını istemiştir.

Defter, Sahife, Belge No ÇŞS. 3, s.31, b.44.
Belgenin dili Türkçe.
Belgenin türü İlam
Belgenin konusu Arazi anlaşmazlığı
Belgenin hicrî/milâdî tarihi -
Özet

Çankırı'nın Debbağlar Mahallesinde yaşayan Hızır oğlu Halil, babası Hızır'ın altı sene önce öldüğünü söylemiştir. Babasından kalan araziyi Halil, kardeşleri Ahmed ve Hüseyin ile paylaşmak istemiştir. Kardeşi Ahmed'in de çocuğu olmayıp aniden ölmesi üzerine arazi kendi hakkı olacakken Yusuf adındaki yabancı bir kişinin bu araziyi aldığını söylemiştir. Yusuf araziyi ekip biçmiştir. Fakat görülen dava üzerine arazinin kendine ait olmadığını itiraf ederek araziden vazgeçmiştir.

Defter, Sahife, Belge No ÇŞS. 3, s.32, b.45.
Belgenin dili Türkçe.
Belgenin türü İlam
Belgenin konusu Salyane vergisi anlaşmazlığı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi Gurre-i R. Evvel 1092 /21 Mart 1681.
Özet

Çankırı'nın Toht kazasına bağlı Ziven Köyü'nde Hamza oğlu Şaban Fakih ve Hamza oğlu Mustafa oğlu İbrahim ve diğerleri aynı köyde yaşayan Sipahizade'ye Mehmed Bey oğlu Mehmed ve kardeşi Ali'nin sâliyâne vermek istememeleri üzere görülen davada haksız bulunmuşlar ve orta düzeyde salyane vermelerine karar verilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.33, b.46.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Hüccet.
Belgenin konusu	Boşanma.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	4 R. Evvel 1092 / 24 Mart 1681.

Özet

Çankırı'nın Boyalıca Köyü'nde yaşayan el-Hâcc Musa oğlu Hacı Musa ve hanımı Hasan kızı Saime geçimsizlik sebebi ile mal verme karşılığında boşanmışlardır. Boşanma esnasında bir çift altın küpe, bir vukiyye tiftik, bir keyl buğday, bir buçuk esedi kuruş verilmiştir. Ayrıca Saime zevcciyetle ilgili mehr-i mueccel ve mu'accele, nafaka iddet ve diğer zevceiyetle ilgili mahkemenin kararınca kazandıklarını alarak boşanmıştır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.33, b.47.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İlam.
Belgenin konusu	Arazi anlaşmazlığı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	7 R. Evvel 1092 / 27 Mart 1681.

Özet

Çankırı'nın Boyalıca köyünde yaşayan Mahmud oğlu Hüseyin mahkemeye gelip, köy sakinlerinden Ebubekir oğlu Mustafa'dan şikâyetçi olmuştur. Hüseyinin 7 sene önce ölen annesi ve 20 sene önce ölen babasından kalan araziyi Mustafa'nın zapt ettiğini söylemiştir. Mustafa ise babasının Mehmed adındaki bir kişiden bu araziyi 400 akçeye satın aldığını söylemiştir. Şahitlerin olayı doğrulaması ve fetva gereğince Hüseyin davadan men edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.35, b.48.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Hüccet.
Belgenin konusu	Miras anlaşmazlığı
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	6 R.Evvel 1092 / 26 Mart 1681.

Özet

Çankırı'nın Karataş Mahallesi sakinlerinden olan ve vefat eden Mahmud oğlu el-Hâcc Ali'nin evladı Mahmud'a ve büyük kızları Ayşe ve Fatıma'ya dükkân, arazi, taşınabilir ev eşyası gibi mallar miras kalmıştır. Fatıma'nın kocası olan Usta Hasan bu mallara el koymuştur. Söz konusu mallar Hasan'ın vefat etmesi üzerine oğulları Mehmed ve diğer Mehmed'e intikal etmiştir. Arabulucuların devreye girmesiyle taraflar 25 kuruş bedel karşılığında anlaşmışlardır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.36, b.49.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Hüccet.
Belgenin konusu	Alım-satım anlaşmazlığı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	13 R.Evvel 1092 / 2 Nisan 1681.

Özet

Saray Köyü'nden Şeyh Mehmed oğlu Mustafa ve Seydi Köyü'nden eş-Şeyh Abdi oğlu Şeyh Süleyman'a üç sene önce bir çift saban, bir buçuk keyl burçak vermiştir. Delili olmadığından ve Süleyman'ında almadığına dair yemin etmesi üzerine ifadeleri kayıt edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.36, b.50.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İlam.
Belgenin konusu	Köle satışı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Gurre-i R.Evvel 1092 / 21 Mart 1681.

Özet

Katar kazasına bağlı Alagöz karyesi sakinlerinden el-Hâcc Ömer mahkemeye gelerek Çankırı'nın Hoca Bahşayış Mahallesi sakinlerinden Şahin hakkında şikâyetçi olmuştur. Çankırı sakinlerinden olup şu an mahkemede bulunmayan Osman ve Ali adlı kişiler Şahin ile bir anneden kardeştirler. Yaklaşık on beş ay önce Osman ve Ali kardeşleri Şahin'i el-Hâcc Ömer'e 55 kuruşa satmışlar. el-Hâcc Ömer, Ali ve Osman'ın mekânının belli olmadığını belirtmiş ve ödediği ücret sebebiyle Şahin'i bırakmak istememiştir. Bunun üzerine Şahin, Osman ve Ali'nin Şam'da olduğunu söylemiştir. Şahitler de Şahin'in ifadesini doğrulamıştır. Şahin, el-Hâcc Ömer'in kölesi olmuş iken mahkemede görülen davada Şahin'in azline karar verilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.37, b.51.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İlam
Belgenin konusu	Menzil anlaşmazlığı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâil-i R.Evvel 1092 / 1681 yılının Mart ayının ilk günleri.

Özet

Perdedar Mahallesi sakinlerinden İsmail kızı Emine bekâr olup mahkemeye gelerek Hoca Bahşayış Mahallesinin avarızına ve mescidine mütevelli olan Mustafa oğlu Molla Mehmed bin Mustafa hakkında şikâyetçi olmuştur. 15 yıl önce başka bir yerde vefat eden babası İsmail'in menzili ırsen kendisine intikal etmişken evinin İskender adlı kişiye satıldığını söyleyerek şikâyetçi olmuştur. Molla Mehmed ise merhum İsmail'in mütevellisi olduğu vakıf malından bahsi geçen mahalle mescidine 12 esedi kuruş ve avarızına şart koşulmuş 18 kuruş toplamda 30 kuruş vakıf borcu karşılığında menzili rehin aldığını ve teaddisine teslim edildiğini yine mahkeme kararı ile menzili İskender'e sattığını bildirmiştir. Emine borcu inkâr etmiştir. Bunun üzerine şahitler İsmail'in menzili borcu karşılığında rehin verdiği ve teslim ettiği doğrulanmıştır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.38, b.52.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Hüccet.

Belgenin konusu Alım-Satım.

Belgenin hicrî/milâdî tarihi 15 R.Evvel 1092 / 4 Nisan 1681.

Özet

Boyalıca köyü sakinlerinden Mustafa Dede oğlu İsmail kendi isteğiyle el-Hâcc Mehmed Çelebi'ye iki samanlık, bir dam ve bir ambar arsayı on bir buçuk esedi kuruşa satmıştır.

Defter, Sahife, Belge No ÇŞS. 3, s.38, b.53.

Belgenin dili Türkçe.

Belgenin türü Hüccet.

Belgenin konusu Alım-satım.

Belgenin hicrî/milâdî tarihi Evâil-i R.Evvel 1092 / 1681 yılının Mart ayının sonları.

Özet

Çankırı'nın Perdedar Mahallesi sakinlerinden İsmail kızı Emine ve Hoca Bahşayış Mahallesi sakinlerinden Abdullah oğlu İskender mahkemeye gelmişlerdir. 15 sene önce Emine'nin babası İsmail başka memlekette vefat etmiştir. Hoca Bahşayış Mahalle mescidinin mihrabına 12 esedi kuruş ve mahalle avarızına 18 esedi kuruş borcu karşılığında evi rehin alınmıştır. Sekiz sene önce mahkeme kararıyla mülk menzili 400 kuruşa takas olunmuş ve İskender'e satılmıştır. Sulhcülerin araya girmesiyle 4 esedi kuruşu İskender'in sulh bedeli olarak almasıyla taraflar anlaşmışlardır.

Defter, Sahife, Belge No ÇŞS. 3, s.39, b.54.

Belgenin dili Türkçe.

Belgenin türü Hüccet.

Belgenin konusu Salyane vergisi anlaşmazlığı.

Belgenin hicrî/milâdî tarihi Gurre-i R.Evvel 1092 / 21 Mart 1681.

Özet

Çankırı'nın Perdedar Mahallesi sakinleri adına İsmail, Satılmış, el-Hâcc Mehmed oğlu Ali, el-Hâcc Mehmed mahkemeye gelmişlerdir. Mirahur Mahallesi adına Hacı

Hüseyin, Tatar İsmail oğlu Zülfikar Hacı Osman, Hacı Ali Hacı Mustafa oğlu Ebubekir'den davacı olmuşlardır. Perdedar Mahalle sakinleri elli yıldan fazla mahallelerinde harabe bulunan arsa üzerine menzil yapılmasıyla söz konusu menzil her iki mahalleli arasında salyane vergisi anlaşmazlığına neden olmuştur. Cami-i Kebir Mahallesi sakinlerinden Hacı Seyyid Veli ve Alaca Mescid Mahallesinden Mustafa oğlu Molla Ahmed menzil bina olunan arsanın Perdedar Mahallesine ait olduğu üzerine şahitlik etmişlerdir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇÇŞS. 3, s.40, b.55.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Buyuruldu.
Belgenin konusu	Yeniçeri serdarı tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	24 Muharrem 1092 / 13 Şubat 1681.

Özet

Çankırı, Çerkeş, Karacaviran, Kalacik, Kurşunlu kadılarına gönderilen emirde yeniçeri serdarının görevinden azledildiği ve yerine Birinci bölükten Veli'nin tayin olunduğu hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.41, b.56.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Buyuruldu.
Belgenin konusu	Vergi tahsili.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâhir-i R. Evvel 1092/1681 yılının Nisan ayının başları.

Özet

Çankırı'nın Yayla Köyü'nün geliri sancakbeyine eskiden beri gelir olarak kaydedilmiştir. Hâsıl toplama zamanı geldiğinden bahsi geçen görevlilerin bu hasılı toplaması istenmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.41, b.57.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İlam.

Belgenin konusu	Arazi anlaşmazlığı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	22 R. Evvel 1092 / 11 Nian 1681.

Özet

Çankırı sakinlerinden Acemoğlu Hüseyin, Halil Ağa Mahallesi sakinlerinden Mahmud oğlu Ali ve Mustafa'dan davacı olmuşlardır. Hüseyin, Dereköy köyü Çilingir değirmeni yakınında bir keyl tohum arazide kendisinin hissesi olduğunu iddia etmiştir. Ali ve Mustafa ise babalarının 30 yıl; kendilerinin ise 15 yıldır bu tarlayı kullandıklarını söylemiştir. Şahitlerin Ali ve Mustafa'yı doğrulaması üzerine Hüseyin men edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.43, b.58.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İlam
Belgenin konusu	Miras anlaşmazlığı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	4 R. Evvel 1092 / 24 Mart 1681.

Özet

Çankırı'nın Debbağlar Mahallesi sakinlerinden Ali Bey vefat etmiş, hanımı Saliha ve kızı Ayişe ve büyük oğlu Mustafa, küçük oğlu Süleyman ve küçük kızı Fatıma vesayeten ve vekâleten merhum Ali Bey'in kethüdası Yusuf Bey'den davacı olmuşlardır. Yusuf Bey, merhum Ali Bey'in çifliğindeki mallarından ve şehir merkezinde olan mallarından zimmetinde hiç bir şey olmadığını beyan etmiştir. Davacıların iddasını ispatlayamaması ve Yusuf'un yemini üzerine ifadeler kaydedilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.44, b.59/a
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İlam.
Belgenin konusu	Miras anlaşmazlığı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	4 R. Ahir 1092 / 23 Nisan 1681.

Özet

Çankırı'da yaşayan Ali Bey vefat etmiştir. Geride hanımı Saliha, kızı Ayişe küçük oğlu Süleyman ve küçük kızı Fatıma kalmıştır. Ayişe'nin kocası Ahmed Ağa, Ali Bey'in kardeşi Mehmed Efendi ve vasisi olan el-Hâcc Seyyid Mehmed Çelebi ve kölesi Yakub ve kethudası mirastan paylarına düşeni almak için mahkemeye gelmişlerdir. Yusuf, Ali Bey'in 500 kuruştan başka bir şeyi yoktur diyerek yemin etmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.44, b.59.b
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	
Belgenin konusu	-
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	-

Özet

Belge eksik olup devamı bulunmamaktadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.45, b.60/a
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Temessük.
Belgenin konusu	Mevkufat kaydı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	-

Özet

Çankırı kazasından 238.5 kuruşluk hane mevkufat kaydına göre toplamda 19.880 kuruş alınmıştır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.45, b.60/b
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Avarız vergisi tahsili.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	-

Özet

Güni gecesi kazasından başka diğer kazalardan 1208 ve 1 rub hanelerinden 1092 senesine mahsup olmak üzere kürekçi avarız bedelleri ve yardım bedelleri vergisinin toplanması ve bunun mevkufat defterine kayıt edilmesi istenmiştir. Güni gecesi kazasından başka diğer kazalardan her bir haneden 500 akçe kürekçi bedeli avarız vergisi ve yine her bir haneden 80 akçe bedel-i muavemet akçesi alınması, yine mübaşirin geçim masrafı olarak her bir haneden 50'şer akçe alması, başka para alınmaması istenmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.46, b.61.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Mukataa kayıtları.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	22 C. Ahir 1091 / 20 Temmuz 1680.

Özet

1092 senesinde Kangırı Sancağı adet-i ağnam Kangırı mukataası gelmişken 225.000 akçenin toplanması için Receb Hasan'ın yetkili olduğu hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.47, b.62.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Buyuruldu.
Belgenin konusu	Voyvoda tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Gurre-i Zilhicce 1092 / 12 Aralık 1681.

Özet

Çankırı kazasına her altı ayda bir voyvoda tayini yapılmaktadır. 1092 senesinin Zilhicce ayının birinci gününde voyvoda tayini yapılmıştır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.48, b.63.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Dersiam tayini.
Belgenin hicrî/milâdî	27 Şevval 1092 / 9 Kasım 1681.

tarihi

Özet

Çankırı'nın Yıldızım Köyünde bulunan Sultan Süleyman tarafından yaptırılan camiide görevli olan Seyyid Abdullah'ın yerine Şeyh Yusuf atanmıştır. Şeyh Yusuf'tan önce camide dersiam olanlar rub mahsulünden maaş almaktadır. Bu yüzden Şeyh Yusuf'ta aynı şekilde maaş alacaktır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.49, b.64.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Cizye tahsili.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	15 Receb 1092 / 31 Temmuz 1681.

Özet

1 Ramazan 1092 senesinden Şaban 1093 yılına kadar Kefere ve Yahudi hanelerinden miri cizyeler ve hane başına miri gulamiyelerin toplanması hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.50, b.65.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Tımar Beratı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	4 Muharrem 1091 / 5 Şubat 1680.

Özet

Kangırı Sancağının Tosya Nahiyesi'nin Dikmen Köyü'nde 9649 akçe ile tımar sahibi olan Hasan'ın vefatıyla bu sancakta alaybeği bayrağı altında sefere gitme şartıyla tımarın 10.000 akçeye tamamlanarak Mehmed'e verilmesi hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.51, b.66.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Tereke.
Belgenin konusu	Muhallefat kaydı.

Belgenin hicrî/milâdî tarihi Gurre-i Ramazan 1092 / 14 Eylül 1681.

Özet

Aslen Trabzonlu olan Çankırı'da Kethüdayeri Hanı'nda oturan Veli vefat etmiş ve malları tarafından beytülmal emini es-Seyyid Mustafa Ağa tarafından kaydedilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No ÇŞS. 3, s.52, b.67.
Belgenin dili Türkçe.
Belgenin türü Berat.
Belgenin konusu İmam ve mütevelli tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi Evâhir-i Şaban 1092 / 1681 yılının Eylül ayının başları.

Özet

İbrahim Halife, Mirahur Camisinin imâmet ve tevliyet vazifesinden babasının alınması üzerine bu görev kendisine verilmiştir. Mustafa ve Abdullah ise ellerinde askeri berat olduğu ileri sürerek görevine karışmışlardır. İbrahim Halife'nin isteği üzerine bu görev tekrar kendisine tevcih edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No ÇŞS. 3, s.53, b.68.
Belgenin dili Türkçe.
Belgenin türü Berat.
Belgenin konusu Mütevelli tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi Evâsıt-ı Şaban1092 / 1681 yılının Ağustos ayının sonları.

Özet

Çankırı'da Kasımbey İmaretinde günlük bir akçe ile mütevelli olan Mehmed'in görevini Ahmed ve bazı kimseler haksızlıkla ele geçirmek istemiştir. Mehmed, isteği üzerine tekrar aynı göreve getirilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No ÇŞS. 3, s.53, b.69.
Belgenin dili Türkçe.
Belgenin türü Buyuruldu.
Belgenin konusu Şehir kethühadası tayini.

Belgenin hicrî/milâdî tarihi	17 C. Evvel 1091 / 15 Haziran 1680.

Özet

Çankırı'ya şehir kethüdası tayini gerekli olması nedeniyle bu göreve el-Hâcc Mehmed'in tayin edilmesi hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.54, b.70.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Vaiz ve dersiam ücretleri.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâsıt-ı C.Ahir 1092 / 1681 yılının Haziran ayının ortaları.

Özet

Çankırı'da Sultan Süleyman Han'ın yaptırdığı cami ve vakfın ihtiyaçları Ildızım köyünden karşılanmaktadır. Burada vaiz ve dersiam olan Seyyid Mehmed ve Seyyid Abdullah'ın maaşları da bu köyün yarı mahsülünden verilmektedir. Fakat bu paraya kanaat etmeyip diğer yarı mahsululünü de almak istemişlerdir. Bunun sonucunda belirlenen mahsüle kanaat etmeleri istenmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.54, b.71.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Hüccet.
Belgenin konusu	Miras anlaşmazlığı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	-

Özet

Çetince Mahallesinde Ahmed oğlu Mustafa mahkemede, Şeyh Osman Mahallesi'nde yaşayan kız kardeşinin vekili olan Adülvehab'a anneleri Döndü hayattayken on kuruş emanet verdiğini söylemiştir. Abdülvehab emanet aldığı paranın beş kuruşuna mülk aldığına, geriye kalanla ise Döndü'nün vefat işleri için harcandığına dair ifade kaydı.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.55, b.72.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Buyuruldu.
Belgenin konusu	Voyvoda tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Gurre-i Receb 1092 / 17 Temmuz 1681.

Özet

Âdet üzere Çankırı bir kazasına altı ayda bir voyvoda tayin olunmaktadır. 1 Recep 1092 tarihinde Ahmed Ağa voyvoda olarak tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.55, b.73.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Temessük.
Belgenin konusu	Vergi tahsili.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Gurre-i Receb 1098 / 13 Mayıs 1687.

Özet

Çankırı kazasından altı ayda bir sancakbeyi tarafından alınan subaşılık vergisi ödeyen köylerin listesi ve ödedikleri vergi miktarı hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.56, b.74.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Göreve karışma.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâsıt-ı C. Evvel 1092 / 1681 yılının Mayıs ayının sonları.

Özet

Çankırı alaybeyi Mehmed'in arzı üzerine sancak dâhilinde zeamet ve tımar erbabının isteği görülür iken beylerbeyi ve sancakbeylerinin adamları kanuna aykırı olarak işlerine karışmaktadır. Fermanla kanuna aykırı işleri yasaklanmıştır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.57, b.75.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.

Belgenin konusu	Mütevelli ve hatip tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	11 Şevval 1089 / 26 Kasım 1678

Özet .

Mustafa ve Hamza isimli kişiler Edirne'den İstanbul'a mektup gönderip babalarının Çankırı Kalesinde bulunan Sultan Selim Han'ın yaptırdığı camide mütevelli ve hatip olarak çalıştığını babalarının mahlûlû sebebiyle bu görevlerin berat ile kendilerine geçtiği; üzerleride kayıtlı ve görevlerinden azli için hiçbir sebep yokken Mahmud adlı kişi kanuna aykırı davranmıştır. 18 C. Evvel 1088 gününden itibaren vazifenin Mustafa ve Hamza'ya ait olduğu ifade edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.58, b.76.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Bedel-i nüzül vergisi tahsili.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	2 Safer 1092 / 21 Şubat 1681.

Özet

Güni Gecesi kazasında 1280 ve 1 rub hanelerinden 1092 senesi bedel-i nüzül vergisinin toplanması hakkındadır. Her bir haneden 600 akçe bedel-i nüzül vergisinin alınması, ayrıca mübaşirin de her bir nüzül hanesinden 30 akçe alması hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.59, b.77.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Ferraş tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Gurre-i Recep 1092 / 17 Temmuz 1681.

Özet

Çankırıda Kasım Bey İmareti'nde bulunan günlük bir akçe ile ferraş olan Ahmed'in kusuru yokken yerine Mehmed atanmıştır. Çankırı Kadısı Mevlana Mustafa'nın arzı üzerine Ahmed yeniden eski görevine tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.59, b.78.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Buyuruldu.
Belgenin konusu	Konak Menzil Defterlerinin irsali.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Gurre-i Şaban 1092 / 16 Ağustos 1681.

Özet

Çankırı kadısı ve şehir hacılarına Konakçı Hamza Ağa ile gönderilen buyurulduda konak menzil vergisinin tahsil edilmesi, söz konusu defterin korunması ve saklanması istenmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.60, b.79.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Sancakbeyi tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	C.Evvel 1091/Haziran 1680.

Özet

Daha önce beylerbeylik yapmış ve emekdâr olmuş Derviş Mehmed Paşa'ya Çankırı Sancağının arpalık olarak tevcih edildiği hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.60, b.80.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Temessük.
Belgenin konusu	Mukataa emini vekili tayini
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	-

Özet

Hacı Mustafa oğlu Halife'nin Çankırı Mahalle mukataasının zaptı için mukataa emini Murad Ağa tarafından mühürlü temessük ile vekil tayin edildiği hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.61, b.81.
Belgenin dili	Türkçe.

Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Mukataa tevcihi.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	2 Safer 1092 / 21 Şubat 1681.

Özet

Çankırı Sancağında olan Mahalle-i Kangırı mukataasına ait geçmiş olan 1090-1091 yılları ile 1092 yılına ait gelirlerin toplanması işinin el-Hâcc Murad'a verildiği hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.62, b.82.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Nikâh anlaşmazlığı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâil-i C. Evvel 1092 / 1681 yılının Mayıs ayının sonları.

Özet

Merhum Milanlı Ali Paşa'nın oğlu Abdurrahman arzuhalinde, Kurşunlu kazasına bağlı Çavundur köyünden İbrahim Çavuş'un oğlu Hüseyin'in kızı ile evlendiğini ve kendi evine götürdüğünü, kızın vefatından kırk gün geçtikten sonra Âsitane tarafına gittiğini ve bu sırada İbrahim Çavuş ile oğlu Hüseyin kızı ile zina ettiğini ve başka kötü halinin olduğu töhmetiyle ve iftirasıyla Kurşunlu kadısı ile iş birliği yaparak iki cariye ve bir kuruş çeyiz eşyası ve bin akçe mehir almak üzere anlaşmak zorunda kaldığını bildirmiştir. Bu şekilde kendisine zulm edildiğini arzuhal etmiştir. Çankırı sancakbeyi ve kadısından bu olayın kanuna uygun şekilde dergah-ı muallam çavuşlarından Ali Çavuş nezaretinde sonuçlandırılması emredilmiştir. Şayet sorunu çözemeyecek ise Divan-ı hümayuna havale etmesi bildirilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.64, b.83.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Mescid'in camiye tahvili.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâil-i C.Evvel 1092 / 1681 yılının Mayıs ayının sonları.

Özet

Hoca Bahşayış Mahallesi'nde ve yakın yerde cami bulunmaması sebebiyle Müslümanlar zahmet ve sıkıntı çekmektedirler. Hoca Bahşayış Mescidi'nin cami olmaya elverişli olması ve Hatice Hatun kendi malından camiye bir minber yaptırmak istemesi üzerine söz konusu mescidin cami olmasına izin verilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.64, b.84.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Hatib tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	1092 / 1681.

Özet

Çankırı'nın Hoca Bahşayış Mahallesi camiinin hatibi olmadığından Musa Halife günlük iki akçe ile camiye hatip tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.65, b.85.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İbka Beratı.
Belgenin konusu	Hatib tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâhir-i C. Ahir 1092 / 1681 yılının Temmuz ayının ortaları.

Özet

Çankırı kalesinde Sultan Selim Han'ın bina eylediği camiide hatib olan Mahmud Halife'nin görevini Mustafa ve Hamza haksızlıkla almak istemişlerdir. Çankırı Kadısı Mevlana Mustafa'nın arzı üzerine Mahmud Halife tekrar aynı göreve tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.65, b.86.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İbka Beratı.
Belgenin konusu	İmam tayini.
Belgenin hicrî/milâdî	Evâhir-i Zilhicce 1092 / 1681 yılının Aralık ayının

tarihi	sonları.

Özet

Alaca Mescid Mahallesi'nde günlük bir akçe ile imam olan Hüseyin'in kusuru yokken bazı kimseler müdahale ederek onun görevine geçmek istemiştir. İsteği üzerine Hüseyin tekrar eski görevine tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.66, b.87.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berât.
Belgenin konusu	İmam tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâil-i C.Ahir 1092 / 1681 yılının Haziran ayının sonları.

Özet

Çankırı'nın Perdedar Mescidi'nin imamı ve mütevellisi olan Abdullah'ın kusuru yokken bazı kişiler onun görevini almak istemiştir. İsteği üzerine tekrar Abdullah eski görevine tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.66, b.88.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Buyuruldu.
Belgenin konusu	Subaşı tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Şaban 1092 / Ağustos 1681.

Özet

Nefs-i şehr subaşılığı nahiyesinden başka nefs-i şehr subaşılığının da Hasan ve Mustafa'ya verildiği hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.67, b.89.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	İbka Beratı.
Belgenin konusu	İmam tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâil-i R.Evvel 1092 / 1681 yılının Mart ayının sonları.

Özet

Çankırı kazasına tabi Boyalıca köyü mescidinde imam olan İshak'ın görevini haksızlıkla Ahmed almak istemiştir. İshak elindeki berat gereğince günlük bir akçeyle bu görevine devam etmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.68, b.90.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Mütevelli tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâsıt-ı R.Evvel 1092 / 1681 yılının Nisan ayının başları.

Özet

Şeyhler Köyü İmamdede Zaviyesi'nin mütevellisi Şeyh Eyüptür. Şeyh Eyüp vefat edince yerine oğlu Halil tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.68, b.91.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Kanuna aykırı vergi alınmaması.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâhir-i C.Ahir 1091/1680 yılının Temmuz ayının sonları.

Özet

Çankırı'nın Boyalıca köyünde yaşayan Hacı Musa oğlu Mustafa, Gümüş Mehmed ve Ömer Kethuda isimli kişiler ehl-i örf taifesi yanına vararak köy halkına çeşitli suçlamalarla iftira atmışlar ve aynı zamanda hakları olmadığı halde halkdan zorla vergi aldırmışlardır. Çankırı kadısından kanuna aykırı örf taifesinin vergi almasını önlemesi ve bahsi geçen kişilerin haksız eylemlerini engellemesi emredilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.70, b.92.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Mukataa tevcihi.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	12 Zilhicce 1092 / 23 Aralık 1681.

Özet

Çankırı Sancağında olan Karabeytülmal ve tevâbii mukataasının 1092 senesine mahsup olmak üzere 300 kuruşa el-Hâcc Murad'a iltizama verilmesi hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.71, b.93.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Hüccet.
Belgenin konusu	Vasiliğin iptali.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	19 R. Ahir 1092 / 8 Mayıs 1681.

Özet

Çankırı'nın Debbağlar Mahallesi sakinlerinden Abdullah oğlu Ali Bekir vefat etmiştir. Mehmed Efendi'nin kızı Saliha Hanım vekâleten kardeşi olan Mehmed Efendi mahkemeye gelip çocuklarının vasisi olan Çukur Mahallesi sakinlerinden el-Hâcc Seyyid Mehmed Çelebi'nin vasilik hakkının kaldırılması istenmiş ve Mehmed Çelebi'nin vasiliği kaldırılmıştır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s. 72, b.94.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Tereke.
Belgenin konusu	Muhallefat kaydı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	19 R.Ahir 1092 / 8 Mayıs 1681.

Özet

Abdullah oğlu Ali'nin hanımı Saliha'ya, büyük oğlu Mustafa'ya, kızı Ayş'ye, küçük oğlu Süleyman'a ve küçük kızı Fatıma'ya bıraktığı miras hakkındadır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.73, b.95.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Hüccet.
Belgenin konusu	Ölüm soruşturması.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	20 Zilkaade 1092 / 1 Aralık 1681.

Özet

Çankırı'nın Karataş Mahallesi sakinlerinden Veli oğlu Mustafa mahkemeye gelerek şöyle ifade vermiştir: Yaklaşık 30 gün önce hareminde hizmet eden ve henüz küçük olan Ahmed kızı Ayşe düşmüş ve sonra da vefat etmiştir. Mustafa'nın isteği üzerine Çankırı Sancağına mutasarrıf Mehmed Paşa tarafından Ahmed Ağa mübaşir tayin olunmuştur. Mahkeme tarafından Mustafa'nın evine varılmış, diğer Müslümanların da şahitliğinde keşif yapılmıştır. Çocuğun Sol gözünde morluk ve vücuduna darbe aldığı gözlenmiştir. Ayşe'nin babası Ahmed yapılan sorgulamada Mustafa ve başka kişilerden şikâyetçi olmamıştır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.73, b.96.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Hüccet.
Belgenin konusu	Boşanma.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	-

Özet

Handırı köyünden Hüseyin mahkemede Ali kızı Emine'den boşandığı belirtilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.74, b.97.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Hüccet.
Belgenin konusu	Ölüm soruşturması.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Gurre-i Muharrem 1093 / 10 Ocak 1682.

Özet

Çankırı'nın Mirahur Mahallesinden Mehmed oğlu Musa Çelebi, Mehmed oğlu Mehmed, Ali oğlu Ali Çelebi, Hacı Ahmed oğlu İbrahim, Yusuf oğlu Hacı Mustafa mahkemeye gelerek şöyle ifade vermişlerdir: Hacı Hüseyin hacda iken küçük kızı Rukiye bir gün önce kendi evinde, annesi dışarıda bulunduğu sırada ocak kenarında yatarken kendi fiiliyle ocağa düşüp sol eli dirseğine kadar ve sol ayağı karnına kadar yanarak ölmüştür. Bu olayın araştırılması için Çankırı sancağı mutasarrıfı Derviş Mehmed Paşa tarafından Ali Ağa mübaşir ve mahkeme tarafından da

Mevlana Ali Efendi görevlendirilmiştir. Annesi Cennet sorguya çekilmiş ve o sırada taşrada bulunduğunu, kızının kendi kendine düşerek öldüğünü söylemiştir. Kızının ölümü ile ilgili olarak mahalle halkından ve başka kişilerden şikâyetçi olmamıştır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.75, b.98.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Göreve karışma.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	18 Zilhicce 1091 / 9 Ocak 1681.

Özet

Çankırı Sancağında görevli kadılara gönderilen hükümde 1092 senesine mahsub olmak üzere sancak karabeytülmal emini olan el-Hâcc Murad'ın arzuhal sunduğu ve arzuhalinde alması gereken mukataa gelirlerinin toplanmasına bazı kişilerin engel olduğunu bildirmiştir. Söz konusu kişilerin bu tür faaliyetlerinin engellenmesi emredilmektedir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.76, b.99.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Çerağ tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	14 Şevval 1091 / 7 Kasım 1680.

Özet

Çankırı'da bulunan Sultan Süleyman Han tarafından yaptırılan camii ve vakfın ihtiyaçları Ildızım Köyünden karşılanmaktadır. Köy gelirlerinin yarısı vaiz ve dersiam diğer yarısı ise caminin kandil yağına tayin olunmuştur. Bu cami ve vâkıfta görevli olan Mehmed Ali'nin vefatı üzerine vakfın mütevellisi Mehmed'in arzı ile yerine Veli oğlu Yusuf Halife tayin olunmuştur.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.76-77, b.100.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.

Belgenin konusu	Vakıf gelirine müdahale
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâhir-i Muharrem 1092 / 1681 yılının Şubat ayının ortaları.

Özet

Çankırı'dan Sultan Süleyman Han Camii vakfının dersiam ve vaiz masrafları Ildızım köyünden karşılanmaktadır. Bu camide vaiz ve dersiam olan Seyyid Mehmed ve Seyyid Abdullah hakları ile yetinmeyip caminin revgan ve kandilleri için ayrılan caminin diğer yarı gelirine müdahale etmişlerdir. Vâkıfın mütevellisi Mehmed'in şikayeti üzerine bu halleri engellenmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.77, b.101.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Fetva.
Belgenin konusu	Vakıf arazisi.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâhir-i Muharrem 1092 / 1681 yılının Şubat ayının ortaları.

Özet

Fetvada geliri sulehâya şart koşulmuş vakıf mezranın, daha sonra Amr tarafından Şeyhülislam işareti ile bir şekilde berat ettirilmesi durumunda, Amr'ın o berat ile söz konusu mezrayı kullanıp kullanamayacağı sorulmuştur. Bu soruya verilen fetvada olumsuz cevap verilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.77, b.102.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	İmam tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâsıt R. Evvel 1092 / 1681 yılının Nisan ayının başları.

Özet

Çankırı'nın Alaca Mescid Mahallesinde olan mescidde günlük bir akçe ile imam olan Hâfız Hüseyin'in kusuru yokken görevini Satılmış alıp zulmetmiştir. Hafız Hüseyin'in isteği üzerine o görev tekrar kendisine verilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.78, b.103.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Eşkıya teftişi
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâil-i C. Evvel 1092 / 1681 yılının Mayıs ayının ilk günleri.

Özet

Sivas Beylerbeyi, Çorum, Amasya, Bozok, Bolu, Çankırı, Kocaeli sancak beyleri, Sivastan İznikmid'e gelince kadar yol üstünde bulunan kadılar, kethüdayerleri, yeniçeri serdarları, mütesellimlere bazı semtleri yağmalayan, yolcuları katl eden, yağma yapan, eşya ve paraları alan eşkıya hakkında görevlilerin gereğini yapması hakkında ferman verilmiştir. Gereği yapılmazsa hiçbir özür kabul edilmeyecektir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.79, b.104.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Buyuruldu.
Belgenin konusu	Eşkıya teftiş.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	-

Özet

Sivas beylerbeyisinin buyuruldusu olup Sivas'tan İznik'e kadar yol üzerinde bulunan kadılara, mütesellimlerine yeniçeri serdarlarına aynı vilayet ve iş erlerine hitaben gönderilen buyurulduda semtlerinde olan eşkıyanın teftişinde Mehmed Ağa yardımcı olmaları emredilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.80, b.105.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Görevli tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	8 Şaban 1091 / 3 Eylül 1680.

Özet

Çankırı Tuz mukataası malından günde on akçeyle görevli olan Musa vefat etmiştir.

Söz konusu görev, isteği üzerine bir akçe ile Ali'ye verilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.80, b.106.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	Ahurcu tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâhir-i R. Ahir 1092 / 1681 yılının Nisan ayının başları.

Özet

Çankırı'da Kasım Bey Vakfında günlük bir akçeye ahırcı olan Mehmed'in kusuru yokken görevini Ahmed almak istemiştir. İsteği üzerine Mehmed eski görevine tekrar tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.81, b.107.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Berat.
Belgenin konusu	İmam tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Evâhir-i C. Ahir 1092/1681 yılının Temmuz ayının başları.

Özet

Çankırı'nın Alaca Mescid Mahallesi mescidinde günlük bir akçe ile imam olan Satılmışa bazı kimseler müdahale ederek görevini elinden almak istemiştir. Satılmış'ın isteği üzerine günlük bir akçe ile görevine tekrar tayin edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.81, b.108.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Buyuruldu.
Belgenin konusu	Levendat teftişi.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Sene 92-93.

Özet

Çankırı kadısı ve mütesellimine gönderilen buyurulduda kapusuz levendat taifesinin köylerde halktan bedava yiyecek ve yem alarak halka zulümleerinin yasaklandığı,

bu halin Çankırı pazarında dellallar aracılığı ile duyrulduğu, böyle leventleri halkın yakalaması durumunda kendileri, aksi halde haber vermeleri istenmiş ve haklarından gelinmesi emredilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.82, b.109.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Buyuruldu.
Belgenin konusu	Mahkemeye zorla celb.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	1092/1681.

Özet

Çankırı'nın Boyalıca köyünde yaşayan Ömer, köy sakinlerinden Hacı Ahmed'in ırzına sövdüğünü söylemiştir. İkisi de mahkemeye çağrılmış fakat Hacı Ahmed mütesellim oğlu olduğundan mahkemeye gelmemiştir. Bu durum üzerine Hacı Ahmed'i mahkemeye celb için mübaşir görevlendirilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.82-83, b.110.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Ferman.
Belgenin konusu	Cizye tahsili.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	19 R. Ahir 1092 / 8 Mayıs 1681.

Özet

Osmanlı ülkesinde dağınık halde bulunan Ermenilerden, Medine-i Münevvere reayası, Anadolu Rûmî mukataaları ve yâve keferelerinin yeva cizyelerinin 1093 yılına mahsup olmak üzere toplanması için mübaşir olarak Abidin tayin edilmiştir. Fermandan kimlerden, nasıl ve ne kadar cizye alınacağı anlatılmış, görevlilerden cizye vergisinin toplanması için kolaylık göstermesi emredilmiştir.

(Osmanlıca metinde 86. sayfa boş bulunmaktadır.

(Osmanlıca metinde 87. sayfa boş bulunmaktadır.)

Defter, Sahife, Belge No ÇŞS. 3, s.88, b.111.
Belgenin dili Türkçe.
Belgenin türü Hüccet.
Belgenin konusu Hayvan nafakası tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi 18 Muharrem 1092 / 7 Şubat 1681.
Özet

7 Şubat 1681 tarihinde Çankırı'nın Taşmescid Mahallesinde yaşayan Yusuf oğlu İbrahim Ağa mahkemeye gelmiş ve ahırına doru bir aygırın ve çullu bir atın girdiğini söylemiştir. İbrahim Ağa'nın isteği üzerine, atları koruması ve bakım masrafları için, sahibi bulunana kadar, günlük 25 akçe takdir edilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No ÇŞS. 3, s.88, b.112.
Belgenin dili Türkçe.
Belgenin türü Hüccet.
Belgenin konusu Nafaka tayini.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi 23 Muharrem 1093 / 1 Şubat 1682.
Özet

Çankırı'nın Halil Ağa Mahallesinden El-Hâcc Mehmed kızı Emine mahkemede, kocası Hasan oğlu Hüseyin'e nafaka, kıyafet ve ev isteğinin niçin karşılanmadığını sormuştur. Kocası Hüseyin'in imkânları ölçüsünde ihtiyaçlarını karşılayacağı söylemesi üzerine ifadesi kaydedilmiştir.

(Osmanlıca metinde 89. sayfa boş bulunmaktadır.)

Defter, Sahife, Belge No ÇŞS. 3, s.90, b.113/a.
Belgenin dili Türkçe.
Belgenin türü -
Belgenin konusu Çankırı'nın Mahalle isimleri.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi -
Özet

Çankırı'nın Mahalle isimleri: Kayser Bey Mahallesi, Karataş Mahallesi, İmaret Mahallesi, Debbağlar Mahallesi, Yoğurtçu Mahallesi, Çukur Mahallesi, Hoca Bahşayış Mahallesi, Emri Ahur Mahallesi, Halil Ağa Mahallesi, Hoca Elvan Mahallesi, Hoca İbrahim Mahallesi, Şeyh Osman Mahallesi, Çetince Mahallesi, Pededar Mahallesi, Alaca Mescid Mahallesi.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.91,b.113/b.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Narh kaydı.
Belgenin konusu	Narh kaydı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Gurre-i R.Evvel 1092 / 21 Mart 1681.

Özet

R.Evvel 1092, Receb 1092, Safer 1093 yıllarına ait bazı yiyecek maddelerinin fiyatları verilmiştir.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.91, b.114.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Maruz.
Belgenin konusu	Muaraza.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	-

Özet

Bozoğlu Cuma'nın Çoban Ali, Halil ve Ömer ile öküz yüzünden düşman olduğuna dair yemin kaydı.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.92, b.115.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Narh kaydı.
Belgenin konusu	Narh kaydı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	2 C.Ahir 1092 / 19 Haziran 1681.

Özet

Gurre-i Zilhicce-i 1092 ve 7 C.Ahir 1092 yılları tarihlerine ait narh kaydı.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.93-94, b.116.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Narh kaydı.
Belgenin konusu	Narh kaydı.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	Gurre-i Zilkaade 1092/ 12 Kasım 1681.

Özet

Gurre-i Zilkaade 1092 tarihli narh kaydıdır. Bakkal ve Sabuncu esnafının ismi ve satmış oldukları mallar yazılmıştır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.94, b.117.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Mürasele.
Belgenin konusu	Sâlyâne taksimi.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	-

Özet

Çankırı kazası salyanesinden Arab köyüne isabet eden miktarın ödenmesi için Arab köyü imâmı ve ahalisine hitaben yazılmıştır.

Defter, Sahife, Belge No	ÇŞS. 3, s.94, b.118.
Belgenin dili	Türkçe.
Belgenin türü	Mürasele
Belgenin konusu	Kadı Mektubu.
Belgenin hicrî/milâdî tarihi	10 Şaban 1212 / 28 Ocak 1798.

Özet

Elmalı köyü imamına bildirilmiştir. Köyde yaşayan Musa kızı Emine ve Osman Beşe arasında geçen bir olay anlatılmak istenmiştir.

2.2.Metnin Transkripsiyonu

Sayfa 1, Belge 1/a.

Ma‘rûz-ı (…) ;
Yâ bâis nemîka oldur ki;
(…) kazâsına tâbi‘ olub? (…) bundan akdem fevt olan (…) tarafından aid resm-i kısmet[61] (…) İşbu (…)

Sayfa 1, Belge 1/b.

Şabanözü.
Şabanözü karyesi imamı efendi (…) Seyyid-i Fene inhâ olunur ki; Karye-i Köz … Emine binti Mustafa nâm kimesnenin (…) diğer (…) Emine (…) tâlib Ömer bin (…)

Sayfa 1, Belge 1/c.

Bâis-i mürâsele oldur ki;
Ceber? Karyesinde (…) bâis-i mürâsele oldur ki;
Kablı Ali (…) nin hâlen Arab karyesinde sâkin (…) karyesinde sâkin Musa nâm kimesnenin vâsılı olmağ ile mürâsele bu tarafa ıhzâr (…) mürâsele iltimâs itmeleri ile bâ-mürâsele (…) olundu. Vusûlünde gerekdir deyu bu? taraf (…) olasız. Mûcib-i mürâsele eyleyesiz.

Sayfa 2, Belge 2/a.

(…) ve’l-hafiyyâti ve yâ fâtiri’l-arzı ve’s-semevât (…) kâinât Muhammed ‘aleyhi’s-selâm (…) Yâ fettah. Yâ rezzâk (…) nüvvâbi’l-hayrât (…)
Salevât ve’t-tayyibât. Sirru’l-mürâdât. İftah (…) vahdehû ve (…) Mevzû‘atü li (…) Gurre-i Zilka‘ade-i Şerîf. Sene ihdâ tis‘în ve elf. Hicreti’n-Nebevî. Ve’s-sâbi‘-i ‘aşer min-şehr-i R.Evvel. li-sene ihdâ tis‘în ve elf.

[61] Resm-i kısmet: Ölenin mirasının paylaştırılması karşılığında mahkemece alınan ücret.

Sayfa 2, Belge 2/b.

(…) Muhammed'in hüsn-i süliküme binâen müddet-i (…) berâ-i kalem olunub sene-i merkûma Şevval-i âlîsinde (…) sarfından sonra müfti-yi diğer Muhammed dâileri (…) örfiyyesi tamamına değin mutasarrıf olmak ricâsına ba'de'l- arz buyruldu. Sûret-i berâtnamedir.

Sayfa 2, Belge 2/c.

[İzzet-meâb şerî'at-nisâb Mevlânâ (…)] Efendi kamyâb (…) sâfiye ve tesellümât ve emn-i ehl-i inhâ olunur ki;
[İhdâ] tis'în ve elf Zilhıccesi nihâyetinden altı ay tevkît ve yevmî üç yüz (…) [Kengiri] kazâsı size sadaka olunmuşdur. Gerekdir ki; ba'de (…) [kazâ-i] mezbûrı Müddet-i örfiyyesi tamâmına değin mutasarrıf olub [beyne'l-] ahâli icrâ-yı ahkâm-ı şer'ıyye idesin. Vesselam. Hurrire fi gurre-i Zilka'ade-i şerife. Li sene-i merkûm. El-fakîr Mehmed. El-Kadîasker-i Anadolu halen.

Sayfa 3, Belge 3.

Medîne-i Kangırı Kazâsına tâbi' Ahlad nâm karye sâkinelerinden[62] Ümmü Gülsüm binti Mahmud nâm bikr-i bâliğa[63] meclîs-i şer'-i hatîrda[64] yine Kangırı Kazâsından Merzi nâm karye sükkânından işbu bâ'isü'l-kitâb Ali ibni Mehmed nâm kimesne mahzarında bi't-tav' ve'r-rızâ ikrâr[65] ve takrîr-i kelâm[66] idüb mezbûr Ali'ye eyyâm-ı târih-i kitâbdan mukaddem[67] ibrâ[68] idmiş iken hâlen Ahmed bin İsa nâm kimesne bî-vech[69] mu'âraza[70] idüb mezkûr Ahmed ve İbrahim hâlen hâzır-ı bi'l-meclîs olan Ali'ye on bin akçe mehr-i müecceli[71] ile ve âdet-i nâs üzre mehr-i mu'accel[72] üzerine

[62] Sâkine: Hareketsiz olan oynamayan, bir yerde yaşayan, oturan kişi, teskin olmuş.
[63] Bikr-i bâliğa: Bekâr kişi.
[64] Meclis-i Şer': Mahkeme.
[65] İkrâr: Saklamayıp söylemek, dil ile söyleme, bildirme, tasdik, kabul.
[66] Takrîr-i kelâm: Konuşmak.
[67] Mukaddem: Taktim edilen, sunulan, önde olan, önden giden, önceden, değerli, üstün.
[68] İbrâ: Berî kılma, berât etme, aklama, temize çıkma.
[69] Bî-vech: Sebepsiz.
[70] Muâraza: Kavga etmek, çekişmek, birbirine karşı gelmek.
[71] Mehr-i müeccel: Ölüm veya boşanma durumunda verilen para, ödenmesi gereken para.
[72] Mehr-i mu'accel: Nikâh akdinde peşin olarak ödenen mehirdir.

mezkûr Ali'ye nefsimi Allahü te'âlânın emr-i şerîf ve Hazret-i Rasûl-i ekrem sallallahu 'aleyhi vesellem hazretlerinin şerî'at-ı mutahharası üzerine helalliğe (silik) akd-i nikâh eyledim" dedikde vech-i meşrûh üzere akd-i merkûm mezbûr Ali dahî on bin akçe mehr tesmiyesi [73] ile kabûl tezevvüc [74] itmeğin merkûm Ahmed'in ta'arruzları men' birle mâ-hüve'l-vâkı' bi't-taleb ketb olundu. Tahrîran fi'l-yevmi'r-râbi' min şehr-i Zilkaâdeti'ş-şerîfe sene ihdâ ve tis'în ve elf.

Şuhûdü'l-hâl;			
Mehmed Efendi bin Mehmed Efendi.	Ahmed Efendi bin Mehmed Efendi.	İbrahim Halil ibni el-Hâcc Ahmed.	Ve gayruhum.
Mehmed Çelebi bin Salih.	Muhzırbaşı (silik).		

Sayfa 3, Belge 4.

Medîne-i Kangırı mahallâtından Debbağhâne Mahallesi sâkinelerinden iken bundan akdem [75] vefât eden Hadice binti el-Hâcc Veli nâm müteveffiyenin [76] sagîre kızı Fâtıma tarafından vesâyeten [77] ve kendi tarafından (vekâleten) Veli nâm kimesne meclîs-i şer'-i mutahharada [78] müteveffiye-i mezbûrenin zevci mezkûr (tahrip) bâ'isü'l-küttab Mustafa Çelebi ibni Mehmed nâm kimesne mahzarında [79] da'vâ ve [takrîr-i kelâm idüb] merkûm Mustafa'nın zimmetinden [80] merkûme kızım Hadice'nin altmış guruş (tahrip) imtinâ' eder. Suâl olunub ihkâk-ı hakk olunmak matlûbumdur. Didikde gıbbe's-suâl merkûm Mustafa cevâbında fi'l-vâkı' zevcim müteveffiye-i mezbûre [altmış] guruşluk eşyâsını isticvâbdan [81] füruht [82] 68 eyy. Kıymetini kendi (tahrip) eylediği otuz gömlek ve otuz don alub merhûm Hadice (tahrip) kemâl-i sıhhatinde teslîm [83] idüb zimmetimi ibrâ [84] eyledim. Bir akçe

[73] Tesmiye: Ad koyma, adlandırma, isim verme, besmele çekme.
[74] Tezevvüc: Evlilik, evlenme.
[75] Akdem: Önce, ilk önce, daha önce.
[76] Müteveffâ: Vefât etniş olan, ölen, ölmüş, ölü.
[77] Vesâyeten: Vâsilik yoluyla yapılması istenilen.
[78] Mutahhara: Tathir edilmiş, temizlenmiş, temiz.
[79] Mahzar: Huzur yeri, büyük bir kimsenin önü, hazır olma, görünüş, gösteriş, mahkeme sicili.
[80] Zimmet: Sahip çıkma, koruma zorunda kalma, üst üste olan şey, bir ticari kuruluşun borçlarının tamamı.
[81] İsticvâb: Sorup cevap alma, cevap alma maksadıyla söyletme, sorgu.
[82] Füruht: Satma, satış.
[83] Teslim: Bir emaneti yerine verme, bir şeyi yeni sahibine verme, hakikat olduğunu söyleme.
[84] İbrâ: Beri kılma, berât etme, temize çıkma, aklanma.

vireceğim kalmadı. (tahrip) virdikde merhûm el-Hâcc Veli merkûm Mustafa'nın takrîrine mutâbık [85] beyyine [86] taleb eylediğinde merkûm Mustafa'nın yedinde Şeyhü'l-islâm Hazretlerinin fetevâ-yı şerîfi mûcibince ibrâ eyledikde feth ve kırâat[87] olundukda mazmûn-ı şerîfinde mukarrer[88] şu kadar eşyâi bey'a[89] zevci Zeyd'i tevkîl idüb Zeyd dahi eşyâ-i mezbûrı semen-i misilleri[90] ile bey' ve teslîm ve kabz-ı semen[91] iddikden sonra fevt oldukda Zeyd'in sâir veresesi Zeyd'in semen-i mezbûrı hînde[92] vermeyüb yedinde kaldı, hisse-i şer'iyyemdir deyü da'vâ eyleseler kabz-ı semen-i mezbûrı hâl-i hayâtında tamâmen virdim, deyüb üzerine an ve zaman lâzım olmadığına yemin idicek. Sâir [93] verese-i mutâlebelerinden [94] halâs [95] olur deyü buyrulmağın tamâmen edâ ve teslîm eylediğine yemîn teklîf olundukda a'lâ vaktü'z-zâhir halef billâhi'l-a'lâ etdikden sonra mersûm el-Hâcc Veli ta'arruzdan men' birle mâ-vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Hurrire gurre-i Zilkaâdeti'ş-şerîfe sene ihdâ ve tis'în ve elf.

Şuhûdü'l-hâl;			
Mehmed Efendi bin Mehmed Efendi.	İhvân Ahmed Efendi.	Ali Ağa bin Osman Efendi.	Ve gayruhum mine'l-hâzurun.

Sayfa 4, Belge 5.

Medîne-i Kangırı mahallâtından Debbağhâne Mahallesi sâkinelerinden iken bundan akdem vefât eden Hadice binti el-Hâcc Veli nâm müteveffiyenin zevc-i metrûkesi[96] olan bâ'isü'l-küttâb Mustafa Çelebi ibni Mehmed nâm kimesne meclis-i şer'de müteveffiye-i mezbûrenin sadriye kızı Fatıma tarafından vesâyeten kendi tarafından asâleten babası el-Hâcc Veli nâm kimesnelerin mahzarında takrîr-i kelâm idüb müteveffiye-i mezbûre hâl-i hayâtında kemâl-i sıhhatinde hasbeten lillâhi te'âlâ

[85] Mutâbık: Uygun, uyan.
[86] Beyyine: Delil, şahit, tanık.
[87] Kıraat: Okuma, devamlı düzgün okuma.
[88] Mukarrer: Kararlaştırılmış, şüphesiz sağlam, anlatılmış bildirilmiş.
[89] Bey': Satış.
[90] Semen-i misil: Fiyat, değer, kıymet.
[91] Kabz-ı semen: Ücreti elinde bulundurma.
[92] Hîn: Zaman.
[93] Sâir: Seyreden, harekette olan, yürüyen, geçen dolaşan, diğer, başka, gayri.
[94] Verese-i mutâlebe: Mirasçıların hakkını istemesi.
[95] Halâs: Kurtulma, kurtuluş.
[96] Zevc-i metrûke: Kocası tarafından bırakılmış kadın.

mehr-i müecceli olan otuz bin akçeyi bana hîbe eyledi. Hâlen merkûm el-Hâcc Veli ile beynimizde olan nizâ‘-ı kesîre[97] vâkı‘ olub el-hâletü hâzihi[98] mes’ûl[99] olunub ihkâk-ı hakk olunmak matlûbumdur[100] didikde gıbbe’s-suâl merkûm el-Hâcc Veli müteveffiye-i mezbûre Hadice mehrini hibe eylediğini münkir[101] olıcak müdde‘î-i mezbûre Mustafa Çelebi’nin takrîrine muvâfık beyyine taleb olundukda ‘udûl-i nisvândan[102] Asiye binti Bekdaş ve Kerime binti el-Hâcc Mehmed ve ricâlden Şahin ibn-i Abdullah nâm kimesneler meclis-i hâzırûn[103] olub istişhâd[104] olunduklarında fi’l-hakîka[105] müteveffiye-i mezbûre hâl-i hayâtında ve kemâl-i sıhhatinde mehr-i müsemmâsı olan otuz bin akçesin bizim huzûrumuzda hîbe-i sahîha-i şer‘iyye[106] ile hîbe idüb mezbûr Mustafa Çelebi dahî kabul eyledi deyü edâ-i şehâdet-i şer‘ıyye idüb şehâdetleri ba‘de ri‘âyetü’ş-şerâit[107] hîn-i kabûlde vâkı‘ oldukdan sonra merkûm el-Hâcc Veli dahî ta‘arruzdan men‘ birle mâ-hüve’l-vâkı‘ bi’t-taleb ketb[108] ve imlâ[109] olundu. Hurrire fî gurre-i Zilkaâdeti’ş-şerîfe sene ihdâ ve tis‘în ve elf.

Şuhûdü’l-hâl;			
Mehmed Efendi bin Mehmed Efendi.	İhvân Ahmed Efendi.	Ali Ağa ibn-i Osman Efendi.	İbrahim bin el-Hâcc Ahmed.
Osman bin Hamza.	Seyyid Mustafa Çelebi.	Seyyid Mehmed Çelebi.	Ve gayruhum.

Sayfa 4, Belge 6.

Medîne-i Kangırı Kazâsında Alaca Mescid Mahallesi sükkânından Seyyid Halil nâm kimesne meclîs-i şer‘a gelüb takrîr-i merâm[110] idüb mahalle-i mezbûre civarında sâkin olan papaz sûretiyle zimmî benim ile kendüsünün mâ-beyninde müşterek olan

[97] Nizâ-ı kesîre: Çok kavga etmek.
[98] Hâletü hazihi: Şimdiki halde.
[99] Mes‘ûl: Sual olunmuş, kendisinden sorulmuş, sorumlu.
[100] Matlûb: Talep edilen, istenilen aranan şey, alacak.
[101] Münkir: İnkâr.
[102] ‘Udûl-i nisvân: Adil, adaletli, haktan ayrılmayan kadınlar.
[103] Hâzırûn: Huzûrda, meydanda göz önünde bulunma, bizzat bulunanlar.
[104] İstişhâd: Şahit olma.
[105] Fi’l-hakîka: Doğru, gerçek.
[106] Hîbe-i sahîha-i şer‘iyye: Kanuna göre doğru olan bağış.
[107] Şerâit: Şartlar.
[108] Ketb: Yazılmış.
[109] İmlâ: Doğru yazma, söyleyip yazdırma.
[110] Merâm: Maksat, niyet.

divarın dibini eşib divarın dibini havlisinin (tahrip) kıbel-i şer‘den[111] üzerine nâib[112] irsâl[113] olunub (tahrip) didikde meclis-i şerden nâibimiz[114] Ahmed Efendi (tahrip) mastûr olan bî-garaz-ı müslimîn ve Nakîb Çavuş Seyyid Mehmed ile (tahrip) olunub nazar olundukda sâlifü’z-zikr olan divarın (tahrip) merkûm Sürmeli zimmî asla divara zarar idecek te‘addîsi olmadığı (tahrip) kılındıkdan sonra merkûm (Sürmeli) iade-i kelâm idüb mezbûr es-Seyyid (tahrip) olan divarın üstüne sonradan saçak ihdâs[115] idüb (tahrip) suyunu fuzûlî akıdır. Bana küllî gadr idüb ahâli-i mahallden (tahrip) men‘ u def‘ olunması matlûbumdur dedikde ahâli-i mahallden (tahrip) nizâ‘ın üzerine gelüb Mevlânâ-yı mûmâ ileyh [116] saçağın (tahrip) denildikde, mahalle-i mezbûr imamı Hafız Mustafa ve Perdedâr Ahmed (tahrip) oğlu el-Hâcc Ahmed nâm kimesneler mahall-i mezkûrda her birleri istişhâd olunduklarında sâlifü’z-zikr divar arasında bir alçak divar idüb mezbûr es-Seyyid Halil sonra divarın örüb üzerine saçak ihdâs eyledi. Biz bu husûsa bu minvâl üzre şâhidleriz ve şehâdet dahi ederiz deyü her birleri edâ-i şehâdet-i şer‘iyye idüb şehâdetleri hîn-i kabûlde vâkı‘ olduğunu mûmâ-ileyh mahallinde takrîr-i vukû‘ üzre haber vermeğin mezbûr es-Seyyid Halil’i ta‘arruzdan men‘ ve ihdâs eylediği saçağı ref‘ etmeğe tenbîh birle mâ-vaka‘a bi’t-taleb ketb ve imlâ olunub yedd-i tâlibine verildi.

Hurrire fi’l-yevmi’s-sâlis ve’l-işrîn min şehr-i Zil-kaâdeti’ş-şerîfe sene ihdâ ve tis‘în ve elf.

Şuhûdü’l-hâl;			
Türk oğlu Receb	Yanıkoğlu Mustafa	Hüseyin Çelebi ibn-i Hüseyin Efendi.	Mehmed bin Güzel Ali.
El-Hâcc Mustafa Çelebi bin Mustafa.	Mustafa Çelebi bin Mustafa	Fahrü’l-kudât Halil Efendi.	Ve gayruhum.

[111] Kıbel-i şer‘: Mahkeme tarafından.
[112] Naib: Vekil birinin yerine geçen kadı vekili, hüküm veren hâkim, nöbet bekleyen.
[113] İrsâl: Gönderme, gönderilme.
[114] Nâil: Muradına eren, ele geçiren.
[115] İhdâs: Meydana getirme, ortaya koyma.
[116] Mûmâ- ileyh: İma edilen, yukarıda adı geçen.

Sayfa 5, Belge 7

Kıdvetü'l-kuzzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-kelâm Mevlânâ Kengırı kâdîsı zîde fazluhû. Kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Kengırı Sancağı mütesellimi[117] (boşluk) zîde kadruhû[118] tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki;
Merhûm ve mağfûrun leh ceddim Sultan Süleyman Hân tâbe serâhu Kengırı'de binâ eylediği câmi'-i şerîfin vakfının bi'l-fi'il mütevellîsi olan dârende-i fermân-ı vâcibü'l-izân kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Muhammed zîde kadruhû südde-i sa'âdetime arzuhâl idüb vakf-ı mezbûr karyelerinden kazâ-i mezbûra tâbi' Ildızım karyesinin nıfs[119] mahsûlü defter-i cedîd-i hakânîde câmi'-i mezbûrda vâ'iz ve dersiâm[120] olanlara ta'yîn olunub nıfs-ı aharı vakf-ı mezbûr mütevellîsi olanlar ahz ve câmi'-i mezbûrun mesârifine sarf idegelmişler iken hâlen vâ'iz ve dersiâm olanlar (silik) nâm kimesne defter-i hâkânîde ta'yîn olunan vakf mahsûlüne kanâ'at etmeyüb cümle mahsûlü ben alırım deyü dahl idüb vakfa küllî gadr eylediğin bildirüb defter-i hâkânî ve şart-ı vâkıf mûcibince amel[121] olunub men' u dahl' olunmak bâbında emr-i şerîfim ricâ itmeğin buyurdum ki;

Hükm-i şerîfimle vardıkda husûs-ı mezbûra nâm-ı tamâmı hakk ve 'adl üzre takayyüd[122] ve südde-i sa'âdetimde ihrâc olunmuş mühürlü sahîh sûret-i defter-i cedîd-i hâkânî taleb idüb göresin. Karye-i mezbûrenin cümle mahsûlü câmi'-i mezbûrda vâ'iz ve dersiâm olanlara şart ve ta'yîn olunmuş olmayub fi'l-asl vakf mahsûlü câmi'-i mezbûrda vâ'iz ve dersiâm olanlara şart ve ta'yîn olunmuş iken mezbûr kanâ'at etmeyüb cümlesin ben alırım deyü dahl idüb hilâf-ı şart-ı vâkıf vakfa gadr eylediği vâkı' ise ol-bâbda muktezâ-yı şer'-i kadîm[123] ve şart-ı vâkıf mûcibince amel idüb vakf-ı mezbûrun defter-i hâkânîden ta'yîn olunduğu üzre mahsûlü aldıkdan sonra cümlesin ben alırım deyü hilâf-ı şart-ı vâkıf dahl ve ta'arruz iddirmeyüb men' u def'eyleyesin. Min ba'd[124] şer'-i şerîfe ve kânûna ve deftere ve şart-ı vâkıfa ve emr-i hümâyûnuma muhâlif kimesneleri dahl etdirmeyesin. Hakk

[117] Mütesellim: Tesellüm eden, teslim eden, vergi tahsildarı, kaymakam.
[118] Zîde kadruhû: Kadri, itibarı çoğalsın.
[119] Nısf: Yarım, yarı.
[120] Dersiâm: Ders veren, yetkili bulunan cami hocası.
[121] Amel: İş, niyet, sürgün.
[122] Takayyüd: Bağlanma, bağlı olma, çalışma çabalama, üstüne düşme, dikkatli olma.
[123] Muktezâ-yı şer'-i kadîm: Eski adetlerde, kanunlarda lazım gelen gerekli olan
[124] Min-ba'd: Bundan böyle bundan sonra.

üzre olub kazıyyede medhali olmayanları dahl etdirmeyüb işlemeyüb inâd ve muhâlefet olanları ism ü resmleriyle vukû'ı üzre yazub arz idüb husûs-ı mezbûr içün tekrâr şikâyet olursa bir dahî varmalu eylemeyesin. Şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın. Tahrîran fî evâil-i şehr-i Ramazan sene ihdâ ve tis'în ve elf. Tıbk-ı asluhû el âli el-fakîr es-Seyyid Mehmed el-kâdi mahmiye-i Kangırı.

Sayfa 6, Belge 8.

Medîne-i Kangırı mahallâtından Kayser Bey Mahallesi sükkânından Mehmed Beşe ibn-i Muhammed meclis-i şer'de işbu bâ'is-i hâze'l-kitâb Anton bin Bedros nâm zimmî muvâcehesinde[125] takrîr-i kelâm idüb mahalle-i mezbûrede vâkı' bir bâb müstakîl beyt ve havliyi müştemil[126] ma'lûmu'l-hudûd[127] ve'l-cîrân[128] mülk-i menzilimi merkûm Anton'a altmış beş esedî guruşa bey'-i bât-ı sahîh-i şer'î ile bey' idüb merkûm Anton dahi iştirâ eyledikden sonra semen olan meblağ-ı mezkûr altmış beş guruşu ahz u kabz[129] ve teslîm-i mübeyyi'[130] kıldım deyü bi't-tav' ve'r-rızâ ikrâr ve i'tirâf idüb ba'de'l-yevm menzîl-i mahdûda merkûm[131] Anton'un mülk-i müşterâsıdır[132] keyfemâ yeşâ've yahtâr[133] mutasarrıf[134] olsun didikde mukırr-ı mezbûrun[135] ikrâr-ı meşrûhu el-mukırr-ı lehü'l-merkûm vicâhen[136] tahkîk ve şifâhen[137] tasdîk itmeğin mâ hüve'l-vâkı' bi't-taleb ketb olundu. Tahrîran fi'l-yevmi's-sânî ve'l-işrîn min şehr-i Zilkaâdeti'ş-şerîfe sene ihdâ ve tis'în ve elf.

Şuhûdü'l-hâl;			
Mustafa Çelebi bin Ahmed.	Ali bin Mustafa.	Mehmed Çelebi bin Yusuf.	İbrahim bin Receb.
Mehmed bin Hasan.	Osman bin İbrahim.		

[125] Muvâcehe: Yüzleşme, yüz yüze gelme, karşı ön.
[126] Müştemil: İştimâl eden, kavrayan, saran, içine alan.
[127] Ma'lûmu'l-hudûd: Sınırları belli olan.
[128] Cirân: Komşular, müşteriler, civarda olan yerler.
[129] Ahz u kabz: Kendine mal etme, istimlâk.
[130] Teslim-i mübeyyi': Bir emaneti veya bir şeyi verdiğini belirtme.
[131] Mahdûda merkûm: adı geçen sınırlı alan, sınırları belli olan yer.
[132] Mülk-i müşterâ: Satın alınmış mal, bina.
[133] Keyfemâ yeşâ've yahtâr: Nasıl isterse, istediği gibi.
[134] Mutasarrıf: Tasarruf eden, kullanma hakkı bulunan.
[135] Munkırr: Kusuru gizlemeyen.
[136] Vicâhen: Yüzyüze, yüzüne karşı.
[137] Şifahen: Ağızdan sözle.

Sayfa 7, Belge 9.

Kıdvetü'l-kuzzât ve'l-hükkâm Kengırı Kâdîsı Mevlânâ Mehmed zîde fazluhû südde-i sa'âdetime mektûb gönderüb Kengırı Sancağında ve nahiyesinde Demirlisaçan nâm karye ve gayriden bin dört yüz akçe timar ile Kangırı kal'ası[138] müstahfızlarından[139] Dârendegah-ı fermân Abdülbaki ile karındaşı İlyas nâm kimesneye ber-vech-i iştirâk[140] tevcîh[141] olunub berât ile müşterek[142] mutasarrıflar iken mezbûr İlyas terk-i kal'a olduğundan gayrı gedik-i mezbûrun cümlesini kendü üzerine berât iddirüb gadr[143] eylediğini bildirüb gedik-i mezkûr girü mezkûr Abdülbaki'ye verilmek ricâsına arz itmeğin tevcih olunmağ içün sene hamse ve sittîn ve elf.
Şevvali'nin evâsıtında verildikden sonra tezkiresi[144] ihrâc olunmak fermânım olmağın zikr olunan bin dört yüz akçe timar ile kal'a-i mezbûr müstahfızlığı vech-i meşrûh üzre mezkûr Abdülbaki'ye tevcih[145] olunub virdiği zikr olunur.

Nefs-i Demirlisaçan. Tâbi'-i mezbûr. 1500 / 1100	Mesudviran. Tâbi'-i mezbûr. 1800	(…)

Ve buyurdum ki; taht-ı yedinde olub tasarruf kılıb şol ki hıdemât-ı kal'a-i mezbûr müstahfızlığı bî-kusûr mer'î ve mü'eddî kıla, ol bâbda hiç ferd mâni' ve müzâhim[146] olmaya. Şöyle bileler, alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar. Tahrîran fi'l-yevmi's-sâbi' ve'l-işrîn şehr-i Şevvâlü'l-mükerrem sene hamse ve sittîn ve elf. Tıbku aslîhî'l-âlî abd el-fakîr allahü ve't-Te'âlâ. Mehmed el-kâdî. Medîne-i Kangırı.

Sayfa 8, Belge 10.

Sûret-i berât-ı şerîf-i âlîşân; Kangıri'da vâkı' merhûm Mirahur mescid-i şerîfinde imâm ve mütevelli olan işbu dârende-i fermân-ı hümâyûn es-Seyyid Abdullah'ın kusur-ı ameli yoğiken âhardan İbrahim hilâf-ı inhâ ve bir tarîkle alub mezbûra

[138] Kal'a: Kale.
[139] Müstahfız: Koruyucu.
[140] İştirâk: Ortak olma.
[141] Tevcîh: Ortak olma, çevirme, döndürme, rütbe ile mevki verme.
[142] Müşterek: Ortak, ortaklaşa.
[143] Gadr: Haksızlık, vefa, zülm.
[144] Tezkîre: Pusula, hükümetten alınan izin kâğıdı.
[145] Tevcîh: Çevirme, yönetme, döndürme, söz atma rütbe verme.
[146] Müzâhım: Zahmet, sıkıntı veren.

küllî[147] gadr[148] itmeğle ref‘ olunub girü mezbûra kemâkân[149] ibkâ[150] ve mukarrer[151] kılmak yedlerinde olan berât-ı atîk mûcibince hilâf-ı inhâ ile aldığı vâkı‘ ise (boşluk) idüb bu berât-ı hümâyûnı virdim ve buyurdum ki;
Varub mezbûr kemâkân zikr olunan mescîd-i şerîfe imâm ve mütevellî olub hıdmet-i lâzımesin mer‘î ve mü’eddî kıldıkdan[152] sonra zabt etmesiyle mutasarrıf olub vâkıfın rûhu ve devâm-ı ömr ü devlet içün du‘âya müdâvemet[153] (Boşluk). Ol bâbda hiç âhar mâni olmayub âhardan dahl ve ta‘arruz kılmayalar. Şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar. Fî evâil-i Şevvâl, sene ihdâ ve tis‘în ve elf.Be-makâm-ı Kostantiniye.

Sayfa 8, Belge 11.

Sûret-i berât-ı şerîf-i alîşân; Kengırı’da vâkı‘ merhûm ve mağfûrun leh Sultan Süleyman aleyhü’r-rahme ve’l-gufrân[154] binâ eylediği câmi‘-i şerîfde vâkı‘ mezbûr cedd-i merhûm el-Hâcc Durmuş rûhiyçün müdâvemet eczâ-i şerîfenin tevliyeti hâtibi olanlara meşrûta [155] olub câmi‘-i şerîf mütevellîsi olan eş-Şeyh Mustafa mülâzemeti[156] olub icrâ-yı hıdmet idemeyüb hüsn-i rızâsıyla işbu dârende-i fermân-ı hümâyûn Halil oğlu es-Seyyid Mustafa nâm kimesne ferâğından[157] tevcîh[158] olunmuş iken âhardan Tahir nâm kimesne alub mezbûrlara küllî gadr itmeğle ref‘ olunub girü mezbûr kemâkân ibkâ ve mukarrer kılınmak yedinde olan berâtı mûcibince hilâf-ı inhâ ile aldığı vâkı‘ ise sadaka idüb bu berât-ı hümâyûnı virdim ve buyurdum ki:

Varub mezbûr kemâkân hatib ve mütevellî olub hıdmet-i lâzımelerini mer‘î ve mü’eddî kıldıkdan sonra vazîfe-i mu‘ayyenesiyle mutasarrıflar olub vâkıfın rûhu ve devâm-ı ömr ü devlet içün du‘âya müdâvemet (boşluk) şöyle bileler alâmet-i şerîfe

[147] Küllî: Umumi, bütün, çok.
[148] Gadr: Haksızlık.
[149] Kemâkân: Eskisi gibi, evvelden olduğu gibi.
[150] İbkâ: Devam etmemek, azletmemek, yerinde bırakmak.
[151] Mukarrer: Kararlaşmış, şüpesiz, sağlam, anlatılmış, bildirilmiş.
[152] Müeddî kılmak: Te‘diye eden, edâ eden, sebeb olan, doğuran, meydana getiren.
[153] Müdâvemet: Devam etme, her yere her vakit gitme, bir işde aralıksız çalışma.
[154] Gufrân: Affetme, merhamet etme, yargılama.
[155] Meşrûta: İlk sahibi tarafından satılmamak şartıyla mirasçılara bırakılmış ev, tarla gibi gayrı menkuller, lojman.
[156] Mülâzemet: Bir yere veya bir kimseye sımsıkı bağlanma, gidip gelme, bir işle devamlı meşgul olma staj görme, Osmanlıda sahn-ı seman veya Süleymaniye Medreselerinde gördüğü yüksek tahsil sonucunda aldığı icazetten sonra müderris olabilmek üzere sıra bekleyen danişment.
[157] Ferağ: Vazgeçme, bırakıp terk etme, hiç bir işle uğraşmama.
[158] Tevcîh: Çevirme, yönelme, yönetme, mana verme, yorumlama.

i‘timâd kılalar. Fi’l-yevm evâil-i Şevvâl li-sene ihdâ ve tis‘în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniye.Tıbku Aslihîl âlî ‘abd el fakir allahü sübhanehû te‘âlâ. Mehmed el-kâdî Medîne-i Kangırı.

Sayfa 9, Belge 12.

Kıdvetü’l-kuzzât ve’l-hükkâm ma‘denü’l-fazl ve’l-kelâm Mevlânâ Kangırı Kâdîsı zîde fazluhû tevkî‘-i refî‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki:

Sen ki kâdîsın. Südde-i sa‘âdetime mektûb gönderüb kazâ-i mezbûra tâbi‘ Boyalıca nâm karye ahâlîsi meclis-i şer‘-i şerîfe varub yine karye-i mezbûre sâkinlerinden Hacı Musa oğlu Mustafa ve Gümüşoğlu Mehmed ve Ömer Kethudâ nâm kimesneler kendi hâllerinde olmayub şerîr ve ğammâz olub dâimâ kâdî ve nâib ve voyvoda ve subaşı vesâir ehl-i örf tâifesinin yanlarına varub fukarâya hilâf-ı inhâ vâkı‘ mevâdd isnâdıyla gammâz idüb ve bi-gayr-ı hakk akçelerin alub ve alınmağa bâ‘is olub ve alâka ve medhalleri[159] olmadığı gibi musâlaha ve tekâlîfleri[160] umûruna karışub ve ehl-i örf tâifesiyle müttefik olmağın hilâf-ı şer‘ ve kânûn ve bilâ-emr-i hümâyûn tekâlîf ve sâir nâmıyla re‘âyâ fukarâsına akçe tevzî‘[161] kahren[162] ve cebren alub bu kerre emsâli zulm ve te‘addi nihayetin olmamakla bundan akdem men‘i bâbında kendi hâllerinde olub re‘âyâ fukârasına gadr ve te‘addî etdirilmeyüb bir meselelerine karışmamak üzre birkaç kıt‘a[163] emr-i şerîfim verilüb mûcibince cânib-i şer‘den dahî tenbîh birle hüccet-i şer‘iyye verilmeğin mezbûrlar bir vechile memnû‘ ve mütenebbih[164] olmayub re‘âyâ fukarâsına küllî gadr ve te‘addî eylediklerin bildirüb ol bâbda emr-i şerîfim verilmek recâsına arz eylediğin ecilden hilâf-ı şer‘ te‘addîleri her ne ise şer‘le men‘ u def‘ olunmak bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuşdur. Hükm-i şerîfim vusûl buldukda;

[159] Medhal: Dâhil olacak, girilecek yer, kapı, antre.
[160] Tekâlif: Vergiler, teklifler.
[161] Tevzi: Dağıtma, dağıtılma, herkesin payına düşeni üleştirme.
[162] Kahren: Kahir suretiyle, zorla, ezerek.
[163] Kıt’a: Parça, bölük, cüz.
[164] Mütenebbih: İntibah eden, uyanan uyanık, aklını başına toplayan.

Bu bâbda sâdır olan fermânım üzre husûs-ı mezbûra tamâm hakk ve adl üzre teftîş[165] ve tefahhus[166] ve hüccet-i şer‘iyyelerin emr idüb göresin. Arz olunduğu üzre ise eyyâm-ı mukarrere eshamda[167] bunları ve bir ferde ol vechile zulm ve te‘addî olunduğuna katân rızâ-yı şerîfim yokdur. Mezbûrlara muhkem tenbîh ve te’kîd edesin ki mezbûr kâdî ve nâib ve voyvoda ve mütesellim ve subaşı vesâir ile örf taifesinin yanlarına varub ve fukarâyı hilâf-ı vâkı‘ mevâdd isnâdıyla gambâz itmeyüb ve bi-gayr-ı hakk akçelerin almayub ve aldığına bâ‘is olmayub ve hilâf ve medhalleri olmadığı gibi musâlaha ve tekâlîfleri umûruna karışmayub ve ehl-i örf tâifesiyle müttefik olmayub hilâf-ı şer‘ ve kânûn ve bilâ-emr-i hümâyûn tekâlîf-i şâkka nâmıyla re‘âyâ fukarâsına akçe tevzî‘ etmeyeler ve iddirmeyüb bir vechile re‘âyâ fukarâsına zulm ve te‘addî etmeyeler ve etdirmeyüb kendi hâllerinde olalar. Ba‘de’t-tenbîh memnû‘ olmazlar ise ism-ü resmleriyle vukû‘ı üzre yazub dergâh-ı mu‘allâma arz eyleyesin ki sonradan haklarında fermân-ı şerîfim ne vechile sâdır olur ise mûcibince amel olunub şer‘-i şerîfe ve kânûna ve emr-i hümâyûna ve hüccet-i şer‘iyyelerine husûs-ı mezbûr içün tekrâr emrim varmalu eylemeyesin. Şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın. Li-sene ihdâ ve tis‘în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniye.

Sayfa 10, Belge 13.

Mescîd-i şerîfin imâmeti sûret-i ruûs-ı hümâyûn mûcibince verilen mâliye berâtıyla müstehakk olan Zeyd’e tevcih[168] olunub yedine berât-ı âlîşân verilüb edâ ve hıdmet üzre iken âhardan Amr ve ol imâmeti[169] askeri tarafında kendüye tevcîh ve berât iderse Zeyd’in yedinde olan fermân-ı âlîde askeri ve dîvân tarafında alınan berât ile zabt olunmak üzere fermân-ı âlî verilmiş olıcak. Amr ol imâmeti askeri tarafında aldığın berâtıyla zabta kâdir olur mu? Öyle emr-i şerîf var ise olur. El-fakir es-Seyyid Mehmed Müfti-i [Kangırı]

[165] Teftiş: Gereği gibi sorgulama, araştırma.
[166] Tefahhus: İnceden inceye araştırma.
[167] Esham: Hisseler, paylar.
[168] Tevcîh: Çevirme, yöneltme, döndürme, söz atma, mana verme, yorulma.
[169] İmâmet: İmamlık.

Sayfa 10, Belge 14.

Akzâ kuzâti'l-müslimîn evlâ vülâti'l-muvahhidîn ma'denü'l-fazl ve'l-yakîn vârisü'l-ulûmü'l-enbiyâ ve'l-mürselîn hücceti'l-hakkı ale'l-halki ecma'in el-muhtass bi-mezîdi'l-inâyeti'l-meliki'l-mu'în Mevlânâ Ankara Kâdîsı zîde fazluhu ve Ankara aklâmına tâbi' bulunan kâdîlar zîde fazluhum tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki;

Bin doksan iki senesine mahsûb[170] olmak üzre memâlik-i mahrûsemde[171] vâkı' perâkende[172] Ermeni ve yâve keferenin yâve cizyeleri cem'ine[173] me'mûr[174] olan kıdvetü'l-emâcid ve'l-a'yân ve beyne'l-âbidîn (…) zîde mecduhû hâlen Dersa'âdetime[175] arzuhâl idüb elinde olan berât ve emr-i şerîfim mûcibince vakt-i zamânıyla cem' u tahsîl mübâşeret[176] eyledikde her bir neferden yirmi altışar akçe cihet-i ma'îşet ve bir guruş ikişer akçe (…) ve tahsîl idivirüb te'allül ve muhâlefet iddirmemek bâbında emr-i şerîfim verilmek ricâ itmeğin Hazîne-i Âmiremde mahfûz[177] olan Başmukâta'a[178] defterlerine nazar olundukda kâr u kisb içün gelen perâkende Ermeni maktû'atında dörder guruş, tam ve yâve keferelerin yâve cizyeleri içün üçer guruş ve yirmi altışar akçe cihet-i ma'îşet ve guruş başına ikişer akçe (silik) cem' u tahsîl olunmak üzre berât-ı emr-i şerîf verildiği mastûr ve mukayyed[179] olmağın imdi elinde olan berât ve emr-i şerîf mûcibince tahsîl idivirilmek fermânım olmuşdur. Buyurdum ki; Hükm-i şerîfimle vardıkda cem' u tahsîl eyleyesin. Şöyle bilüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın. Tahrîran fî evâil-i şehr-i Zilhicce-i şerîfe sene 1091. Vasala yedd-i Ahmet Ağa. Fî yevmüs sâlis min şehr-i Muharrem li-sene 1091.

[170] Mansûb: Nasb olunmuş, konmuş, dikilmiş, memuriyete konulan.
[171] Memâlik-i mahrûse: Osmanlı Ülkesi.
[172] Perâkende: Dağınık, dağıtma.
[173] Cem': Toplama, yığma, birden fazla insan, hayvan ve eşyayı gösteren isim.
[174] Me'mur: Emir, emir almış olan kimse, bir işle vazifelendirilen kimse, görevli, emr olunan emir ile yapılmış olan.
[175] Dersa'âdet: İstanbul.
[176] Mübâşeret: Bir işe başlama girişme.
[177] Mahfûz: Hıfz olunmuş, saklanmış, korunmuş, gözetilmiş, gizlenmiş.
[178] Mukâta'a: Arazinin kesime verilmesi, muayyen bir kira karşılığında birine bırakılması, bağ, bahçe ekim toprağı için verilen vergi.
[179] Mukayyed: Kayıtlı bulunan, ayağından zincire vurulmuş, bir işe ehemmiyet veren.

Sayfa 11

(Osmanlıca metinde bu sayfa boş bulunmaktadır.)

Sayfa 12, Belge 15.

Fazîlet-şi‘âr Kangırı Kâdîsı Efendi zîde fazluhû tahiyyât-ı sâfiyât ithâmiyle i‘lâm[180] olunur ki;

Kazâ-i mezkûra subaşı ta‘yîn olunmak mu‘tâd-ı kadîm olmağın tarafımızdan kıdvetü’l-ulemâ ve’l-akrân (boşluk) Ağa zîde kadruhû subaşı nasb ve ta‘yîn ve irsâl olunmağın gerekdir ki; mu‘tâd-ı kadîm olageldiği üzre cürm-i cinâyet ve bâd-ı hevâ (…) vekili tarafımıza âit olan her ne ise ağa-yı mûmâ ileyhe ahz u kabz iddirüb mezbûr hilâf-ı şer‘ ve’l-kânûn olagelmişe mugâyir kimesneye iş iddirmeyesin. Tahrîran fî evâil-i şehr-i Muharremü’l-harâm sene 1093.(…) Bey mirlivâ-yı Kangırı hâlen. Sûret-i mektûb Subaşı Seyyid Mehmed Ağa.

Sayfa 12, Belge 16.

Fazîlet-şi‘âr Kangırı kâdîsı Efendi zîde fazluhû tahiyyât-ı sâfiye ithâmiyle i‘lâm olunur ki;

Bundan akdem tarafımızdan mütesellim olan İbrahim Ağa nefs-i şehirde sâkin olub kapudanı olan (…) Muharrem-i şehr havâs-ı mîrlivâdır [181] deyü öşr-i kovan valilerindir ve lakin öşr-i kovandan mâ‘adâ[182] cebren hilâf-ı şer‘ ve hilâf-ı kânûn bir mikdâr mâlların alub zulm ve te‘addî eylediği istimâ‘mız olmağın (boşluk) tahrîr ve irsâl olundu. Vüsûlünde mezbûrı ihzâr-ı şer‘-i şerîf idüb bi’t-tamâm hilâf-ı şer‘ ve’l-kânûn bid‘at[183] idüb aldığın mâlların girü ashâbınâ red iddirüb ve ba‘de’l-yevm tarafımızdan veyahud gayrıdan bu husûsa her kim bid‘at idüb alursa Allâh’ın ve Rasûlü’nün laneti üzerine olsun. İmdi husûs-ı mezbûre muktezâ-yı şer‘-i şerîf ile

[180] İ‘lâm: Bildirme, bildirilme, anlatma, bir dâvânın mahkemece nasıl bir hüküm ve karara bağlandığını gösteren resmi vesika.
[181] Havas-ı mîrlivâ: Sancakbeyi.
[182] Mâ‘adâ: Başka.
[183] Bid‘at: Sonradan meydana çıkan şey, peygamber zamanından sonra dinde ortaya çıkan şey.

amel idüb dahî mütesellim-i mezbûrdan hilâf-ı şer‘ aldığın mâlı ashâbına red idiverüb min ba‘d bir dahi husûs-ı mezbûr içün kimesneye rencîde[184] ve remîde[185] iddirmeyüb icrâ-yı ahkâm ve mûcib-i mektûb ile hâl olunasın. Tahrîran fi evâsıt-ı şehr-i Muharremü’l-harâm sene 1093. Mezbûr Kangırı hâlen.

Sayfa 13, Belge 17.

Nişân-ı şerîf-i alişân; Kangırı’da vâkı‘ merhûm[186] ve mağfurun leh[187] Kasım Bey İmâretinde vazîfe-i mu‘ayyenesiyle ferrâş[188] olan işbu dârende-i fermân-ı hümâyûn Ahmed nâm kimesnenin mûceb-i azli yoğiken âhardan Mehmed nâm kimesne hilâf-ı inhâ[189] ile alub mezbûra küllî gadr itmekle ref‘ olunub geri mezbûra kemâkân ibkâ[190] ve takrîr kılınmak bâbında kâdîsı olan Mehmed arz itmeğin vâkı‘ ise sadaka idüb bu berât-ı hümâyûnı virdim ve buyurdum ki;

Varub mezbûr kemâkân zikr olunan imâretde ferrâş olub hıdmet-i lâzımesin mer‘î ve mü’eddî kıldıkdan sonra vazîfe-i mu‘ayyenesiyle mutasarrıf olub vâkıfın rûhı ve devâm-ı ömr-i devletim içün du‘âya müdâvemet ve mülâzemet göstere. Şöyle bilüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar. Tahrîran fî evâhir-i şehr-i Zilhicceti’ş-şerîfe li-sene ihdâ ve tis‘în ve elf. Be-Makâm-ı Edirne. Vasala (…) berât-ı âlîşân. (…) Ahmed Efendi mahkeme vekili. Fi’l-yevmüs-sâbî ve’l-‘işrîn. Min-şehr-i Muharrem. Sene 1093.

Sayfa 14, Belge 18/a.

Allâhümme yâ ‘âlime’s-sirri ve’l-hafiyyât ve yâ fâtira’l-arzı ve’s-semâvât. Fağfir hatâyâ bi-keremihî seyyid’l-kâinât Muhammed’in aleyhi efdalü’s-salevât ve’t-tahiyyât. Yâ fettâh. Yâ rezzâk ve yâ müyessiri’l-murâdât. İftah lenâ ebvâbe’l-hayrât. Hasbina’l-llâh ve sırra ve kefâ (…) ve ‘an-mevzû‘ate’l-tahrîri’l-hâcc ve’t-tescîlât el-

[184] Rencide: İncitilmiş, kırılmış.
[185] Remîde: Ürkmüş, korkmuş.
[186] Merhûm: Ölmüş, Allah’ın rahmetine kavuşmuş kimse.
[187] Mağfurün leh: Allah tarafından bağışlanmış.
[188] Ferraş: Temizlikçi.
[189] Hilaf-ı inha: Bir vazifeye karşı, zıt.
[190] İbka: Bâki, dâim, devamlı sürekli kılma, yerinde evvelki halinde bırakma, sınıf geçememe.

cevâmi‘â? fî zemeni’l-‘afvi’l-fakîr? El-mübtele’l-envâ‘ ez-zenbî ve’t-taksîr Mustafa Efendi bin Ali el-kâdî yevme izin Medîne-i Kangırı ‘alâ anhümâ? Ğufira leh. Bi-mâ-vaka‘a. El-bedâ’. Fî gurre-i Saferu’l-hayr. Li-sene isnâ ve tis‘în ba‘de’l-elf.

Sayfa 14, Belge 18/b.

Mefâhirü’l-kuzzât ve’l-hükkâm ma‘âdinü’l-fezâil ve’l-kelâm Kangırı Sancağında vâkı‘ olan kâdîlar zîde fazluhum ve mefâhirü’l-emâsil ve’l-akrân kethudâyeri ve yeniçeri serdârı ve a‘yân-ı vilâyetin iş erleri zîde kadruhum tevkî‘-i refî‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki;

Devlet ve ikbâl[191] ve sa‘âdet ve iclâl[192] ile hareket-i hümâyûnum vâkı‘ oldukça rikâb-ı hümâyûnumla me’mûr olan asâkir-i mansûremin[193] zâd ve zevâdeleri içün memâlik-i mahrûsemde vilâyet-i Rumili ve Anadolu sancaklarında bütün sursat zahîresi[194] cem‘ ve tahsîl olunmak mu‘tâd[195] olmağla bin doksan bir senesinde re‘âyanın hâllerine terahhumen[196] sürsat zahiresi fermânım olmamağla işbu bin doksan iki senesine mahsûb[197] olmak üzre bütün sürsat zahiresi bedeli ve cümle malı sa‘î hazinesiyle esedî guruş olmak üzere cem‘ve tahsîl ve teslîm-i hazîne olunmak içün ‘arz ve telhîs olundukda sâdır olan hatt-ı hümâyûn-ı sa‘âdet-makrûnum mûcibince âhara verilmek bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmağın imdi irsâl olunan mühürlü ve nişanlü mevkûfât defteri[198] sûretinde ta‘yîn ve tasrîh[199] olunduğu üzre şa‘îrin her bir kilesinden kırkar akçe ve dakîkin kilesinin doksanar ve ağnâmın her bir re’sinden ikişer yüz akçe ve revgan-ı sâdenin[200] vukiyyesinden otuzar akçe ve aselin vukiyyesinden yirmişer akçe ve odunun arabasından yetmişer akçe ve samanın kantarından otuzar akçe hesâbı üzre bedelleri içün livâ-i mezbûrede vâkı‘ kâdîlıkların

[191] İkbâl: Birine doğru yönelme, talih, baht, işlerin yolunda gitmesi, arzu istek, sarayın hareminde Padişahın eşi, gözdesi olmaya namzet cariye, erkek veya kadın adı.
[192] İclâl: Büyüme, saygı görme, kudret, güç.
[193] Asâkir-i mansûre: Tanrının yardımıyla zafer kazanmış erler, ordu.
[194] Sursat zahîresi: Gerektiği zaman harcanmak için alınan yem ve yiyecek vergisi.
[195] Mu‘tad: İhtiyad edilmiş, adet olunmuş.
[196] Terahhumen: Merhamet ederek, acımak.
[197] Mahsub: Hesap edilmiş, Hesaba dâhil edilmiş, avans kapatma, büyük bir zâta mensup kimse.
[198] Mevkûfat defteri: Tutulmuş, bekletilmiş defter, vakıf defteri, nüzül, bedel-i sursat, kürekçi gibi Vergilerin toplanması ve bu vergilerin kaydedildiği defter.
[199] Tasrih: Açık açık söyleme, belirtme, bildirme.
[200] Revgan-ı sâde: Sadeyağ.

cem‘an[201] sürsatı bedelleri beyânı dört yük otuz bin dört yüz altmış akçenin her yüz on akçesi bir esedî olmak üzre üç bin dokuz yüz on üç esedî ve bir rub‘[202] olur. Mu‘accelen[203] cem‘ ve tahsîl ve dâhil-i hazîne-i âmire itdirilmeğe fermânım olmuşdur. Buyurdum ki;

Hükm-i şerîfimle vardıkda [Sayfa 15] bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüb dahi livâ-i mezbûrda vâkı‘ kâdîlıkların tarih-i mezbûre mahsûb olmak üzre mübâşir-i mezbûrun yedine verilen mevkûfât defteri sûretinde her kazâya ta‘yîn ve tasrîh olunduğu üzere sursât bedellerin mu‘accelen cem‘ u tahsîl ve dâhil-i Hazîne-i Amire iddirdüb hilâf-ı emr ü defter kimesneye te‘allül ve nizâ‘[204] iddirmeyesin ve zikr olunan sürsât zahîresi bedeli tekâlîfine mu‘âf ve gayr-ı mu‘âf dâhillerdir. Cümle ale’s-seviyye tevzî[205] ve edâ iddirdüb biz mu‘âfız diyerek te‘allül ve nizâ‘ iddirmeyesin ve mîrî içün alınan esedî guruşu yüzer onar akçeye aldırdub ziyâdeye ve noksân aldırmayasın cânib-i mîrîye gadr ve zarar olmakdan ve fermândan ziyâde talebiyle zulm ve te‘addîden be-gâyet ihtirâz eyleyesiz. Şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız.

Tahrîran fi’l-yevmi’l-hâmis aşer min şehr-i Zilhicceti’ş-şerîfe lisene ihdâ ve tis‘în ve elf. Be-makâm-ı Edirne el-mahrûse.
Vasala benâbid Mehmed Ağa, Fi’l-yevmis-sâmin fi-şehr-i Saferu‘l hayr, fi sene-i mezbûr li-sene isneyn ve tis‘în ve elf.

Sayfa 15, Belge 19.

Vech-i tahrîr-i hurûf budur ki; Bin doksan iki senesinde me’mûr olduğum bedel-i sürsât[206] yalnız Kangırı kâdîlığı vech-i meşrûh üzre alınmış mezbûrlara edâ tezkiresi verildi. Taraf-ı âhardan rencîde olunmaya. Sene 1092. (…)

[201] Cem‘an: Toplama, toplu olarak.
[202] Rub‘: Dörtte bir çeyrek.
[203] Mu‘accelen: Acele, çabuk olarak.
[204] Nizâ‘: Kavga, çekişme.
[205] Tevzi: Dağıtma, dağıtılma, paylaştırma.
[206] Bedel-i sürsât: Askerlerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla alınan yiyeceklerin değeri.

Sayfa 16, Belge 20.

Kangırı'da vâkı' Mirahur Mescid-i Şerîfinde yevmî[207] bir akçe vazîfe ile imâm ve mütevellî olan işbu dârende-i fermân-ı hümâyûn İbrahim Halife'nin mûceb-i azli yoğiken âhardan Abdullah ve Mustafa nâm kimesneler alub gadr itmeğle ref' olunub girü mezbûra kemâkân ibkâ ve mukarrer kılınmak bâbında inâyet ricâ itmeğin berâtı mûcibince üzerinde ise sadaka idüb bu berât-ı hümâyûnı virdim ve buyurdum ki;

Ba'de'l-yevm[208] varub mezbûre kemâkân imâm ve mütevellî olub hıdmet-i lâzımesin mer'î ve mü'eddî kıldıkdan sonra yevmî bir akçe vazîfe ile mutasarrıf olub vâkıfın rûhu ve devâm-ı ömrü devletim içün du'âya müdâvemet göstere. Şöyle bilüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar. Tahrîran fî evâsıt-ı şehr-i Rebi'u'l-evvel. Sene isnâ ve tis'în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniye Vasalâ'l-benâbîd Mehmed Bey. Fi'l-yevmü's-sânî min şehr-i Cemâziye'l-evvel fi seneti'l- mezbûr.

Sayfa 17, Belge 21.

Kangırı kazâsında vâkı' Kara Seydi evkâfına yevmî bir akçe ile mütevellî olan işbu râfi'-ı tevkî'-i refî'-i hümâyûn Mustafa'nın kusûru ve mûcib-i azli yoğiken âhardan Şeyh Murad ve oğlu Mehmed bir tarîk ile alub mezbûra küllî gadr itmeğle ref' olunub girü mezbûre kemâkân ibkâ ve mukarrer kılınmak bâbında inâyet taleb itmeğin üzerinde olub azline îcâb eder hâli yoğise sadaka idüb bu berât-ı hümâyûnı virdim ve buyurdum ki;

Varub mezbûr kemâkân mütevellî olub hıdmet-i lâzımesini mer'î ve mü'eddî kıldıkdan sonra yevmî bir akçe ile mutasarrıf olub vâkıfının rûhu ve devâm-ı ömr ve devlet içün du'âya müdâvemet göstere. Şöyle bilüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar. Tahrîran fî evâil-i Şa'bânü'l-mu'azzam sene isnâ ve tis'în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniye Vasalâ'l-benâbîd Mustafa Ağa. Fi'l-yevmüs-sâlis min şehr-i Ramazan fi'l-seneti'l-mezbûr.

[207] Yevmî: Günlük, gündelik.
[208] Ba'de'l-yevm: Bugünden sonra.

Sayfa 18, Belge 22.

Kıdvetü'l-kuzzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-kelâm Mevlânâ Kangırı Kâdîsı (boşluk) zîde kadrûhû tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki;

Nefs-i Kangırı'da hasbi vâ'iz ve nâsih olan kıdvetü'l-ulemâ'i'l-'âmilin Mevlânâ Hafız Mustafa zîde ilmuhû südde-i sa'âdetime 'arzuhâl idüb Mevlânâ-yı mûmâ-ileyh erbâb-ı istihkâkdan[209] olduğu zâhir[210] olub her vecihle mahall-i merhamet olmağla Kangırı'da mahlûl cihet vâkı' oldukda Mevlânâ-yı mûmâ-ileyhe arz olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum ricâ itmeğin sen ki Kangırı Kâdîsısın. Mahlûl[211] vâkı' oldukda mûmâ- ileyh arz eylemen emrim olmuşdur. Buyurdum ki;

Hükm-i şerîfimle vüsûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre 'amel idüb dahî husûs-ı mezbûr mukayyed olub göresin. İ'lâm olunduğu üzre mahlûl vâkı' oldukda mevlânâ-yı mûmâ-ileyhe arz eyleyüb hilâf-ı şer' kânûn ve mügâyir-i emr-i hümayûn kimesneye iş iddirmeyüb husûs-ı mezbûr içün tekrar emrim varmalu eylemeyesiz. Şöyle bilesiz. Alâmet-i şerîfe i'timâd kılasız. Tahrîran fi evâsıt-ı şehr-i Şa'banü'l-mu'azzam. Sene isnâ ve tis'în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniyye el-mahrûse. Vasala'l-benâbîd Hafız Efendi. Fi'l-yevmi evâil-i min şehr-i Ramazan fi seneti'l-mezbûr.

Sayfa 19, Belge 23.

Fi'l-âşir min-zilkaâde-i şerîf. Li-sene isneyn ve tis'în ve elf.
Kangırı Kâdîsı Mustafa'nın hüsn-i sülûkü arz olunmağla müddet-i mu'ayyenesine icrâ-yı ay zamm olunub sene-i âtiye Receb nihayetine değin kazâ-i mezbûru tasarrufdan sonra muvakkaten Mevlânâ Mehmed mutasarrıf olmak buyruldu.

[209] Erbâb-ı istihkâk: Hak sahipleri.
[210] Zahir: Arka çıkma, yardımcı.
[211] Mahlûl: Hallolunmuş çözülmüş dağıtılmış, erimiş, eritilmiş, sahipsiz maaş veya memurluk, mirascısı bulunmayan hükümete kalan.

Sayfa 19, Belge 24.

Şerî‘at-nisâb Kangırı Kâdîsı Mustafa Efendi kâmyâb.

Be-hatt-ı sâfe ithâkıyla inhâ olunur ki;

Hüsn-i sülûkün arz olunmağla müddet-i mu‘ayyene ki altı ay zamm olunmuşdur. Gerekdir ki; kazâ-i mezbûr-ı sene-i âtiye Recebi nihâyetine değin mutasarrıf olub beyne’l-ahâlî[212] icrâ-yı ahkâm-ı şer‘iyye eyleyesin. Ve’s-selâm.

Hurire fî gurre-i Zilkaâdeti’ş-şerîfe li-sene isneyn ve tis‘în ve elf.

El-Fakir Mustafa El-Kazâsker-i Anadolu

Sayfa 19, Belge 25.

Medîne-i Kangırı mahallâtından Şeyh Osman Mahallesi sâkinelerinden Ayişe binti el-Hâcc Ahmed nâm hatun hâl-i hayâtında yirmi beş guruş kıymetli bir sîm yaldızlı kebîr kuşak ve yine on guruş kıymetli sagîr sîm kuşak ve yirmi guruş kıymetli altın kebîr saç bağı ve yine on beş guruş kıymetli sagîr altın saç bağı on beş guruş kıymetli inci boğaz bendi ve yirmi dört miskal[213] altın habbesini vücûh-ı hayrât içün kendi mâlından ifrâz[214] ve ihrâc[215] idüb zevci Ali Efendi’yi zikri sebk[216] eden eşyâya mütevellî nasb ve ta‘yîn idüb ânın dahî kabûl-i kabzdan sonra ve mütevellî-i mezbûr füruht idüb semeni murâd eylediği vücûh-ı hayrâta harc u sarf eyleyüb ve zeylinde mastûr olan müslümanlar huzûrunda teslîm-i mütevellî idüb ve tescîl olunmasın taleb etmeğin tescîl olunduğu kayd şod. Hurrire fi’l-yevmi’r-râbi‘ ve’l-işrîn min şehr-i Rebi‘u’l-evvel, sene selâse ve tis‘în ve elf.

Şuhûdü’l-hâl;				
Fahrü’l-Kuzzât Rızaullah Efendi.	Mahmud Çelebi el-İmâm.	Kemâlzâde El-Hâcc Mehmed.	Molla Receb Efendi.	Sarı Halife ibn-i el-Hâcc Ali.
Hacı Abdurrahman oğlu Ahmed Çelebi.	El-Hâcc Mehmed bin Yusuf.	Ve gayruhum mine’l-huzzâr.		

[212] Beyne’l-ahâlî: Ahali arasında.
[213] Miskal: Yirmi dört kıratlık bir ağırlık ölçüsü.
[214] İfrâz: Bir bütünden bir parçayı ayırma.
[215] İhrâc: Dışarı atma, çıkarma, fazla malı yurt dışına gönderme.
[216] Sebk: İlerleme, evelce, ileri geçme, koşuda kazanan hayvan.

Sayfa 20, Belge 26.

Kangırı mahallâtından Alaca Mahalle'de mescidi şerîfinde yevmî bir akçe vazîfe ile imâm olan işbu râfi'-i tevkî'-i refî'ü'ş-şân-ı hâkânî Satılmış Halife bil-fiil berât-ı şerîfimle mutasarrıf olur iken âhardan kimesne müdâhale eylememek içün müceddeden berât-ı şerîfim verilmek bâbında inâyet taleb itmeğin üzerinde ibkâ ve berât-ı atîk mûcibince sadaka idüb bu berât-ı hümâyûnı virdim ve buyurdum ki;

Varub mezbûr imâm olub hıdmet-i lâzımesin mer'î ve mü'eddî kıldıkdan sonra yevmî bir akçe vazîfe ile mutasarrıf olub vâkıfın rûhı ve devâm-ı ömr ü devlet içün du'âya müdâvemet göstere. Ol bâbda taraf-ı âhardan bir ferd dahl ve ta'arruz kılmayalar. Şöyle bilüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar. Tahrîran fî Evâil-i şehr-i Zilhicceti'ş-şerîf. Li-sene isnâ ve tis'în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniye Vasala'l-benâmî yedd-i Satılmış fi'l-yemüt-tasi' ve'l-işrîn. Fi zilhicce sene-i mezbûr.

Sayfa 21, Belge 27.

Kangırı'da vâkı' Kasım Bey İmâretinde vazîfe-i mu'ayyenesiyle habbâz[217] (boşluk var) olan edâ-i hıdmet itmeyüb def'a küllî gadr itmeğle yerine işbu dârende-i fermân-ı hümâyûn el-Hâcc Ahmed her vecihle lâyık ve müstehakk olmağın tevcîh olunub berât-ı şerîfim verilmek bâbında evlâdiyet[218] ve meşrûtiyet üzre bi'l-fiil evkâf-ı mezbûre mütevellîsi Mevlânâ Mehmed arz itmeğin vâkı' ise sadaka idüb bu berât-ı hümayûnı virdim ve buyurdum ki;

Varub mezbûr habbâz olub hıdmet-i lâzımesin mer'î ve müeddî kıldıkdan sonra vazîfe-i mu'ayyenesiyle mutasarrıf olub vâkıfın rûhı ve devâm-ı devletim olmasına mülâzemet gösterib şöyle bilüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar. Tahrîran fî Evâhir-i şehr-i Zilhicceti'ş-şerîf. Li-sene ihdâ ve tis'în ve elf. Be-makâm-ı Edirne. Vasalal benâmî yedd-i İbrahim Çelebi fi'l yevmil hâdî min Muharremü'l-haram 1092.

[217] Habbâz: Ekmekçi.
[218] Evlâdiyet: Evlada mahsus.

Sayfa 21, Belge 28.

Kangırı Kazâsına tâbi‘ Çivi nâm karyede vâkı‘ mescid-i şerîfin müezzini olmayub lâzım ve mühim olmağla işbu dârende-i hümâyûn Osman Halife her vecihle lâyık ve mahall ve müstehakk olmağın yevmî nîm akçe vazîfe ile tevcîh olunub berât-ı şerîfim verilmek bâbında müezzin nâibi Mevlânâ Mehmed arz itmeğin vâkı‘ ise sadaka idüb bu berât-ı hümâyûnı virdim ve buyurdum ki;

Varub mezbûr zikr olunan mescid-i şerîfde müezzin olub hıdmet-i lâzımesin mer‘î ve mü’eddî kıldıkdan sonra nîm akçe vazîfe ile mutasarrıf olub vâkıfın rûhı ve devâm-ı ömr-i devletim içün du‘âya müdâvemet ve mülâzemet göstere. Şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar. Tahrîran fî Evâhir-i şehr-i Zilhicceti’ş-şerîf. Li-sene ihdâ ve tis‘în ve elf. Be-makâm-ı Edirne. Vasala‘l-benâmî mezbûr.

Sayfa 21, Belge 29.

Kangırı kazâsına tâbi‘ Çivi nâm karyede vâkı‘ mescid-i şerîfde yevmî bir akçe vazîfe ile imâm olan Mustafa fevt[219] olub yeri mahlûl olmağın yerine Çelebioğlu işbu dârende-i fermân-ı hümâyûn Abdurrahman Halife bir vechile lâyık ve mahall ve müstehakk olmağın tevcîh olunub berât-ı şerîfim verilmek bâbında kâdîsı mevlânâ Mehmed arz itmeğin mahlûl ise sadaka idüb bu berât-ı hümâyûnı virdim ve buyurdum ki;

Varub mezbûr zikr olunan mescid-i şerîfde imâm olub hıdmet-i lâzımesini mer‘î ve mü’eddî kıldıkdan sonra yevmî bir akçe vazîfe ile mutasarrıf olub vâkıfın ve devâm-ı ömr-i devletimçün du‘âya müdâvemet ve mülâzemet göstere. Şöyle bileler, alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar. Tahrîran fî Evâhir-i Zilhicceti’ş-Şerîfe. Li-sene ihdâ ve tis‘în ve elf. Be-makâm-ı Edirne. Vasala ileynâ min yed-i el-Hâcc Receb.

[219] Fevt: Ölmek.

Sayfa 22, Belge 30.

Kangırı mahallâtından Alaca Mahalle mescid-i şerîfinde yevmî bir akçe vazîfe ile imâm olan Hüseyin Halife nâ-mahall ve nâ-müstehakk olmağla ref‘ olunub yerine işbu dârende-i fermân-ı hümâyûn Satılmış Halife her vecihle lâyık ve mahall ve müstehakk olmağın tevcîh olunub berât-ı hümâyûn verilmek bâbında hasbi nâibi Mevlânâ Şeyh Mehmed arz itmeğin ahâlî-i mahalle râzılar ise sadaka idüb bu berât-ı hümâyûnı virdim ve buyurdum ki;

Varub mezbûr Satılmış Halife zikr olunan mescid-i şerîfde imâm olub hıdmet-i lâzımesin mer‘î ve mü’eddî kıldıkdan sonra yevmî bir akçe vazîfe ile mutasarrıf olub vâkıfın rûhu ve devâm-ı ömr ve devlet içün du‘âya müdâvemet göstere. Ol-bâbda hiç âharı mâni‘ ve müzâhim olmayalar. Şöyle bilüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar.Tahrîran fî Evâil-i Şehr-i Muharremü’l-Harâm. Li-sene isnâ ve tis‘în ve elf. Be-makâm-ı Edirne el-mahrûse. Vasala’l-benâbîd Satılmış Halife el-İmâm fi seneti’l-mezbûr. Saferu’l-hayr mim.

Sayfa 22, Belge 31

Kıdvetü’l-kuzzât ve’l-hükkâm ma‘denü’l-fazl ve’l-kelâm Mevlânâ Kangırı Kâdîsı zîde fazluhû tevkî‘-i refî‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki;

Dergâh-ı mu‘allâma mektûb gönderüb Kangırı mahallâtından dârendagah-ı ferman-ı hümayûn Karataş Mahallesi ahâlîsi meclis-i şer‘a varub mahallelerine karîb[220] yerde câmi‘ olmayub edâ-i salât-ı cum‘ada küllî ‘usret[221] çekmeleri ile mahalle-i mezbûrda vâkı‘ müteveffâ Cafer Efendi Mescidi dimekle ma‘rûf mescidi kendü mâlları ile hasbeten lillâhi te‘âlâ câmi‘ eylemek murâd etmeleri ile izn-i şerîfim verilmek bâbında inâyet ricâsına arz eyledikleri pâye-i serîr-i a‘lâya telhîs olundukda hatt-ı hümâyûn sa‘âdet-makrûnumla izn-i hümâyûnum erzâni kılınmışdır. Buyurdum ki;

[220] Karîb: Yakın alan, soyca yakın.
[221] ‘Usret: Zor güçlük, zahmet, sıkıntı.

Göresin. Mescid-i mezbûr eimme-yi Hanife rıdvânullâhi te‘âlâ ‘aleyhi ecma‘în tecvîz gördükleri üzre câmi‘ olmaya sâlih ise mescid-i mezbûrı kendü mâlları ile câmi‘ ederler ise vaz‘-ı memnî ve evkât-ı salât-ı cum‘a ve ‘îdeyn itdiresin. Şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın. Tahrîran fi Evâil-i Şehr-i Muharremü’l-Harâm. Li-sene isnâ ve tis‘în ve elf. Be-makâm-ı Edirne el-mahrûse.

Sayfa 23, Belge 32.

Kıdvetü’l-kuzzât ve’l-hükkâm Kangırı kâdîsı Mevlânâ Mehmed zîde fazluhû Dergâh-ı mu‘allâma mektûb gönderüb medîne-i Kangırı mahallâtından Karataş Mahallesinde vâkı‘ Şeyh Cafer Efendi izn-i hümâyûnumla binâ eylediği mescid câmi‘ olub bir hatîb lâzım ve mühim olmağla râfi‘-i tevkî‘-i refî‘ ü’ş-şân-ı hâkânî Şeyh Ahmed el-Memun her vecihle mahall ve müstehakdır deyü ber vech-i hasbî tevcîh olunub berât-ı şerîfim verilmek bâbında inâyet ricâsına arz eylediği pâye-i serîr-i a‘lâya telhîs olundukda hatt-ı hümâyûn sa‘âdet-makrûnumla tevcîh idüb bu berât-ı sa‘âdet-âyât ve himmet-gâyâtı virdim ve buyurdum ki;

Ba‘de’l-yevm mezkûr varub câmi‘-i mezkûrede hasbî hatîb olub hıdmet-i lâzımesin bî-kusûr mer‘î ve mü’eddî kıldıkdan sonra ol-bâbda hiç âharı mâni‘ ve müzâhim olmayub dahl ü ta‘arruz kılmayalar. Şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar. Tahrîran fî evâil-i şehr-i Muharremü’l-harâm. Li-sene isnâ ve tis‘în ve elf. Be-makâm-ı Edirne el-mahrûse.

Sayfa 23, Belge 33.

Kangırı’da vâkı‘ Kasım Bey evkâfına vazîfe-i mu‘ayyenesiyle kâtib olan işbu râfi‘-i tevkî‘-i refî‘ü’ş-şân-ı hâkânî Receb Halife’nin kusûru ve mûcib-i azli yoğiken âhardan Yusuf nâm kimesne bir tarîkle alub mezbûra küllî gadr itmeğle ref‘ olunub girü mezbûra kemâkân ibkâ ve mukarrer kılınmak bâbında bi’l-fiil evlâdiyet ve meşrûtiyet üzre evkâf-ı mezbûra mütevellî olan Mehmed arz eylemeğin vâkı‘ ise sadaka idüb bu berât-ı hümâyûnı virdim ve buyurdum ki;

Varub mezbûr kemâkân kâtib olub hıdmet-i lâzımesini müeddî kıldıkdan sonra vazîfe-i mu‘ayyenesi ile mutasarrıf olub vâkıfın rûhı ve devâm-ı ömr devlet içün du‘âya müdâvemet göstere. Şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar. Tahrîr fî evâhir-i Zilhicceti’ş-şerîfe li-sene ihdâ ve tis‘în ve elf. Be-makâm-ı Edirne el-Mahrûse. Vasala’l-benâmî yedd-i el-Hacc Receb. Fî 10 min-Saferu’l-hayr. Sene 92.

Sayfa 23, Belge 34.

İzzet-meâb Kangırı kâdîsı efendi kâmyâb selâmdan sonra inhâ olunur ki; bâ‘isü’l-mektûb Şeyh Hafız Mustafa Efendi ba‘zı cihet[222] talebi ile bu tarafa gelmişidi. Düşmemekle (?) mûmâ-ileyh yine ol tarafa gitdi. Gerekdir ki hâline münâsib[223] ne makûle[224] şey düşerse mezbûra arz idüb müsâmaha etmeyesin. (silik) mezkûr hakkında imdât ve i‘ânet üzere olub bir sene ile behremend olması içün sa‘î güzün (…) olunur. Vesselâm. Vasalâ’l-benâmî yedd-i Hafız Şeyh Mustafa Efendi.Mezbûr hakkında imdâd ve i‘ânet üzere olub bir nesne ile behremend olmasıyçün sa‘yinizden memnûn ve mahzûz olursa hayru’s-selâm.

Sayfa 24, Belge 35

Medîne-i Kangırı mahallâtından Şeyh Osman Mahallesi sâkinelerinden Fatıma binti Hasbi nâm hâtun meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkîre gelüb yine medîne-i mezbûre mahallâtından Kayser Bey Mahallesi sükkânından işbu bâ‘isü’l-küttâb Musa bin Nesimi Beşe nâm kimesne ihzâr ve mahzarında üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm idüb bundan akdem mezbûr Musa Bey babası müteveffâ Nesimi Beşe zevcim olub sâkin olduğu menzilden ba‘de vefâtihi bana âid olan hisse-i irsiyye-i şer‘iyyemi ifrâz ider. Suâl olunub bi-hasebi’ş-şer‘-i şerîf alıverilmek matlûbumdur dedikde gıbbe’s-suâl mezbûr Musa cevâbında menzîl-i mezbûrı babam müteveffâ-yı mezbûr Nesimi Beşe vefâtından kırk gün mukaddem otuz esedî guruşa bey‘-i bât-ı sahîh-i şer‘î ile bey‘ idüb kabz-ı semen ve teslîm-i mübeyyi‘ kıldı diyü def‘ ile mukâbele eyledikde mezbûre hâtûna minvâl-i muharrer üzre olduğuna münker olıcak mezbûr Musa’dan sıdk-ı mekâline mutâbık beyine taleb olundukda udûl-ı müslimîn-i sikât-ı

[222] Cihet: Yön, taraf, yüz, yer, sebep, vesile, bahane, ilgi, vazife, hizmet, evkâf maaşı.
[223] Münâsib: Uygun, yerinde, yakışık, yaraşık.
[224] Makûle: Takım, çeşit, soy.

muvahhidînden Hasbi Efendi ibni el-Hâcc Nesimi ve Mahmud bin Mehmed nâm kimesneler li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hâzırân olub istişhâd olundukda fi'l-hakîka müteveffâ-yı mezbûr Nesimi Beşe vefâtından kırk gün mukaddem oğlum oğlu merkûm Musa'ya sâlifü'z-zikr menzil yerim huzûrumuzda otuz esedî guruşa bey'-i bât-ı sahîh-i şer'iyye ile bey' idüb kabz-ı semen ve teslîm-i mübeyyi' kıldı. Bizi eşhâd eyledi. Bizler bu husûsa bu vech üzre şâhidleriz şehâdet dahi ederiz diyü her biri edâ-i şehâdet-i şer'iyye eylediklerinde ba'de't-ta'dîl ve't-tezkiye şehâdetleri makbûle oldukdan sonra mezbûre hâtûnu merkûm mu'ârazadan men' birle mâ hüve'l-vâkı' bi't-taleb ketb olundu. Tâlibe def'-i evza' olundu ve vakti hacet yerler hacı ola. Fi'l-yevmi's-sâdis ve'l-işrîn. Min şehr-i Saferu'l-hayr. Li-sene isnâ ve tis'în ve elf.

[Şuhûdü'l-hâl];		
El-Hâcc Receb bin Abdülkerim.	El-Hâcc Hasan bin Hamza.	Molla Ahmed bin Ahmed.
Mahmud bin Mehmed.	Yusuf Çelebi bin Ömer.	Ve gayruhum mine'l-hâzırun.

Sayfa 25, Belge 36.

Akşehir tarafından Tulukçu nâm karye sükkânından işbu bâ'is-i haze'l-vesîka Mustafa Bey bin Abdülkerim meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîre gelüb medîne-i Kengırı kasabasından Bayındır nâm karye sükkânından Mustafa Bey bin Receb nâm kimesne ihzâr ve mahzarında üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb tarih-i kitâbdan sekiz ay mukaddem işbu hâzır-ı bi'l-meclîs olan ela gözlü, orta boylu, açık kaşlu Rusü'l-asl Yevan nâm 'abd-i memlûküm mülkümde ayak idmişidi. Halen mezbûr Mustafa Bey'in yedinde buldum. Suâl olunub alıverilmek matlûbumdur dedikde gıbbe's-suâl mezbûr Mustafa Bey tarih-i kitâbdan bir ay mukaddem 'abd-i mezbûrı birâderim bana hîbe eyledi. Mezbûr Mustafa Bey'in mülkü olduğu ma'lûm değildir, dedikde müdde'î-i mezbûrdan da'vâsına mutâbık beyyine taleb olundukda 'udûl-i müslimînden Mehmed bin Hacı ve İsa bin Abdülkerim nâm kimesne li ecli'ş-şehâde makâm-ı kazâya hâzırân olub istişhâd olundukda fi'l-hakîka işbu evsâf-ı mezbûr ile musannıf olan Yevan nâm 'abd tarih-i kitâbdan sekiz ay mukaddem mezbûr Mustafa Bey'in 'abd-i memlûki iken ayak eyledi. Biz bu husûsa şâhidleriz ve şehâdet dahi ederiz deyü her biri edâ-i şehâdet-i şer'iyye ba'de'l-kabûl ve't-tezkiye şehâdetleri

makbûl oldukdan sonra mezbûr Mustafa Bey'e 'abd-i mezbûrı taraf-ı şer'iyyede bir tarîkle mâlıdır. İhrâc eylemediği ve yemîn teklîf olundukda ol dahi halef billâhi'l-aliyyü'l-a'lâ eyledikden sonra 'abd-i mezbûrı teslîme tenbîh birle mâ vaka'a bi't-taleb ketb olundu. Fi'l-yevmi's-sâdis ve'l-işrîn [Min Şehr-i Saferu'l Hayr]. Li-sene isnâ ve tis'în ve elf.

Şuhûdü'l-hâl;			
Kethudâ İbrahim Ağa.	Kapucılar Kethudâsı el-Hâcc Abdülvahab Ağa.	Mehmed Efendi bin Mehmed.	Yusuf Çelebi bin Ömer.

Sayfa 25, Belge 37.

Bi'l-fiil livâ-i mezbûra mutasarrıf olan emîrü'l-ümerâi'l-kirâm sa'âdetlü Hüseyin Paşa hazretleri taraf-ı şer'-i şerîfden Hüseyin Ağa'yı mezbûr mahzarında ikrâr idüb Kal'acik kazâsından Uyurcalı nâm karye sükkânından Mahmud bin Hasbi ve Mehmed bin Receb ve Veli bin Mehmed Ali ve Mehmed bin Ali vesâirleri meclis-i şer'a gelüb babalarımız ve dedelerimiz sâbıkan Aydos nâm yaylağında Kurma çukuru dimeğle ma'rûf yaylağını ve iki ağıl yerini merhûm Arslan Paşa'ya ceddimiz virüb sizin dahi hüsn-i rızâ-i re'yimiz ile yaylak-ı mezbûrı paşa-yı müşârun ileyhe virüb kat'-ı alâka eylediklerinde kayd-şod.

Şuhûdü'l-hâl;			
es-Seyyid el-Hâcc Mustafa Ağa.	Derviş Beşe Serdar-ı (…)	Yusuf Çelebi bin Ömer.	Terzi Nesimi Beşe.
İbrahim Ağa.		Hacı Ali bin Ali.	

Sayfa 26, Belge 38.

Medîne-i Kengırı mahallâtından Alaca Mescid Mahallesi sâkinelerinden işbu bâ'isü'l-kitâb bulûğuna mu'arref olan Fatıma binti Mehmed nâm bikr-i bâliğa meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîre gelüb yine kazâ-i mezbûra tâbi' Ovacık nâm karye sükkânından Ali bin Mustafa mahzarında üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb tarîh-i kitâbdan altı sene mukaddem ben sagîre iken işbu hâzır-ı bi'l-meclîs olan vâlidem Saliha nâm hâtûn beni mezbûr Ali'ye nefsimi tezvîc etmek üzre nâmzed idüb bu hâl üzre hâlen bâliğa olmağla mezbûr Ali'den nefsimi tezvîcden imtinâ' iderim. (silik) tahrîr olunub âdem-i rızâm mezbûra nefsimi tezvîcden imtinâ'm tescîl

olunmak matlûbumdur dedikde gıbbe's-suâl mezbûr Ali cevâbında fi'l-hakîka fi'l-vâkı' babam tarih-i mezbûrede mezbûre Fatıma'ya nâmzed eyledi dedikde bi-hasebi'ş-şer'-i şerîf bu makûle velî mücerreb olmayan sagîrenin hîn-i bulûğda nikâh dahi olsa feshe kâdire olduğu kütüb-i mu'teberede tasrîh olmağın mâ vaka'a hıfz li'l-meâl bi'l-iltimâs ketb olundu.Tahrîr fi'l-yevmi's-sâbi' ve'l-işrîn [Min Şehr-i Saferu'l-hayr]. Li-sene isneyn ve tis'în ve elf.

[Şuhûdü'l-hâl];		
Musa bin Memi Beşe.	Mehmed bin Hasan.	Ali Efendi bin Mehmed.

Sayfa 26, Belge 39.

Livâ-i Ankara'da Çubukabad kazâsı muzâfâtından[225] Sele nâm karye sâkinlerinden Kölemenoğlu Hamza nâm kimesne medîne-i Kangırı mahkemesine hâzır olub medîne-i mezbûr kazâsına tâbi' Gölez nâm karye sâkinlerinden Mahmud bin Ebubekir ve Hüseyin bin Mustafa kimesneleri meclis-i şer'a ihzâr [226] ve mahzarlarında[227] takrîr-i kelâm ve bast-ı ani'l-merâm idüb tarih-i kitâbdan yirmi iki gün mukaddem mezbûrân Mahmud ve Hasbi misâfiret tarîkiyle [Sayfa 27] karyemize nüzûl idüb[228] karye mezbûre gideriken Sarıalan nâm mahalde gece ile yollarına bir âdem inüb menzilimden bir re's[229] kısrağım sirkat[230] olunub yollarına varan kimesne kısrağı sirkat idüb ve binüb yollarına varmağla mezbûr kimesnenin elinden kısrağım ve bir orak ahz olunub hâlen livâ-i Kangırı vâlîsi olan sa'âdetlü Hüseyin Paşa hazretleri tesellüm olunmak ile hakîkat-i hâl mezbûrândan suâl olunub takrîrleri tahrîr olunmak matlûbumdur dedikde gıbbe's-suâl mezbûrân Mahmud ve Hüseyin cevâblarında fi'l-vâkı' târih-i mezbûrda minvâl-i muharrer müsâferet tarîkiyle Hamza'nın karyesi Sele nâm karyede Arab Osman oğlu Derviş nâm kimesnenin menziline nüzûl sâhib-i menzil olan kimesnenin bazı harekâtından havf idüb vakt-i 'ışâdan sonra menzil-i mezbûrdan kalkub karyemize giderken Sarıalan nâm mahalle geldikde bir kimesne erişir bir re's kısrağa binüb elinden orak ta'bîr olunur bir âlet-i câriha ile yolumuza gelüb omuzumuza orak ile urub mecrûh

[225] Muzâfât: Bir şeyin ilaveleri ekleri merkezin şube kolları.
[226] İhzâr: Hazırlama, hazır etme, edilme, huzura getirme, birinin mahkemeye davet edilmesi.
[227] Mahzâr: Huzur yeri, büyük bir kimsenin önü, hazır olma, görünüş, gösteriş.
[228] Nüzûl etmek: Aşağı inme, konağa inme, konaklama.
[229] Re's: Baş, kafa.
[230] Sirkat: Çalmak.

eyledikde ba‘de’l-muhârebe mezbûra gâlib geldiğimizde firâr idüb orak ve kısrağı ahz idüb gayri ile vâlî-i mûmâ ileyh hazretlerine teslîm eyledik. Mezbûrun menziline nüzûl eylediğimiz yokdur ve yolumuza gelen Kölemenoğlu idüği ma‘lûmumuz değildir. Lakin mazannemiz menziline nüzûl eylediğimiz Arab Osmanoğlu Derviş’dir dediklerinde vâkı‘-ı hâl hıfzen li’l-meâl ketb ve tahrîr olundu. Tahrîran fi’l-yevmi’s-sâmin ve’l-işrîn min şehr-i Saferu’l-hayr. Li-sene isneyn ve tis‘în ve elf.

Şuhûdü’l-hâl;			
Fahrü’l-Kuzzât Ahmed Efendi.	Es-Seyyid Hâcı Receb bin el-Hâcc Hamza.	Mahmud bin Osman.	Hüseyin bin Mehmed.
Halil bin Yusuf.		Ser-muhzırân Yazıcızâde.	Ve gayruhum mine’l-hâzırîn.

Sayfa 28, Belge 40.

Medîne-i Kangırı mahallâtından Cami‘-i Kebîr Mahallesi sükkânından işbu bâ‘is-i haze’l-kitâb es-Seyyid Hacı Veli bin el-Hâcc Hamza meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkîre gelüb karye-i mezbûr mahallâtından Perdedar Mahallesi sükkânından el-Hâcc Receb bin el-Hâcc Hamza mahzarında da‘va ve takrîr-i kelâm idüb tarih-i kitâbdan yirmi beş sene mukaddem bir bâb mülk dükkânımı kendü mâlım ile yigirmi dört esedî guruşa alub el-ân[231] mutasarrıf iken mezbûr el-Hâcc Receb tasarrufuma mâni‘ olur. Suâl olunub kast-i yedine tenbîh olunmasını taleb ederim dedikde gıbbe’s-suâl mezbûr Hâcı Receb minvâl-i muharrer üzre gayr-ı münker olmağın müdde‘î-i mezbûrdan sıdk-ı meâline mutâbık beyyine taleb olundukda ‘udûl-i müslimîn el-Hâcc Musa bin Mehmed ve Yusuf Çelebi bin Ömer nâm kimesneler li-ecli’ş-şehâde meclis-i şer‘a hâzırân olub istişhâd olundukda fi’l-hakîka mezbûr el-Hacc Veli sâlifü’z- zikr babutcı dükkânını kendü mâlım ile yigirmi dört esedi guruşa satın alub yigirmi beş senedir mütasarrıfdır. Biz bu husûsa bu vech üzre şâhidleriz, şehâdet dahi ederiz deyü her birleri edâ-i şehâdet-i şer‘iyye eylediklerinde ba‘de’t-ta‘dîl ve’t-tahlîf şehâdetleri makbûle oldukdan sonra mezbûr Seyyid el-Hâcc Receb mu‘ârazadan men‘ birle mâ hüve’l-vâkı‘ bi’t-taleb ketb olunub her bir tâlibe vaz‘ ve vakt-i

[231] El-ân: Şimdiki hal henüz şuan.

hâcetde[232] ihbâr[233] ihtimâm edildi. Tahrîran fi'l-yevmi's-sâbi' ve'l-işrîn min Saferu'l-hayr. Li-sene isneyn ve tis'în ve elf.

Şuhûdü'l-hâl;				
Seyyid el-Hâcc Hüseyin bin Seyyid el-Hâcc Ahmed Bekir.	Ali bin Veli.	Mehmed bin Hasan.	Monla Ahmed bin Ahmed.	El-Hâcc Bayram bin el-Hâcc Mehmed.

Sayfa 29, Belge 41.

Kangırı kazâsına tâbi' Boyalıca nâm karyede vâkı' el-Hâcc Mehmed binâ eylediği mescid-i şerîfde yevmî bir akçe vazîfe ile imâm olan işbu râfi'-i tevkî'-i refî'-i hümâyûn el-Hâcc Ahmed Halife hacc-ı şerîfe gidüb yerine kâimakâm nasb edâ-i hıdmet idüb bir vechile kusûru ve mûceb-i azli yoğiken ahardan İshak nâm kimesne hilâf-ı inhâ ile alub mezbûra küllî gadr itmeğle ref' olunub girü mezbûra ibkâ ve mukarrer kılınmak bâbında kâdîsı Mevlânâ Mehmed arz eylemeğin vâkı' ise sadaka idüb bu berât-ı hümâyûnı virdim ve buyurdum ki;

Varub kemâkân imâm olub hıdmet-i lâzımesin mer'î ve müeddî kıldıkdan sonra yevmî bir akçe vazîfe ile mutasarrıf olub vâkıfın rûhı ve devâm-ı ömr ü devlet içün du'âya müdâvemet göstere. Şöyle bilüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar. Tahrîran fî Evâhir-i Zilkaâdeti'ş-şerîfe. Li-sene ihdâ ve tis'în ve elf. Be-makâm-ı Edirne. Vasalâ'l-benâmî yedd-i el Hâcc Receb. Fî gurre-i Rebüu'l evvel li-sene isnâ ve tis'în ve elf. Bi'l-fiil Kangırı kazâsına tâbi'.

Sayfa 30, Belge 42.

Bi'l-fi'il Kangırı Sancağına mutasarrıf olan emîrü'l-ümerâ kebîrü'l-küberâi'l-fehâm Sa'âdetlü Hüseyin Paşa Hazretleri taraf-ı şerîflerinden husûs-ı âti'z-zikre mübâşir buyrulan Ali Ağa zîde kadruhû mübâşeretiyle[234] Karupazar kazâsına tâbi' Çaparı nâm karye sükkânından işbu bâ'isü'l-küttâb Mustafa bin Hüseyin Ağa meclis-i şer'a

[232] Hâcet: İhtiyaç, lüzüm, gereklilik.
[233] İhbâr: Haber verme, bildirme, anlatma.
[234] Mübâşeret: Bir işe girişmek, bir işe başlamak.

gelüb yine karye-i mezbûr sâkinlerinden Satılmış bin Mehmed ve Musa bin Abdülkerim nâm kimesneleri ihzâr ve mahzarlarında üzerlerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm idüb târih-i kitâbdan on iki gün mukaddem mezbûrân Satılmış ve Musa Kethuda ile anbarımın altından burma ile nakb[235] idüb mikdârı nâ-ma‘lûm arpamı sirka etmişlerdir. Suâl olunub ve vâcib-i icrâ olunmak matlûbumdur dediklerinde gıbbe’s-suâl mezbûr Satılmış minvâl-i muharrer üzre tarih-i mezbûrda leylen zikr olunan anbarı burma ile nakb idüb dört keyl mikdâr arpa sirka eyledim deyü tâli‘an ikrâr ve i‘tirâf eyledikde mezbûr Musa münker olmağın müdde‘î-i mezbûrdan sıdk-ı mekâline mutâbık beyyine taleb [olundukda] ‘udûl-ı müslimînden Mehmed bin Mustafa ve Mustafa bin Şaban ve Mahmud bin Receb nâm kimesneler li- ecli’ş-şehâde kazâda hâzırân olub istişhâd olundukda fi’l-hakîka mezbûr Musa bizim huzûrumuzda sâlifü’z-zikr anbârı burma ile altından nakb idüb dört keyl[236] arpa aldım deyü ikrâr ve i‘tirâf eyledi. Bizler bu husûsa şâhidleriz şehâdet dahi ederiz deyü edâ-i şehâdet-i şer‘iyye eylediklerinde ba‘de’t-ta‘dîl ve’t-tezkiye şehâdetleri makbûle oldukdan sonra mâ- vaka‘a bi’l-iltimâs ketb olundu.Fî gurre-i Rebiu’l-evvel, sene isnâ ve tis‘în ve elf.

[Şuhûdü’l-hâl];					
İsmail bin Receb.	Osman bin Mehmed.	Hacı Mustafa bin Abdullah.	Nabi bin Veli.	Hamza bin Ali.	Mustafa bin Hüseyin.
Memi bin Ebubekir.	Ali bin Musa.	Musa bin Mehmed.	Muslu bin Hüdayi.	Hüseyin bin Hüdayi.	
Hüseyin bin Bekdaş.	Ali bin İbrahim.	Mustafa bin Mehmed.			

Sayfa 31, Belge 43.

Medîne-i Kangırı Kazâsı muzâfâtından (Medar) nâm karye sükkânından Ali Çelebi bin Mehmed nâm kimesne meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkîre gelüb yine karye-i mezbûr mahallâtından İmaret Mahallesi sükkânından bâ‘is-i haze’l-vesîka el-Hâcc Mustafa Çelebi mahzarında bi’t-tav‘i’s-sâff ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüb silk-i

[235] Nakb: Delme, delik veya lağım açma.
[236] Keyl: Ölçme, ölçek, tahıl hububat ölçüsü.

mülkümde maskatım[237] olan Dilaver ve Şahin ve Kenan ve Siyavuş nâm ‘abd-i memlûklerimi yalnız oldukları ma‘lûmu’l-‘aded eşyâları ma‘an[238] hisse-i vâhide ile üç yüz yirmi beş esedî guruş ile bey‘ ve yüz sekiz aded koyunumu yüz yirmi beş esedî guruşa bey‘ ve teslîm idüb cem‘an dört yüz elli esedî guruş mezbûr el-Hâcc Seyyid Mustafa Çelebi yedinden tamâmen ve kâmilen ahz u kabz eyledim. Ba’de’l-yevm zikr-i mürûr iden köleler ve ma‘dûd-ı mezbûr ganemler[239] müşterî mezbûr Seyyid Mustafa Çelebi’nin emlâk-i müşterâsıdır,[240] keyfemâyeşâ’ ve yahtâr mutasarrıf olsun dedikde mukırr-ı mezbûrun[241] vech-i muharrer üzre cârî olan kelâmını el-müvellâ el-mezbûr el-Hâcc Seyyid Mustafa Çelebi vicâhen tasdîk ve şifâhen tahkîkden sonra sıhhat ve bey‘ u şirâya hükm birle mâ hüve’l-vâkı‘ âlâ vukû‘ihî bi’t-taleb ve tahrîr olundu. Hurire fi’l-yevmi’s-sânî min şehr-i Rebiu‘l-evvel. Li-sene isneyn ve tis‘în ve elf.

Şuhûdü’l-hâl;			
Fahru’l-akrân Receb Ağa bin Habib.		Fahru’l-akrân Kethudâ Mehmed Ağa.	
Natır Kethudası Hüdavirdi.	Mirahur Abdullah Ağa.	Mustafa Çelebi bin Ahmed el-Hasib.	El-Hâcc Seyyid Ali Çelebi.
Ahmed Çelebi bin Abdülkerim.	Ser-muhzırân		

Sayfa 31, Belge 44.

Medîne-i Kangırı mahallâtından Debbağlar Mahallesinde sükkânlarından olub hâlen mutasarrıf olan bâ‘isü’l-kitâb Halil bin Hızır meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkîre gelüb medîne-i mezbûr kazâsı muzâfâtından Yirik nâm karye sükkânından Yusuf bin Abdullah mahzarında üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm idüb tarih-i kitâbdan altı sene mukaddem fevt olan babam Hızır’ın karye-i mezbûrda vâkı‘ inde’l-ahâlî hudûdu ma‘lûm arazisini ba‘de’l-vefât mutasarrıfı kardaşlarım Ahmed ve Hüseyin ve bana intikâl idüb müşâ‘an[242] mutasarrıflar iken mezbûr Ahmed bilâ-veled fevt olub hissesi mahlûl oldukda bi-hasebi’l-kânûn hakk-ı tapu benim iken ecânibden mezbûr Musa

[237] Maskat: Düşecek yer, düşülen yer.
[238] Ma‘an: Menzil, yol, birlik, beraberlik.
[239] Ma‘dûd-ı mezbûr ganem: Sayılmış, belli olan koyun.
[240] Müşterâ: İştirâ olunmuş, satın alınmış.
[241] Munkırr: Doğruyu sözleyen kabahatini gizlemeyen.
[242] Müşâ‘an: Herkesçe duyrulmuş, ortak.

[Sayfa 32] hisse-i mezbûre mahlûlden tefvîz[243] eyledim deyü tasarruf ider. Suâl olunub bedel-i mu‘attalası[244] izâle[245] olunmak matlûbumdur dedikde gıbbe’s-suâl mezbûr Yusuf cevâbında fi’l-vâkı‘ zikr olunan arazi hâlen bilâ- öşr mutasarrıf olan müdde‘î-i mezbûr Halil ve karındaşları Hüseyin ve bilâ-veled fevt olan Ahmed’in babaları Hızır’dan tasarrufu kendülere intikâl arazileridir deyü ikrâr ve i‘tirâf idüb ancak hisse-i merkûme mahlûlden tefavvuz etmeğle tasarruf iderim dedikde bi-hasebi’l-kânûn ba‘de’l-bulûğ hisse-i merkumenin tapuya isli ile tefvîz mezbûr Halil dahi olmağın yedinde olan fetvâsı mûcibince hisse-i merkûmdan mezbûr Yusuf’un kasr-ı yediyle tebeyyün[246] birle mâ vaka‘a bi’t-taleb ketb olundu.

Şuhûdü’l-hâl;				
Ali bin İbrahim.	Mustafa bin Mehmed.	Osman bin Ahmed.	Çavuş.	Ser-Muhzırân.

Sayfa 32, Belge 45.

Livâ-i Kangırı’da vâkı‘ Toht Kazâsı muzâfâtından Ziven nâm karye ahalisinden Şaban Fakîh bin Hamza ve İbrahim bin Mustafa bin Hamza vesâirler bâ-cem‘ihim meclîs-i şer‘-i vâcibü’ş-şerîfe hâzırûn olub yine karye-i mezbûre sâkinlerinden Sipahizâde Mehmed bin Mehmed Bey nâm kimesne mahzarında bâ-fermân-ı âlî da‘vâ ve takrîr-i kelâm mezbûr Mehmed ve gâib-i ani’l-meclis karındaşı Ali karyemiz cemâ‘atinden iken beher sene karyemize vârid[247] olan sâliyânesin bizimle vermede te‘allül ederler. Suâl olunub alıverilmesin taleb ederiz dediklerinde gıbbe’s-suâl mezbûr Mehmed cevâbında ebâ-an cedd sipahizâde olduğumuz cihetden re‘âyâ ile ma‘an sâliyâne vermemek üzre hâlen yedimizde fermân-ı âlî var deyü ibrâz itmeğin ancak taraf-ı saltanat-ı aliyyeden karye-i mezbûrenin hânesine vârid olan sâliyâneden a‘lâ ve evsat[248] ve ednâ[249] i‘tibâr olunub mezbûr Mehmed karındaşı Ali ile Orta sâliyânesin verilmek üzre birbirlerinin rızâları ile karâr virilüb minvâl-i

[243] Tefvîz: İhale etme, sipariş etme edilme, dağıtım bir gayrımenkulun bedel ve karşılığında birinin üstüne bırakma, bekleme her şeyi Allah’tan bekleme.
[244] Muattal: Tatil edilmiş, bırakılmış, kullanılmaz, battal, boş, işsiz.
[245] İzâle: Giderme, giderilme, yok etme.
[246] Tebeyyün: Belli olma, anlaşılma, meydana çıkarma.
[247] Vârid: Gelen vasıl olan erişen.
[248] Evsat: Orta.
[249] Edna: Pek aşağı, en bayağı, çok alçak.

muharrer üzre ta‘ahhüd ve iltizâmları hıfzen li’l-mekâl ketb olundu.Fî gurre-i Rebi‘u’l-evvel. Li-sene isnâ ve tis‘în ve elf.

Şuhûdü’l-hâl;			
Fahru’l-akrân İbrahim Ağa Kethudâyeri.	Fahrü’s-sâdâti’l-kirâm. Es-Seyyid Mustafa Çelebi.	Dizdârzâde İbrahim Bey.	Ser-muhzırân Mehmed Çelebi.

Sayfa 33, Belge 46.

Medîne-i Kangırı Kazâsına tâbi‘ Boyalıca nâm karye sükkânından sinn ve cüssenin[250] bülûğa tahammülü olub bülûğuna müte‘arrif[251] olan bâ‘isü’l-kitâb haze’l-vesîka Musa bin el-Hâcc Musa nâm kimesne meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkîrde zevcesi Saime binti Hasan mahzarında takrîr-i kelâm idüb beynimizde münâferet[252] ve ifk[253] olmamağla muhâla‘a[254] lâzım olmağın bedel-i hal‘ mezbûreye bir çift incilü altun küpe ve bir vukiyye tiftik ve on esedî guruş ve bir keyl buğday ve bir buçuk esedî guruş virüb muhâla‘a ve birbirimizi hıbâre eyledik. Mezbûrdan suâl olunub takrîr-i tahrîr olunmak taleb ederim dedikde gıbbe’s-suâl mezbûre Saime Hatun fi’l-vâkı‘ hal‘-i mezbûrı kabûl ve bedel-i hal‘ olan eşyâ-i merkûmeyi mezbûr Musa’dan tamâmen ve kâmilen ahz u kabz idüb zimmetinde olan mehr-i müeccel ve mu‘accele nafaka ve iddet [255] vesâir zevciyete müte‘allik de‘âvîden [256] ben dahi mezbûr Musa’nın zimmetini ibrâ ve iskât[257] eyledim dedikde ehadühümâ âharın kelimâtını tahkîk[258] ve tasdîkden sonra sıhhat-i muhâla‘aya hükm birle mâ-vaka‘a ketb olundu. Tahrîran fi’l-yevmi’r-râbi‘. Min şehr-i Rebüu‘levvel li-sene isneyn ve tis‘în ve elf.

Şuhûdü’l-hâl;				
İbrahim Ağa bin Ahmed.	Hâcı Ömer bin el-Hâcc	Monla Satılmış bin	Ali bin Ahmed.	Usta Şaban bin Durmuş.

[250] Cüsse: Gövde, ceset, beden, kalıp.
[251] Müte‘arrif: Arif olan, ihsan sahibi.
[252] Münâferet: Nefret etme, sevişmezlik, soğukluk.
[253] İfk: Bir suçu birine yükleme.
[254] Muhâla‘a: Kadının kocasına biraz mal vermek üzere ayrılmaları.
[255] İddet: Kocasından ayrılan kadının tekrar başkasıyla evlenebilmek için geçen süre.
[256] De‘âvî: Mahkemeye başvurma, müdafa edilme, da‘vâlar.
[257] İskât: Sükût ettirme, susturma, münakaşada konuşamayacak hale getirme, ağzını kapatma, kandırma, razı etme.
[258] Tahkik: Doğru olup olmadığını araştırma.

	Mustafa.	Kutbeddin.		
Mehmed bin Hüseyin.	Monla Ahmed bin Mustafa.	Yazıcızâde.	Ve gayruhum mine'l-hâzırîn.	

Sayfa 33, Belge 47.

Medîne-i Kangırı Kazâsına tâbi‘ Boyalıca nâm karye sükkânından Hüseyin bin Mahmud meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü't-tevkîre gelüb yine karye-i mezbûr sükkânından bâ‘isü'l-küttâb Mustafa bin Ebubekir mahzarında üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm idüb târih-i kitâbdan yedi sene mukaddem fevt olan vâlidem Emine'ye yirmi sene mukaddem fevt olan babam Ahmed'den intikâl eden harm arsası ve kurbunda vâkı‘ bir mikdâr arsa ba‘de vefâtihâ bana intikâl etmiş iken mezbûr fuzûlî zabt ider. Suâl olunub alıverilmesin taleb ederin dedikde gıbbe's-suâl mezbûr Mustafa cevâbında zikr olunan arsanızı babam müteveffâ-yı mezbûr Ebubekir karye-i mezbûr sâkinlerinden iken fevt [Sayfa 34] olan Mehmed nâm kimesneden marifet-i sahib-i arz ile dört yüz akçeye iştirâ ve tefevvüz idüb yirmi seneden berü mutteveffân-ı mezbûre Emine'nin muvâcehesinden ba‘de vefâtiha zamân-ı mezbûrdan beru müdde‘i-i mezbûr Hüseyin'in muvâcehesinden zabt-ı tasarruf idüb babam muteveffâ-yi mezbûr Ebubekir'den sonra ben dahi ilâ hâze'l-ân mâlikâne zabt-ve tasarruf idersin. Suâl olunub her biri tahrîr olunmak taleb iddüresin dedikten gıbbe's-suâl mezbûr Hüseyin cevâbında minvâl-i muharrer üzre mutteveffâ-yı mezbûr Ebubekir'in merkum Mustafa küllî tasarrufların münker olundukda Abdullah bin Hacı Ahmed bin Hacı Mehmed el-İmam ve İbrahim Kethüda bin el-Hâcc Ali nâm kimesneler li-ecli‘ş-şehâde meclis-i şera‘ hâzırân olub istişhâd olundukda fi'l-vâkı‘ mezbûreden zikri mürûr iden arsaları mezbûr Mustafa'nın babası mutteveffâ-yı mezbûr zaman-ı mezbûrdan beru mutevefât-i mezbûre Emine'nin ve bade vefâtihâ mezbûr Hüseyin'in muvacehelerinde mutasarrıf olub bâd-i vekâleti mezbûr Mustafa ilâ hâze'l-ân muharrer üzere mutasarrıftır. Bizler bu husûsa bu vech üzere sâhidleriz şahâdet dahî iderüz deyu edâ-i şehâdet-i şerr‘ıyye eyledikten sonra ba‘de riâyât-i şerâiti‘l-makbûl şehâdetleri makbûl olundukdan sonra bu karar zaman-ı mezbûr idüb şer‘ olan da‘va bilâ-emr istima‘-i memnû‘ olmağın yedinde memnû‘ olmağın yedimde olan fetvâ-yı şerîfe mucibince mu‘âraza men birle mâ vaka‘a bi't-taleb kebt olundu. Fis-sâbi‘ fi şehr-i Rebi‘u'l-evvel. Li-sene isnâ ve tis‘în ve elf.

[Şuhûdü'l-hâl]				
Fahrü'l-akrân İbrahim Ağa.	Ömer bin el-Hâcc Musa.	Hacı Mustafa.	Mahmud bin Yusuf.	Yusuf Çelebi bin Ömer.

Sayfa 35, Belge 48.

Medîne Kangırı mahallatından Karataş Mahallesi sükkânından iken bundan akdem fevt olan el-Hâcc Ali bin Mahmud'un verâseti sulbî[259] oğlu Mahmud ve sulbiye kebîre kızları Ayşe ve Fatıma münhasıran olmağla husûs-ı âti'l-beyânı ibrâya mezbûre Fatıma tarafından vekîl-i müsecceli[260] olan zevcim Usta Hasan vekâlet-i mezbûre Ayşe tarafından vekîl müsecceli olan karındaşı mezbûr Mahmud vekâlete ve asâleten meclis-i şer hazurân olub müteveffâ-yı mezbûr el-Hâcc Ali Bey muhallefâtından dükkân ve bir mülk havlı ve mülk-i menzîl ve esas-ı beyt[261] ve sekiz menkûlâtı ve bundan akdem müteveffa olan vâlidemiz Emine'den dahî intikâl iden muhalefâttan hisse-i şâyi'amızı mezbûr Hasan kabz idüb her birimiz hisse-i irsiyemizi istibkâ[262] etmeden fevt olmağla halen mahallefât-ı mezbûreye vazı'u'l-yed olan kimesne kebîr oğulları Mehmed ve diğer Mehmed'den da'va ve ahz sadedinde iken zümre-i müslimûn maslahât-ı tavassud[263] idüb yirmi beş guruşa bedel-i sulh olmak üzere islâh eyledikleri ecilden biz dahi sulh-ı mezbûru kabûl bedel-i sulh olan yirmi beş guruşu mezbûrân Mehmed ve diger Mehmed yedinden tamâmen ve kâmilen ahz u kabz idüb bade'l-yevm ezdel-i müslimîn de'âvîden mezbûranın zimmetleri asâleten ve vekâleten ibrâ-i 'amm kâtiür nizâla ibrâ ve iskât eyledik dediklerinde gıbbe't-tasdiki'ş-şer'i ma-hüve'l-vâkı' 'alâ vukû'a bi't-taleb kebt ve tahrîr olundu. Tahrîran fi yevmi's-sâdis min-şehr-i Rebi'u'l-evvel. Li-sene isnâ tis'în ve elf.

[259] Sulbi: Birinin sulbinden gelme, kendi evladı olma.
[260] Müseccil: Tescil edilen, sicile deftere geçirme, mahkeme defterlerine geçirme.
[261] Esas-ı beyt: Döşeme, minder gibi ev eşyası.
[262] İstibka: Devamının sürmesini isteme, muhafaza etme, saklama, koruma.
[263] Maslahât-ı tavassud: Araya girme, ara bulma, aracılık etme işi.

[Şuhûdü'l-hâl];			
Fahrü'l-kudat Rızaullah Efendi bin Mehmed Efendi.	Abdülhalim bin Mustafa Efendi.	Sürücü Mehmed Efendi.	Ahmed Efendi bin Müslihiddin Efendi.
Monla el-Hâcc Receb Efendi bin el-Hâcc Halil.	Tekyeşîn Ahmed Ağa bin Mustafa Talib.	Mahmud Çelebi bin Ahmed Efendi.	El-Hâcc Ali Efendi el-İmam Sânî.
El-Hâcc Mustafa el-imam mahalle-i Taş Mescid.	Câmi'-i Kebîr Molla Hasan.	Ve gayrihim ve'l- hâzırûn.	

Sayfa 36, Belge 49.

Saray karyesi Mustafa bin Şeyh Mehmed Seydi köyünden Şeyh Süleyman bin eş-Şeyh Abdi mahzarında tarih-i kitâbdan üç sene mukaddem bir çift saban ve bir buçuk keyl burçak vermişidim didikde gıbbe'l-inkâr ve bade'l-istişhâd ikâme-i beyyineden[264] âciz olmağın ba'de'l-istihlâf[265] mezbûr Şeyh Süleyman minvâl-i muharrer üzre almadığına yemin kayd-şod. Fî 13 min Rebi'u'l-evvel, sene 92.

Şuhûdü'l-hâl;			
Ali Çelebi.	El-Hâcc Sadi	Ser-muhzırân Mehmed.	Halil bin Yusuf.

Sayfa 36, Belge 50.

Katar kazâsına[266] tâbi' Alagöz nâm karye sükkânından el-Hâcc Ömer bin el-Hâcc Ahmed nâm kimesne meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde[267] hâzır olub medîne-i Kangırı mahallâtından Hoca Bahşayiş nâm mahalle sâkinlerinden Şahin bin Abdullah mahzarında üzerine da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb târih-i kitâbdan on beş ay mukaddem medîne-i mezbûre sâkinlerinden olub gâibân-ı ani'l-meclis olan Osman ve Ali ibn-i Osman nâm kimesne li-ümm[268] karındaşları mezbûr Şahin olmak üzre beyyine arz itdiklerinde ben dahi iştirâ sadedinde iken mezbûr Şahin ben zahm beni

[264] İkâme: Oturma, kaldrma, ayakta durma, meydan okuma.
[265] Ba'de'l-istihlâf: Birinin yerine geçme.
[266] Katar: Çorum'da Rum eyaletinde bir kazâ. Tahir Sezen, *Osmanlı Yer Adları*, Başbakanlık Devlet İşleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2006, s.290.
[267] Tevkîr: Güzel karşılama, ağırlama.
[268] Li-ümm: Ana bir kardeş.

iştirâ eyle deyü emr idüb beni mağdûr itmeğle otuz guruş nakd ve on guruş kıymetli bir sîm hançer ve on beş [guruş] kıymetli bir mor Üsküdar çuka virüb mezbûrândan iştirâ idüb ‘abd-i müberrâm[269] olmuş iken mezbûr Şahin’in bundan akdem huzûr-ı şer‘de ıtk [270] ve hürriyetine hükm olunub hüccet-i şer‘iyye verilmeğin hâlen mezbûrân Osman ve Ali’nin mekânları nâ-ma‘lûm olmağla mezbûr Şahin hîn-i bey‘ de beni iştirâ ile ben bırakmam deyü i‘tirâfına binâen virdiğüm semen-i mezbûre mürâca‘at lâzım gelmek ile suâl olunub takrîri tahrîr olunmak ve semen-i mezbûrı alıverilmesin talep idersin dedikde gıbbe’s-suâl mezbûr Şahin cevâbında fi’l-vâkı‘ bundan akdem medîne-i Kangırı sâkinlerinden olub hâlen mahrûse-i Dımaşkü’ş-Şam’da meskûnları ve mekânları ma‘lûm olan Osman ve Ali târih-i mezbûrdan müdde‘a-i mezbûr el-Hâcc Ömer’e mikdâr-ı mezbûr semen ile beni bey‘ ve tesellüm idüb hâlen mahrûse-yi mezbûre sâkinlerinden suâl olunsun dedikde gıbbe’s-suâl [Sayfa 37] mezbûr el-Hâcc Ömer bâ-beyân-ı mezbûrânın dükkânı ve sükûnları ma‘lûmum değildir” diyecek ba‘de’l-istişhâd udûl-i ricâlden el-Hâcc Hüseyin bin el-Hâcc Hüseyin ve Mustafa bin Mustafa nâm kimesneler li-ecli’ş-şehâde meclîs-i şer‘a hâzırân olub eserü’l-istişhâd fi’l-vâkı‘ bâyi‘ân-ı mezbûrân Osman ve Ali hâlen mahrûse-i Dımaşkü’ş-Şam’da mülk-i menzîli olub el-ân mahrûse-i mezbûrede sâkinlerdir. Bizler bu husûsa bu vech üzere şâhidleriz ve şehâdet dahi ederiz deyü edâ-i şehâdet-i şer‘iyye eylediklerinde ba‘de ri‘âyet-i şerâyiti’l-kabûl şehâdetleri makbûle olmağın mezbûr Şahin mu‘ârazadan men‘ birle mâ vaka‘a bi’t-taleb ketb olundu. Fî gurre-i Rebüu’l-evvel. Li-sene isneyn ve tis‘în ve elf.

Şühûdü’l-hâl;			
Fahrü’l-akrân İbrahim Ağa bin Ahmed.	Ali bin Ahmed Bey.	Hasan bin Abdullah.	El-Hâcc Hüseyin bin Hüseyin.
Ve gayruhum mine’l-hâzırîn.			

Sayfa 37, Belge 51.

Medîne-i Kangırı mahallâtından Perdedar Mahallesi sâkinelerinden Emine binti İsmail nâm bikr-i bâliğa meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkîre gelüb yine medîne-i

[269] Müberrâm: Temize çıkmış, aklanmış.
[270] Itk: Köle veya cariye azl etme.

mezbûre mahallâtından Hoca Bahşayiş Mahallesinin avârızın [271] ve mihrâbının nükûd-ı mevkûfesine [272] mütevellî olan bâ'isü'l-küttâb Monlâ Mehmed bin Mustafa'nın mahzarında da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb târih-i kitâbdan on beş sene mukaddem diyâr-ı âharda fevt olan babam İsmail mülk-i menzîli bi-hasebi'l-irs bana intikâl etmiş iken işbu hâzır-ı bi'l-meclîs olan İskender nâm kimesneye bey' olunmağla vaz'-ı yed ider. Suâl olunub ihkâk-ı hakk olunmak talep iderim dedikde gıbbe's-suâl mütevellî-i mezbûr Monla Mehmed cevâbında fi'l-vâkı' müteveffâ-yı mezbûr İsmail'in zimmetinde mütevellîsi olduğum mâl-ı vakfdan mahalle-i mezbûre mescidinin mihrâbına meşrûta on iki esedî guruş ve avârızına meşrûta on sekiz guruş ki cem'an otuz guruş cânib-i vakfa olan deyn mukâbelesinde menzil-i mezbûrı rehn ve teslîm idüb bundan akdem ma'rifet-i şer'le mezbûr İskender'e bey' ve semeni takâs olunmuşdur. Suâl olunsun dedikde mezbûre Emine deyn-i mezbûrı[273]münkire olmağla ba'de'l- istişhâd udûl-i ricâlden Musa Dede bin Nasuh ve İbrahim Bey bin Mustafa Bey nâm kimesneler li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hâzırân olub fi'l-hakîka cevâblarında müteveffâyı mezbûr İsmail'in zimmetinde mahalle-i mezbûrun mihrâbına on iki guruş ve avârızına meşrûta on sekiz guruş cem'an otuz guruş deyni olub cânib-i vakfa deyn mukâbelesinde menzil-i mezbûrı rehn ve teslîm eyledi. Bizler bu husûsa bu vech üzre şâhidleriz şehâdet dahi ederiz deyü her birleri edâ-i şehâdet-i şer'iyye eylediklerinde ba'de't-ta'dîl ve't-tezkiye şehâdetleri makbûle oldukdan sonra mâ-vaka'a bi'l-iltimâs ketb olundu. Hurrire zâlik fî evâil-i şehr-i Rebüu'l-evvel li-sene isneyn ve tis'în ve elf.

Şuhûdü'l-hâl;			
es-Seyyid el-Hâcc Mustafa Çelebi.	Es-Seyyid Hacı Receb Çelebi.	El-Hâcc Seyyid Hüseyin Çelebi.	
Ahmed Çelebi bin Hasan Efendi.	Ser-muhzırân Mehmed Yazıcızâde.	Ali Efendi.	Ve gayruhum mine'l-hâzırîn.

Sayfa 38, Belge 52.

Bakisi üçüncü tahttadır. Gaflet olunmaya. Boyalıca nâm karye sâkinlerinden İsmail bin Mustafa Dede nâm kimesne bi 'l-fiil Livâ-yı Ankara Vâlîsi İzzetlü Hüseyin

[271] Avârız:Kazalar, Belalar, muvakkat vergi, olağanüstü hallerde ve bilhassa sefer sırasında alınırdı.
[272] Nükûd-ı mevkûf: Vakfedilen nakit para.
[273] Deyn: Borç.

Paşa'nın kethüdası olan Mehmed Ağa tarafından bey'-i âtîyi tasdîka vekîl-i şer'isi olan (silik) el-Hacc Mehmed Çelebi mahzarında ikrâr idüb karye-i mezbûrede beyne'l-ahâlî hudud-ı mâlûm iki samanlık ve dam ve bir anbar arsasını on bir buçuk esedi guruş ile bey' ve teslîm idüb kabz-ı semeni mezbûr edâ idüb ba'de'l-yevm emlâk-ı mezbûre mezbûrin mülk-i müşterâsıdır didikde gıbbet't tastik-i şer'i kayd şod.

Mezbûr Mehmed Çelebi vekâleten merkûm İsmaile emlak-ı mezbûreyi on bir buçuk guruşa icâr idüb ol dahi istîcâri kabul itmeyin kayd şod. Fî 15 mâh-ı Rebi'u'l-evvel, sene1092.

[Şuhûdü'l-hâl];			
İbrahim Kethüda bin el-Hâcc Ali.	Es-Seyyid el-Hâcc Mustafa Çelebi.	İbrahim Çelebi El-muhzır.	Kassab-zâde Hüseyin Çelebi.

Sayfa 38, Belge 53.

Medîne-i Kangırı mahallâtındanında Perdadar Mahallesi sâkinelerinden Emine binti İsmail nâm bikr-i bâliğa meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkirde hâzıran olub yine medîne-i mezbûre mahallâtından Hoca Bahşayiş nâm mahalle sâkinlerinden İskender bin Abdullah mahzarında ikrâr-ı tâm ve takrîr-i kelâm idüb târih-i kitâbdan on beş sene diyâr-ı âharda fevt olan babam İsmail'in târih-i mukaddem Hoca Bahşayış Mahallesi mescid-i şerîfinin mihrabına meşruta[274] on iki esedî guruş ve yine mahalle-i mezbûrenin avârızına on sekiz esedî guruş deyn-i müsebbiti[275] mukâbelesinde[276] rehn vaz' olunan mülk menzilini tarih-i kitâbdan sekiz sene mukaddem ma'rifet-i şer'le vakf-ı mezbûr mütevellîsi ve ahalisi ma'rifetiyle deyn-i mezbûr dört yüz guruşa takas olunub mezbûr İskender'e bey' olunmağla menzîl-i mezbûru da'vâ sadedinde iken müslimîn-i muslihûn vesâtatıyla dört esedi guruşunu bedel-i sulh olmak üzre inşâ-i akd sulh olub bedel-i mezbûru dört guruş dört esedî guruş mezbûr İskender'den ahz u kabz idüb menzîl-i mezbûru müte'allık[277] da'vadan zimmetini

[274] Meşrûta: İlk sahibi tarafından satılmamak üzere mirasçılara bırakılmış ev.
[275] Müsebbit: Tespit edici, sabit kılan, devamlı kılan.
[276] Mukâbele: Karşılıklı verme, karşılanma, birbiri ile yapılan karşılaştırma, karşılıklı okuma.
[277] Müte'allık: Asılı bağlı, taallük olan, ilgili, ilişiği olan.

ibrâ[278] ve iskât[279] eylerüm. Ba‘de’l-yevm asâleten ve vekâleten benden da‘vâ sudûr ederse lede’l-hükkâmü’l-kirâm mesmû‘a[280] ve (silik) olunmasun dedikde gıbbe’t-tasdîki’ş-şer‘ıyyeme vaka‘a bi’t-taleb ketb ve arz olundu. Hurrire fî evâil-i şehr-i Rebüu‘l-evvel. Li-sene isnâ ve tis‘în ve

[Şuhûdü’l-hâl];			
Eş-Şeyh Murad bin eş-Şeyh Mehmed.	Es-Seyid Hacı Mustafa çelebi.	Es-Seyid Hacı Receb Çelebi.	Es-Seyid Hüseyin Çelebi.
Eş-Şeyh Ömer.	Karacalı Hacı Hasan (….)	Ahmed bin Çelebi Bin İsa (…..)	

Sayfa 39, Belge 54.

Medîne-i Kangırı mahallâtından Perdedar nâm mahalle ahalisi umûmen[281] meclis-i şer‘a gelüb husûs-ı âti’l-beyânın[282] mahallinde keşf[283] ve tahrîr olunmasın iltimâs eylediklerinde zeyl-i sahîfede mastûrü’l-esâmî müslimîn ile savb-ı şer‘den[284] münâza‘ kayd olan mahallin üzerine varılub akd-i meclis-i şer‘-i şerîf olundukda mahalle-i mezbûre ahalisinden İsmail ve Satılmış ve İbrahim Ali bin el-Hâcc Mehmed Ali ve el-Hâcc Mehmed vesâirleri meclis-i ma‘kûd-ı mezbûra[285] hâzırûn olub yine medîne-i mezbûre mahallâtından Mirahur mahalle ahalisinden el-Hâcc Hüseyin ve Zülfikar bin Tatar İsmail ve el-Hâcc Osman bin el-Hâcc Ali ve Ebubekir bin el-Hâcc Mustafa ve İbrahim Halil bin Mehmed vesâirleri mahzarında üzerlerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm idüb işbu binâ ve ta‘mîr olunan menzil mahallemizin hudûdu dâhilinde olub elli seneden mütecâviz[286] harâbe müşrif arsa-i sarf iken hâlen menzil binâ olunmağla mahallemizin hânesine vâride[287] olan sâliyâneden hisse tahmîl olundukda cemâ‘at-i mezbûre mu‘ârazadan hâlî değildir. Suâl olunub takrîrleri tahrîr ve mu‘ârazadan [men‘] olunmak matlûbumuzdur dediklerinde cemâ‘at-i mezbûre

[278] İbrâ: Beraat etme, temize çıkma, aklanma.
[279] İskât: Süküt ettirme, susturma, münakaşada konuşamayacak hale getirme, ağzını kapatma, kandırma razı etme.
[280] Mesmû‘: İşitilmiş, duyulmuş, haber alınmış, dinlenen işitilen.
[281] Umumen: Bütün hep herkeste olduğu gibi.
[282] Husûs-ı âti’l-beyân: Aşağıda geçen, aşağıda söylenen söz.
[283] Keşf: Açma, meydana çıkarma, gizli bir şeyi bulma, bir sırrı öğrenme, bir şeyin olacağını önceden anlama, Allah tarafından ilham olma, bir yapı için harcanacak paranın aşağı yukarı hesaplanması.
[284] Savb: Cihet, yön.
[285] Ma‘kûd-ı mezbûr: Akd olunmuş kişi.
[286] Mütecaviz: Tecavüz eden, sataşan, saldıran.
[287] Varide: Gelen, vasıl olan erişen.

cevâblarından zikr olunan menzilin arsası harâbe müşrif olub bu âna değin arsa-i merkûmeden sâliyâne aldığımız bu kadar velâkin mahalle-i mezbûre Perdedar'ın hudûdı dâhilinde olduğu ma'lûmumuz değildir dediklerinde gıbbe'l-istişhâd udûl-i ricâlden Câmi'-i Kebîr Mahallesi sükkânından el-Hâcc Seyyid Veli bin Hamza ve Alaca Mescid Mahallesinden Monla Ahmed bin Mustafa nâm kimesneler li-ecli'ş-şehâde meclis-i şer'a hâzırân olub eserü'l-istişhâd cevâblarında fi'l-vâkı' hâlen menzil binâ olunan arsa mahalle-i mezbûre Perdedar'ın hudûdundan olan tarîk-i âmmın dâhilinde olub ve mahalle-i mezbûre tâbi'dir. Bizler bu husûsa bu vech üzre şâhidleriz şehâdet dahi ederiz deyü her biri edâ-i şehâdet-i şer'iyye eylediklerinde ba'de ri'âyet-i şerâyiti'l-kabûl şehâdetleri makbûle olundukdan sonra mahalle-i mezbûre ilkâ-i nazar olundukda menzil-i mezbûrun arsası mahalle-i mezbûrenin hudûdu olan tarîk-i mezbûrun dâhilinde olduğu mu'âyene ve müşâhede olunmağın cemâ'at-i mezbûre-i bî-vech bey' birle mâ vaka'a [Sayfa 40] bi'l-iltimâs ketb olundu. Hurrire fî gurre-i Rebüu'l-evvel li-sene isneyn ve tis'în ve elf.

<table>
<tr><td colspan="5">Şuhûdü'l-hâl</td></tr>
<tr><td colspan="2">Mustafa Efendi.</td><td colspan="2">Es-Seyyid Hacı Receb bin Hamza.</td><td>El-Hâcc Seyyid Hüseyin bin Halil bin el-Hâcc Ebubekir.</td></tr>
<tr><td>El-Hâcc Musa bin Mustafa.</td><td>Mehmed bin el-Hâcc Hamza.</td><td>İbrahim Ali.</td><td>El-Hâcc Ömer bin el-Hâcc Mustafa.</td><td>El-Hâcc Hasan bin Hamza.</td></tr>
</table>

Sayfa 40, Belge 55.

Halen Şerâyi'-şi'âr Kangırı ve Çerkeş ve Karacaviran (ve) Kalacik [ve] Kurşunlu ve (…) kâdîsı olan efendiler huzûrlarına dürer-i da'vât-iltihâkından[288] sonra inhâ ve i'lâm olunan budur ki;

Hâliyâ[289] taht-ı kazânızda olan yeniçeri serdârı ref' olunub yerine Birinci Bölüğün yoldaşlarından Veli nâm yoldaş serdâr ta'yîn olmağla mezbûrı serdarlık umûrunda istihdâm eyleye ve ol cânibden olub tarafımızdan yedinde mühürlü tezkiresi olan sefer-i yeniçeriyân ve korucu ve cemâ'at ve acemioğlanı olanlarla ve zâbitler

[288] İltihâk: Katılma, karışma.
[289] Hâliyâ: Şimdiki zamanda.

tarafından yedinde mühürlü izn tezkiresi olan topçu ve cebecileri merkûm zabt itdirüb ve tavâif-i mezbûrdan [290] dilâverân-ı kavî [291] olanların izn-i şer'le metrûkâtını[292] ahz u kabz ve sûk-ı sultânîde füruht ve hâsıl olan nükûdı müfredât defteri ile teslîm ve bu tarafa irsâl eyleyesin ve lakin hilâf-ı şer' bir ferde rencîde iddirmeyesin ve kuloğlu iddi'âsında olanlar hadd-i bulûğa dâhil oldukda gelüb babaları odalarında hıdmet ve acemi ve bölükân olmak kânûn-ı kadîm olmağın ol makûle olanlarından olub kuloğluyuz diyenlere ve bilâ-tezkîre olanlara min ba'd sâhib çıkmayasız. Bâkî eyyâm-ı şerî'at ve emmâ bâd. Tahrîran fi'l-yevmi'r-râbi' ve'l-işrîn min şehr-i Muharremü'l-harâm isneyn ve tis'în ve elf. Mustafa Ağa. Yeniçeriyân-ı bölükân-ı âlî.

Sayfa 41, Belge 56.

Ma'delet-şi'âr Kangırı kâdîsı efendi zîde fazluhû tahiyyât-ı sâfiyât ilhâkıyla [293] i'lâm[294] olunur ki;

Kazâ-i mezbûrun Yayla Karyesi mirlivâya hâsıl kayd olunub mu'tâd-ı kadîm olmağla vakt-i zamânı hulûl etmeğin cem' ve tahsîl olunmak bâbında tahrîr ve kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân (boşluk) Ağa zîde kadruhû nakl ve irsâl olunmuşdur. Vüsûlünde gerekdir ki;

Mu'tâd-ı kadîmden olageldiği minvâl üzre ağa-yı mûmâ-ileyhe cem' ve tahsîl iddirüb min-ba'd hilâf-ı şer' ve olagelene mugâyir[295] kimesneye iş iddirmeyesin.
Tahrîran fî evâhir-i şehr-i Rebi'u'l-evvel li-sene isneyn ve tis'în ve elf.
Hüseyin. Mîrlivâ-yı Kangırı hâlen.

[290] Tavâif-i mezbûr: Adı geçen tayfalar, bölükler.
[291] Dilâverân-ı kavî: Kuvvetli, güçlü, güvenilir, sağlam olan.
[292] Metrûkât: Bırakılan şeyler miraslar.
[293] İlhak: Katma, katılma.
[294] İ'lâm: Bildirme, bildirilme, anlatma, bir davanın mahkemece nasıl bir karara bağlandığını gösteren resmi vesika.
[295] Mugayîr: Aykırı, uymaz, başka türlü.

Sayfa 41, Belge 57.

Medîne-i Kangırı sükkânından Acemoğlu el-Hâcc Hüseyin meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkîrde yine medîne-i mezbûre mahallâtından Halil Ağa Mahallesi sükkânından işbu bâ‘isü’l-küttâb Ali bin Mahmud ve Mustafa mahzarlarında üzerlerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm idüb kazâ-i mezbûra tâbi‘ Dereköy Karyede Çilingir Değirmeni kurbunda[296] vâkı‘ bir keyl tohum istî‘âb[297] ider arzda benim dahi hisse var iken mezbûrlar fuzûlî zabt ederler. Suâl olunub ihkâk-ı hakk olunmak talep iderim dedikde gıbbe’s-suâl mezbûrân Ali ve Mustafa cevâblarında zikr olunan tarlayı otuz seneden mütecâviz[298] babam Mahmud ma‘rifet-i sâhib-i arz ile mâlikâne müstakil mutasarrıf olub ba‘de vefâtiha on beş seneden mütecâviz mâlikâne [Sayfa 42] müstakil[299] tasarruf ederiz. Suâl olunsun dediklerinde merkûm el-Hâcc Hüseyin minvâl-i muharrer[300] üzre mezbûrların tasarrufların münkir olmağın mezbûrândan sıdk-ı mekâllerine mutâbık beyyine taleb olundukda udûlden Hüseyin bin İshak ve el-Hâcc Bayram bin el-Hâcc Mehmed nâm kimesneler li-ecli’ş-şehâde meclis-i şer‘a hâzırân olub istişhâd olundukda fi’l-hakîka zamân-ı mezbûrdan berü mezbûrân Ali ve Mustafa ve babası müteveffâ-yı mezbûr Mahmud zikr olunan tarla-yı mezbûr Hacı Hüseyin’in muvâcehesinde mâlikâne müstakıllen tasarruf ederler. Bizler bu husûsa bu vech üzre şâhidleriz şehâdet dahi ederiz deyü her birleri edâ-i şehâdet-i şer‘ıyye eylediklerinde ba‘de ri‘âyet-i şerâyiti’l-kabûl şehâdetleri makbûle oldukdan sonra mezbûru bî-vech mu‘ârazadan men‘ birle mâ vaka‘a bi’t-taleb ketb olundu. Cerâ-zâlik fi’s-sânî ve’l-işrîn min-Rebi‘u‘l-evvel. Li-sene isneyn ve tis‘în ve elf.

Şuhûdü’l-hâl;		
Ali Efendi bin İsa Çelebi.	İbrahim Çelebi bin el-Hâcc Ali.	Hüseyin Çelebi bin Ali.
Es-Seyyid Ahmed Çelebi.	El-Hâcc Sadi bin el-Hâcc Sefer.	Ser-muhzırân Mehmed Çelebi.

[296] Kurb: yakın olma, yakınlık, yakın bulma.
[297] İstî‘âb: İçine alma, içine sığma, tutma kaplama.
[298] Mütecaviz: Tecavüz eden, geçen, aşan, sataşan, saldıran.
[299] Müstakîl: Başlı başına, daima yalnız, tek
[300] Minvâl-i muharrer: Bir şekilde, bir surette yazılmış olan.

Sayfa 42, Belge 58.

Medîne-i Kangırı mahallâtından Debbağlar Mahallesi sükkânından iken bundan akdem fevt olan Ali Bey'in verâseti zevce-i metrûkesi Saliha ve kendi kızı Ayişe ve kebîr oğlu Mustafa Ağa ve sagîr oğlu Süleyman ve sagîre kızı Fatıma'ya münhasıra oldukdan sonra mezbûre Ayişe tarafından da'vâ-yı âti'l-beyâna[301] vekîl olan zevci Ahmed Ağa mezbûre Saliha tarafından husûs-ı mezbûr içün sâbitü'l-vekâle karındaşı Mehmed Efendi ve sagîrân-ı mezbûrânın tevliyet-i umûrlarına[302] kıbel-i şer'den mansûbe[303] vasîleri olan [Sayfa 43] el-Hâcc Seyyid Mehmed Çelebi vesâyeten ve mezbûr Mustafa Ağa asâleten meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde hâzırûn olub yine medîne-i mezbûr mahallâtından Debbağlar Mahallesi sükkânından işbu bâ'is-i hâze'l-vesîka kethudâsı 'abd-i hakîka olan Yusuf Bey bin Abdullah mahzarında her birleri asâleten ve vesâyeten ve vekâleten da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb müteveffâ-yı mezbûrun eğer çiftliğinde olan emvâlinden[304] ve eğer nefs-i şehirde olan eşyâlarından eşyâlarından kethudâsı olduğu hasebiyle muhâsebesi görülüb zimmetinde zuhûr eden eşyâdan her birlerimiz hisselerimizi taleb ederiz dediklerinde gıbbe's-suâl mezbûr Yusuf Bey cevâbında minvâl-i muharrer üzre kethudâsı idim ve lakin zimmetimde bir habbeleri[305] yokdur deyü def'le mukâbele itmeğin her birinden da'vâlarına mutâbık beyyine taleb olundukda ityân-ı beyyineden[306] izhâr-ı acz idüb istihlâf olunsun didikde mezbûr Yusuf Bey müteveffâ-yı mezbûrun mâlından zimmetinde bir akçe ve bir habbe kalmaduğına ve ihfâ eylemedüğüne halefen billâhi yemin teklîf olundukda ol-dahi alâ vakfi'l-mes'ûl halefen billâhi'l-aliyyü'l-a'lâ eyledikden sonra mâ-vaka'a bi'l-iltimâs ketb ve tahrîr olundu. Cerâ zâlik fi'l-yevmi'r-râbi' min şehr-i Rebüu'l-ahir li-sene isneyn ve tis'în ve elf.

[301] Âti'l-beyân: Aşağıda adı geçen söylenen söz.
[302] Tevliyet-i umur: Mütevellilik, vakıf işlerine bakma vazifesi, yüz çevirme, yüz döndürme.
[303] Mansub: nasb olunmuş, konmuş, dikilmiş, memuriyete konmuş, memuriyette bulunan.
[304] Emvâl: Mülkler, para ile alınan şeyler.
[305] Habbe: Buğday, arpa ve saire gibi ufak ve yuvarlak olan şeyler, taneler.
[306] İtyân-ı beyyine: Getirme, getirilme, söyleme, isbat.

Şuhûdü'l-hâl;		
Fahru'l-akrân Mehmed Ağa. Kethudâ-yı sâhib-i devlet.	Fahru'l-akrân İbrahim Ağa bin Emrullah.	Ahmed bin Kapucızâde.
Fahru'l-akrân Abdülvehhab Ağa bin Şeyhzâde.	El-Hâcc Abdülhalîl.	Kâdîzâde Mustafa Ağa.
Ali Ağa bin İbrahim.	Yazıcıoğlu Mehmed Çelebi.	

Sayfa 44, Belge 59/a.

Medîne-i Kangırı sükkânından iken bundan akdem fevt olan Ali Bey'in verâseti [zevce-i] metrûkesi Saliha ve kendi kızı Ayişe ve sagîr oğlu Süleyman ve sagîre kızı Fatıma'ya münhasıra oldukdan sonra mezbûre Ayişe tarafından da'vâ-yı âti'l-beyâna vekîl olan zevci Ahmed Ağa, mezbûre Saliha tarafından husûs-ı mezbûr içün sâbitü'l-vekâle olan karındaşı Mehmed Efendi ve sagîrân-ı merkûmânın tesviye-i umûrlarına kıbel-i şer'den mansûb vasîleri olan el-Hâcc Seyyid Mehmed Çelebi 'abd-i Yakub ve kethudası vesâyeten meclis-i şer'-i hatîr-i lâzımü't-tevkîrde hâzırûn olub yine medîne-i mezbûr mahallâtından Debbağlar Mahallesi sükkânından işbu bâ'isü'l-küttâb Hüseyin bin Abdullah mahzarında her birleri asâleten ve vekâleten ve vesâyeten da'vâ ve takrîr-i kelâm idüb müteveffâ-yı mezbûrun eğer çiftliğinde olan emvâlinden eğer nefs-i şehirde olan eşyâlarından kethudâsı olduğu hasebiyle muhâsebesi görülüb zimmetinde zuhûr eden emvâlinden her birlerimiz taleb ederiz dediklerinde gıbbe's-suâl mezbûr Yusuf müteveffâ-yı mezbûrun zimmetinde beş yüz guruşdan gayrı bir şeyi yokdur deyü ikrâr bi-hasebi'ş-şer'yemin eyle deyü mezbûr Yusuf müteveffâ-yı mezbûrun mâlına tâlib ve ehakk eyledukden halef billâhi'l-aliyyü'l-a'lâ eyledikde ol dahi âlâ vakfi'l-minvâl mezbûrûn bî-vech mu'ârazadan men' birle mâ vaka'a ketb olundu. Tahrîr fi'l-yevmi'r-râbi' min şehr-i Rebüu'l-ahir li-sene isneyn ve tis'în ve elf.

Şuhûdü'l-hâl;		
Fahru'l-akrân Mehmed Ağa Kethudâ-yı sâhib-i devlet.	Fahru'l-akrân İbrahim Ağa bin Emrullah.	Ahmed Efendi Kapucızâde.
Fahru'l-akrân Abdülvehhab Ağa bin Şeyhzâde.	El-Hâcc Abdülcelîl.	Kâdîzâde Mustafa Ağa.
Ali Ağa bin İbrahim.	Yazıcızâde Mehmed Çelebi.	

Sayfa 44, Belge 59/b.

Medîne-i Kangırı Mahallâtından Halil Ağa Mahallesi sükkânından Hasan ve kız karındaşı Fatıma binti İbrahim meclis-i şer‘-i hatîr-i lâzımü’t-tevkîre gelüb yine kazâ-i mezbûre tâbi‘ Degün nâm karye sükkânından bâ‘isü’l-küttâb Ahmed bin Ahmed nâm kimesne mahzarında üzerine da‘vâ ve takrîr-i kelâm idüb karye-i mezbûrda vâkı‘ Delik deresi dimeğle ma‘rûf inde’l-ahâlî hudûdu ma‘lûm.
(Belgenin devamı bulunmamaktadır.)

Sayfa 45, Belge 60/a.

Sûret-i defter-i mevkûfâtdan.

Kazâ-i Kangırı		Bedel-i mu‘âvenet Beher hâne
Hâne		fî 80
238,5		19.880 guruş

Sayfa 45, Belge 60/b.

Mefâhirü’l-kuzzât ve’l-hükkâm ma‘âdinü’l-fezâil ve’l-kelâm Kangırı Sancağında vâkı‘ olan kâdîlar zîde fazluhum tevkî‘-i refî‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki;

Hazîne-i Âmirem defterleri mûcibince livâ-i mezbûrda vâkı‘ Güni Gecesi kazâsından mâ‘adâ kazâların bin iki yüz sekiz ve bir rub‘[307] hâneleri olub bin doksan iki senesine mahsûb olmak üzre kürekci avârız bedelleri ve bedel-i mu‘âvenetleri[308] cem‘ ve tahsîl olunmak lâzımeden olmağın (boşluk) deruhde[309] olunub eline mühürlü ve nişânlu mevkûfât[310] defter sûreti verilmeğin mûcibince cem‘ ve tahsîl etdirilmek emr idüb buyurdum ki;

[307] Rub‘: Dörtte bir, çeyrek, bir şeyin dört kısmından bir kısmı.
[308] Bedel-i mu‘âvenet: Yardım bedeli.
[309] Deruhde: Üstüne alma, yüklenme.
[310] Mevkufat: Tutulmuş, bekletilmiş mal veya para.

Hükm-i şerîfimle mübâşir-i mezbûr vardıkda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüb dahi livâ-i mezbûrda vâkı‘ Gün gecesi kazâsından mâ‘adâ[311] kazâların ol mikdâr avârızhânelerinin tarih-i mezbûra mahsûb olmak üzre her bir hânelerinden beşer yüz akçe kürekci bedeli avârızları ve yine beher[312] hânelerinden seksen akçe hesâbı üzre bedel-i mu‘âvenet akçelerin irsâl[313] olunan mühürlü ve nişânlu mevkûfât defteri sûreti mûcibince cem‘ ve tahsîl iddirilüb hilâf-ı emr ve defter kimesneye te‘allül ve muhâlefet iddirmeyesiz ve bundan mâ‘adâ mübâşir-i mezbûrun cihet-i ma‘îşet içün her bir hânelerinden ellişer akçe dahi aldırub bundan ziyâde bir akçe alınmaya ve aldırmayasız ve kürekci ve avârız içün alınan esedî guruş yüz onar akçeye aldırub ziyâdeye ve noksâna aldırmayasız ammâ hîn-i tahsîlde tamâm ihtimâm idüb kesr[314] ve defterimle ve bazı hânesine ve fermânımdan ziyâde talebiyle zulm ve te‘addîden be-gâyet[315] ihtirâz eyleyesiz. Şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız.

Sayfa 46, Belge 61.

Nişân-ı şerîfim âlîşân hükm oldur ki; Kıdvetü’l-emâsil ve’l-akrân Receb Hasan zîde mecduhu Divan-ı hümâyûnuma arzuhal sunub Kangırı Sancağında vâkı‘ adet-i ağnam, Kangırı ve tevâbi[316] mukataası ulûfesi mukâbelesinde uhdesinde[317] olub bin doksan iki senesinde berât-ı şerîfim verilmek babında inayet rica itmeğin Hazine-yi Amiremde mahfûz [318] olan mukataat defterlerine nazar olundukda mukataa-i mezbûrenin zabtı tarihi mart evvelinde olub ve senede iltizamı iki yüz yirmi bin akçe ulûfesi muamelesinden mezbûr Receb Hasan’ın uhdesinde olduğu derkenar[319] olunub arz olundukda tasili içün berât-ı şerîfim verilmek fermanım olmağın hakkında mezîd-i inâyet pâdişâhâne vücûda getirüb işbu bin doksan iki Saferinin yirminci gününden vâkı‘ Mart evellinden bir sene tamamına değin mukataa-ı mezbûreye emîn nasb ve tayîn idüb zabt içün bu berât-ı hümâyûnı virdim ve buyurdum ki;

---

[311] Ma‘adâ: Başka.
[312] Beher: Her biri.
[313] İrsâl: gönderme, gönderilme, salıverme, koyuverme.
[314] Kesr: Kırma, kırılma, paralanma.
[315] Be-gayet: Pek çok, aşırı, son derece, pek ziyade.
[316] Tevabi: bir kimsenin zimmetinde bulunanlar, birinin adamları, bir kimsenin mesleğini tutanlar, fikir bakımından ona bağlı olanlar, uşaklar, bir merkeze bağlı olan yerler.
[317] Uhde: Söz verme, bir işi üzerine alma, vazife birinin üzerinde bulunan, yapma, becerme, sorumluluk.
[318] Mahfûz: Hıfz olunmuş, saklanmış, korunmuş, gözetilmiş, ezberlenmiş.
[319] Derkenar: Kenara yazılmış yazı, kucaklama, kucağa alma.

Mezbûr varub târih-i merkûmdan mukataa-i mezbûreye emîn olanlar bu minvâl üzere zabt ve tasarruf ide gelmişler ise mezbûr mukataa-i mezbûra emîn olanlar bu minvâl üzere zabt ve tasarruf idüb vâkı‘ olan ve rusûmât[320] ve mahsûlâtım[321] mühimi içün ahz u kabz ittirülüb ola gelmişse muhâlif te‘addîsi taraf-ı ahardan bi ferde dahl ve ta‘arruz iddirülmeyüb müstakilen zabt ettirile ve mukataa-i mezbûr reayası merkûmı kendülere emîn ve zâbit[322] bilüb şer‘a ve kânûna muvâfık olan sözlerine muhâlefet eylemeyüb üzerlerine edâsı lâzım gelen hukûk ve rusûmâtların edâ ve hıdmetlerinde mecd[323] saî[324] olalar ve mezbûr madem ki her sene mâl-ı mîrîsin ve kalemiyesin görüb müceddeden berât aldıkça taraf-ı ahardan bir taraf müdâhale eylemeyeler. Şöyle bileler. Alâmet-i şerîfe ‘itimad kılalar. Tahrîran fi’l-yevmi sânî işrîn ve şehr-i Cemaziye‘l-ahir. Li-sene ihdâ ve tis‘în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniye.

Sayfa 47, Belge 62.

Şerî‘at-şi‘âr-ı fazîlet-dessâr-ı hazret-i mevlânâ Kangırı kâdîsı efendi zîde fazluhû ba‘de’t-tahliye ve’t-teslîm inhâ olunur ki;

Zikr-i hükûmetinizde vâkı‘ kazâya her altı ayda bir kere voyvoda ta‘yîn olunmak mu‘tâd-ı kadîm [325] olmağla işbu bin doksan iki senesinin Cemâziye’l-evvelinin selhinden[326] livâ-yı mezbûreye nâil ve mutasarrıf olub imdi sene-i mezkûrenin mâh-ı Zilhicceti’ş-şerîfe gurresinden zabtıçün dârende-i buyuruldu kıdvetü’l-emâsil ve’l-akrân (boş) zîde kadruhû voyvoda ta‘yîn olunmuşdur. Vusûlünde gerekdir ki mu‘tâd-ı kadîm olageldiğin üzre mûmâ-ileyhe zabt iddirüb bi-hasebi’ş-şer‘ ve’l-kânûn rüsûmât-ı cürm ü cinâyât ve bâd-ı hevâların ahz u kabz iddirüb hilâf-ı şer‘-i şerîf ve mugâyir-i kânûn-ı münîf[327] bir ferde zulm ve te‘addî olmadan be-gâyet ihtirâz üzere olasız diyü buyuruldu. Fî gurre-i Z.

[320] Rusûm: Alışılagelmiş adetler, vergiler, resimler, şekiller.
[321] Mahlûsât: Hâsıl olan elde edilen şeyler, topraktan yetişen şeyler, ehli hayvandan elde edilen maddeler, sanayi maddeleri.
[322] Zâbit: Subay, mec, tutuğunu koparan.
[323] Mecd: Büyüklük, ululuk, şan ve şeref.
[324] Saî: Çalışan, hızlı yürüyen, haberci haber götüren, koğuculuk eden.
[325] Mu‘tâd-ı kadim: Eskiden adet olunmuş, alışılmış.
[326] Selh: Arabî ayların son günü, yüzme, soyma, derisini çıkarma.
[327] Münif: Yüksek, ulu büyük.

Sayfa 48, Belge 63.

Sûret-i berât-ı âlîşândır. Kengırı'da vâkı' merhûm ve mağfûrun leh Sultan Süleyman Hân tâbe serâhu câmi'-i şerîfinde kazâ-i mezbûrda Yıldızım nâm karyenin rub' mahsûl ile dersiâm olan Seyyid Abdullah tarîk-i kazâya sülûk[328] etmeğle yeri hâlî kalmağın ref' olunub erbâb-ı istihkâkdan[329] işbu râfi'-i tevki'-i refî'ü'ş-şân-ı hâkânî ve nâkil-i yarlığ-ı belîğ mekremet-ı unvân-ı tâcdârî kıdvetü'l-ulemâi'l-muhakkikîn umdetü'l-fuzalâi'l-mudakkikîn Mevlânâ eş-Şeyh Yusuf zîde ilmuhû mahall ve müstehakk olmağla tevcîh olunub berât-ı şerîfim verilmek bâbında istid'â[330] inâyet[331] ricâ etmeğin hakkında mezîd-i inâyet-i pâdişâhânem zuhûra[332] getirüb a'lemü'l-ulemâi'l-mütebahhirîn efdalü'l-fuzalâi'l-müteverri'în bi'l-fiil şeyhülislâm olan Mevlânâ Ali edâmallâhu te'âlâ fezâilenin işâretleri ile verilen ruûs-ı hümâyûnum mûcibince bin doksan iki Şevvâlü'l-mükerreminin yirmi yedinci gününde rub'-ı mahsûl ile dersiam nasb idüb bu berât-ı hümâyûn inâyet-makrûnu virdim ve buyurdum ki;

Mevlânâ-yı mûmâ-ileyh eş-Şeyh Yusuf zîde ilmuhû varub zikr olunan câmi'-i şerîfde dersiâm olub edâ-yı hıdmet eyledikden sonra bundan evvel dersiâm olanlar rub' mahsûlüne ne minvâl üzre mutasarrıf ola gelmişler ise mûmâ-ileyh dahî ol-minvâl üzre Yıldızım nâm karye mahsûlünden alub mutasarrıf ola. Ol-bâbda ref' olan Seyyid Abdullah ve taraf-ı âhardan bir ferd mâni' olmaya. Şöyle bileler alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar.Tahrîran fi't-tarihi'l-mezbûr sene 92.
Be-makâm-ı Kostantin el-mahmiye.

Sayfa 49, Belge 64.

Nişan-şerîf-i âlişân hükmü oldur ki; Vilâyet-i perâkende-i Anadolu defteri keferesinin bin doksan iki Ramazân-ı şerîfi gurresinden bin doksan üç Şabanı nihâyetine dek üzerlerine edâsı lâzım gelen cizyeleri cem' ve tahsîl olunmak lâzım ve mühim olmağın kıdvetü'l-emâsil Ali zîde kadruhûye deruhde olunub eline

[328] Sulûk: Fakir, dilenci, serseri.
[329] Erbâb-ı istihkâk: Hakkı olma, hak kazanma, hak kazanılan şey.
[330] İstid'a: Yalvararark isteme, dilekçe.
[331] İnâyet: Dikkat, gayret, özenme, lütuf, ihsan,iyilik .
[332] Zuhûr: Görünme, meydana çıkarma, baş gösterme, türeme.

mühürlü ve nişânlu cizye defteri sûreti verilmeğin zamânı hulûl[333] eyledikde mûcibince cem‘ ve tahsîl etdirilmek emr idüb buyurdum ki;

Hükm-i şerîfimle mübâşir-i mezbûr vardık da siz ki kâdîlarsız. Defter-i mezbûra tâbi‘ kefere tâifesinin sekiz yüz on dört asl cizye hâneleri olub tarih-i mezbûra mahsub olmak üzre altı yüz doksan dokuz hânelerinden ikişer yüz elli beşer akçe ve yüz on beş Yehudi[334] hânelerinden ikişer yüz elli beşer akçe mîrî cizyeleri ve hâne başına kırkar akçe mîrî gulâmiyelerin virdikden sonra yedi yüz altmış akçe maktû‘ların[335] irsâl olunan mühürlü ve nişânlu cizye defteri sûreti mûcibince vakt ü zamânıyla cem‘ ve tahsîl iddirüb hilâf-ı emr-i defter kimesneye te‘allul ve nizâ‘ etdirmeyesin ve bundan mâ‘adâ mübâşir-i mezbûrun cihet-i ma‘işetiyçün her bir hânelerinden kırkar akçe dahi aldırub bundan ziyâde bir akçe ve bir habbe almaya ve aldırmayasın ve mîrî içün alınan kâmilen[336] riyalî guruş yüz on sekizer ve esedî guruş yüz sekizer akçeye virdirüb ziyâde ve noksân virdirmeyesin kesr ve nakz-ı cizyeden[337] ve fermânımdan ziyâde talebiyle zulm ve te‘addîden be-gâyet ihtirâz eyleyesin ve defter-i mezbûrun mâlı Matbah-ı Âmirem[338] mühimmât içün tayin olunmuşdur. Şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar.Tahrîran fi’l-yevmi’l-hâmis aşer şehr-i Recebü’l-mücerreb. Sene isnâ ve tis‘în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniyye el-mahrûse. Defter-i cizye-i gebrân Vilâyet-i perâkende-i Anadolu sene 1092. Karye-i Alva tâbi’‘i kazâ-i Kengiri. Hâne; 16 hanedir.

Sayfa 50, Belge 65.

Nişan-ı şerîf-i âlîşân hükm oldur ki; Orta boylu, ela gözlü, açık kaşlı râfi‘-i tevki‘-i refî‘ü’ş-şân-ı hâkânî Mehmed Dergâh-ı mu‘allâma gelüb bundan akdem yararlığı arz olundukda ibtidâdan on bin akçe timara emr-i şerîfim virilüb Kangırı Sancağında Tosya nâhiyesiyle Dikmen nâm karye ve gayrîden dokuz bin altı yüz kırk dokuz akçe timara mutasarrıf olan Hasan fevt olub timarı mahlûl olmağla kendüye verilmek

[333] Hulûl: Gelip, çatma, girme.
[334] Yehudi: Yehudaya mensub olan Yahudi.
[335] Maktû: Kat olunmuş, kesilmiş, değeri pahasına biçilmiş pazarlıksız.
[336] Kâmilen: Noksansız, tam olarak, hep bütün.
[337] Nakz-ı cizye: Cizyeyi almamış saymak.
[338] Matbah-ı Âmire: Osmanlı Devletinde saray mutfağı.

bâbında inâyet ricâ etmeğin timarı olduğu sancakda sâkin olub alay beğisi bayrağı altında sefere iştirâk şartıyla tevcîh olunmağ içün sene tis‘în ve elf.

Muharremi’nin dördüncü gününden hükm-i şerîfim verildikden sonra tezkiresi ihrâc olunmak fermânım olmağın zikr olunan dokuz bin altı yüz kırk dokuz akçe timar vech-i meşrûh üzre müteveffâ-yı mezbûr Hasan tahvîlinden ibtidâsı[339] bedelinden noksânıyla ber- vech-i tekmîl on bin akçelik üzre merkûm Mehmed’e tevcîh olunub virdim ki zikr olunur;

Mezra‘a-i Meliha (Alemce). Tâbi‘-i Kangırı. Hisse 375.	Karye-i Ali Özi. Tâbi‘-i Çerkeş. Hisse 3500.	Karye-i Yoncalu. Tâbi‘-i mezbûr. Sene 1300.	(Karye-i) Dikmen. Tâbi‘-i Tosya. [Hisse] 7538.
Yekûn 7913. 5000	Maadası zam olundu. Cem‘an 9639.	Ber-vech-i tekmîl 10.000.	

Ve buyurdum ki; Ba‘de’l-yevm taht-ı yedinde olub tasarruf kılub şöyle ki vezâyif-i hıdemât-ı mebrûre-i mevfûre ve mesâ‘î-i meşkûre-i asâkir-i mansûredir. Ber mûceb-i defter-i hâkânî bî-kusûr mer‘î ve mü’eddî kıla. Ol-bâbda hiç âhar mâni‘ ve dâfi‘ ve müzâhim olmaya. Şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar. Be-makâm-ı Edirne el-mahrûse.

Sayfa 51, Belge 66.

Fi’l-asl Trabzon’dan olub hâlâ medîne-i Kangırı’da Kethudayeri Hânında sâkin iken fevt olan Veli nâm kimesnenin muhallefâtın bi’l-fiil livâ-i Kangırı beytü’l-mâl emîni es-Seyyid Mustafa Ağa iltimâsıyla tahrîr olundu. Fî gurre-i Ramazânü’l-mübârek. Li-sene isnâ ve tis‘în ve elf.

Tüfenk 1. Esedî kıymet 4.	Tas 1. Kıymet-i esedî 2.	Kantar 1. Kıymet-i esedî 2	Kalay. Kıyye 2. Esedî 2
İbrik 1. Esedî kıymet 1.	Bakır sini 1. Kıymet 2.	Yeni işlenmiş bakır evânı. Kıyye 41.	

[339] İbtidâ‘: Başlama, başlangıç, ilk en önce, başta.

		Kıymet 41.	
Kır bargir re’s 1. Esedî kıymet 10.	Sarık ma‘a kavuk. Esedî kıymet 1.	Köhne tabanca 1. Esedî kıymet 11.	
Dakik ibrik 3. Esedî kıymet 2. Rub‘1.	Yekûn …. 63… … 1 … … . minhâ Esedî 42		

Muhallefât-ı mezbûr emîn-i beytü’l-mâl mûmâ ileyh Seyyid Mustafa Ağa’ya teslîm olunduğu kayd-şod.

Şuhûdü’l-hâl;			
Acemoğlu Hacı Hüseyin.	Muhib Mehmed.	Usta Kasım.	Usta Mehmed.
Dellal Mehmed.	Çerkeş’ten Hacı Abdullah.	Seyyid Hacı Mehmed bin Seyyid Hacı Ebubekir.	Es-Seyyid Mehmed Çelebi.
Seyyid Hacı Abdullah bin Seyyid Hacı Murad.	Kargulu Mevla Mehmed.	Kal‘alı Berber Hüseyin.	Musa bin Mehmed Çelebi.

Sayfa 52, Belge 67.

Sûret-i emri-i şerîf; Emîrü’l-ümerâi’l-kirâm kebîrü’l-küberâi’l-fehâm zu’l-kadr ve’l-ihtirâm sâhibü’l-izzi ve’l-ihtişâm el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti’l-meliki’l-me‘ân ber-vech-i arpalık Kangırı Sancağına mutasarrıf olan dâme ikbâlehû ve kıdvetü’l-kuzzât ve’l-hükkâm ma‘denü’l-fazl ve’l-kelâm mevlânâ Kangırı kâdîsı zîde fazluhû tevkî‘-i refî‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki;

İbrahim Halife südde-i sa‘âdetime arzuhâl idüb kasaba-i Kangırı’da‘vâkı‘ Mirahur binâ eylediği mescid-i şerîfin yevmî bir akçe vazîfe ile imâmeti ve tevliyeti[340] babası Halil’in ref‘inden bundan akdem sûret-i ruûsla kendüye tevcîh olunub malında berât-ı şerîf üzre bizlere ve zabt –ı tasarruflarında olub âhardan dahl olunmak îcâb etmez iken âhardan Mustafa ve Abdullah nâm kimesneler askerî berâtıyla bizim berâtımızın

[340] Tevliyet: Vakıf işlerine bakma, mütevellilik, yüz çevirme, yüz döndürme.

târihine ve tuğrâsına amel olunub senin mâliye berâtına amel yokdur ve minvâl-i meşrûh üzre emr-i şerîfi vardır deyü dahl etmeleriyle elinde olan mâliye berâtı mûcibince zabt etdirilmek bâbında inâyet ricâ itmeğin Anadolu muhâsebesi defterlerine mürâca‘at olundukda vakf-ı mezbûrun imâmeti ve tevliyeti merhûm-ı mezkûr İbrahim Halife üzerinde iken Mustafa Halife (silik) alub gadr itmeğin tarih-i mezbûreden ref‘ (…) verilib vech-i meşrûh üzre defterde bi’l-fi‘il berât-ı şerîfimle üzerinde olduğu mastûr ve mukayyed bulunmağla imdi kaydı ve berâtı mûcibince zabt etdirilmek fermânım olmuşdur. Buyurdum ki;

Hükm-i şerîfimle vüsûl buldukda bu bâbda sâdır olan fermân-ı celîlü’l-kadrim üzre ‘amel idüb mezkûr imâmet ve tevliyet-i mezbûr İbrahim’in elinde olan mâliye berâtı mûcibince zabt ve tasarruf iddirib mezbûr emrim ve askerî tarafında berâtım vardır deyü dahl eden mezbûrı ve taraf-ı âhardan bir ferdi dahl ve ta‘arruz iddirmeyesin ve dahl olunub hıdmet mukâbelesinde kendüye âid olan mahsûlünden nesnesin almış ise ba‘de’s-sübût hükm idüb külliyetli kusur ile viresin. Şöyle bilesin. Alâmet-i şerîfei‘timâd kılasın. Tahrîran fî Evâhir-i Şa‘bânü’l-mu‘azzam. Li-sene isnâ ve tis‘în ve elf. Be-makâm-ı Kostantin el-mahrûse.

Sayfa 53, Belge 68.

Berât-ı şerîf-i âlîşân; Kangırı’da vâkı‘ Kasım Bey İmâreti’nin yevmî bir akçe vazîfe ile mutasarrıf olan işbu râfi‘-i tevki‘-i refî‘-i hümâyûn Mehmed, bi’l-fi‘il berât-ı şerîfimle mutasarrıf iken âhardan Ahmed ve bazı kimesne alub mezbûra küllî gadr itmeğle ref‘ olunub girü mezbûra kemâkân ibkâ ve mukarrer kılınmak bâbında inâyet taleb itmeğin üzerinde olub azlini îcâb eder hâli yoğise sadaka idüb bu berât-ı hümâyûnı virdim ve buyurdum ki;

Varub mezbûr kemâkân mütevellî olub hıdmet-i lâzımesini mer‘î ve müeddî kıldıkdan sonra yevmî bir akçe ile mutasarrıf olub vâkıfının rûhu ve devâm-ı ömr ve devletim içün du‘âya müdâvemet göstere. Şöyle bilüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar. Tahrîran fî evâsıt-ı şehr-i Şa‘bânü’l-mu‘azzam sene isnâ ve tis‘în ve elf.
Be-makâm-ı Kostantine el-mahrûse. Vâsıl fi 15 mâh-ı Ramazan.

Sayfa 53, Belge 69.

Şerî‘at-şi‘âr-ı fazîlet nişar, Mevlânâ Kangırı kâdîsı efendi zîde fazluhû ba‘de’t-tahiyye ve‘t-teslîm inhâ oldur ki;

Nefs-i şehr[341] ahalileri vâkı‘ ve kur‘â[342] ahalileri olub cümle ma‘rifetiyle içlerinden bir şehr kethudâsı ta’yîn olunmak 120eyy[343] ve elzem[344] olduğunu tarafımıza i‘lâm-ı hâl etmeleriyle işbu dârende-i mezbûr el-Hâcc Mehmed nefs-i şehr kethudâlığı üzerine nasb ve ta‘yîn olunmuşdur. Vusûlün de gerekdir ki kasaba-i mezbûr ahalilerinin vâki‘ olan umûrlarına sadâkat üzre mecd ve saî‘ olalar. Ânlar dahî inâyet üzre olasın. Fî 17 Cemâziye’l-evvel, sene 91.

Sayfa 54, Belge 70.

Kıdvetü’l-kuzzât ve’l-hükkâm ma‘denü’l-fazl ve’l-kelâm mevlânâ Kangırı kâdîsı zîde fazluhu tevkî‘-i refî‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki;

Kazâ-i mezbûrda vâkı‘ merhûm ve mağfûrun leh Sultan Süleyman Hân tâbe serâhunun câmi‘-i şerîfi evkâfının bi’l-fi‘il mütevellîsi olan kıdvetü’l-emâsil ve’l-akrân Mehmed zîde kadruhû südde-i sa‘âdetüme mektûb gönderüb evkâf-ı mezbûrdan kazâ-i mezbûra tâbi‘ Ildızım nâm vakf karyenin nısf mahsûlü cami‘-i mezbûra vâiz ve dersiâm olanlara ve nısf-ı âharı[345] câmi‘-i şerîfin mesârifine şart ve ta‘yîn olunmuş iken hâlen vâ‘iz ve dersiâm olan Seyyid Mehmed ve Seyyid Abdullah nâm kimesne kanâ‘at etmeyüb karye-i mezbûrenin cümle mahsûlin fuzûlî ahz u kabz ve ekl ü bel‘ idüb vakfa gadr eylediklerin bildirip ol-bâbda hükm-i hümâyûnum ricâ idmeğin Anadolu muhâsebesi defterlerine nazar olundukda karye-i mezbûrenin nısf mahsûlü ders-i âmm ve vâiz olanların ve nısf-ı âharı dahi câmi‘-i şerîfin revgan bahâ[346] ve kanâdiline[347] ta‘yîn olunduğu mastûr ve mukayyed bulunub

[341] Nefs-i şehr: Osmanlıda şehir merkezi.
[342] Kurâ: Köyler, kasabalar.
[343] Ehemm: Mühim, çok ehemmiyetli.
[344] Elzem: Lazım, lüzümlü.
[345] Nısf-ı ahar: Diğer yarı.
[346] Revgan bahâ: Yağ değeri.
[347] Kanâdil: Kandiller.

mûcibince amel olunmak içün (a‘lemü’l)-ulemâi’l-mütebahhirîn[348] efdalü’l-fudalâi’l-müteverri‘în bi’l-fi‘il Şeyhü’lislâm ve müftî’l-enâm olan Mevlânâ Ali edâme’l-llâhu te‘âlâ fezâilehû işâret etmeğle vech-i meşrûh üzre amel olunmak emrim olmuşdur. Buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüb dahi karye-i mezbûrenin nısf mahsûlün vâ‘ız ve ders-i âmma ve nısf-ı âharın câmi‘-i mezbûrun mesârifi içün mütevellîsine ahz u kabz itdürüb min-ba‘d şer‘-i şerîfe ve emr-i hümâyûnuma muhâlif mezbûrları ta‘allül ve inâd etdirmeyesin. Şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasın. Tahrîran fî evâsıt-ı şehr-i Cemâziye’l-âhir li-sene isneyn ve tis‘în ve elf.Be-makâm-ı Kostantiniye li‘l-mahrûse.

Sayfa 54, Belge 71.

Çetince Mahallesinden Mustafa bin Ahmed, Şeyh Osman Mahallesinden kız karındaşı tarafından vekîl-i müsecceli olan Abdulvahhâb’dan vâlidesi Döndü hâl-i hayâtında sana on guruş emânet kodu dedikde mezbûr Vahhâb sekiz guruş on semendir. Beş guruşuna bir menzîl alıvirdim. Üç buçuk guruş kırk akçesin mezbûre Döndü’nün meyyitine sarf diyü ikrâr olundu.

Şuhûdü’l-hâl;			
Seyyid Hâcı Mehmed Çelebi.	Şeyh Abdurrahman Efendi.	Yusuf bin Veli.	Bekir bin Ahmed Efendi.

Mezbûrân Mustafa ve Abdulvahhâb’ın ba‘de küllî hesâbları görülüb birbirinin zimmetini ibrâları kayd-şod.

Şuhûdü’l-hâl;	
Hacı Mehmed Kethudâ-yı şehr.	Muhzır İbrahim.

[348] Mütebahhirîn: Bilgileri deniz gibi geniş ve engin olan kimse.

Sayfa 55, Belge 72.

Hazret-i mevlânâ-yı şerî‘at-şi‘âr Kangırı kâdîsı zîde fazluhû ba‘de’t-tahiyye ve’t-teslîm inhâ olunur ki;

Zîr-i hükûmetinizde vâkı‘ olan kazânın üzerlerine altı ayda bir voyvoda ta‘yîn olunmak mu‘tâd-ı kadîm olmağla işbu bin doksan iki senesinin mâh-ı Recebü’l-müreccebinin gurresinden[349] zabtıyçün buyuruldu tahrîr ve kıdvetü’l-emâsil ve’l-akrân Ahmed Ağa zîde kadruhu ta‘yîn olunmuşdur. Vüsûlünde gerekdir ki mu‘tâd-ı kadîm olageldiği üzre mûmâ ileyhe zabt ittirüb bi-hasebiş-şer‘ ve’l-kânûn sarflarına tahrîr ve râfi‘ olan rüsûmâtların ahz u kabz idüb hilâf-ı şer‘-i şerîf ve’l-kânûn bir ferde zulm ve te‘addî iddirmeyüb ihtirâz[350] üzere olasız. Fî gurre-i B (Receb). Sene 92. Buyuruldu.

Sayfa 55, Belge 73.

Kangırı kazâsında vâkı‘ altı ayda bir mîr-livâ tarafına subaşılık rüsûmumuz edâ edegelen karyelerdir. Ale’l-infirâd[351] zikr olunur. Fî gurre-i Recebü’l-ferd, sene 98.

Karye-i Selmanlar. Guruş nîm / Kesr 7 akçe	Karye-i Tuzlu. Guruş 1 / Kesr 15 akçe	Karye-i İnaç. Guruş 1 / Kesr 15 akçe
Karye-i Köçeklü. Guruş nim / Kesr 7	Karye-i Dedeli. Guruş nim / Kesr 8	Karye-i Balibidik. Guruş nim / Kesr 8
Karye-i Ağca-i Has. Guruş 1 / Kesr 15	Karye-i Maksudviran. Guruş 2 / Kesr 8	Karye-i Değim. Guruş 2 / Kesr 15
Karye-i Aşağı Çavuş. Guruş nim / kesr 8	Karye-i Ahlat. Guruş 1 / Kesr 15	Karye-i Dikenli. Guruş 1 / Kesr 15
Karye-i Melikkırı. Guruş nim / Kesr 15	Karye-i Hacib. Guruş 1 / Kesr 15	Karye-i Genek. Guruş nim / Kesr 8
Karye-i Fene. Guruş 1 / Kesr 15	Karye-i Nehnuz. Guruş nim / kesr 8	Karye-i Hisarcık. Guruş nim / Kesr 8

[349] Gurre: Arabi ayların birinci günü.
[350] İhtirâz: Sakınma, çekinme, korkma.
[351] Ale’l-infirâd: Birer birer, ayrı ayrı, teker teker.

Karye-i Akviran. Guruş nim / Kesr 8	Karye-i Yukarı Pelidözü. Guruş 2 / Kesr 8	Karye-i Karabük. Guruş nim / Kesr 8
Karye-i Karatay. Guruş 1 / Kesr 15	Karye-i Aluca. Guruş 1 / Kesr 15	Karye-i Alagöz. Guruş 1 / Kesr 15
Karye-i Kayaçivi. Guruş 1 / Kesr 15	Karye-i Aşağı Pelidözü. Guruş 1 / Kesr 12	Yekûn kurâ 26.

Sayfa 56, Belge 74.

Kıdvetü'l-kuzzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-kelâm mevlânâ Kangırı kâdîsı zîde fazluhu tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki;

Kengırı Sancağı alaybeğisi olan kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Mehmed zîde kadruhû südde-i sa'âdetime arzuhâl idüb livâ-i mezbûrun zu'emâ ve erbâb-ı timarının umûr-ı şer'iyyeleri alaybeği ma'rifetiyle görülüb hilâf-ı şer' ve kânûn dahl olunmak îcâb etmez iken mîrmîrân ve mirlivâ ve adamları tarafından mücerred[352] ahz u celb içün bilâ-emr-i şerîf umûrlarına karışub dâimâ rencîde ve remîde etmekden hâlî olmadıkların bildirmeyle men' u def' olunmak bâbında emr-i şerîfim ricâ idmeğin şer' ve kânûn üzre amel olunmak emrim olmuşdur. Buyurdum ki;

(Boşluk) hükm-i şerîfim vüsûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüb dahi ol vechile dahl olundukda mukaddemâ bir def'a şer'le görülüb fasl olunmayan husûsların nâm-ı hakk ve adl üzre mukayyed olub göresin. Arz olunduğu üzre ise ol bâbda muktezâ-yı şer'-i kavîmle amel idüb dahi mezbûrların vâkı' olan umûr-ı şer'iyyelerin alaybeği ma'rifetiyle görülüb min-ba'd hilâf-ı şer' ve kânûn ve bilâ emr-i şerîf mîrmîrân ve mîrlivâ ve adamlari tarafından rencîde ve remîde etdirmeyüb men' u def' eyleyesin. Kaziyyede[353] medhali olmayanları dahl itdirmeyüb işlemeyüb inâd ve muhâlefet üzre olanları yazub bildiresin. Husûs-ı mezbûre tekrâr emr-i şerîfim varmalu eylemeyesin. Şöyle bilesin, alâmet-i şerîfe i'timât kılasın. Tahrîran fî evâsıt-ı Cemâziye'l-evvel, li-sene isneyn ve tis'în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniye. Vasala'l-benâbî şehr-i Cemâziye'l-âhir. Yevm 10.

[352] Mücerred: Tecrid edilmiş, soyulmuş, çıplak, tek yalnız, karışık ve katışık.
[353] Kaziyye: İş husus, madde, mesele, teklif, önerme.

Sayfa 57, Belge 75.

Kıdvetü'l-kuzzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-kelâm Mevlânâ Kangırı kâdîsı zîde fazluhu tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki;

Mustafa ve Hamza nâm kimesneler hâlen Edirne'de Dersa'âdetime arzuhâl idüb Kangırı kalasında vâkı' merhûm ve mağfûrun leh Sultan Selim Hân tâbe serâhu binâ eylediği câmi'-i şerîfin hitâbeti ve tevliyeti babaları mahlûlünden kendülere tevcîh ve hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûn ve ruûs-ı hümâyûnla mâliye tarafından berât-ı âlîşân ile tevcîh olunub Anadolu muhâsebesinde kaydı hâlen üzerlerinde iken ve hıdmetlerinde kusûrları ve azl îcâb eder hâlleri yoğiken âhardan Mahmud nâm kimesne hilâf-ı inhâ ile askeri tarafından berât itdirüb gadr eylemekle mâliye tarafından berât verilmedikçe askerî berâtıyla mezbûr Mahmud'u ve âharı dahl ve ta'arruz etdirilmemek bâbında emr-i şerîf verilmek ricâ ideriz deyü bildirdikleri ecilden Hazîne-i Âmire de mahfûz olan Anadolu muhâsebesinde defterlerine nazar olundukda zikr olunan câmi'-i şerîfin hitâbeti ve tevliyeti pederleri Ahmed mahlûlünden bin seksen sekiz Cemâziye'l-evvelinin on sekizinci gününden,. Vazîfe-i mu'ayyeneleriyle mezbûrân Mustafa ve Hamza'ya tevcîh olunub hâlen üzerlerinde olduğu mastûr ve mukayyed[354] bulunmağın imdi derkenârı mûcibince zabt etdirilmek fermânım olmuşdur. Buyurdum ki;

Hükm-i şerîfim vardıkda bu bâbda sâdır olan emrim üzre amel idüb dahi zikr olunan câmi'-i şerîfin hitâbeti ve tevliyeti hâlâ mezkûr Mustafa ve Hamza'nın üzerlerinde olmağla berâtları mûcibince şer'le zabt iddirüb minba'd askerî berâtıyla mezbûr Mahmud'u ve âharı dahl ü ta'arruz etdirmeyüb husûs-ı mezbûr içün emr-i âhar irsâline muhtâc eylemeyesin. Şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın.
Tahrîran fi'l-yevmi'l-hâdî aşer min şehr-i Şevvâli'l-mükerrem li-sene tis'a ve semânîn ve elf. Edirne el-mahrûse.

[354] Mukayyed: Kayıtlı, bağlı, bağlanmış, ayağından zincir ve pranga bulunan, bir işe ehemmiyet veren, kaydolmuş deftere geçmiş.

Sayfa 58, Belge 76.

Mefâhirü'l-kuzzât ve'l-hükkâm ma'âdinü'l-fezâil ve'l-kelâm Kangırı Sancağında vâkı' olan kâdîlar zîde fazluhum tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki;

Hazîne-i Âmiremde mahfûz olan mevkûfât[355] defterlerinde Günügecesi kazâsından gayrı livâ-i mezbûrda vâkı' kâdîlıkların bin iki yüz seksen ve birer rub' nüzül hâneleri olub bin doksan iki senesine mahsûb olmak üzre bedel-i nüzüllerin tahsîli lâzım ve mühim olmağın (boşluk) deruhde[356] olunub eline mühürlü ve nişânlu mevkûfât defteri sûreti verilmeğin mûcibince cem' u tahsîl etdirilmek fermânım olmuşdur. Buyurdum ki;

Hükm-i şerîfimle mübâşir-i mezbûr vardıkda bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel idüb dahî tarih-i mezbûra mahsûb olmak üzre livâ-i mezbûrda vâkı' kâdîlıkların ol mikdâr nüzül hânelerinin her bir hânesinden altışar yüz akçe bedel-i nüzüllerin irsâl olunan mühürlü ve nişânlu mevkûfât defteri sûreti mûcibince cem' u tahsîl itdirdüb hilâf-ı emr ve defter kimesneye te'allül ve muhâlefet iddirmeyesin ve bundan mâ'adâ mübâşir-i mezbûrun cihet-i nasbiçün her bir nüzül hânelerinden otuzar akçe alıverilüb bundan ziyâde bir akçe ve bir habbe almaya ve aldırmayasız ve mîrî içün alınan esedî guruş yüz onar akçeye virdirib ziyâde ve noksân virdirmeyesin ammâ hîn-i tahsîlde tamâm ihtimâm idüb kesr-i defterden ve naks-ı hâneden[357] ve fermânımdan ziyâde talebiyle zulm ve te'addîden begâyet ihtirâz eyleyesin. Şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın. Tahrîran fi'l-yevmi's-sânî min şehr-i Saferu'l-hayr li-sene isneyn ve tis'în ve elf. Be-makâm-ı Edirne el-mahrûse. Kazâ-i Kangırı.

Hane 238,5	Sûret-i defter numerosu kayd-şod

Vasala ileynâ şehr-i Recebü'l-ferd lisene isneyn ve tis'în ve elf.

[355] Mevkûfât: Tutulmuş, bekletilmiş mal veya para.
[356] Deruhde: Üstüne alma, yüklenme
[357] Naks-ı hane: Evde noksanlık, eksilme.

Sayfa 59, Belge 77.

Kangırı'da vâkı' merhûm ve mağfûrun leh Kasım Bey İmâretinde yevmî bir akçe vazîfe ile ferrâş olan işbu râfi'-i tevkî'-i refî'-i hümâyûn Ahmed nâm kimesnenin kusûru ve mûcib-i azli yoğiken âhardan Mehmed hilâf üzre bir tarîkle alub gadr itmeğle ref' olub girü mezbûra kemâkân ibkâ ve mukarrer kılınmak bâbında kâdîsı Mevlânâ Mustafa arz itmeğin azli îcâb eder hâli yoğise sadaka idüb bu berât-ı hümâyûnı virdim ve buyurdum ki;

Varıb mezbûr kemâkân ferrâş olup hıdmet-i lâzımesin mer'î ve müeddî kıldıkdan sonra yevmî bir akçe vazîfeye mutasarrıf olub vâkıfın rûhı ve devâm-ı ömr-i devletimçün du'âya müdâvemet göstere. Ol-bâbda taraf-ı âhardan bir ferd dahl ve ta'arruz kılmayalar. Şöyle bilüb alâmet-i şerîfe i'timâd kılalar. Tahrîran fî evâil-i Receb sene isneyn ve tis'în ve elf. Be-makâm-ı Kostantıniye. Vasâlâ'l-benâmî yedd-i Ahmed fi'l-yevmi'l-hâmis ve'l-işrîn min şehr-i Recebü'l-ferd.

Sayfa 59, Belge 78.

Şerî'at-şi'âr-ı fazîlet-desâr kâdî efendi zîde fazluhû fahrü'l-akrân, ba'de şehr hacıları zîde kadruhum inhâ olunur ki;

Bâ'is-i takrîr-i kelâm hâlen konakcımız olan kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Hamza Ağa zîde kadruhû ile konak menzil defter irsâl olunmuşdur. Vüsûlünde gerekdir ki; âdet-i kadîm üzre cümle agavâtımız[358] ve tevâbi'imize[359] mezbûrun yedinde olan defter mûcibince konak menzil tevzî' idüb herkese menzil hânelerinin defterlerin ve yâftelerin virüb ihtimâm üzre gereği gibi mukayyed olunub (müzayaka) olıcak deyü buyuruldu. Fî gurre-i Şa'ban, sene 92.

[358] Agavât: Ağalar.
[359] Tevabi: Bir kimsenin hizmetinde bulunanlar, birinin adamları, bir kimsenin mesleğini tutanlar, uşaklar, merkeze bağlı olan yerler.

Sayfa 60, Belge 79.

Emîrü'l-ümerâi'l-kirâm kebîrü'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm sâhibü'l-'ızzi ve'l-ihtişâm el-muhtass bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-a'lâ sâbıkâ vilâyet beylerbeğisi olan Derviş Mehmed dâme ikbâlehû[360] tevkî'-i refî'-i hümâyûn vâsıl olıcak ma'lûm ola ki;

Sen bir an emekdâr olub her vecihle müstehakk-ı inâyet ve serdar-ı âtıfet olduğun ecilden hâliyâ[361] hakkında mezîd-i inâyet-i aliyye-i şâhâne ve meziyyet-i re'fet-seniyye-i pâdişâhânem zuhûra getirüb işbu sene isnâ ve tis'în ve elf Cemâziye'l-evvelinin selhinde hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûnumla [362] ber-vech-i arpalık Kangırı Sancağı sana tevcîh ve inâyet idüb (boşluk) ta'yîn olunmuşdur. Buyurdum ki;

Vüsûl buldukda sâdır olan hatt-ı hümâyûn-ı sa'âdet-makrûnum mûcibince ber vech-i arpalık Kangırı Sancağına mutasarrıf olub zabt u rabt ve re'âyâ ve berâyânın[363] himâyet ve sıyânetinde[364] vesâir fermânım olan hıdemât-ı hümâyûnun itmâmında ve tekmîlinde[365] bezl-i makdûr[366] eyleyesin. Şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın. Cumâde'l-ûlâ sene isnâ ve tis'în ve elf. Be-makâm-ı Kostantıniyye el-mahrûse.

Sayfa 60, Belge 80.

Halife bin Hâcı Mustafa mukâta'a-i mezbûrenin zabtı içün bi'l-fiil mukâta'a emîni Murad Ağa tarafından memhûr[367] temessüki[368] vekâlete kayd-şod.

[360] Dame ikbâluhu: Bahtını devam ettiresin, sürdüresin.
[361] Halîya: Şimdiki zaman.
[362] Saadet-i makrûn: Mutluluğa kavuşmuş.
[363] Berâyâ: Halk, insanlar, mahlûklar, halkın haraç vergi vermeyen Müslüman ve kılıç ehli kısmına denir.
[364] Sıyânet: Koruma, korunma, hıfz, himaye.
[365] Tekmîl: Kemale erdirme, bitirme, bitirilme, tamamlama, tamamlanma, tam, eksiksiz, bütün.
[366] Bezl-i makdûr: Güç, kuvvet, kudret, Allahın takdiri, kader, elden gelen.
[367]Memhûr: Mühürlü, mühürlenmiş, yeniçerilerden kale muhafızlığına tahsis olmuş ulufeyi göstermek için verilen vesika.
[368] Temessük: Tutunma, sarılma, borç senedi.

El-abdü'l-fakîr ileyhi subhânehû mensûc-ı âlâ minvâli-i aslü'l-âlî el-tevkî'-i hurrire Mehmed el-Kâdî be-asâkir-i Anadolu 'ufiye anhu.

Sayfa 61, Belge 81.

Kıdvetü'l-emâsi'l ve'l-âkrân el-Hâcc Murad zîde kadruhu Divân-ı hümâyûma arzuhal idüb Kangırı Sancağında vak'ı mahalle-i Kangırı ma-mukâtası (…) ve muhâsılı olmağla bir iki seneden beru muhabbet itmeyüb hâli üzere kalmağın bin doksan iki senesi an-hâl olmak üzere senede mâli yüz bin akçeye olmak üzere kendüye deruhde olunub berât-ı şerîfim verilmek ricâsına idmeyin zikr olunan mukâtaa-i mezbûrenin mâlî senede vezâif[369] ve irsâliyesi[370] ma'an yüz on sekiz bin üç yüz doksan akçe olub (…) ve muhâssılı olmağla bin doksan ve doksan bir seneler akâbinen[371] olmak üzere deruhde olub senelerin nâmerd ve hüsn olmağla bin doksan iki senesi yüz bin akçeyi ve güzeşte[372] olan doksan ve doksan bir seneleri akâbinen olmak üzere deruhde olunub berât-ı şerîfim verilmek babında arz oldukta vech-i meşrûh[373] üzere berât-ı şerîfim verilmek fermân olmağın hakkında mezîd-i inâyet padişahânem zuhûra[374] getürüb işbu bin doksan iki cemaziye'l-ahirenin bir sene tamamına değin emîn nas ve tayîn idüb zabtiçun bu berât-ı hümâyûn virdim ve buyurdumki;

Mezbûr varub tarih-i mezbûrun mukâtâ-a mezbûreye bundan akdem emîn olanlar ne minvâl üzere zabt u rabt[375] idegelmişler ise giru mezbûr dahi ol minvâl üzere zabt ve tasarruf idüb kadimden olıgelmişse muhalif te'addîsi[376] ve tarâf-ı ahardan bir ferde bir vecihle dahl ve ta'arruz iddürmeyüb müstakillen zabt u rabt idüb mukâtâ-a mezbûr sene bin doksan ve doksan bir senelerinin mallarına her kimler vaz-ı yed idüb her ne ki mahsûl eylemişler ise mârifet-i şerle mezbûrun yedinden tasarruf ve ahz idüb zuhûr eden mâl-ı mîrî içun emîni-i mezbûra ahz u kabz iddürüb kismeneye bir vechle ta'alül nizâ iddürülmeyüb (…) Emvâli-i hassadan bi-gâyet ihtibrâr olunan

[369] Vezaif: Vazife, ödev, görev bir kimsenin yapmak zorunda olduğu iş.
[370] İrsâliyye: Makbuz almak.
[371] Akâbinen: Arkası sıra, derhal.
[372] Güzeşte: Geçme, geçiş, geçen.
[373] Meşrûh: Şerh olunmuş, açıklanmış, uzun uzadıya anlatılan.
[374] Zuhur: Görme, görülme, meydana çıkarma, baş gösterme.
[375] Rabt: Bağlanma, bağlama, iliştirme.
[376] Te'addi: Düşmanlık, ara açılma. (teadi)

mezbûr dahi mukâtâ-ı mezbûrenin senesinde iltizamına (…) ber-mücebi temessükât muhasebesi görülüb kat-'ı alâkâ eyleye. Şöyle bileler. Âlâmet-i şerîfe itimâd kılarlar. Fi'l yevmis sani min şehri Saferu'l-hayr. Li-sene isna ve tis'în ve elf. Be-makâm-ı Edirne. Tıbk-ı aslühü essani hurrire (… …)

Sayfa 62, Belge 82.

Kıdvetü'l-ümerâi'l-kirâm 'ümdetü'l-küberâi'l-fihâm zü'l-kadr ve'l-ihtirâm el-muhtas bi-mezîd-i inâyeti'l-melikü'l-allâm Kangırı Sancağıbegi dâme izzuhû ve kıdvetü'l-kuzzât ve'l-hükkâm ma'denü'l-fazl ve'l-kelâm Kengiri ve (boşluk) kâdîsı zîde fazluhûmâ tevkî refî-i hümâyûn vâsıl olıcak (malûm) ola ki;

Müteveffâ Milanlı Ali Paşazâde kıdvetü'l-emâsil ve'l-akrân Abdurrahman zîde kadruhû südde-i saâdetime arzuhâl idüb bundan akdem bin doksan bir senesinde Kurşunlu kazâsına tâbi' Çavundur nâm karyeden İbrahim Çavuş'un oğlu Hüseyin bunun kızı Fatıma nâm bâkireyi bana nikâhıyla tezevvüc ve kendi menzîline götürüb vefâtından otuz kırk [gün] mürûrunda Âsitâne tarafına gittikte mezbûr İbrahim Çavuş ile oğlu Hüseyin kızı mezbûreye zina etmişsiniz, vesair sû-i hâlin varmış deyü nice töhmet[377] isnâd[378] ve iftirâ ile mezbûreyi mahal ve hevâlarına tâbi' Kurşunlu kâdîsı ile yek-dil olmalarıyla mezbûre dahî bikrihâ iki câriye ve bin guruş cihâz esvâbı ve seksen bin akçe mehri üzerine hal' olmağla mezbûrlar murâdları üzere hüccet iddirüb küllî gadr eyledikleri bu bâbdan Şeyhü'l-islâmdan istiftâ olundukda ikrâh-ı mu'teber olan hâli-i şer'an sahîh olmaz diyu fetvâ-yı şerîfeler verildiğin bildirüb mûcebince şer'le görülüb icrâ-ı hak olunmak babında emr-i şerîfim rica itmeğin sen ki mirlivâ-yı mûmâ-ileyhsin. Şer'le ahvâllerin görüb bi-vech olan hakkın alıverüb icrâ-yı hakk eyleyesin. Mahallinde fasl olunmaz ise Divan-ı hümâyûnumda murâf'aya ihzâr olunmak emrim olmuşdur. Buyurdum ki;

Dergâh-ı muallâm çavuşlarından mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân Ali Çavuş hükm-i şerîfim vusûl buldukda bu bâbda sadır olan emrim üzre amel dahî ihzâr-ı husemâ

[377] Töhmet: Suç işlediği sanılan ama gerçekliği henüz ortaya çıkmamış suç.
[378] İsnâd: Bir şeyi birisi yaptı deme, iftira etme.

kılub ba‘demâ bir def‘a şerle görülüb fasl[379] olmayan husûsların husemâ nevâhisinde tamâm-ı hak ve ‘adl üzre ve tefahhus fetevâ-yı şerîfelere nazar idüb bu da i‘lan olunduğu üzere ise ol-bâbda müktezâ-yi emr-i şerîfimle kadîmden ve da‘vâsına muvâfık fetevâ-yı şerîfler mûcibince ‘amel idüb dahî hâl-i mezbûrı ikrâh-ı mu‘teber ile olub şer‘an sahîh olmağın bi- vech olan câriye ve cihâz esvâbı ve mihrin subût hükm idüb mezbûreye hakk-ı sadr alıverib icrâ-yı hak eyleyesin. Şöyle ki; ol cânibde fasl olunmaz ise Âsitâne-i saâdetime idesin ki da‘vâlarım ihzâr [Sayfa 63] ve Dîvân-ı hümâyûn vüzerâ-ı‘ızâm[380] ve kazâskelerim huzûrlarında ile görülüb ihkâk-ı hak oluna. Min-bâd[381] şer‘-i şerîfe ve fetevâ-yi münîfe ve emr-i hümâyûnuma muhâlif kimesneye iş iddirmeyesin. Kaziyede medhali olmayanların da‘vâsına karuşdurmayub eslemeyenleri[382] ismi resimleriyle yazub ‘arz idüb husûs-ı mezbûr içun tekrar emrim varmalu eylemeye. Şöyle bileler âlâmet-i şerîfe i‘timât kılasın. Tahrîran fi evâil-i şehr-i Cemâzile’l-evvel. Li-sene isnâ ve tis’în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse.

Sayfa 64, Belge 83.

Kıdvetü’l-kuzzât ve’l-hükkâm ma‘denü’l-fazl ve’l-kelâm Kangiri kâdîsı zîde fazluhüm tevki-i refi-i humâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki;

El-hâleti hâzihi Dersaadetime mektub gönderüb kazâ-i mezbûrda vâkı‘ Bahşayiş Mahallesinde ve merkûm karîb yerde câmi‘-i şerîf olmayub Müslümanlar nüvvâb hıdmetinden olmayalar mahalle-i mezbûrda vâkı‘ Bahşayış Mescidin câmi-i şerîfe olmağa her vecihle mahall ve münâsib olmağla Hatice nâm hatun kendi asıl malından bir minber vakf etmek içun izn-i hümayûnûm … ilâm eylediği ecilden izn-i hümâyûnum eder anı kıldıktan sonra hükmü-i şerîfimle vardıkda zikr olunan mescid-i merkûm mezbûre Hatice Hatun asl malında bir minber vaz idüb câmi-i şerîf iddürüb mezbûr (hükm-i) şerîfimle hatib ve nasb ve tayîn olunduktan sonra imam salava ve Cuma ve ‘ıdeyn olunub ve ömr-i devlet içün duâya mudâvemet ve istikbal göster. Ol-bâbda taraf-ı ahardan bir [ferd] mani vâkı‘ olmayub dahl ve ta‘arruz eylemeyeler.

[379] Fasl: Ayrıntı, ayırma, halletme, neticelendirme, aleyhte bulunma, adam çekiştirme, bir kitabın başlıca bölüntülerinden her biri.
[380] Vüzera: Vezirler.
[381] Min-bâd: Bundan böyle, bundan sonra.
[382] Eslem: En selametli, en doğru, en emin.

Şöyle bileler alâmet-i şerîfe itimâd kılalar. Tahrîran fi evâil-i Cemâziye'l-evvel. Li-sene isnâ ve tıs'în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniye.Vasala'l-benâmî yedd-i Satılmış. Min şehri-i cemâziye'l-evvel min. H.

Sayfa 64, Belge 84.

Kangırıda vâkı' mücededen vaz olunan Hoca Bahşayiş Câmi-i şerîfin hatibi olmayub bir hatib lâzım ve muhim olmağla iş bu dârende-i hümâyûn Musa Halife her vecihle layık ve 131eyyi ve müstehâk olmağla yevmî iki akçe ve vazîfe ile tevcîh[383] olunub berât-ı şerîfim virilmek bâbında kadı Mevlânâ Mustafa arz itmeyin vâkı' ise bu berât-ı humâyûn virdim ve buyurdum ki; (Belgenin devamı yok). Li-sene isnâ ve tıs'în ve elf. Be makâm-ı Kostantiniye.

Sayfa 65, Belge 85.

Kangırıda kal'ada vâkı' Sultan Selim binâ eylediği câmi'-i şerîfde hatib olan işbu refi-i tevki refi-i humâyûn Mahmud Halife bi'l-fiil berât-ı şerîfimle mutassarıf iken ahardan Mustafa ve Hamza alub mezbûre küllî gadr etmekle ref' olunub giru mezbûra kemakân ibkâ ve takarür[384] kılınmak mezbûr inâyet taleb idmeyin vâkı' ise sadaka idüb berât-ı humâyûn virdim ve buyurdum ki;

Varub mezbûr kemâkân hatîb olub hıdmet-i lâzımesi ederim ki mer'î müeddî kıldıktan sonra vazife-i mu'ayyenesiyle mutasarrıf olub vâkıfın rûhi ve devâm-ı ömr-i devletim içûn duâya mudâvemet göstere. Şöyle bilüb alâmet-i şerîfime i'timâd kılalar. Tahrîran evâhir-i Cemaziye'l-ahir. Li-sene 131 eyyid 131 d'ın ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniye. Vasala'l-benâmî yedd-i Mahmud. Min şehr fî Receb 25.

Sayfa 65, Belge 86.

Kengiri kazâsında vâkı' Alaca Mescid Mahallesinde vâkı' mescîd-i şerîfde yevmî bir akçe ile imâm olan iş bu dârende-i fermân-ı hümâyûn Hüseyin nâm kimesnenin

[383] Tevcih: Çevirme, yöneltme, döndürme, söz alma, mana çıkarma, rütbe mevki verme.
[384] Takarrür: Karar bulma, kararlaştırma, karar kılma.

mûcib-i azli yogiken ahardan bazı kimesneler olub müdâhale etmekle ref‘ olunub geru mezbûre kemâkân ibkâ ve mukarrer kılınmak bâbında berât-ı âlişân mûcibince inâyet taleb etmeyin âhara verilmedinse sadaka edüb bu berât-ı hümâyûn virdim ve buyurdum ki;

Varub mezbûr kemâkân imâm olub hıdmet lâzımesin mer‘i müeddî kıldıktan sonra yevmî bir akçe ile mutasarrıf olub vâkıfın rûhi devâm-ı ömr-i devletimçun duaya mudâvemet göstere. Şöyle bilub alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar. Tahrîran fi evâhir-i Zilhicce-i şerîf. Li-sene isnâ ve tıs’în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniye. Vasalâ’l-benâmî yedd-i Hüseyin. Fî yevmü‘l-sâdis ve’l-işrîn Zilhicceti’ş-şerîfe.

Sayfa 66, Belge 87.

Kangırı’da vâkı‘ Perdedar Mescidi’nin imâmı ve mütevellisi olan işbu dârende-i humâyûn Abdullah nâm kimesnenin mûcib-i azli yogiken âhardan bazı kimesneler alub gadr etmekle ref‘ olunub giru mezbûra kemâkân ibkâ ve mukarrer kılınması bâbında inâyet rica itmeyin vâkı‘ ise sadaka idüb bu berât-ı hümâyûnu virdim ve buyurdum ki;

Varub mezbûr kemâkân imam ve mütevelli olub hidmet-i lâzımesin kıldıktan sonra üslûb-ı sâbık üzere mutasarrıf olub vâkıfın rûhı ve devâm-ı ömr devletimiçün duâya mudâvemet göstere. Şöyle bilub alâmet-i şerîfe itimat kılarlar. Tahrîran fî evâil-i şehr-i Cemâziye’l-ahir. Sene isnâ ve tıs‘în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniye. Vasala‘l benâmî el-yevmü‘l-âşir. Min-Recebü’l-mücerreb.

Sayfa 66, Belge 88.

Hazret-i Şerîhhan Fazlullah Efendi zîde fazlühû inhâ olunur ki;
Nefs-i şehir subaşılığı nâhiyesinden mâ‘adâ ve mutâd-i kadîm olageldiği üzere nefs-i şehr subaşılığı işbu (…) buyuruldu. Hasan ve Mustafa zabtiçün verilmiştir. Vusûlunde gerekdir ki mu‘tâd-ı kadîm olageldiği minvâl üzere taraflar (…) olan hukûk-ı şeri‘ıyye ve rusûm-ı örfiyelerin mezbûrlara ahz u kabz iddirüb hilâf-i şer‘

mahzar bir ferd harekettenden ihtirâz idüb olageldüğün ziyâde (…) iş iddürmeyesin deyu buyuruldu.

Sene 10.5	Vasala'l-benâmî fi şehr-i Şaban sene 92.
Sene 92	Mezbûr Hasan ve Mustafa.

Sayfa 67, Belge 89.

Kangırı kazâsına tâbi‘ Boyalıca nâm karyede vâkı‘ mescid-i şerîfde imâm olan işbu râfi‘u tevkî-i refi‘uşşân hakânî İshak nâm kimesne bi'l-fiil berât-ı şerîfe mutasarrıfken ahardan Ahmed nâm kimesne olub mezbûre küllî gadr etmekle ref‘ olununub ibkâ ve mukarer kılınmak bâbında yedinde olan berât mûcibine inâyet taleb etmeyin âkı‘ ise hilâf sadaka virdim. Bu berât-ı humâyûnı virdim ve buyurdum ki;

Varub mezbûr kemâkân imâm olub hidmet-i lâzımesin mer'î ve mueddî kıldıktan sonra yevmî bir akçe ile mutasarrıf olub vâkıfın rûhi ve devam-ı ömrü devletimiçün duâya mudâvemet göstere. Şöyle bilub alâmet-i şerîfe i‘timâd kılarlar. Tahrîran fî evâil-i şehr-i Rebi‘u'l-evvel. Li-sene isnâ ve tis‘în ve elf. Vasala'l-benâmî. Yedd-i Satılmış. Fî şehr-i Cemaziye'l-evvel sene 92.

Sayfa 68, Belge 90.

Kangırı kazâsına tâbi‘ Şeyhler nâm karyede vâkı‘ İmandede Zâviyesinin tevliyeti evlâda meşrûta[385] olub mutasarrıf olub evlâdı Şeyh Eyyub fevt olub yeri mahlûl olmağın yerine sulbî oğlu işbu dârende-i fermân-ı hümâyûn Halil her vecihle lâyık ve mahal ve müstehakk olmağın tevcîh olunub berât-ı şerîfim verilmek bâbında kâdîsı nâib[386] eş-Şeyh Mehmed [arz] itmeğin vâkı‘ ise sadaka idüb bu berât-ı hümâyûnı virdim ve buyurdum ki;

Varub mezbûr müteveffâ babası zâviyeye evlâdiyet ve meşrûtiyet üzre mütevellî olub hıdmet-i lâzımesin mer‘î ve müeddî kıldıkdan sonra vazîfe-i mu‘ayyenesiyle mutasarrıf olub vâkıfın rûhı ve devâm-ı ömr ü devletim içün du‘âya müdâvemet ve

[385] Meşrûta: İlk sahibi tarafından satılmamak üzere mirasçılara bırakılmış olan ev tarla gibi gayrı menkul, cami görevlileri, imaret, hastane gibi kurumlarda çalışanların oturmaları için ayrılan lojman.
[386] Nâib: Vekil yerine geçen, kadı vekili, hüküm veren hakim.

lâzım ve isti‘mâl göster. Ol-bâbda taraf-ı âhardan bir ferd mâni‘ ve dâfi‘[387] ve müzâhim olmayub aslâ dahl ve ta‘arruz kılmayalar. Şöyle bilüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar. Tahrîr fî evâsıt-ı Rebi‘u’l-evvel. Li-sene isnâ ve tis‘în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniye. Vasala ileynâ be-yedd-i Halil. Fi’l-yevmi’t-tâsi‘-aşer min şehr-i Rebüu’l-ahir. Li-sene isnâ ve tis‘în ve elf.

Sayfa 68, Belge 91.

Kıdvetü’l-kuzzât ve’l-hükkâm ma‘denü’l-fazl ve’l-kelâm mevlânâ Kangırı kâdîsı zîde fazluhu tevkî‘-i refî‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki;

Sen ki kâdîsın. Südde-i sa‘âdetime mektûb gönderüb kazâ-i mezbûra tâbi‘ Boyalıca nâm karye ahalisi meclis-i şer‘-i şerîfe varub yine karye-i mezbûr sâkinlerinden Hacı Musa oğlu Mustafa ve Gümüş Mehmed ve Ömer Kethudâ nâm kimesneler kendi hâllerinde olmayub şerîr ve gammâz olub dâimâ kâdî ve nâib ve voyvoda ve subaşı vesâir ehl-i örf tâifesi yanlarına varub muzirâne[388] hilâf vâkı‘ mevâdde[389] isnâdıyla gamz[390] idüb ve bi-gayr-ı hakk akçelerin alub ve alınmasına bâ‘is olub ilâve ve medhalleri olmadığı ile ve tekâlifleri umûruna karışmayub [Sayfa 69] ve ehl-i örf tâifesiyle müttefik olmağın hilâf-i şer‘ ve kânûn ve bilâ-emri-i hümâyûn tekâlif-i şakka nâmıyla reâyâ fukarasına akçe-i mezbûr cebren alub ve bunun emsâli zulm ve te‘addîlerinin hudûdu olmamağla bundan akdem nef‘i bâbında kendi hâllerinden olub reâyâ fukarasına gadr ve te‘addî iddirülmeyüb bir nesnelerine karuşmamak üzere birkaç kıta emr-i şerîfim verilüb mûcibince cânîb-i şer‘a dahî tenbîh birle hüccet-i şer‘iyye verilmeyen mezbûrlar bir vecihle memnû‘[391] ve mütenebih olmayub reâyâ fukarasına küllî gadr ve te‘addîsi eylediklerini bildirüb ol bâbda emr-i şerîfim verilmek ricâsına arz eylediği ecilden hilâf-i şer‘a te‘addilerinden her ne ise şer‘le men‘ ve def‘ olmak bâbında ferman-ı âlişânım olmuşdur. Buyurdum ki;

[387] Dâfi‘: Def eden savan savuşturan.
[388] Musirane: Israr ve inatla ayak direme.
[389] Mevad: Nizamlar, hususlar, kanun ve lügatların her biri başlı başına hüküm veren mevzu kısımlar ve maddeler.
[390] Gamz: Kaşla, gözle işaret, münafıklık etme.
[391] Memnu‘: Men edilmiş, yasaklanmış, yasak.

Hükm-i şerîfimle vusûl buldukta bu bâbda sâdır olan fermânım üzere husûs-ı mezbûrân üzere hakk ve ‘adl üzere hüccet-i şeriyyelerine nazar idüb gönderesin. Arz olunduğu üzere ise imâm-ı saadeta mecdûhü bunlar bir ve ferde ol-vecihle zulm ve te‘addîsi olunduğuna kat‘an rızâ-yı şerîfim yokdur. Mezbûrlara muhkem tenbîh ve te‘kîd[392] eyleyesin. Mezbûrlar, kâdî ve nâib ve voyvoda ve mütesellim ve subaşı vesâir ehl-i örf tâifesinin yanlarına varmayub ve fukarâya hilâf-ı şer‘ mevâdd isnâdıyla gamz idmeyüb ve bi-gayr-ı hakk akçeleri almayub ve almağa bais olmayub alâka ve medhali olmadığı ile musâlihîne ve tekâlifleri umûruna karuşmayub ve ehl-i örf tâifesiyle müttefik olmayub hilâf-ı şer‘ ve kânûndan ve bilâ-emr-i hümâyûna tekâlif-i şakka nâmıyla reâyâ fukarâsına akçe tevzî idmeyeler ve iddirmeyüb bir vecihle reâyâ fukarâsına zulm ve te‘addîsi idmeyeler ve iddirmeyüb kendi mallarına evvela bade‘t-tenbîh memnû ve mütenebbih olmazlar ise resm-i … vukû-ı üzere yazub dergâh-ı muallâma arz eyleyesin ki sonradan fiillerinde fermân-ı şerîfim ne vech sâdır olur ise mûcibiyle amel oluna min-bad şer‘i şerîfe ve kânûna ve emr-i hümâyûnuma ve hüccet‘iş-şeriyyelerine muhâlif kimesneye iş iddürmeyüb husûs-ı mezbûr içün tekrar şikâyet olunub bir dahî emr-i şerîfim varmalu eylemeyesin. Alâmet-i şerîfime i‘timâd kılasın. Tahrîran fi evâhir-i şehr-i Cumâde’l-ahir. Li-sene ihdâ ve tis‘în ve elf. Kostantiniyye el mahrûse.

Sayfa 70, Belge 92.

Kıdvetü’l-emâsil ve’l-akrân [el-Hacc Murad] Divân-ı hümâyûnuma arzuhâl sunub Kangırı Sancağında vâkı‘ Kara beytülmal ve tevâbi-i mukataası bin doksan iki senesine mahsûb olmak üzere kendüye deruhde olunub berât-ı şerîfim verilmek ricâ itmeyin Hazîne-i Amirem (de) mahfûz[393] olan mukataa defterlerine nazar olundukda mukataa-i mezbûrenin zabt-ı târihi gurre-i Muharrem’den olub senede iltizamı üç yüz guruş tam olub esedî hâli üzere üç yüz yirmi yedi buçuk esedî olduğu derkenar olub arz olundukda kâra kânûn emânet olub deruhde olunub berât-ı şerîfim verilmek fermân olmağın hakkında mezîd-i inâyet-ı pâdişâhanem vücûda getürüb işbu bin doksan iki Muharremi gurresinde bir sene tamamına değin mukataa-ı mezbûreye emîn nasb ve ta‘yîn edüb zabt içün bu berât-ı hümâyûn-ı virdim ve buyurdum ki;

[392] Tekid: Kuvvetlendirilmiş, sağlamlaştırılmış, üsteleme, bir iş için yazılan yazıyı tekrarlama.
[393] Mahfûz: Hıfz olunmuş, saklanmış, korunmuş, gözetilmiş.

Mezbûr varub târih-i merkûmdan mukataa-ı mezbûre vech-i meşrûh üzere bundan akdem emîn olanlar ne minvâl üzere zabt u rabt idegelmişler ise kesb mezbûr dahî ol-minvâl üzere zabtu rabt iddirülüb hizmetden olagelmişse muhâlif teaddîsi ve taraf-ı ahardan bir ferde dahl ve ta‘arruz iddirilmeyüb müstakilen zabt iddürüb ve mezbûr bin doksan bir Şevallinin yirmi altıncı gününde üç yüz yirmi yedi buçuk guruş esedi bi ‘t-temam teslîm-i hazîne Şöyle bileler, alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar. Tahrîran fi yevmi‘s-sanis aşer min şehr-i Zilhicce-i şerîf. Sene ihdâ ve tis‘în ve elf. El mahrûsa Edirne. Vasalâ’l-benâmî yedd. Fi’l-yevmü’s-sâmin min-şehr-i Rebi‘u’l-ahir. Li-sene isnâ ve tis‘în ve elf.

Sayfa 71, Belge 93.

Medîne-i Kangırı mahallâtından Debbağlar Mahallesi sükkânı iken bundan akdem fevt olan Ali Bekir bin Abdullah metrûkesi[394] Saliha binti Mehmed Efendi tarafı ibrâ‘il beyâna Ahmet Efendi ve Kassab-zâde Hüseyin Çelebi şehâdetleri ile mâ-hüve … es-subût şer‘an vekâlet-i sâbite olan karındaşı Mehmed Efendi meclîs-i şer-i hâtırı lâzımü‘t-tevkîrde gelüb medîne-i mezbûr mahallâtından Çukur nâm mahalle sükkânından işbu bâis haze‘l-vesîka el-Hâcc Seyyid Mehmed Çelebi mahzarında bi‘l-vekâle ikrâr-ı tâm ve takrîr-i kelâm idüb bundan akdam mezbûr el-Hâcc Seyyid Mehmed Çelebi müvekkile-i mezbûre Saliha’nın eytâm-ı sıgârlarına [395] kıbel-i şer‘den mansûbu vâsîleri olub ikâmet-i hürmet vesâyetinden aczi zâhir olmağla vesayât-i mezbûrdan ‘azl virile. Vekîl-i mezbûre Saliha’nın taraf-ı şer‘ mutahharadan sagîrân-ı mezbûrânın tevliyet-i umûrlarına vesâir emvâl-i mûrise[396] mahsûmelerini zabt u rabt vasî nasb ve ta‘yin olunmağın mezbûr el-Hâcc Seyyid Mehmed Çelebi’nin yedinden tamâmen ve kâmilen ahz u kabz idüb sagirân-ı mezbûrânın merkûm Seyyid Mehmed Çelebi zimmetlerinde bir akçe ve habbe alâkaları kalmadı didiklerinde gıbbe‘t-tasdik şer‘î mâ-vaka‘a bi‘t-taleb kebt olundu. Hurrire fi’l-yevmü‘t-tâsi‘ min-şehr-i Rebi‘u’l-ahir. Li-sene isnâ ve tis‘în ve elf.

[394] Metrûke: Terk edilmiş, bırakılmış, kullanılmaktan vazgeçilmiş, battal.
[395] Eytâm-ı sıgâr: Anası babası ölmüş, yalnız kalmış küçük çocuklar, öksüzler.
[396] Murise: Kazandıran, miras bırakan.

Şühûdül hal;			
Fahrü'l akrân Abdullahvahab Ağa Şeyh-zâde.	Ali Efendi bin İsa Çelebi zâde.	Kara Mehmed Ağa.	Ahmed Bey bin Mustafa.
Es-Seyyid Hacı Mustafa Çelebi.	Ali Ağa ve gayrıhım mine'l-hâzırîn.	El-Hâcc İbrahim.	Ser muhzırân Mehmed Çelebi bin Yazıcı.

Sayfa 71, Belge 94.

Muhallefât. Ali bin Abdullah ve (…) zevce-i (…) Sâliha ve ebnâ-i kebîr Mustafa ve tebâkerde Ayşe ve sağirân Süleyman ve (…) . sagîre Fatıma ve'l-vârise munhasıran fî-mâba'd. Vâkı'ü'l-tahrîr fi'l-yevmü't-tâsi ve'l-işrîn min Rebi'u'l-evvel. Li- sene isneyn ve tis'în ve elf 1092.

(…) menziller mamuri İki bab oda ve ahur. Kıymet guruş 200.	Anbar. Kıymet guruş 60.	Bandiğ sarık 3. Kıymet guruş 8.
Ferhat hani sarık 2. Kıymet guruş 4.	(…) sarık. Kıymet guruş 6.	Altın baş sarık. Kıymet guruş 3.

Sayfa 72.

Sim sarık 1. Kıymeti 1.	Boğça 1. (…) Kıymet 1.	Sakal tarağı 10. Rub'. Kıymet 1.	Horasanî tarak-ı kebîr. 2 guruş. Kıymet yarım.
Köhne kemer 1. Kıymet guruş 3.	Altın yemenî. Câsim 1. Kıymet guruş 3.5.	Zeval (?) 2 sumün. Kıymet 2.	Öd dirhem 50. Guruş Kıymet 1.
Köhne (…)1. Kıymet 3.	Çuka … süls 2 Kıymet 1	Mai kama ve köhne zebun. Guruş Kıymet 1.5	
Yeşil çuka kavuk 1 ve sarık 1. Kıymet guruş 2,5.	Yelpaze 2. Kıymet guruş yarım	Hayme yasdık 2 Kıymet guruş 8	Beyaz (…) sade 1. Kıymet guruş 1
Köhne kumaş döşek 1. Kıymet 1	Köhne kadife beğdik (?). Kıymet 4	Cedid kadife gömlek. Kıymet yarım.	
Cedid İstanbul gömleği 2. Kıymet guruş 10.	Def'a gömlek 3. Kıymet guruş 6.	Cedid serâvil dolama 1. Kıymet guruş 2	
Köhne seravil dolama 4. Kıymeti 1.	Köhne berber peşkir 10. Kıymet guruş yarım.	Kadife kavuk 1. Kıymet guruş 1.	
Çuka kavuk 1. Süls	Sim palan Kıymet guruş 3.	Köhne sof ferace. Kıymet guruş 4.	

Kıymet 1.			
Sim kamçı. Kıymet guruş 1.	Köhne boğça 4. Kıymet guruş yarım.	Canfes boğça 2. Kıymet 2,5.	Yün çukası 1. Kıymet semen 2.
Havli makreme 1. Kıymet semen 5.	Canfes feslik rub‘ 4 Kıymet 4.	Sepet cedid 1 Kıymet guruş 1,5	Köhne sepet 1 Kıymet yarım.
Kaşık deste rub‘ 1.	Sagir çuka mak‘ad Rub‘ 5.	Köhne perde Kıymet guruş 1.	Köhne zar Kıymet guruş 1.
72. Sayfa Devamı			
Kırmızı çuka yağmurluk kisesi. Kıymet yarım.	Köhne tuğlî mak‘ad 3. Kıymet guruş 3.	Köhne alaca kilim cedîd 1. Kıymet guruş 2.	

Sayfa 73, Belge 95.

Kangırı mahallâtındanında Karataş Mahallesi sâkinlerinden Mustafa bin Veli nâm kimesne mahall-i şer‘a gelüb takrîr-i kelâm idüb târih-i kitâbdan otuz gün mukaddem her haremde hidmet iden Ayşe binti Ahmed nâm sagîre mülk-i menzîlimden vâkı‘ bir dabandan ineriken kendi zai ile bi-emrillahi teâlâ düşüb el-hâleti hâzihî fevt olmuştur. Üzerine varulub keşf-i tahrîr olunmak taleb iderim didikte hâlen ber vech-i arpalık Kangırı Sancağı Mutasarrıf olan İzzetli Derviş Mehmed Paşa (…) Paşa Hazretleri tarafından husûs-ı mezbûre mübâşir tayîn olunan fahru’l-emâsil ve’l-akrân Ahmed Ağa ile savb-ı şer‘den mahall-i mezbûrede merkûmun menziline varulub zeyl-i vesîkada mestûrü’l-esâmi olan müslimîn ile mütevefâ-yı mezbûreye ilkâ ve nazar olunduk. Sol gözünün üzeri bir mikdar gögerüp sair uzv[397] eseri ve darb tarafından müesser olduğu muâyene müşahede olduktan sonra müteveffâ-yı mezbûrenin evlâdından olub usûbet-i nesebiyle (…) ameli Ali bin Ahmed nâm meclis-i şer‘a hazırân olub ba‘de‘l-istintâk[398] cevâbında müteveffa-yı mezbûre Aişe’nin demi değnine müte‘allik mezbûr Mustafa’dan vesâir bir ferden da‘vâ ve nizâ‘ı yokdur dedikte mâ-vaka hıfzen hıfzen li‘l-makâl kebt olundu. Fi’l-yevmi‘l-işrîn Zilkadeti’ş-şerîfe. Li-sene isnâ ve tis‘în ve elf.

[397] Uzv: Organ, vücudun müstakil parçası, bir bütünü meydana getirme.
[398] İstintak: Nutka getirme, birine söyletme, sorguya çekme.

Şühûdü‘l-hal;			
Hamamcı-zâde Mustafa Ağa.	Abdi oğlu Mehmed Çelebi.	Mehmed Halife. El-imam.	Abd oğlu Mehmed Çelebi.
Usta Hasan bin Cafer.	Osman bin İbrahim	Ahmed Çelebi bin el-Hâcc Abdülkerim.	Mehmed el-Hâcc Mehmed.
Ser-muhzırân Mehmed Çelebi.			

Sayfa 73, Belge 96.

Handırı’dan Hüseyin mahzarında, oğluna ne nâ-murad olduğu Emine binti Ali nâm kimesneden fariğ oldum dediği kaydı.

Şuhûdü’l-hal;		
Halil Efendi.	Ahmed kethüda.	Abdülkadir Ağa.

Sayfa 74, Belge 97.

Medîne-i Kangırı mahallâtından Mirahur Mahallesi ahâlisinden Musa Çelebi bin Mehmed ve Mehmed bin Mehmed ve Ali Çelebi bin Ali ve İbrahim bin Hacı Ahmed ve Hacı Mustafa bin Yusuf nâm kimesneler vesâyirleri meclis-i şer‘a gelüb takrîr bir kelâm idüb mahalle-i mezbûre sâkinlerinden olub işbu sene-i mübârekede hacc-ı şerîfe gidüb Hacı Hüseyin nâm kimesnenin sagîre kızı Rukiye târih-i kitâbtan bir gün mukaddem kendi mülkümüz anda ocak kenarında yaturken vâlidesi taşrada bulunmağla kendi fiiliyle ocağa düşüb ateş isâbet etmekle bi-emrillah muhrikan fevt olmağın üzerine varılub keşf ve tahrîr olunmak maklubumuzdur dediklerinde bi’l-fiil ber-vech-i arpalık Kangırı Sancağına mutasarrıf olan saadetlü Derviş Mehmed Paşa yesserallahü mâ yaşâ hazretleri taraf-ı âlilerinden husûs-ı mezbûre mübâşir ta‘yîn olunan fahrü‘l-akrân Ali Ağa ile savb-ı şer‘den Mevlânâ Ali Efendi irsâl olunub cemaat-ı mezbûre ile sagîre-i mezbûrenin cesedine ilkâen nazar eylediklerinde fi’l-vâkı‘ müteveffa’yı mezbûre Rukiye’nin sol eli dirseğine değin ve sol ayağı batnına değin yandığı muayne ve mühaşede eylediklerinde müteveffa’yı sağire Rukiyye’nin validesi Cennet binti Mehmed nâm hatun meclis-i mezbûra hâzıra olub bâde‘l-istintâk cevâbında kızım sagîre-i mezbûre Rukiye ben taşrada (…) alurken kendi fiiliyle ocağa düşüb ateş isâbetinden bi-emrillahı te‘âlâ muhrikan fevt olmuştur.

Kızım fevtine müte‘allik mahalle-i mezbûre ahâlisinden vesâyir bir ferdden da‘vâ ve nizâ‘ım yokdur, deyu i‘tirâf eylediği mahallinde tahrîr ve alâ vukû‘ıhâ gelüb meclîs-i şer‘de (…) takrîr itmeyin mâ-vaka‘a bi’l-iltimâs kebt olundu.Fî gurre-i Muharremü’l-haram. Li-sene selâse ve tis‘în ve elf.

Şuhûdül hâl;			
Fahru’l-kudât Halil Efendi.	Mehmed bin Hüseyin. Mahalle-i Hoca Elvan.	Ahmed bin Hasan.	Monla Ahmed bin Ahmed.
Yazıcı oğlu Mehmed Çelebi.	Es-Seyyid Ahmed Çelebi.	El-İmâm ve gayrihim.	

Sayfa 75, Belge 98.

Mefâhirü‘l-kuzât ve’l-hükkâm ma‘denü’l-fazl ve’l-kelâm Kangırı Sancağında vâkı‘ olan kâdîlar zîde fazlühû tevkî-i refî-i hümayûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki;

Sen ki doksan iki senesine mahsub olmak üzere livâ-i mezbûrda Kara beytü’l-mal emîni olan kıdvetü’l-emâsil ve’l-akrân el-Hâcc Murad zîde kadruhü Der-saâdetime arzuhal idüb livâ-ı mezbûrda vâkı‘ Kara beytü’l-mal ve yeva ve kaçgun defteri mukataa-i mezbûreye sâhib kayd olunmağla kânûn ve defteri mûcibince ve olageldiği üzere zabt eylemek murâd eyledikde bazı kimesneler zabta mâni‘ olmalarıyla cânib-i mîrîye gadr eyledüklerinden bildürüb kânûn ve defter mûcibince ve kadîmden olageldiği gibi zabt ve tasarruf iddirilüb kânûn ve deftere olagelmişse muhâlif min-bâ‘d aharı dahl ve ta‘arruz iddirilmemek bâbında emr-i şerîfim rica eylediği ecilden imdi şer‘ ve kânûn ve defter mûcibince ‘amel olunmak emrim olmuştur. Buyurdum ki;

Hükm-i şerîfim vardukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere amel idüb dahî göresin. Liva-i mezbûrda Kara beytü’l-mal ve yeva (ve) kaçgun defterde mûmâ-ileyhe hâsıl kayd olmuş iken hâlen ahardan bazı kimesneler mâni‘ ve dahl eyledükleri vâkı‘ ise ol takdirce bir ferde ol vecihle müdâhale iddirmeyesin. Men‘ ve def‘ iddirüb kadîmden ola geldiğü âded ve kânûn üzere defter mûcibince emîn-i mûmâ-ileyhe zabt ve tasaruf ve ahz u kabz iddirüb memnu‘ olmayanları isim ve resmleri ile yazub bildirüb mâl-ı mîrîye gadr zarar olmaktan iânet ihtizar eylesin. Şöyle bilesin alâmet-i şerîfe

i‘timâd kılasın. Tahrîran fi’l-yevmi’s-sâmin aşer min şehr-i Zilhicce-i şerîf. Sene ihdâ ve tis‘în ve elf. El-mahrûse Edirne. Vasala’l-benâmî yedd. Fi’l-yevmü’l-sâbî min şehr-i Rebüu’l-âhir. Li-sene isnâ ve tis‘în ve elf.

Sayfa 76, Belge 99.

Kangırıda vâkı‘ merhum ve mağfürun leh Sultan Süleyman Han tâbe serâhunun binâ ve ihdâs eylediği[399] câmi‘-i şerîfi evkâf karyelerinden Ildızım nâm karyenin nısfı câmi‘-i mezbûrda vâiz ve dersiâmına ta‘yîn olunub nıfs-ı aharı dahî câmi‘-i mezbûrun kanâdîl revgân baha ve çerağ cihetine tayin olunub minvâl-i meşrûh üzere mutasarrıf olan Mehmed Ali fevt olub yeri hâlî olmağın yeri erbâb-ı istikakdan işbu râfi‘ tevkî-i refi‘u’ş-şân hakânî Yusuf Halife veled-i Veli’ye tevcîh olunub berât-ı âlîşân verilmek ricâsına evkâf-ı mezbûre mütevellisi Mehmed zîde kadruhû arz itmeğin mûcebince berât-ı şerîfim verilmek fermânım olmağın hakkında mezîd-i inâyet-i pâdişahânem vücûda getirüb mûma-ileyhin arzı mûcibince bin doksan bin doksan bir Şevvalü’l-mükeriminin on dördüncü gününden bu berât-ı hümâyûn izzet makrûni virdim ve buyurdum ki;

Mezbûr varub vech meşrûh üzere bundan evvel cihet-i mezbûra mutasarrıf olanlar ne minvâl üzre mutasarrıf olagelmişler ise mezbûr dahî ol minvâl üzre mutasarrıf ola. Ol bâbda hiç ferd mâni‘ ve müzâhim olmaya. Şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timad kılalar. Tahrîran fi’l-yevmi râbi aşer şehri-i Şevvalü’l-mükerrem. Li-sene ihdâ ve tis‘în ve elf. Be-makâm-ı Sahra-yı Davud Paşa. Tıbkı aslühû’l- (…) hurrire el-fakîr (…) Osman el-mevâli hâlen. Be-Kostantiniye el mahrûse.

Sayfa 77, Belge 100.

Kıdvetü’l-kuzzât ve’l-hükkâm ma‘denü’l-fazl ve’l-kelâm Mevlânâ Kangırı kâdîsı zîde fazlıhû tevkî-i refi‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki;

Dârende-i fermân vâcibü’l-izân kıdvetü’l-emâsil ve’l-akrân Mehmed zîde kadruhû Dergâh-ı mu‘allâma mektub gönderüb medîne-Kangırı’da vâkı‘ mütevellisi olduğu

[399] İhdâs eylemek: Meydana getirme, ortaya çıkarma.

merhum ve mağfürün leh Sultan Süleyman Han tâbe serâhu evkafından kazâ-i mezbûra tâbi' Ildızım nâm karyenin nıfs mâlikanesin mahsûlü müşârün-ileyhin câmi'-i şerîfinde vâiz olan Seyyid Mehmed ve Seyyid Abdullah üzerlerine nısf-ı aharı câmi'i merkûmenin sâir revgan ve kanâdiline sarf olunmak üzere Yusuf'un uhdesinde[400] iken mezbûran Seyyid Mehmed ve Abdullah mutasarrıf oldukları nısf mahsûlüne kanaat etmeyüb câmi'-i merkûmün mühimmâtına ta'yin olunan mahsûle müdahale etmeğin yeddlerinde olan berâtlarına mügâyir vakfa âid olan mahsûlüne dahl ve ta'arruz olmamak bâbında inâyet ricâsına arz itmeğin Anadolu muhâsebe defterlerine nazar oldukda vech-i meşrûh üzere karye-i mezbûrenin nıfs mâlikanesi vaiz ve dersiâm oldukları mastûr ve mukayyed bulunmağın berâtları mûcibince 'amel olunmak emrim olmuşdur. Buyurdum ki;

Sâdır olan emrim üzre mezbûran Seyyid Mehmed ve Seyyid Abdullah ellerinde olunan mâliye berâtları mûcebince karye-i mezbûrenin mahsûlüne mutasarrıf oldukları [Sayfa 77] nısf mahsûllerin ahz u kabz iddirüb câmi'-i mezbûr mesârifine ta'yîn olunan mahsûlâta dahl ve ta'arruz iddirmeyesin ve dahl idüb berâtlarına mugâyir vakfa âid olan mahsûlünden fuzûlî nesne dahî almışlar ise ba'des-sübût hükm idüb ki bî- kusûr aliviresin. Şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın. Tahrîran fî evâhir-i şehri-i Muharemü'l-harâm. Li-sene isnâ ve tis'în ve elf. Be-makâm-ı Edirne el-mahrûse. Gad vasala'l-benâmî yedd-i Mehmed Ağa. Fi'l-yemmü's-sâmin min Rebi'ü'l-ahir. Li- sene isnâ ve tis'în ve elf.

Sayfa 77, Belge 101.

Gallesi Sulehâ'ya meşrûta vakf mezra Şeyhü'l-islam hazretleri işâretleri ile ruûs-ı hümâyûn ile Sulehâ-yı mezbûr zîdehû tevcîh olunduktan sonra Amr ve ol-zâviyeyi Şeyhü'l-islam işâretini bir tarîk ile berât ettirmiş olsa bu makûle ve Şeyhü'l- islâm işâretsiz bir tarîkle alınan berâtla mahall-i merkûm üzre emr-i sultânî vârid olmuşken Amr ve ol-berâtı ile mezrâ-i mezbûreyi zabta kâdir olur mu? Beyân buyrula.
Allahu'l-a'lem. Olmaz. … el fakîr gufire anhü.

[400] Uhde: Söz verme, bir işi üzerine alma, birinin üzerinde bulunan iş yapma, becerme, sorumluluk.

Sayfa 77, Belge 102.

Kangırıda vâkı‘ Alaca Mescid Mahallesinde vâkı‘ mescîd-i şerîfde yevmî bir akçe vazîfe ile imam olan işbu dârende-i fermân-ı hümâyûn Hâfız Hüseyin’in mûcib-i azli yoğiken ahardan Satılmış alub gadr itmekle ref‘ olunub girü mezbûra kemâkân ibkâ ve mukarrer kılınmak bâbında inâyet rica idmeğin berâtı mûcibince üzerinde ise sadaka idüb bu berât-ı hümâyûn-ı virdüm ve buyurdum ki;

Bade’l-yevm mezbûr kemâkân imâm olub hıdmet-i lâzımesin mer‘î ve müeddî kıldıktan sonra yevmî bir akçe vazîfe ile mutasarrıf vâkıfın rûhi ve devâm-ı ömr-i devletimiçün duâya mudâvemet göstere. Şöyle bilüb alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar.
Tahrîran fî evâsıt-ı şehr-i Rebi‘u’l-evvel sene isneyn ve tis ‘în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniye. Vasalâ’l-benâmî yedd-i sâhibine. Fî şehr-i Cemaziye’l-evvel. Fi 7.

Sayfa 78, Belge 103.

Emîrü’l-ümerâi’l-kirâm kebîru’l-küberâi’l-fihâm zu’l-kadri ve’l-ihtirâm sâhibü’l-‘ızzi ve’l-ihtişâm el-muhtessu bi-mezîd-i inâyet-i meliki’l-a‘lâ Sivas beylerbeyisi dâme ikbâluhû; mefâhirü’l-ümerâi‘l-kirâm kebirü’l-kübrâi’l-fihâm zu‘lkadri ve’l-ihtirâm el muhtassu bi-mezîd-i inâyet meliki’l-allâm Sivas’dan Ereğli’den gelince Çorum ve Amasya ve Bozok ve Bolu ve Ankara ve Kengiri ve Kocaeli sancakbeyleri dâme izzuhum ve mefahirü‘l-kuzzât ve’l-hükkâm ma‘denü’l- fazlı ve’l-kelâm Sivas’dan İznikmid’e gelince yol üzerinde vâkı‘ olan kâdîlar zîde fazluhum ve mefâhirü‘l-emâsil ve’l-akrân zikr olunan kazâların mütesellimler ve kethûdayerleri ve yeniçeri serdarları ve ayân-ı vilâyet vesâir iş erleri zîde kadruhum. Tevkî-i refî-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki;

Hâlen ol-semtlerde kuttaü‘t-tarîk[401] zûhûr idüb ebnâ-i sebîli katl ve emvâl[402] ve eşyâların gâret[403] eyledikleri ‘ilâm olunmağla o makûle ehl-i fesâdın bi-eyyi vech ele getürüb ashâb-ı hukûkun isti‘âbını şer‘le ashâbına alıverib ve ehl-i fesâdın şer‘an haklarından lâzım geleni icrâya ol tarafa ta‘yîn olunan kıdvetü‘l-emâcid ve’l-ekârim

[401] Tarik: Yol.
[402] Emvâl: Mülkler, para ile alınan şeyler.
[403] Garet: Çapul, yağma, akın düşman toprağına saldırış.

Mehmed zîde mecduhû mübâşiretiyle her biriniz ihtimam idüb ihmâlde ve ehl-i fesâdın himâyeden ve kendü hâlinde olanları hilâf-ı şerra takdîmden ihtiraz eyleyesiz. Şöyle ki ehl-i fesâdın şekâvetleri zuhûr eyleye her kimin mansıbı derûnunda vâkı‘ olursa özrü bahânesi mesmu‘-ı hümâyûnum olmayub eşedd-i ‘akıbetiyle hakkında gelinmek mukarrerdir. Ana göre basîret üzere olasız. İhtimâlden celb-i mâl sebebi ile hilâf-ı şer‘ zulmü teadiden ziyâde ictinâb[404] eylemeniz bâbında fermân-ı âlîşânım sâdır olmuştur. Buyurdum ki;

Vusûl buldukda bu bâbda sadır olan fermân-ı celîle zü’l-kadrim üzere ‘amel idüb dahî o makûle ehl-i fesâdın bi-eyyi vechin kane ele getürüb ashâb-ı hukûk-ı istiâb-i şer‘le ashâbına alıvirülüb ehl-i fesâdın şer‘an haklarından lâzım geleni ta‘yin olunan mübâşir ma‘rifetiyle her birinüz icrâ iddirüb ihtimâlden ve ehl-i fesâda himâyaden ve kendi hâlinde olanları hilâf-ı şer‘ teaddiden i‘tirâz eyleyüb söyle ki ehl-i fesâdın şekâvetleri zuhûr eyleye. Her kimin mansab-ı hudûdunda vâkı‘ [Sayfa 79] olursa gadr bahânesi mesmû‘-ı hümâyûnum olmayub ve eşedd-i ukûbetiyle hakkından gelünür. Ana göre basîret üzere olub itimâlden celb-i mâl sebebi ile hilâf-ı şer‘a zulm ve te‘addîsiden be-gâyet ictinâb eyleyüb sâdır olan fermân-ı humâyûn mazmûn-ı münîfi ile âmil olasız. Şöyle bilesiz alâmet-i şerîfe i‘timâd kılasız. Tahrîran evâil-i şehr-i Cemâziye’l-evvel. Sene isnâ ve tis‘în ve elf. Kostantiniye el-mahrûse.

Sayfa 79, Belge 104.

İzzetlü paşa hazretlerinin huzurlarına da‘vât[405] sarfiyât[406] ve teslîmat ve iktidâr bulunmasından sonra izzet-i karîn Sivas’dan İznikmid’e gelince vâkı‘ olan sancakbeyleri huzurlarına şer‘ayi şiâr yol üzerinde olan kuzât efendiler zîde fazluhum ve mütesellimler ve kethüdayerleri ve yeniçeri serdarları ve a‘yân-ı vilâyet vesâir iş erleri zîde kadruhum inha olunur ki;

Hâlen ol-semtlerde kat‘ u tarik eşkıyası zuhûr idüb ebnâ-i sebîli isâl-i mazarrat ve katl-i nüfûs ile emvâl-i erzâk-ibâdullah gâret ve cesâret eyledikleri i‘lâm olunmağla o makûle ehl-i fesâdı ele getürüb gâret eyledikleri eşyâyı şer‘le girü ashâbına redd ve

[404] İctinab: Sakınma, çekinme, uzaklaşma.
[405] Davât: Davetler, çağırmalar.
[406] Sarfiyat: Harcamalar, masraf etmeler, giderler.

haklarında lâzım geleni icrâya ta‘yin olunan kıdvetü’l-emacid ve’l- ekârim Mehmed Ağa zîde mecduhû mübâşeretiyle her birimiz takayyüd ve ihtimâm idüb tekâsül[407] ile ihmâl ehl-i fesâdı himâyeden ve kendü hâlinde olanları hilâf-ı şer‘a te‘âddiden ihtirâz eyleyesiz. Şöyle ki her kimin mansıb-ı hudûdunda[408] eşkıyâ-yıt mezbûrenin fesâdı ve şekâveti vâkı‘ olursa eşedd-i ‘ukûbetle hakkından gelmek mukarrerdir. Ana göre basîret üzere olub tegafül[409] ve ihmâlden celb-i mâl ile hilâf-ı şer‘a zülm-i te‘addiden ziyâde ictinâb eylemeniz bâbında vârid olan emr-i âlîşân mûcibince mektûb tahrîr olunmuştur. Husûsunda gerekdir ki sudûr bulan fermân celîlü‘l-kadre ta‘yîn ve tasahhî olunduğu üzere ‘amel ve hareket idüb fermân-ı humâyûna mugâyir mikdâr-ı zerre tekâsül ve’l ihmâlden ve hilâf-ı şer‘ zulm-i te‘addîden ziyâde ihtirâz ve ictinâb eyleyesiz. Ves selâm. El-celâded min merazi.

Sayfa 80, Belge 105.

Ulemâdan iş bu râfî-i tevkî-i refiü‘ş-şân hâkânî Ali zîde ‘ilmuhû Dersadetime arzuhâl edüb Kangırı’da memlahası mukataası malından almak üzere yevmi üç akçe vazîfe mutasarrıf olan Mûsâ fevt olub vazîfesi mahlûl olmağla kendüye virilmek bâbında inâyet ricâ etmeyin hakkında mezîd-i inâyet-i pâdişâhânem vücûda getürüb azuhâli mûcibine tevcîh idüb bin doksan bir Şaban’ının yedinci gününde bu berât-ı hümâyûn virdim ve buyurdum ki;

Mezbûr zîde ilmihû varub vech-i meşrûh üzere ta‘yîn olunan yevmi üç akçe vazîfesi Kangırı memlahası mukatâsı malından emîn olanlardan alub mutasarrıf ola. Şöyle bileler alâmet-i şerîfe i‘timâd kılalar. Tahrîran fi’l yevmüs-samüs sâmin şehr-i Şabanü’l-muazzam. Sene ihdâ ve tıs‘în ve elf. Be makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse. Vasala‘l-benâmî yedd-i Ali. Min-şehr-i Cemadiye‘l-evvel fi 25.

Sayfa 80, Belge 106.

Nişan-ı şerîfi hükmü oldur ki; Kasaba-i Kangırı’da vâkı‘ merhum Kasım Bey Evkâfında yevmi bir akçe vazîfe ile ahurcı olan isbu dârende-i fermân-ı hümâyûn

[407] Tekâsül: Üşenme, İlgisizlik, tembellik.
[408] Mansıb-ı hudud: Sınırlardaki devlet memuru.
[409] Tegafül: Anlamamazlıktan gelme.

Mehmed'in mûcib-i 'azli yoğiken ahardan Ahmed nâm kimesne dahl itmeğle ref' olunub girü mezbûra kemâkân ibkâ ve mükarrer kılınmak bâbında yedinde berât-i atîkte mûcibince inâyet taleb etmeğle hilâf-ı inhâ ile aldığı vâkı' ise sadaka idüb bu berâtı hümâyûnu virdim ve buyurdum ki;

Varub mezbûr ref' olunan mezbûr yerine kemakân ahurcu olub hizmet-i lâzımesin mer'i ve müeddi kıldıktan sonra yevmi bir akçe vazîfe ile mutasarıf olub vâkıfın ruhu ve devâm-ı devletimçün duâya müdâvemet göstere. Şöyle bilub alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın. Tahrîran fi evâhir-i Rebi'u'l-ahir. Sene isneyn ve tis'în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniye el-mahrûse. Vasala fi 24 Cemaziye'l-evvel sene 1092.

Sayfa 81, Belge 107.

Kangırı mahallâtındanından Alaca Mescid Mahallesinde vâkı' mescid-i şerîfde yevmî bir akçe ile imâm olan iş bu dârende-i fermân-ı hümâyûn Satılmış nâm kimesne bin-nefs mutasarrıf olub lâkin ahardan bazı kimesneler müdahâle etmek bâbında müccedden bu berât-ı şerîfim virilmek bâbında inâyet taleb etmek vâkı' ise sarf idüb bu berât-ı hümâyûn virdim ve buyurdum ki;

Varub mezbûr kemakân imâm olub hıdmet-i lâzımesi mer'î ve müedda kıldıktan sonra yevmi bir akçe ile mutasarrıf olub vâkıfın rûhu ve devâm-ı ömr-i devletimçün duâya mudâvemet idesin. Şöyle bilesin alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın.Tahrîran fi'l-evâhir-i Cemadiye'l-ahir. Li-sene isnâ ve tıs'în ve elf. Be-makâm-ı Kostantiniye.

Sayfa 81, Belge 108.

Hazret-i Mevlânâ ve şerî'at-şiâr Kangırı kâdîsı zîde fazlühû mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân hâlen mütesellîm olan Ahmed Ağa zîde kadrühû inhâ olunur ki;

Kapusuz ve bacasız bazı levendat tâifesi sancağı kurâlarında ve reâyâ fukarâları üzerine çift ve meccânen yem ve yiyecek teklifleriyle zülm ve te'addîsi olunmaması bâbında buyuruldu isdâr olunub gönderilmişdir. Gerekdir ki Kengiri pazarı günü alâ-melâ'innâs dellâllar nidâ iddürüb ol-makûle olan kabul-ı umûr bacasız levandât

tâifesi sancağ-ı mezbûrde vâkı‘ kurâlar ahâlileri (…) eğer kendüleri ahze kâdir ise Kangırı’ya getireler ve eğer kâdir değiller ise tarafımızdan bi-eyyi-hâl ihtâr eyleyüb ol-makûle kimesnelerin tarafından bi-eyyi hâl ahyâr idülüb ol makûle kimesnelerin haklarından gelene deyu buyuruldu. Sene 92-93.

Sayfa 82, Belge 109.

Şerî‘at nisâb fazîletlü Kangırı kâdîsı zîde fazluhû inhâ olunur ki; Boyalıca nâm karye sâkinlerinden Ömer nâm kimesnenin karye-i mezbûreden Hacı Ahmed nâm kimesne benim ırzıma şetm idüb kable şer‘-i şerîften mürâsele[410] ile da‘vet olunduk da itâat-ı şer‘ ve hükm itmeyüb ibn mütesellim olmakla tarafımızdan ihzâr içün buyuruldu irsâl olunmuştur. Vusûlünde gerekdir ki; mezbûr Hacı Ahmed mübâşir ile bu tarafa eyleyüb da‘vâlar görülüb âlem icrâ-yı hak oluna deyu buyuruldu. Fî 13 sene /92.

Sayfa 82, Belge 110.

Mefâhirü’l-kuzzât ve’l-hükkâm madenü’l-fezâil ve’l-kelâm Kangırı Sancağında vâkı‘ olan kâdîlar zîde fazlühüm. Tevkî-i refî‘-i hümâyûn vâsıl olıcak ma‘lûm ola ki;

Bundan akdem memâlik-i mahrûsemde vâkı‘ perâkende Ermeni ve Medîne-yi Münevvere reâyâsının ve Anadolu Rûmî mukâtaaları ve yâve keferelerin yeva cizyesi cem‘ine me‘mûr olan fahrü’l-emâcid ve’l-‘ayân Abidin zîde mecdühû Dîvân-ı hümâyûma mühürlü tezkere gönderüb zikr olunan kazâlarda vâkı‘ ve ahardan gelen perâkende Ermeni ve Anadolu ve Medîne-yi Münevvere reâyâsının üzerlerine edâsı lâzım gelen mukâtaaları ve yâve keferenin yeva cizyelerin şart ile iltizâmıma dâhil olmağla hâlen bin doksan üç senesine mahsub olmak üzere cem‘ ve tahsîli lâzım ve mühim olmağın tarafımdan (boşluk) nâm kimesneye deruhde idüb zimâmini hulûl eyledikde vech-i meşrûh üzere cem‘ ve tahsîl iddirilmek bâbında emr-i şerîfim ricâsına i‘lâm eylemeğin imdi [Sayfa 83] kadîmden olageldiği üzere tahsîl ettirilmek emrim olmuştur. Buyurdum ki;

[410] Mürasele: Haberleşme, mektuplaşma, resmi kadı mektubu.

Hükm-i şerîfimle mübaşir mezbûr vardukda bu bâbda sâdır olan emrim üzere ‘amel idüb dahî zikr olunan kazâlarda sâkin ve âhar diyârda kâr u kisb içün gelüb bir diyârdan ve âhar diyâra murûr ve ‘ubûr iden perâkende Ermeni ve Anadol-i Rûmî ve Kayseriyeli ve Vanlı ve Solhani ve Bitlis ve Arapgir ve (…) ve Kefeli ve Vilâyet-i Leh ve Nemçe ve Macar ve Eflak ve Bağdad taraflarından gelen mühârib kâr u kisb iden Ermeni tâifesinin ve Anadol-i Rûmî ve Medîne-yi Münevvere reâyâsının ve Karamanlı ve Erciş ve Adanalı ve Sivas ve Kayseriye’de ve kırk altı nefer Ermeni’den mâadasından (…) dörder guruş mukâtaaların târih-i merkûma mahsûb olmak üzere makdûrü‘l-kalem ve maktûü‘l-kadem serbest üzere zabt ve tasarruf ve cem u tahsîl olunub âhara müdâhale iddirülmeye ve perâkende-i Medîne Münevvere reâyâsının izâm-ı üslûb-ı sâbık üzere cürm-i cinâyet ve beytülmalları olmaları zabt ola geldüği üzere zabt ve tasarruf ve cem‘ tahsîl olunub min- bâd eğer evkâf-ı selâtin ve vezîr esb ve zuemâ ve erbâb-ı tımar ve sâir emlâk zâbitleri toprağımızdadır veyahud bunda sâkinlerdir deyu bir vecihle müdâhale eylemeyeler ve iddirmeyeler ve dahî zikr olunan kazâlardan ve kasaba ve kurâsından mutavattın ve gayr-ı mutavattındır ticâret ve kâr u kisbler içün gelen yâve kefereden eğer Rum [Sayfa 84] ve Arnavud ve Sırb ve Bulgar sâirlerinden üç guruş yeva cizyelerin ve on yaşında emred ve mirâhur olub şer‘an cizyeye müstehak Rum ve ecnebî oğullarından hüccet-i şer‘iyye mûcibince nefs-i cizye alına ve on yaşından ziyâde olanlardan tamâm cizye alunub inâd ve muhâlefet ittirilmeye. Rumeli ve Anadolu ve adalarda tüccâra ve kâru kisb içün gelen yâve kefereden dahî vech-i meşrüh üzere üçer guruş yâve cizyesi cem ve tahsîl iddirülüb biz sultanlar ve vuzerâ ve evkâf-ı selâtin ve emlâk karyeleri reâyâsuna veyâhud perâkende talebinde ve Adana varub ve sahinciyan ve akçaçıyan ve derbentciyân ve kassâb ve çoban ve mumcu ve tascı Sinob ve Trabzon (…) Üsküdar ve haslar ve veziriazam ve kapudan reâyâsuz deyu inâd ve muhâlefet idmeyüb lâzım gelen cizyelerin verüb biz henüz geldik girü gideriz deyu sözlerine ‘amel olmayub inâd ve muhâlefet iddirmeyesiz. Zikr olunan Ermeni mukâtaası ve yâve keferesinin yeva cizyesi kadîmde ne minvâl üzere zabt ve tasarruf ve cem u tahsîl oluna gelmiş ise girü ol minvâl üzere zamânı hulûl eyledik de zabt u tasarruf ve cem u tahsîl iddirilür. Min-bâd taraf-ı ahardan bir ferde bir vecihle mudâhale iddirilmeye ve dahî cema‘atinden zikr olunan livâda sâkin yâve keferesinin yâve cizyelerinden alub anlara [Sayfa 85] kağıd verüb İstanbul murûr ve ubûr iden yolcu keferenin yeva cizyelerin almayub ve kağıd virmeye. Eğer hilâf-i teahdüd kağıd

verilir ise hısâb olunub akçelerin kendüsünden tahsîl olunmak şartıyla mübaşir-i mezbûrun virdüğü temessük tasrîh[411] olunduğu üzere akçe tahsîl virmesi içün ahz u kabz oluna ve mübaşirin cihet-i maîşeti içün Ermeni ve yâve Rum keferesinin her bir neferinden yiğirmi altışar akçe ve her bir guruş tamâmdan ikişer akçe (…) hasenelerin cem u tahsîl iddirülüb ziyâde ve noksan aldırmayasın. Cânib-i mîrîye gadr ve zarar olmaktan ve fermânımdan ziyâde talebiyle zulm ve te'addî den be-gâyet ihtirâz eyleyesin. Alâmet-i şerîfe i'timâd kılasın. Fi'l-yevmü't-tâsi' aşer min şehr-i Rebi'u'l-ahir. Li-sene isnâ ve tıs 'în ve elf. Li-sene isnâ ve tıs 'în ve elf. Be makâm-ı … .

Sayfa 86.

(Osmanlıca metinde bu sayfa boş bulunmaktadır.)

Sayfa 87.

(Osmanlıca metinde bu sayfa boş bulunmaktadır.)

Sayfa 88, Belge 111.

İşbu bin doksan iki senesi Muharremü'l-haram on sekizinci günü medîne-i Kangırı mahallâtından Taşmescid Mahallesi sükkânından fahrü'l-akrân İbrahim Ağa bin Yusuf nâm kimesne meclis-i şer'a gelüb ve bir doru aygır, çullu bir re's at getirüb takrîr-i kelâm idüb mezkûr at gelüb ahırıma girüb ahırımda buldum. Sahibi yoktur. Sahibi zuhûr idinceye [kadar] mezbûr İbrahim Ağa mezkûr ata beher yevm yirmi beş akçe ve nafaka ve hıfz- baha takdir olunub bu mahalle kayd-ı sebt[412] olundu.

Ahmed Efendi Koyuncu Dede?	Şeyh Murad Efendi bin Şeyh Mehmed.	Mehmed bin Ahmed Efendi.

[411] Tasrih: Açık açık söyleme, söylenme açıktan bildirme.
[412] Sebt: Yazma, kaydetme, deftere geçme.

Sayfa 88, Belge 112.

Halil Ağa Mahallesinde Emine bint-i el-Hâcc Mehmed nâm hatun zevci hâzıru'l-meclîs olan Hüseyin bin Hasan mahzarında takrîr-i kelâm idüb mezbûr benim nafaka ve kisve[413] süknâyı[414] getirme suâl olunub cevâbı tahrîr ve nafaka ve kisve süknâsı getürmek içün sebeb olunmak murâdımdır dedikte mezbûr Hüseyin mezbûre hatuna bir sükna ve nafaka ve kisvesine a'lâ kaderü'l-imkân görmeğe taraf-ı şer'de sebt olundu. Fî 23 Muharrem, sene 1093.

Molla? Mustafa bin Mustafa.	Karındaşı Mehmed Çelebi.	El-Hacc … bin Ali.
Ahmed Efendi.		

Sayfa 89.

(Osmanlıca metinde bu sayfa boş bulunmaktadır.)

Sayfa 90, Belge 113/a.

Mahalle-i Kaysar Bey.	Mahalle-i Karataş.	Mahalle-i İmâret.
Mahalle-i Debbağhâne.	Mahalle-i Yoğurtçu.	Mahalle-i Çukur.
Mahalle-i Havâce [Hoca]Bahşayış.	Mahalle-i Emîr-i Ahur.	Mahalle-i Halil Ağa.
Mahalle-i Havâce [Hoca] Elvan.	Mahalle-i Havâce [Hoca] İbrahim.	Mahalle-i Şeyh Osman.
Mahalle-i Çetince.	Mahalle-i Perdedar.	Mahalle-i Alaca Mescid.
		Mahalle-i İmâret.

[413] Kisve: Elbise, hususi kıyafet, yağlı güreş yapan pehlivanların giydikleri meşin pantolon bir kimsenin veya bir şeyin dış görünüşü.
[414] Sükna: Oturulacak yer.

Sayfa 91, Belge 113/b.

Fî gurre-i şehr-i Rebi‘u’l-evvel. Li-sene isneyn tis‘în ve elf.

Karaviran üzümü ve sayirler. Bakkallar fürüht itmek üzere. Beher vukiyye 13.	Sağmal camus basdırması. Kıyye 20.	Sadeyağ.
	Hubz. Dirhem 57.	Arasta Şeyhi Mahmud Çelebi, Satılmış ve sâyirleri ittifaklarıyla mukayyeddir.

Seyyid Hacı Veli ve sâir ayân-ı vilâyet kefilimiz elli vukiyyedir. Elli vukiyye gelmek üzere karar verildiği kayd şod. Vaka‘a fi sekiz min Receb‘u’l-ferd sene 92.

Bi’l-cümle ayan-ı vilâyet ittifak ve cemâatleriyle lahm-ı ganem on iki akçeye ve lahm-ı bakar yedi akçeye ve lahm-ı erkeç on bire olmağla küllî zarar olduğu ta‘yin olub lahm-ı kıllet üzere olmağın mahrûse-i Ankara narhı üzere yazlı ve kışlı bulunmak üzere Hacı Halil ve Seyyid Çelebi’nin kassâb tayin olunub deruhde eyledikleri kayd-ı sicil olundu.

Şühûdü’l-hâl;			
İzzetli Can Arslan Paşa-zâde Hazretleri.	Tahir Efendi-zâde Şeyh.	Şaban Efendi.	Ahmed Efendi.
Hamamcı-zâde.	Es-Seyyid Hacı Mehmed Çelebi.	Ali Efendi. El-İmam.	Abdülhalim Efendi.
Abdullah Çelebi el-müezzin.			

Mehmed bin Mehmed nâm kimesne kasaba-i mezbûrede mumcu tayin olunduğu kayd şod. Eğer vali ve eğer sâyir müslimîne bulunmak üzere ta‘ahhüdleri kayd şod.

Hacı Halil. Yevm 13.	Mustafa. Yevm on üç.	Mahmud. Yevm 6.

Fî gurre-i Saferu’l-hayr, sene 93.

Lahm-ı ganem. Kıyye 16.	Lahm-ı erkeç. Kıyye 14.	Lahm-ı bakar. Kıyye 10.	Kuyruk. Kıyye 34.

Sayfa 91, Belge 114.

Bozoğlu Cuma; Çoban Ali ve Halil ve Ömer'den öküz da'vâsı idüb te'addî iderim dediklerine yeminleri kayd şod.

Sayfa 92, Belge 115.

En-narh fi'l-hubz ve'l-lahm. Fî gurre-i Zilhicceti'ş-şerîfe.

Lahm-ı ganem Kıyye 14.	Hubz Dirhem 80.	Kuyruk Kıyye 34.

Buğday her bir kîle on sekiz tamga olmağla kuru narhdan hesâb olunub altmış yedi dirhem pişmiş ekmek akçeye narh virilüp etmekcilere tenbîh olduğu bu mahalle kayd olundu. Fi'l-yevmi'l-hâmis aşer, min şehr-i Muharremü'l-harâm. Li-sene 1092. Fi'l-yevmi's-sâbi' min Cemâziye'l-âhir. Li-sene isneyn ve tis'în ve elf. Tahvîl olundu.

Lahm-ı ganem. Kıyye 12.	Lahm-ı erkeç. Kıyye 11.	Lahm-ı bakar. Kıyye 7.	Kuyruk. Kıyye 20.	Keçi yağı. Kıyye 15.	Mum yağ. Kıyye 30.

A'yân-ı vilâyetden cemi' iltimâslarıyla kayd-şod.

Tâife-i Bakkâlân			
Sadeyağ. Kıyye 44.	Mumcu Mustafa talebiyle. Beher vukiyye 34.	Pekmez üzüm. Kıyye 14.	
İncir. Kıyye 12.	Siyah kuru üzüm. Kıyye 11.	Kızıl üzüm. Kıyye 11.	Bakkallara üzüm. Kıyye 12.

Tâife-i Habbâzân		
es-Seyyid Mehmed Çelebi.	Acemoğlu Hâcı Hüseyin.	Buğday beher keyl.
Dirhem 130.		Semen 10.

	Tâife-i Çörekçiyân	
	Yağlı Çörek. Dirhem 75.	

At nalı. Akçe 44.	Katır nalı. Akçe 36.	Merkeb nalı. Akçe 20.	(…) Akçe 44.
Kassâblar			
Çilingir Mehmed Çelebi.	Ortağı Sarı Mustafa.	Mahmud ve Mustafa.	

Sayfa 93, Belge 116.

En-narhü'l-vâkıf fi-hayr-ı mine'l-fakîr Mehmed el-kâdî an-kâtibi ….Fî gurre-i Zilkaadeti'ş-şerîfe.

Kuru üzüm. Akçe13. Getirüciden.	Leblebi. Akçe 10.	Üzüm balı. Akçe.	Elma borlu. (?) Akçe 6.	Sadeyağ. Akçe 54.	Asel. Akçe 40.
Pirinç. Akçe 15.	Kızıl üzüm. Bakkallık Akçe 14.	Nohud. Akçe 8.	Kestane. Akçe 7.	Soğan. Akçe 6.	Sarımsak. Akçe 8.
Badem içi. Akçe 36.	Peynir. Akçe 34.	Zeyd yağı. Akçe 28.	Kişniş.	İncir. Akçe 12.	Sirke. Akçe 10.
Gök elma. Akçe 4.	Armud. Akçe 6.	Pekmez. Akçe 14.	Fındık. Akçe 20.	Sucuk. Akçe 24.	Pasdırma çemenli. Akçe 28.
İncir. Akçe 14.	Badem sucuğu.	Armud hoşabı. Akçe 8.			

Bakkâl Esnâfı				
Seyyid Mehmed.	Bâzârbaşı Usta Ahmed.	Mustafa Ali.	Ahmed.	Hacı Süleyman.

Sabuncı esnâfı				
Seyyid Hasan.	Bazarbaşı oğlu.	Hacı Yusuf.	El-Hâcc Ömer.	Usta Receb.
Hasan Efendi oğlu Ahmed.	İskender.	Köle Yusuf.	Tülekoğlu Yusuf.	Paşa Ahmed.
Müezzinoğlu Mehmed	Boduroğlu Ahmed	Hacı Hasan/ Hüseyin?		

Sabun. Akçe 56.	Kına. Akçe 22.	Turp. Akçe 3. Vukıyye 1.	Taze soğan.	Zeytin. Kıyye 20.	Hünnab. 20.

Mum. Akçe 34.	Bezir. Akçe 44.	Helvacı.	El-Hâcc Şaban.	(…)
İskilib cevizli helvası. Akçe 22. Bakkâl 24.		Yabancı helva. Akçe 24.	(…) pekmez. Akçe 16.	
Keçi pasdırma. Kıyye 24.		Koçhisar'ın kanlı sabunu. Beher vukiyye 14.	Nohud helvası. Akçe 10.	Üzüm balı. Akçe 20.
Kuru soğan. Kıyye 1.		Şehirde hâsıl kanlı sabunu. Beher vukıyye 12.		
Sayfa 94.				
(…) Kıyye 24.				
Medîne-i Kangırı.				
Mehmed bin Şeyh Efendi.		Karye-i Asarcık'dan Mustafa bin el-Hâcc Ali nâm bugün gelüb mahkemeye sebtlenmiştir.		
Çörekçiyân-ı medîne-i Kangırı.				
Çörekçiyân-ı medîne-i Kangırı sâkin.				

Sayfa 94, Belge 117.

Ma'rûz-ı dâ'î bâ'is-i mürâsele ma'rûzdur. Arab karyesi imâmı ve ahâlî ve (silik) sizler ba'de's-selâm inhâ olunur ki;

Medîne-i Kangırı'dan kazânuza isâbet eden sâliyâneden Bekir Efendi sâl-i maktû'ı sâliyânesi tevzî' ve taksîm içün mürâsele tahrîr ve irsâl olunub vusûlünde gerekdir ki vech-i muharrer üzre (tahrip olmuş).

Sayfa 94, Belge 118.

Elmalı karyesi imâmı efendi ba'de't-tahiyyeti'l-vâfiye inhâ olunur ki;

Karyenüzde sâkine Emine binti Musa nâm kimesne (…) mâni'-i şer'iyyesi bulunan iş ba'de ri'âyetihi (tahrip olmuş) işbu (…) bin Osman Beşe (tahrip olmuş) . Fî 10 Ş. (Şaban), sene 1212. (tahrip olmuş)

3. 3 NUMARALI ÇANKIRI ŞER'IYYE SİCİLİNE GÖRE ÇANKIRI

3.1. Fiziki Yapı

İnsanların sosyal, kültürel, ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığı yer olan şehir insan hayatında önemli bir yere sahiptir. Şehirlerin oluşmasında doğal unsurların, inançların, fiziki yapıların önemleri büyüktür. Özellikle İslam dininin kabul edilmesiyle birlikte Türk şehirlerinin fiziki yapılarında önemli ölçüde değişimler görülmüştür. Şehir merkezini teşkil eden ulu cami çevresinde imaret, han, hamam, kervansaray, çeşme gibi yapılar yer alarak şehrin fiziksel yapısı oluşturulmuştur.

3.1.1.Şehir ve Kale

Şehir kavramı tarih boyunca farklı farklı kelimeler ile anılmıştır. Farsçada "şehr" halkın hayatını ve geçimini sağladığı yer, Soğdça da "kent" kelimesi kale, sur, gibi fiziki yapılar ile bütünleşmiş mekân, Arapçada "Medine, mısr" tabirleri ile dini işlere bakan görevlilerin bulunduğu yer olarak kabul edilmiştir. Zaman içinde şehir tabirinde değişimler olduğu gibi şehirlerin foksiyonları ve fiziki özelliklerinde de değişimler gözlenmiştir. Özellikle İslam dini benimsendikten sonraki dönemde, bu değişimlerin en somut örneği, şehir merkezinde ibadet yeri olan caminin bulunmaya başlamış olmasıdır. Camiler sadece ibadet yeri olarak görülmemiş, aynı zamanda halkın hayatını sürdüreceği, etrafında han, hamam, kervasaray, çarşı, Pazar gibi unsurlar barındırarak halkın sosyalleşip çalışabileceği fiziki yapıyı şekillendiren önemli bir unsur olarak görülmüştür.[415]

Osmanlıda ise şehir, merkez anlamına gelen "nefs" ifadesiyle kullanılmıştır. Taşrada bazen kasabalara da şehir foksiyonu yüklendiği görülmektedir. Osmanlıda şehir kavramının bir başka ifadesi ise "Cuma kılınur ve bâzârı durur" yer olarak tanımlanmaktadır. Bu tabir bize Osmanlı'nın da şehir merkezine camiyi aldığını ve belli günlerde bir pazar kurulduğunu ifade etmektedir. Osmanlı şehirleri de kaleler

[415] Küçükaşçı, "Şehir", s.444; Özer Ergenç, "Osmanlı Şehirlerindeki Yönetim Kurumlarının Niteliği Üzerinde Bazı Düşünceler", *VIII. Türk Tarih Kongresi,* II. Cilt'den Ayrı Basım, TTK, Ankara 1981, s.1265.

ile çevrelenerek şehrin sınırları belirlenmiş ve böylece şehirler korunaklı hale getirilmiştir. Ayrıca mahalleler ile bölümlere ayrılmıştır.[416]

XVII. yüzyılda Osmanlı'ya bağlı bir kaza durumunda olan Çankırı şehrinin sınırlarının belirlenmesinde yeryüzü şekilleri önemli rol oynamıştır. Acıçay ve Tatlıçay sularının birleştiği vadi civarında kurulan şehrin denizden yükseltisi 730 metredir. Evliya Çelebi'ye göre Çankırı, "4000 kadar bağlı bahçeli mâmur hâneleri" bulunan bir şehirdi.[417] Şehrin kuzey tarafında bulunan kale şehre hâkim bir konumdadır. 150 metre yüksekte bulunan kale, Karatekin tepesi üzerine taş ve tuğladan inşa edilmiştir. Emeviler, Danişmentliler, Bizanslılar ve Haçlılar tarafından muhasara edilen kale, günümüzde yıkık bir haldedir. Kale içerisinde Çankırı'yı feth eden Karatekin Bey'in türbesi ve Sultan Selim Han'ın yaptırdığı cami yer almaktadır. Kankal'ın XVI. yüzyıl Çankırı eserinde 1521 yılında kalede bir dizdar, bir kale kethüdası, bir imam, bir topçu ve elli müstahfız bulunduğunu söylemiştir.[418]

Şehirin idaresinde önemli yeri olan kadı, şehrin adli, mali, askeri, beledi işlerinden sorumludur. İncelenen sicilde Çankırı'ya 300 akçeye kadı tayininden bahsedilmiştir. Çankırı kadısının Mustafa daha sonrada Mehmed olduğu anlaşılmaktadır.[419]

Ayrıca şehrin fiziki unsurları içerisinde yer alan kale ve kalenin korunması kale koruyucuları şehrin güvenliği açısıdan önemlidir. Bu dönemde kale koruyuculuğunu 1400 akçe tımar ile Abdülbaki ve Kardeşi İlyas'ın yapmaktadır.[420] Şehrin korunmasında bir başka görevli olan subaşılık görevine Seyid Mehmed'in atandığı görülmüştür.[421]

[416] Şahin, "Osmanlıda şehir", s.449
[417] Evliya Çelebi, *Seyahatname*, Haz. Mümin Çevik, Üçdal Neşriyat, C.III-IV, s.195.
[418] Ayhan, *Çankırı,* s.253; Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, s.44; J. H. Mordtmann, "Çankırı", *İA*, MEB, C.3, İstanbul 1963, s.358.
[419] ÇŞS. 3, s.2, b.2/c, Gurre-i Zilkaade 1091/23 Kasım 1680 tarihli dibace; ÇŞS. 3, s.14, b.18/a, 1 Safer 1092/ 20 Şubat 1681tarihli dibace.
[420] ÇŞS. 3, s.7, b.9, 27 Şevval 1065/30 Ağustos 1655 tarihli berat.
[421] ÇŞS. 3, s.12, b.15, Evâil-i Muharrem 1093/ Ocak 1682 tarihli buyuruldu.

3.1.2.Çankırı Mahalleleri

"Mahalle" kavramı geçici veya kalıcı olarak yerleşmek için kullanılan küçük yerleşim birimleri, konaklanan yeri ifade etmektedir.[422] Şehrin alt birimi olan mahallelerin fiziki yapısı tıpkı şehirler gibi dini unsurları gözeterek şekil almaktadır. Bu yüzden mahalle aynı inanca sahip olan kişilerin aileleri ile birlikte yerleştiği yerleşim yerini ifade etmektedir. Genellikle Müslüman ve Gayrımüslim halkın mahalleleri farklı yerlerde bulunmaktadır. Zaman zaman Gayrımüslimler, Müslümanların yaşadığı mahallelerde de kendilerine yer bulabilmektedir.[423] İncelenen dönemde Çankırı'da Müslüman ve Sürmeli zimmî olarak ifade edilen kişinin komşu olduğu görülmektedir. Sosyal hayatta halk farklı inançlara sahip olmasına rağmen sürekli etkileşim içerisindedir. Buna örnek olarak Anton adındaki bir gayrimüslime ev satışı yapıldığı görülmüştür.[424]

Osmanlı Devleti'nde mahallelerin önemli bir özelliği reayanın sosyal statülerine göre şekil almasıdır. Mahalle halkı bir olay olduğunda bu olaydan sorumlu tutulur ve birbirine kefil olabilmektedir. Müslüman mahallelerinin en yetkili kişisi padişah beratıyla atanan imamlardır. İmamlar kazaların mülki, idari, beledi, amiri olan kadıların yetkilerini üstlenen kişilerdir. Mahallede evlenme, ölüm, doğum gibi olaylar imamlar tarafından kayıt edilmektedir.[425]

Ahmet Kankal, XVI. yüzyıl tahrir defterine dayanarak Çankırı'da 24 mahalle bulunduğundan bahsetmiştir.[426] H.1091-1092 / M.1680- 1681 yıllarını kapsayan 3 Numaralı Sicilde XVII. yüzyılda Osmanlı kazası olan Çankırı'nın mahalleleri ile karşılaştırılarak incelenmiştir.[427]

---

[422] J.H. Kramers, "Mahalle" , *İA*, MEB, C.7, İstanbul 1979, s.144.
[423] Ali Murat Yel-Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Mahalle", *DİA,* C.27, Ankara 2003, s.325.
[424] ÇŞS. 3, s.6, b.8, 22 Zilkaade 1091/14 Aralık 1680 tarihli hüccet; ÇŞS. 3, s.4, b.6, 23 Zilkaade 1091/ 15 Aralık 1680 tarihli ilam.
[425] Özer Ergenç, "Osmanlı Şehrindeki Mahalle'nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine",s.1270-1272.
[426] Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, s.31.
[427] ÇŞS. 3, s.90, b.113/a, mahalle kaydı.

Tablo 3.1. Çankırı Mahalleleri

No	XVI. yüzyıl Tahrir Defterlerinde geçen Mahalle isimleri.		3 Numaralı Sicilde Geçen Mahalle İsimleri.
1	Alaca Mescid		Alaca Mescid
2	Tohte		Cami-i Kebir
3	Çetince		Çetince
4	Tabbağlar		Debbağhane
5	Mescid-i Halil Ağa		Halil Ağa
6	Hoca Bahşayiş		Hoca Bahşayış
7	İmaret		İmaret
8	Karataş		Karataş
9	Karataş-ı Kaysar		Kayser Bey Mahallesi
10	Hacı- Bahaeddin		Mahalle-i Çukur.
11	Küçük Minare		Mahalle-i Emîr-i Ahur
12	Kadı		Mahalle-i Halil Ağa.
13	Hoca İbrahim		Mahalle-i Havâce [Hoca] İbrahim.
14	Emr-i Ahur		Mirahur
15	Perdedar Gazi		Perdedar
16	Hacı Musa		Şeyh Osman
17	Hıdırlık		Taş mescid
18	Mescid-i Hatib		Yoğurtçu

Mahalle isimleri değerlendirildiğinde iki önemli unsur gözümüze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi Osmanlı şehir ve mahalle hayatı üzerinde etkili olan dini unsurların mahalle isimlerine de verildiği görülmektedir. Örneğin Hoca Bahşayış, Hoca Elvan, Hoca İbrahim, Şeyh Osman, Alaca Mescid, Taş Mescid mahalleleri gibi. İkinci unsur ise Mahalle isimlerinde kişilerin icra ettiği meslekler, Mahalle-i Yoğurtçu, Mahalle-i Debbağlar etkili olmuştur. İkincisi ise XVI. yüzyıl ve XVII. yüzyıl karşılaştırıldığında Mescidi Halil Ağa mahallesinin Halil Ağa, Karataş-ı Kaysar Mahallesinin Kayser Bey, gibi isimler alarak bazı değişimler olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca Hıdırlık, Mescid-i Hatib, Hacı Musa, Kadı, Küçük Minare

gibi mahallelerin yerini farklı isimlerle başka mahalleler aldığı görülmektedir. Karataş, İmaret, Tabakhane mahalleleri günümüze kadar ulaşılabilmiştir.

3.1.3.Dini ve Sosyal Nitelikli Yapılar

Türk-İslam kültüründe şehir merkezinde bulunan yapıların temelinde cami yer almaktadır. Camiler, mescidler, medreseler, zaviyeler, dini yapıları temsil ederken bu yapıların yanında konaklama ihtiyacını gören kervansaraylar, hanlar, açların doyurulması için sosyal devlet anlayışının temelini oluşturan imarethaneler, kütüphaneler, halkın ihtiyaçlarını karşılayabileceği ve aynı zamanda sosyalleşebileceği çarşılar, pazarlar, bedestenler, arastalar sosyal nitelikli yapıları içermektedir.

Çankırı'da dini ve sosyal nitelikli yapılar arasında camiler, mescitler, imaretler ve zaviyeler yer almaktadır.

Arapça cem kökünden gelen cami toplanmak anlamına gelmektedir. Camilerin küçük olanlarına ise mescid denilmektedir. Osmanlı padişahları, vezirleri, beyleri, devlet adamları ve ya kişiler tarafından yaptırılan camiler veya mescidler eğitim, ibadet, askeri, sosyal, anlamda geniş foksiyonlara sahip olmuştur. Cami ve mescidler temelde insanların günlük ibadet ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte aynı zamanda pozitif bilimlerin ve dini bilimlerin öğrenildiği bir eğitim kurumu özelliğini taşımaktadır. İlk zamanlarda devlet işlerinin görüşülüp karara bağlandığı meclis olarak karşımıza çıkan camiler sonradan bu özelliklerini kaybetmişlerdir. Osmanlı da ataması yapıldığında görev yapacağı camiye gelerek burada davayı gören kadılar camilere adaletin tecelli ettiği bir mahkeme özelliği yüklemektedir. Sefer zamanlarında ise mescidler ordunun maneviyatının zinde tutulduğu gerekli emir ve talimatların verildiği yerler olarak karşımıza çıkmaktadır.[428] İncelenen sicilde mevcut olan cami ve mescidler şunlardır.

Sultan Süleyman Han Camii Caminin yapımına 1559 yılında Kanuni Sultan Süleyman tarafından başlanmıştır. Ulu Cami, Büyük Cami olarak olarak da

[428] Ahmet Önkal, Nebi Bozkurt, "Cami", *DİA,* C.16, Ankara 1993, s.46-56.

adlandırılmaktadır. Dikdörtgen yapıya sahip olan cami, kubbeli bir yapıya sahip olup kubbesi kurşunla kaplıdır. Cami bir avlu içerisinde yer almaktadır. Klasik dönem Osmanlı mimarisinin dikkat çekici eserlerinden biridir.[429]

Sicilde Sultan Süleyman Han Camii'nde 1680 yılının Ekim aylarında hatib ve mütevelli olan es-Şeyh Mustafa kendi isteği ile oğluna görevi bırakmak istemiştir.[430] Benzer bir durum 1680 yılının Kasım ayında camide görev yapan dersiamın ölüp yerine vakfın mütevellisi Mehmed'in arzı ile Veli oğlu Yusuf Halife tayin olunmuştur.[431] Sultan Süleyman Han Camii'nde görevli olan vaiz ve dersiam masraflarının Ildızım Köyü'nün yarı mahsulünden karşılandığı fakat bazen vaiz ve dersiam olan kişilerin bu mahsüle kanaat etmedikleri saptanmıştır.[432]

Sultan Selim Camii Camii yaptıranın kim olduğu bilinmemekle birlikte Sultan Selim Han'ın yaptırdığı düşünülmektedir. Kale camii olarakta geçen bu camii (1566-1574) yılları arasında yapıldığı anlaşılmaktadır.[433] Sultanın kendi adına yaptırdığı vakıf tarafından ihtiyaçları karşılanmaktadır. Sicilde geçen belgelerden bu caminin kale içinde olduğunu anlaşılmıştır. Camii ile alakalı Mustafa ve Hamza babalarının cami mütevellisi olduğunu ve babalarından sonra görevin kendilerine geçeceğini söylemişlerdir.[434] Bu dönemde camide hatib olarak Mahmud Halife görev yapmaktadır.[435]

Hoca Bahşayış Mahallesi Camii İncelenen sicilde Hoca Bahşayış mahallesinde cami bulunmamakta ve mahalle sakinlerinin zorluk çektiği görülmektedir. Bu sebeple mahallede bulunan mescidin cami olmaya elverişli olması ve Hatice Hatun'un kendi malından minber yaptırmak istemesiyle mescid camiye dönüştürülmüştür.[436]

[429] Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, s.175; Ayhan, *Çankırı Tarih, Kültür, Turizm*, s.96-97.
[430] ÇŞS. 3, s.5, b.7, Evâil-i Ramazan 1091/Eylül 1680 tarihli ferman.
[431] ÇŞS. 3, s.76, b.99, 14 Şevval 1091/ 7 Kasım 1680 tarihli berat.
[432] ÇŞS. 3, s.8, b.11, Evâil-i Şevval 1091/ Ekim 1680 tarihli berat.
[433] Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, s.174.
[434] ÇŞS. 3, s.57, b.75, 11 Şevval 1089 /26 Kasım 1678 tarihli berat.
[435] ÇŞS.3, s.65, b.85, Evahir-i C.Ahir 1092/ Temmuz 1681 tarihli ibka beratı.
[436] ÇŞS. 3, s.64,b.83, Evâil-i C.Evvel 1092/Mayıs 1681tarihli ferman.

İncelenen diğer belgelerde ise caminin hatibi olmayıp bu camiye Musa Halife günde iki akçeye hatip olarak tayin edilmiştir.[437]

Alaca Mescid Çankırı merkezinde bulunan Alaca Mescid mahallesinde bulunmaktadır. Kim tarafından yapıldığı bilinmemektedir.[438] 1681 senesinde günlük bir akçe ile Satılmış Halife ve Hüseyin bu mescitte imam olarak görev yapmıştır. [439]

Mirahur Mescidi Mirahur mescidinde hatib ve mütevelli olan es-Seyyid Abdullah'ın kusuru yokken İbrahim haksızlıkla görevi almak istemiştir. Fakat eski görevli Abdullahın göreve gelmesi istenmiştir.[440] Bu mescitte çalışan imamların günlük bir akçeye çalıştığı anlatılmaktadır. Mirahur Mescidinde İbrahim Halife görev yapmaktadır.[441]

Karataş Mescidi (Cafer Efendi): Çankırı'nın merkezinde bulunan Karataş Mahallesinde yer almaktadır. 1530 yılından önce yapıldığı bilinmektedir. Mescid, XVI. yüzyıl sonlarında yıkılarak yerine ahır ve samanlık yapılmıştır.[442] Sicilde de mahalle sakinlerinin bir camii olmaması sebebiyle sıkıntı çektiklerini daha sonrasında ise Cafer Efendi Mescidini camiye çevirmeleri bu yargıyı destekler niteliktedir. Bu camiye hatib olarak ise Şeyh Ahmed el-Memun adındaki kişi atanmıştır.[443]

Perdedâr Mescidi Çankırın'ın merkezinde Perderdar Mahallesinde bulunmaktadır. Bu mahalle önceden Perdedar Gazi olarak kayıt altına alınmıştır. Muhtemelen Kasım Bey'in kapısında Perdedar olan Gazi isimli bir kişi tarafından yapılmıştır. [444]

---

[437] ÇŞS. 3, s.64, b.84, 1092 / 1681 tarihli berat; ÇŞS, s.38, b.53, Evail-i R. Evvel 1092/ Mart 1681 tarihli hüccet.
[438] Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, s.174.
[439] ÇŞS. 3, s.20, b.26, Evâil-i Zilhicce 1092/ Aralık 1681 tarihli ibka beratı; ÇŞS. 3, s.22, b.30 Evail-i Muharrem 1092/ Ocak 1681tarihli berat; ÇŞS. 3, s.65, b.86, Evâhir-i Zilhicce 1092/ Aralık 1681 Tarihli ibka beratı; ÇŞS. 3, s.77, b.102, Evasıt R. Evvel 1092/ Nisan 1681 tarihli berat; ÇŞS. 3, s.81, b.107, Evahir-i C. Ahir 1092/ Temmuz 1681 tarihli berat.
[440] ÇŞS. 3, s.52, b.67, Evahir-i Şaban 1092/ Eylül 1681 tarihli berat
[441] ÇŞS. 3, s.8, b.10, Evâil-i Şevval 1091/ Ekim 1680 tarihli berat; ÇŞS. 3, s.16, b.20, Evasıt-ı R. Evvel 1092 / Mart 1682 tarihli ibka beratı; ÇŞS. 3, s.52, b.67, Evahir-i Şaban 1092 / Eylül 1681 tarihli berat.
[442] Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, s.182.
[443] ÇŞS. 3, s.22, b.31, Evail-i Muharrem 1092/ Ocak 1681 tarihli berat; ÇŞS. 3, s.16, b.20, Evasıt-ı R. Evvel 1092 / Mart 1682 tarihli ibka beratı; ÇŞS. 3, s.23, b.32, Evail-i Muharrem 1092/ Ocak 1681 tarihli berat.
[444] Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, s.184.

İncelenenen dönemde Çankırı'nın Perdadar Mahallesi Mescidi'nde imam ve mütevelli olan Abdullah'ın görevini bir şekilde almaya çalışanların olması üzerine emir verilmiş ve Abdullah adındaki kişi görevine devam etmiştir.[445]

Boyalıca Köyü Mescidi Çankrı'nın Boyalıca Köyünde el-Hacc Mehmed tarafından bir mescit inşa ettirilmiştir. Bu mescitte günlük bir akçeye Ahmed Halife imamlık yapmaktadır.[446] Başka bir belgede ise bu mescit ile alakalı imamlık görevinde bulunan İshak'ın yerini almak isteyen Ahmed'in göreve karışması hakkındadır.[447]

Çivi Köyü Mescidi Çankırı'nın Çivi köyü mescidinde müezzin bulunmamaktadır. Osman Halife günlük yarım akçeye müezzin tayin edilmiştir.[448] Mevlana Mehmed'in arzıyla imam olarak Abdurahman Halife tayin edilmiştir.[449]

Kasım Bey İmareti Kelime anlamı olarak imar edilmiş, inşa edilmiş yer anlamına gelen imarethaneler başta fakirler olmak üzere halkın yararına olup, sosyal devlet anlayışının gereğince aşevi manasına gelen kurumu ihtiva etmektedir. İmaretler müstakil olabildiği gibi bir vakfa bağlı olarak işleyebilirdi. Fakat işleyişinde vakıf kültürü bulunan imarethanelerde yemeklerin nasıl dağıtılacağı veya çeşidi bile bir düzen içerisinde gerçekleştirilmektedir. İmaretler iki öğün yemek vermekle birlikte özel günlerde daha güzel yemekler çıkar tatlılar verilmektedir Özellikle külliye çalışanları ve öğrenciler burada doyurma görevi imarethanelere aittir.[450]

Kasım Bey tarafından yaptırılan bu imaret bulunduğu mahalleye de ismini vermiştir. 1417-1430 yılları arasında yapıldığı sanılmaktadır. Zaviye, mescid, fırın, aşhane, kiler, ahır olduğu bilinmektedir. XVII. yüzyılda eşkıya burayı talan edince Kasım Bey'in soyundan gelenler burayı yapılandırmıştır.[451] Sicilde Ahmed adında bir ferraş,

[445] ÇŞS. 3, s.66, b.87, Evâil-i C. Ahir 1092/ Haziran 1681 tarihli berat.
[446] ÇŞS. 3, s.29, b.41, Evahir-i Zilkaade 1091/ Aralık 1680 tarihli berat.
[447] ÇŞS. 3, s.67, b.89, Evail-i R.Evvel 1092/ Mart 1681 tarihli berat.
[448] ÇŞS. 3, s.21, b.28, Evâhir-i Zilhicce 1091/ Ocak 1680 tarihli berat.
[449] ÇŞS. 3, s.21, b.29, Evâhir-i Zilhicce 1091/ Ocak 1680 tarihli berat.
[450] Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, s.22.
[451] Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, s.22; Dündar, "Geçmişten Geleceğe Çankırı", s.247-252.

El-Hacc Ahmed adında bir habbaz, Recep Halife adında bir kâtip, günlük bir akçeye ahırcı olarak Mehmed tayin edilmiştir.[452]

İmamdede Zaviyesi Tekkeler İslam devletinin temel kurumlarından olan dini yapılar içinde yer alan yapılardır. Bu yapılar değişik coğrafyalarda zaviye veya Âsitane olarak anılmaktadır. Zaviyeler tekkelere göre daha küçük yapıları içermektedir.[453] Bazı kaynaklarda İmanlı Zaviyesi olarakta geçmektedir. İman Baba Çankırı kalesine ilk bayrağı diken kumandandır. Ilgaz'ın Doğdu karakolu mevkiinde Alemdar (Bayraktar) adında bir köy bulunmaktadır. Bu köyün ismi daha sonra Şeyhler köyüne dönüşmüştür. XVII. yüzyılda karşımıza İmamdede Zaviyesi olarak çıkmıştır.[454]
İncelenen dönemde bu zaviye alakalı Çankırı'nın Ilgaz yakınlarında Şeyhler köyünde İmamdede zaviyesi bulunmaktadır. Bu zaviyenin mütevellisi olan Şeyh Eyüp vefat edince yerine oğlu Halil geçmiştir. [455]

Kethüdayeri Hanı Kervansaray veya ribatlara verilen bir isim olan han şehir içinde insanların konaklaması için yapılan yerlerdir.[456] İncelenen dönemde Çankırı'da bir han olduğu bilgisi tereke kaydından anlaşılmaktadır. Bu kayıtta Trabzonlu olan Veli isimli kişinin Kethüdayeri Hanında yaşadığı ve ölümünden sonra malları beytülmal emini olan Mustafa Ağa'ya bıraktı şeklinde bilgi geçmektedir. Bu bilgi bize Çankırı'da 1681 yılında böyle bir yapının olduğunu kanıtlamaktadır.[457]

3.2.İdari Yapı

Osmanlılar sınırlarının genişlemesine paralel olarak devletin idaresini kolaylaştırmak, amacıyla ülke topraklarını idari birimlere ayırmıştır. Bu birimlerin en temeli ve büyüğü eyalet ve sancaklardır. Bu eyalet ve sancaklar denetimin kolaylaşması, yönetimde aksaklıkların olmaması adına alt idari birimlere ayrılmıştır. Bu idari birimler kaza, nahiye, köy olarak sıralanabilmektedir.

[452] ÇŞS. 3, s.40, b.55, 24 Muharrem 1092/13 Şubat 1681 tarihli buyuruldu; ÇŞS. 3, s.13, b.17, Evâhir Zilhicce 1091/ Ocak 1681 tarihli ibka beratı; ÇŞS.3. s.53, b.68, Evasıt-ı Şaban 1092/ Ağustos 1681 Tarihli berat; ÇŞS. 3, s.59, b.77, Gurre Recep 1092/ 17 Temmuz 1681 tarihli berat.
[453] Mustafa Kara, "Tekke", *DİA,* C.40, İstanbul 2011, s.370.
[454] Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, s.191.
[455] ÇŞS. 3, s.68, b.90, Evâsıt-ı R. Evvel 1092/ Nisan 1681 tarihli berat.
[456] Şebnem Eryavuz," Kervansaray", *DİA,* C.25, İstanbul 2002, s.299.
[457] ÇŞS. 3, s.51, b.66, Gurre-i Ramazan 1092/14 Eylül 1681 tarihli tereke.

3.2.1.Kaza ve Köyler

Osmanlı Devleti taşra teşkilatının birimi olan kazalar idari bir bölgeyi teşkil ettikleri gibi aynı zamanda coğrafi ve ticari bir bölgeyi de teşkil etmektedir. Osmanlı Devleti kazaları doğrudan merkeze bağlamış bu sebeple eyalet teşkilatından ayrı bir kaza idaresi mevcuttur. Kaza idaresi içinde kalan tüm sorunların çözümü ise meclis-i şer'de kadılar tarafından yapılmaktadır. Kadılar kazaların adlî, malî, askerî her işi ile ilgilenirlerdi. Kaza sayısının artmasınada paralel olarak eğer kadı kazalara gidemiyorsa buralara temsilcisi olan naipleri görevlendirirdi.[458]

XVII. yüzyılda Çankırı'nın şehir merkezi ve çevresi Osmanlı'ya bağlı bir kaza konumundaydı. Sicilde geçen diğer kazalar ise Boğaz, Bucura, Çankırı (Merkez), Çerkeş, Kalacık, Keskin, Karacaviran, Kargu, Karıbazarı, Koç hisar, Kurşunlu, Milan, Öküz, Şabanözü, Toht, Tosya'dır.[459] Sicilde Çankırı'ya bağlı bir kaza listesi bulunmamaktadır.

Tablo 3.2: 1680'li yıllarda Çankırı Sancağı'nda kazalar.

No	Kaza adı	No	Kaza adı	No	Kaza adı
1	Boğaz	7	Karacaviran	13	Milan
2	Bucura	8	Kargu	14	Öküz
3	Çankırı (Merkez)	9	Karıbazarı	15	Şabanözü
4	Çerkeş	10	Koçhisar	16	Toht
5	Kalacık	11	Korubazarı	17	Tosya
6	Keskin	12	Kurşunlu		

Tabloya bakıldığında Çankırı'nın bu yıllarda daha geniş sınırlara sahip olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü günümüzde Tosya bugün Kastamonu'nun, Kalecik Ankara'nın, Keskin Kırıkkale'nin, Kargı ise Çorum ilinin sınırları içerisinde yer almaktadır.

[458] Nejat Göyünç, "Osmanlı Devleti'nde Taşra Teşkilatı (Tanzimat'a Kadar)", *Osmanlı Ansiklopedisi,* C.6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999, s.83; Tuncer Baykara, "Kaza", *DİA,* C.25, Ankara 2002, s.119-120; Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, s.24.
[459] ÇŞS. 3, s.55, b.72, Gurre-i Receb 1092/ 1 Temmuz 1681 tarihli buyuruldu.

Çankırı Sancağının köylerinden bahsedecek olursak Çankırı'nın bütün köylerini kapsayan bir belge çalışmakta olduğum sicilde bulunmamaktadır. Belge transkripsiyonlarında karşımıza çıkan bilgilerden yararlanarak Çankırı köyleri hakkında bilgi verilmiştir.

Tablo 3.3: 3 Numaralı Çankırı Şer 'ıyye sicilinde geçen köyler.

No	Köyler	No	Köyler	No	Köyler	No	Köyler
1	Ağca-i Has	13	Çavundur	25	Gölez	37	Nehmuz
2	Ahlat	14	Çivi	26	Hacib	38	Ovacık
3	Akviran	15	Değim	27	Handırı	39	Pelidözü
4	Alagöz/ Katar	16	Değüm	28	Hisarcık	40	Saray
5	Aluca	17	Demirlisıçan	29	Ildızım	41	Sarıalan/Kurşunlu
6	Arab	18	Dere	30	İnanç	42	Sele / Ankara
7	Asarcık	19	Dikenli	31	Karabük	43	Selmanlar
8	Aşağı Çavuş	20	Dikmen/Tosya	32	Karatay	44	Şeyhler
9	Balibıdık	21	Elmalı	33	Köçeklü	45	Tulukçu/Akşehir
10	Bayındır	22	Fena	34	Maksudviran	46	Tuzlu
11	Boyalıca	23	Genek	35	Melikkırı	47	Ziven / Toht
12	Çapar/Karupazar	24		36			

3.2.2.Görevliler

Osmanlı Devleti'nde görevliler iki ana unsurdan oluşmaktadır. Bunlar ehl-i örf ve ehl-i şer olarak adlandırılmaktadır. Ehl-i şer, Müslüman kökenli olup medrese eğitimi almış, din adamları, ulema zumresini ifade etmektedir. Kadı, şeyhülislam, kazasker ehl-i şer gurubunun içinde yer alırken ehl-i örf ise daha çok kul kökenli olup Acemioğlanlar ocağında yetişen ya da enderunda eğitim alan kethüda, sadrazam, asesbaşı, subaşı gibi kişileri ifade eder.[460]

3.2.2.1.Ehl-i örf

Osmanlı Devleti'nde ehli örf taifesi daha çok kul kökenli askeri sınıfa tekabül eden Enderun veya Acemioğlanlar ocağında yetişen siphayi sadrazam, sancakbeyi asesbaşı, kethüda, mutasarrıf, mütesellim, subaşı gibi devlet ricalini temsil etmektedir.[461]

[460] Mehmet İpşirli, "Ehli Örf", *DİA,* C.10, Ankara 1994, s.519-520; Ahmet Akgündüz, "İlmiye", *DİA,* C.22, Ankara 2000, s.95-105.
[461] Mehmet İpşirli, "Ehli Örf", *DİA,* C.10, Ankara 1994, s.519-520.

Sancakbeyi Sancak ve liva adıyla bilinen ve sancağın başında bulunan en yetkili kişilerdir. Doğrudan merkezden tayin edilmektedir. Sancak beylerinin idari ve askeri yetkileri bulunmakla birlikte bağlı olduğu sancağın asayişini de sağlamak ile görevlidirler. Bu sebeple cürm- cinayet, bâd-ı hevâ, öşr-i kovan gibi vergilerde sancak beyleri tarafından toplanmaktadır. Aynı zamanda sancak beyleri sefer sırasında sefere iştirak etmek zorundadır.[462] Bu dönemde sicilde geçen sancakbeyleri Derviş Mehmed Paşa ve Can Arslan Paşazade Hüseyin Paşa'dır.[463]

Mütesellim Sancak ve kazalarda memuriyetle görevli olan mütesellimler, beylerbeyi, sancakbeyi gibi görevlilerin sefer gitmeleri, herhangi bir sebepten kaynaklı görevlerinin başında bulunamamalarından dolayı onların yerlerine bakan, onlar adına vergileri toplayan ve sancak halkını koruyan görevlilerdir. Görev süreleri bir yıl olarak ifade edilse de uzun süre bu görevde kalan mütesellimler de bulunmaktadır. Beylerbeyi ve sancakbeyinin yetkilerine sahip olan mütesellimlerin hem idari hemde mali yetkileri bulunmakla birlikte bu yetkileri zaman zaman kötüye kulanabilmekteydiler.[464] İncelenen dönemde Ahmed Ağa ve İbrahim Ağa mütesellim olarak görev yapmışlardır.[465]

Voyvoda Vergi tahsildarı olan voyvodaların görevleri zaman zaman mütesellimler ile karıştırılsa da bu iki görev arasında farklar bulunmaktadır. Voyvodalar sadece tımar, zematleri ya da yüksek hazine ait hasları değil hazineye ait vergileri de toplamaktadır. XVI. yüzyıldan itibaren yaygınlık kazamaya başlamıştır.[466] Sicilde Çankırı'nın bir kazasına 6 ayda bir voyvoda tayin edilmesinin adet olunduğu ifade edilmiştir. 1 Temmuz 1681 tarihinde ise bu göreve Ahmed Ağa tayin edilmiştir.[467]

---

[462] Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı,* s.21; ÇŞS 3, s.41, b.56, Evahir-i R.Evvel 1092/ Nisan 1681 tarihli buyuruldu; ÇŞS. 3, s.73, b.95, 20 Zilkaade 1091 / 1 Aralık 1681 tarihli hüccet; ÇŞS. 3, s.74, b.97, Gurre-i Muharrem 1093 / 10 Ocak 1682 tarihli hüccet.

[463] ÇŞS. 3, s.25, b.37, 26 Safer 1092/ 17 Mart 1681 tarihli hüccet; ÇŞS. 3, s.26, b.39, 28 Safer 1092 / 19 Mart 1681 tarihli hüccet; ÇŞS. 3, s.91, b.113, Gurre-i R.Evvel1092/ 21 Mart 1681 tarihli narh kaydı; Mehmet Süreyya, *Sicill-i Osmanî*, (Haz.: Nuri Akbayar), İstanbul 1996, C. 3, s.719.

[464] Yücel Özkaya, " Mütesellim", *DİA*, C.32, İstanbul 2006, s.203.

[465] ÇŞS. 3, s.12, b.16, Evâsıt-ı Muharrem 1093/ Ocak 1682 tarihli buyuruldu; ÇŞS. 3, s.81, b.108, 1092-1093/ 1681-1682 yılına ait tarihli buyuruldu.

[466] Erol Özvar "Voyvoda" , *DİA*, C.43, İstanbul 2013, s.129.

[467] ÇŞS. 3, s.55, b.72, gurre-i Receb 1092/ 1 Temmuz 1681 tarihli buyuruldu

Yeniçeri Serdarı Şehirdeki güvenlik ve asayişin sağlamanmasında önemli bir rol oynayan yeniçerilerin amirine yeniçeri serdarı denir. Yeniçeri Serdarları asayiş haricinde varissiz olarak vefat eden kişilerin miras davalarına bakmaktadırlar. Aynı zamanda varisi ortaya çıkana kadar malları muhafaza etmektedirler. Sefere hazırlık, asker toplamak ve orduya iştirak etmek gibi görevleri de bulunmaktadır.[468] İncelenen dönemde Çankırı, Çerkeş, Karacaviran, Kurşunlu, Kalecik kazalarından sorumlu yeniçeri serdarı görevinden azl edilerek yerine Birinci Bölükten Veli yeniçeri serdarı olarak tayin edilmiştir.[469]

Kethudâyeri Padişahın gücünü temsil eden ve altı bölük halkı olarak bilinen kethüdayerleri, yeniçeriler gibi şehirde önemli bir askeri gücü temsil etmekteydi. XVI. yüzyılın sonlarında Anadolu'ya dağıtılmışlardır. Beylerbeyinin sancaklardaki görevlerine yardımcı olmakla birlikte, kapu ağalarıda altı bölük halkının ileri gelenlerinden seçilirdi.[470] İncelenen dönemde kethüdayeri olarak İbrahim Ağa'nın ismi sicilde geçmektedir.[471]

Alaybeyi Alay askeri tabir olarak ordunun bir bölümünü temsil etmektedir. Tımarlı sipahi kumandanları olarak bilinen Alaybeyleri terfi halinde sancakbeyi olabilirlerdi[472] 1681 yılında Çankırı'da alaybeyi olarak Mehmed'in görev yaptığı bilinmektedir.[473]

Subaşı Eski Türkçede sü-su asker anlamına gelmekle birlikte Orhun yazıtlarından geçen bir kelimedir. Oğuz kabilelerinde subeği, Osmanlılarda ise şehir muhafızı anlamını taşımaktadır. Ehl-i örf taifesinden sayılan subaşı cesur, cömert, alçak gönüllü, tedbirli anlamlarını taşımakla birlite şehir idaresinde geniş yetkileri bulunmaktadır. Subaşı gerektiğinde sancakbeyinin özel adamı, gerektiğinde güvenlikten sorumlu bir memur, bazen de şer'i mahkemede infaz memurluğu yapmaktadır. Subaşılık gelirleri arasında cürm ve cinayet, bâd-ı heva vergileri gösterilirdi. Sonraki dönemlerde etkinlik alanları daha çok mahalli idarelerde

[468] Saim Yörük, *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Adana Şehri,* Ankara,2015,s.71.
[469] ÇŞS. 3, s.40, b.55, 24 Muharrem 1092/ 13 Şubat 1681 tarihli buyuruldu.
[470] Saim Yörük, *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Adana Şehri,* Ankara 2015,s.75.
[471] ÇŞS. 3, s.32, b.45, Gurre-i R.Evvel 1092/21 Mart 1681tarihli ilam.
[472] Ziya Kazıcı, "Alay*", DİA*, C.2, İstanbul 1989, s.347-348.
[473] ÇŞS. 3, s.56, b.74, Evâsıt-ı C. Evvel 1092/ Mayıs 1681 tarihli ferman.

yoğunlaşmıştır. Subaşıların görevleri arasında konargöçerlerin vergilerini tahsil etmek, inzibat ve ticari ilşkileri düzenlemek, tütün içki yasaklarını denetlemek, ilaç mum imaline bakmak, hayvan haklarını gözetmek şehrin temizlikle veya imarıyla alakalı işleri ile görevlendirilmişlerdir. XX. yüzyılda subaşılık görevinin ortadan kalktığı anlaşılmaktadır.[474]

Çalışmakta olduğum sicilde subaşılıktan gelen vergiler tabloda gösterilmektedir. Bahsedilen kazaya 6 ayda bir subaşı tayin olunmasının adet olduğu söylenmiştir. Başka bir belgede ise subaşılık görevine Mehmed Ağa'nın, daha sonrada Hasan ve Mustafa'nın atandığından subaşıların kanunlara göre hareket etmelerinden bahsedilmiştir.[475]

Tablo 3.4.: Gelirleri subaşıya ait olan köyler ve alınan vergi miktarı.

Sıra	Köyler	Vergi miktarı (Kuruş/ Akçe)	Sıra	Köyler	Vergi miktarı (Kuruş/Akçe)
1	Ağca-i Has	nîm / 8	14	Hacib	1 / 15
2	Ahlat	1 / 15	15	Hisarcık	nîm / 8
3	Akviran	nîm / 8	16	İnaç	1 / 15
4	Alagöz	1 / 15	17	Karabük	nîm / 8
5	Aluca	1 / 15	18	Karatay	1 / 15
6	Aşağı Çavuş	nîm / 8	19	Kayaçivi	1 / 15
7	Aşağı Pelidözü	1 / 12	20	Köçeklü	nîm / 7
8	Balibidik	nîm / 8	21	Maksudviran	2 / 8
9	Dedeli	nîm / 8	22	Melikkırı	nîm / 15
10	Değim	2 / 15	23	Nehnuz	nîm / 8
11	Dikenli	1 / 15	24	Selmanlar	nîm / 7
12	Fene	1 / 15	25	Tuzlu	1 / 15
13	Genek	nîm / 8	26	Yukarı Pelidözü	2 / 8
Toplam				27,5 kuruş/ 59 akçe.	

* XVII. yüzyılda 1 para= 3 akçe, 1 kuruş = 40 para, 1 kuruş: 120 akçeye tekabül etmekteydi. Ali Akyıldız, "Para", *DİA*, C.34, İstanbul 2007, s.163-166.

Tablodaki veriler incelendiğinde subaşılık geliri en fazla olan köyün Değim köyü olduğunu, daha sonra bunu Maksudviran ve Yukarı Pelidözü köylerinin takip ettiği görülmüştür. En az geliri subaşılık olan ise Selmanlar köyüdür.

[474] Mücteba İlgürel, "Subaşı", *DİA,* C.37, Ankara 2009, s.447-448.
[475] ÇŞS. 3, s.66, b.88, Şaban 1092/Ağustos 1681 tarihli; ÇŞS. 3, s.12, b.15, Evâil-i Muharrem 1093/ Ocak 1682 tarihli buyuruldular.

Şehir Kethüdası Osmanlı devletine bağlı kaza idaresinde daha çok mali işlerle ilgilenen devlet ve reaya arasında ilişkileri düzenleyen görevlidir. Ehl-i örf taifesinin içerisinde yer alan şehir kethüdaları hacı, hoca, molla, şeyh, seyyid ifadeleri ile anıldıkları gibi farklı meslek guruplarından da seçilmektedir. Özellikle esnaf, tüccar, ticaret ile uğraşanlar arasından seçilen kethüdaların atamalarında kadı ve sancak beyinin etkisi olmakla birlikte halkın ileri gelenlerinin isteği de söz konusu olmuştur. Şehir kethüdaları nahiye ve köylere karışmamakla birlikte görev ve sorumluluklarında örfi vergilerin tahsili, şehre gelen bir devlet görevlisini ağırlamak, barınma beslenme ihtiyaçlarını tedarik etmektedir.[476] Çalışmakta olduğum sicilde de kadı tarafından 15 Haziran 1680'de şehir kethüdasının atanması lazım gelmiştir. Bu göreve el-Hâcc Mehmed tayin olunmuştur.[477]

3.2.2.2.Ehl-i şer'

Osmanlı devlet teşkilatının iki önemli unsuru ehl-i şer ve ehl-i örftür. Bu iki unsurdan biri olan ehl-i şer daha çok medreseyi bitirmiş olup hukuk, fetva, dini konularda görev yapan genellikle Türk ve Müslüman kişilerden seçilen Şeyhülislam, kazasker, kadı gibi devlet ricallerinin genel adıdır.[478]

Kadı: Osmanlı idaresinde ticari kültürel çevrenin merkezi anlamına gelen şehir veya kasabalar ile çevrelenmiş olan kaza idaresinin en yetkili kişisi kadılardır. Kadılar kelime anlamı olarak hükmeden, yerine getiren anlamını taşımakla birlikte, sorunu makamlarca çözmek için atanan kişilerdir. Yüksek medreseyi bitiren kadılar büyük şehirlerde danişment olarak çalışmaktadır. Kadıların atamaları kazaskerler tarafından yapılmaktadır. Bulundukları yerde en fazla iki yıl görev yapma hakları olan kadılara bu sürenin tanınmasının sebebi halk ile kaynaşmasına engel olunmak istenmesidir.[479] Kadıların bazen bu süreyi uzatmak için talepleri olmuştur. İncelenen dönemde bunun örneği gözlenmektedir.

[476] Mehmet Can Atar, "Kethüda", *DİA,* C.25, Ankara 2002, s.332-334.
[477] ÇŞS. 3, s.53, b.69, 17 C. Evvel 1091/ 15 Haziran 1680 tarihli buyuruld.
[478] Mehmet İpşirli, "İlmiye", *DİA,* C.22, İstanbul 2000, s.141-145.
[479] Kankal, *XVI. Yüzyılda Çankırı*, 24.

Kadının bir meselede kendi yerine atadığı kişilere naib, halife vekil denilmektedir. Görev ve yetkileri oldukça geniş olan kadılar örfi ve şeri hukukun uygulayıcı ve dengeleyicisidir. Kadıların yaygın olarak bilinen adlî görevleri dışında beledî, askerî, idarî yetkileri de bulunmaktadır. Kadılık makamı bazen karşımızda şehrin muhtesibi, çöpcübaşı, kethüdası ile birlikte hareket eden belediyenin yetkili kişisi, bazen sürsat zahiresi, nüzül bedellerini toplayan görevlidir.[480] Sicilde 1681 senesinde Çankırı kadılığının sürsat bedelini toplaması istenmiştir.[481]

Kaza idaresinde önemli yeri olan kadıların maaşları 150, 300, 500 akçe yevmiye olmaktaydı.[482] XVII. yüzyılda Osmanlı'ya bağlı bir kaza olan Çankırı'ya 300 akçeye kadı tayin edilmiştir.[483] Başka bir belgede ise 21 Kasım 1681 tarihinde Mustafa, Receb ayının sonlarına kadar geçici olarak göreve gelmiş bundan sonra ise kadılık görevine Mevlana Mehmed atanmıştır.[484]Çankırı da kadılık makamında bulunan bir başka isim ise Fazlullah Efendi'dir.[485]

Naip Kadıların kazalardaki sorumluluklarına geçici süre ile atadıkları görevliye naib denilmektedir. Naiblik kavramı Osmanlı Devleti'nde ilk zamanlardan itibaren mevcut bir kavramdır. Naiblerin görev süreleri sınırsızdı zaman zaman görev yerlerinde değişimler olur kendilerini atayan kadı ölse bile görevlerine devam ederlerdi. Görev yetkilerinin sona ermesi ise ancak ve ancak görevini kötüye kullanır, yolsuzluk yapar, bilgisiz ve yetersiz olursa görevlerinden azl edilirlerdi.[486] Çalışmakta olduğum dönemde gayrmüslim komşu ile es-Seyyid Halil arasındaki sınır anlaşmazlığını çözmesi ve olay yerinde inceleme yapılabilmesi için kadı tarafından bir naib görevlendirilmiştir.[487]

---

[480] Ahmet Akgündüz, İslam Hukuku'nun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki, "Şer'iyye Mahkemeleri ve Şer'iyye Sicilleri", *Türkler Ansiklopedisi,* C.10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.55; İlber Ortaylı, "Osmanlı Devletinde Kadı*", İA,* MEB, C.24, İstanbul 2001, s.69-70.
[481] ÇŞS. 3, s.14, b.18/b, 15 Zilhicce 1091/ 6 Ocak1681 tarihli ferman.
[482] İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı,* TTK, Ankara 1984, s.108-109
[483] ÇŞS. 3, s.2, b.2/c, Gurre-i Zilkaade sene-i merkum (1091)/ 23 Kasım 1680tarihli buyuruldu.
[484] ÇŞS.3, s.14,b.18/a, 1 Safer 1092/ 20 Şubat 1681 tarihli dibace; ÇŞS. 3, s.19, b.23, 10 Zilkaade 1092 / 21 Kasım 1681 tarihli ibka buyuruldusu; ÇŞS.3, s.14,b.18/b, 15 Zilhicce 1091/ 6 Ocak 1681 tarihli dibace; ÇŞS. 3, s.19, b.24. Gurre-i Zilkaade 1092 / 12 Kasım 1681 tarihli buyuruldu; ÇŞS. 3, s.59, b.77, Gurre-i Recep 1092/ 17 Temmuz 1681 tarihli berat.
[485] ÇŞS. 3, s.66, b.88, Şaban 1092/ Ağustos 1681 tarihli buyuruldu.
[486] Akgündüz, *Şer'iyye Sicilleri*, s.72; Mehmet İpşirli, "Osmanlıda Naib*", DİA,* C.32. İstanbul 2006, s.312-313.
[487] ÇŞS. 3, s.4, b.6, 23 Zilkaade 1091/ 15 Aralık 1680 tarihli ilam.

Kâtip Sözlükte ketb kelimesinden türemiş olup daha çok yazı işleri ile uğraşan görevli manasını taşımaktadır.[488] Orhan Bey döneminde ortaya çıkan bir görev olduğu bilinmektedir.[489] İncelenen dönemde Kasım Bey İmaretine bir kâtip tayini yapılmıştır.[490]

Mahkemede ve kadının emrinde başka görevliler de çalışmakla birlikte çalıştığım sicilde bahsi geçmediği için burada değilmemiştir.

Muhzırbaşı ve Muhzırlar Davacı ve davalıları mahkemeye çağıran memurlar hakkında kullanılır bir tabirdir. Muhzırlar, küçük kaza merkezlerinde hem mahkeme mübaşirliği, hem mahkeme kâtipliği, hem de emniyet görevlisi ve savcının bazı görevlerini ifa etmekteydiler. Muhzırların sayısı mahkemenin ihtiyacına göre tespit edilirdi. Muhzır sayısı çok olan mahkemelerde bir de muhzır başı bulunurdu.[491] İncelenen dönemde muhzırbaşı olarak Mehmed Çelebi'nin ve muhzır olarak ise İbrahim'in ismi sicilde geçmektedir.[492]

İmamlar Osmanlı Devleti'nde mahallelerin önemli bir özelliği reayanın sosyal statülerine göre şekil almasıdır. Mahalle halkı bir olay olduğunda bu olaydan sorumlu tutulur ve birbirine kefil olabilmektedir. Müslüman mahallelerinin en yetkili kişisi padişah beratı ile atanan imamlardır. İmamlar kazaların mülki, idari, askeri, beledi amiri olan kadıların görevini üstlenen mahalledeki yetkili memurdur. İncelenen sicilde imam atamalarının oldukça çok olduğu görülmüştür. Mahallede olan evlenme, doğum, ölüm gibi önemli olaylar imamlar tarafından kayıt edilmektedir.[493] Bu durum imamların görev ve sorumlulukları mahalle hayatındaki önemi algılamamız açısından önemlidir. Ancak incelenen dönemde imamların bu

[488] Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Katip*", DİA,* C.25. Ankara 2002, s.49-52.
[489] Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Katip*", DİA,* C.25. Ankara 2002, s.49-52.
[490] ÇŞS. s.23, b.32, Evail-i Muharrem 1092 / Ocak 1681 tarihli berat.
[491] Recep Ahıshalı, "Muhzır", *DİA*, C.31, İstanbul 2006, s.85-86.
[492] ÇŞS. 3, s.32, b.45, Gurre-i R.Evvel 1092/21 Mart 1681 tarihli ilam; ÇŞS. 3, s.37, b.51, Evail-i R. Evvel1092/Mart 1681 tarihli ilam; ÇŞS.3, s.26, b.39, 28 Safer 1092/ 19 Mart 1681 tarihli hüccet; ÇŞS. 3, s,54 b.71, tarihsiz hüccet.
[493] Özer Ergenç, "Osmanlı Şehrindeki Mahalle'nin İşlev ve Nitelikleri Üzerine", *Osmanlı Araştırmaları*, S.IV, s.69-70; Ergenç, "Osmanlı Şehirlerindeki Yönetim Kurumları", s.1270-1271.

yönleriyle ilgili Taş Mescid Mahalle imamamı el-Hacc Mustafa gösterilebilir. İmamla ilgili kayıtlar daha çok tayinleri hakkıdadır. [494]

3.3.Sosyal Hayat

3.3.1.Aile Hayatı

Eski dönemlerden başlayarak Türk toplumlarında aile her zaman toplumun temelinde yer alan önemli bir yapıyı olmuştur. Toplumun yaşantısı İslam dini ve Türk örf, adetleri ile birleşerek teşekkül etmiştir. Bu sebeple evlenme, boşanma, vesayet, nafaka, miras gibi konular aile ve toplum yapısının şekillenmesinde önemli rol oynamıştır.[495]

İncelenen dönemde evlenme hususu incelendiğinde eşler ailelerinin onayını alarak kadı veya imam huzuruna iki şahit ile birlikte nikâhlanırlardı. Bu sırada kadına dulluk geliri denilen mehir verilirdi. Çankırı toplumunda incelenen sicile göre tek eşliliğin yaygın olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü sicilde karşımıza iki eşlilik durumu çıkmamıştır. Toplumda nikâh akdinin olduğu gibi aile içerisinde çeşitli sebeplerden ötürü geçimsizlik, anlaşmazlık, tarafların istememesi sebebiyle boşanma, nikâh feshi gibi durumlarda görülmektedir. Evlenmelerde olduğu gibi boşanma veya nikâh feshi durumu da mahkemeye intikal ederdi. Bu durumlara örnek olarak çalışmakta olduğum sicilde Çankırı'nın Ahlad köyü sakinlerinden Ümmü Gülsüm ve Merzi köyü sakinlerinden Ali on bin akçe mehir ile nikâhlanmışlardır. Bu nikâh akdine ise Ahmed karşı çıkmıştır. Nikâh muarazası olarak adlandırdığımız bu durumdan başka nikâh feshide sicilde karşımıza çıkmaktadır.[496] Çankırı'nın Alaca Mescid Mahallesinde yaşayan Mehmed kızı Fatıma'ya Ovacık Köyünden Mustafa oğlu Ali annesi tarafından namzet gösterilmiş ve nikâhları olmuştur. Fakat Fatıma bu nikâh akdine karşı olduğu için mahkemeye başvurmuş ve nikâh fesh edilmiştir.[497]

[494] ÇŞS. 3, s.35, b.48, 6 R. Evvel 1092/ 26 Mart 1681 tarihli hüccet.
[495] Hamza Aktan, "İslam Aile Hukuku", *Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde Türk Ailesi*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, C.I-II, Ankara 1992, s.417.
[496] ÇŞS. 3, s.3, b.3, 4 Zilkaade 1091/ 26 Kasım 1680 tarihli ilam.
[497] ÇŞS. 3, s.26, b.38, 27 Safer 1092/ 18 Mart 1681 tarihli ilam.

Toplumumuzda ve dinimizce boşanma istenmeyen bir durum olmakla birlikte aile hayatında karşılaşılabilecek bir durumdur. Boşanma akdine de sicilde rastlanılmaktadır. Karı koca arasındaki soğukluk sebebi ile muhalaa denilen anlaşmalı boşanmaya örnek gösterilebilecek bu olay şu şekilde gerçekleşmiştir. Çankırı'ya bağlı Boyalıca köyünde yaşayan el-Hacc Musa oğlu Hacı Musa ve eşi Hasan kızı Saime arasındaki anlaşamama ve soğukluk sebebi ile mal verme karşılığında anlaşmalı boşanma gerçekleşmiştir.[498]

Sosyal hayatı ilgilendiren bir başka konu ise vesayet hakkıdır. Vasi ölen bir kimsenin çocuğuna bakmak mallarını korumak ile yükümlü olan kişilere denilmektedir. Vasiler genellikle yakın akrabalardan seçilmekle birlikte zaman zaman karşımıza babanın önceden tayin ettiği bir yabancınında vasi olabileceği belgelerden anlaşılmaktadır.[499] Çankırı'nın Debbağhane mahallesinde geçen olayda Ali Bey'in ölmesi ile eşi Saliha Hanım, kızı Aişe, büyük oğlu Mustafa küçük oğlu Süleyman ve küçük kızı Fatıma arasında meydana gelen bir miras bölüştürmede Yusuf Bey çocukların vasisi olarak ele alınmış olsa da mirastan pay alamamıştır. [500]

İnsanlar belirli bir süre geçimlerini sağlamak için bazı gereksinimlere ihtiyaç duyarlar. Bu gereksinimler barınma, beslenme, giyinme ihtiyaçlarını kapsayan temel unsurlardır. Bu ihtiyaçların tamamını kapsayan mala ise nafaka denir.[501] İncelenen dönemde Çankırı'nın Halil Ağa mahallesinde el-Hacc Mehmed kızı Emine'ye eşi Hasan oğlu Hüseyin'den nafaka olarak barınacak olan bir ev, giyinme ihtiyaçlarını karşılayacak kıyafet istemiştir.[502]

Nafaka sadece insanların hayattaki gündelik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla verilmemiştir. İncelenen dönemde hayvan nafakasının olduğı görülmüştür. Taş Mescid Mahallesinde Yusuf adındaki bir kişi mahkemeye gelerek ahırına yabancı bir atın girdiğini ve bu atın sahibinin bulunana kadar ata bakması ve masraflarını karşılaması için mahkemenin Yusuf'a nafaka tayin ettiği görülmüştür.[503]

---

[498] ÇŞS. 3, s.33, b.46, 4 R. Evvel 1092/ 24 Mart 1681 tarihli hüccet.
[499] ÇŞS. 3, s.43, b.58, 15 R. Evvel 1092/ 24 Mart 1681 tarihli ilam.
[500] ÇŞS. 3, s.43, b.58, 15 R. Evvel 1092/ 24 Mart 1681 tarihli ilam.
[501] Celal Erbay, "Nafaka", *DİA*, C.32, İstanbul 2006, s.282-285.
[502] ÇŞS. 3, s.88, b.111, 18 Muharrem 1092/7 Şubat 1681 tarihli hüccet.
[503] ÇŞS. 3, s.88, b.112, 23 Muharrem 1093/ 1 Şubat 1682 tarihli hüccet; ÇŞS. 3, s.88, b.111, 18 Muharrem 1092/ 7 Şubat 1681 tarihli hüccet.

Miras ölen bir kişiden çocuklarına itikâl eden mal, tereke olarak karşımıza çıkmaktadır. İncelenen sicilde de mirasın mirasçılara intikali gözlenmektedir. Çankırı'nın Debbağhane sakinlerinden el-Hacc Veli'nin kızı Hatice'nin ölmesi ile çocuğuna geçen para anlatılmaktadır.[504] Benzer bir olay Şeyh Osman Mahallesi sakinlerinden Fatıma ve Kayser Bey Mahallesi sakinlerinden Mehmed Beşe arasında yaşanmıştır.[505]

Zaman Zaman miras kavgalarına mahkemenin el koyarak son buldurduğuda görülmüştür. Buna örnek olarak Karataş Mahallesinde vefat eden Mahmud oğlu el Hacc Ali'nın evlatlarından Fatıma'nın eşi Usta Hasan mirasa el koyunca mahkeme 25 kuruşa bu davayı kapatmıştır.[506] 1681 yılının Eylül ayında aslen Trabzonlu olup Çankırı'nın Kethüdayeri Hanı'nda yaşayan Veli ise mallarını Beytülmal emini olan Mustafa Ağa'ya bırakmıştır.[507]

3.3.2.Asayiş Olayları

Osmanlı Devleti'nin XVII. yüzyıldaki durumu göz önüne alındığında eşkıyalık faaliyetleri, suç oranlarının artması, hırsızlık, faaliyetleri paralellik göstermektedir. Çalışmakta olduğum sicilde iftira, hırsızlık, eşkıyalık faaliyetlerini anlatan belgelere rastlanılmaktadır. Osmanlı Devleti'nin genel durumu sebebiyle taşraya yansımış olan otorite boşluklarında Çankırı ve çevresinde eşkıyalık faaliyetleri veya yöneticilerin haksız kazanç elde etme adına fakir halktan haksız yere vergiler topladıkları görülmektedir. Buna örnek olarak Çankırı'nın Boyalıca köyünde Ömer Kethüda, Gümüş oğlu Mehmed, Hacı Musa oğlu Mustafa ehl-i örf taifesi hakkında iftira atmışlar ve hakları olmadığı halde fakir halktan vergi toplamışlardır.[508]

Zaman Zaman da otorite boşluğundan ortaya çıkan bazı yönetilerin yapmış olduğu haksızlıklar gün yüzüne çıkmaktadır. Mütesellim İbrahim Ağa'nın hiç hakkı

[504] ÇŞS. 3, s.3, b.4, Gurre-i Zilkaade 1091/ 23 Kasım 1680 tarihli ilam.
[505] ÇŞS. 3, s.6, b.8, 22 Zilkaade 1091/ 14 Aralık1680 tarihli hüccet.
[506] ÇŞS. 3, s.35, b.48, 6 R. Evvel 1092/ 26 Mart 1681 tarihli hüccet.
[507] ÇŞS. 3, s.51, b.66, Gurre-i Ramazan 1092/14 Eylül 1681 tarihli tereke.
[508] ÇŞS. 3, s.68, b.91, Evâhir-i C. Ahir 1091/ Haziran 1680 tarihli ferman.

olmadığı halde halka eziyet ederek ve zorla vergi aldığı görülmüştür.[509] Bu durum Osmanlı merkez teşkilatında olan bozulmaların taşra teşkilatına yansımalarının anlaşılması adına iyi bir örnektir.

Halk arasında hırsızlık ve adam yaralamala olayları da görülmektedir. Sarıalan mevkinde bir atın çalındığı bu atı çalmaya çalışan kişinin orak ile adam yaralama olayına karıştığı kaydedilmiştir.[510] Hırsızlık vakasının bir başka örneğide Karupazar kazasına bağlı Çapar köyü sakinleri arasında gerçekleşmiştir. Hüseyin Ağa, Mehmed oğlu Satılmış ve Abdülkerim oğlu Musanın ambarın dibini delerek buğdayını çaldıklarını söylemişlerdir. Bu durumu Satılmış ve Musa kabul etmiştir.[511]

Ağır suçların dışında toplum arasında anlaşmazlıklar, emanet edilen herhangi bir malın geri alınamaması gibi durumlarda görülmektedir. Buna örnek olarak Saray köyünden Şeyh Mehmed oğlu Mustafa'nın ve Seydi Köyü'nden Şeyh Abdi'ye bir çift saban, bir buçuk keyl buğday vermiş fakat geri alamamıştır.[512]

İncelenen dönemde toplumda sadece olumsuz vakalar meydana gelmemiş, olumlu gelişmelerde olmuştur. Buna örnek olarak kaybolan atın sahibi bulununcağa kadar atı bulan kişiye ata bakım parası olarak nafaka bağlanması gösterilebilir.[513]

3.3.3.İsim ve Lakaplar

İslam dini çocuklara güzel isim koymanın önemli olduğunu söylemiştir. H.1091-1092/m.1680-1681 yıllarını kapsayan çalışmamda Çankırı'da kullanılan isim ve lakaplarda genel olarak tek isim kullanıldığı İslamî ve Türk karakterlerin kullanıldığı görülmektedir. Zaman Zaman kişilerin aile fertleri ile aynı ismi taşıdığı gözlenmiştir. Erkek isimleri ve kadın isimleri sıklıkla kullanılan isimler tabloda gösterildiği şekilde verilmiştir.

[509] ÇŞS. 3, s.12, b.16, Evâsıt-ı Muharrem 1093/ Ocak 1682 tarihli buyuruldu.
[510] ÇŞS. 3, s.26, b.39, 28 Safer 1092/ 19 Mart 1681 tarihli hüccet.
[511] ÇŞS. 3, s.30, b.42, Gurre-i R. Evvel 1091/ 21 Mart 1681 tarihli ilam.
[512] ÇŞS. 3, s.36, b.49, 13 R. Evvel 1092/ 2 Nisan 1681 tarihli hüccet.
[513] ÇŞS. 3, s.88, b.111, 18 Muharrem 1092/ 7 Şubat 1681 tarihli hüccet.

Tablo 3.5.: **3 Numaralı Sicilde geçen şahıs isimleri**

Erkek isimleri		Kadın İsimleri
Abdullah	Mahmud	Ayişe
Abdülbaki	Mehmed	Cennet
Ahmed	Muhammed	Emine
Ali	Murad	Fatıma
Davud	Musa	Hatice
Halil	Mustafa	Kerime
Hasan	Osman	Rukiye
Hüseyin	Ömer	Ümmü Gülsüm
İbrahim	Satılmış	
İlyas	Veli	
İsa	Yusuf	
Toplam erkek ismi: 22		Toplam kadın ismi: 8

İncelenen dönemle ilgili en yaygın olan erkek ve kadın isimlerinden 22 farklı erkek ismine ve 8 kadın ismine rastlanılmıştır. Kadın ve erkek isimleri arasındaki bu farkın sebebi dönemde erkeklerin sosyal hayatta daha fazla ön planda olmasından kaynaklanmaktadır.

Toplumsal hayatta isimler haricinde önemli olan bir konuda lakaplardır. Lakaplara bakılarak kişilerin hangi mesleğe, aile, sülaleye mensup olduğu görülmüştür. Monla, hacı, hoca, derviş, şeyh, es-seyyid, el-hacc, beşe gibi lakaplar kullanılmaktadır. El-Hacc lakabı Hac vazifesini yerine getirenler için, es-Seyyid lakabı ise peygamber soyundan gelenler için kullanılmaktadır. Kadınlar içinse hatun ifadesi geçmektedir.

3.3.4.Vakıflar

Vakıflar Arapçada durdurmak alıkoymak anlamında kullanılmıştır.[514] Türk İslam devletleri içerisinde önemli bir yeri olan vakıflar hayır işleri yapmak, kişilerin sorunlarını çözerek ihtiyaçlarına yardımcı olmak, yardımlaşma, merhamet, sevgi ve şevkat duygularının geliştirmek amacıyla yapıldığı gibi aynı zamanda sosyal devlet anlaşına bağlı olarak devletin yerine getirmekle mükellef olduğu eğitim, sağlık,

[514] Hacı Mehmet Günay, "Vakıf", *DİA,* C.42, İstanbul 2012, s.479.

sosyal ve beledi işlerin yapılmasında ve düzenlenmesinde etkin kurumların başında gelmektedir.[515]

Osmanlı Devleti'nde vakfın oluşturulması üç aşamada gerçekleşmektedir. Bu aşamalardan ilki kurulacak olan vakıf tasarlanmaktadır. Daha sonra buna bağlı olarak hizmet için gelir kaynağı tespit edilmekte ve binaları yapılmaktadır. Han, Hamam, Kervansaray gibi yapılar vakfa gelir sağlamaktadır. Bu gelirler cami, medrese gibi yapılara ve bu yapılarda görevli kişilere harcanmaktadır.[516]

Çankırı'da bulunan vakıflar arasında gözümüze çarpanlardan ilki Kasım Bey Vakfıdır. Candaroğlu Kasım Bey tarafından yaptırılan bu vâkıfa bağlı olan mescid, imarethane, fırın olduğu anlaşılmaktadır. Çankırı'ya ait siciller incelendiğinde bu vakfa ait hamam olduğuda ortaya çıkmıştır.[517] 3 Numaralı sicilde bu hamamla ilgili kayda rastlanılmamıştır. 1681 senesinin Ocak ayında Kasım Bey imaretinde çalışan Ahmed'in yerine Mehmed'in geçmeye çalıştığı görülmüştür.[518] Yine vakfa bağlı fırında ekmekçi olan el-Hacc Ahmed'in işlerini düzgün yapmadığı ifade edilmiştir.[519] Vakıfta kâtib olan Recep Halifenin görevine geçmek isteyen Yusuf halifenin yaptığı haksızlık vakfın mütevellisi Mehmed belirtilmiştir.[520] Bu bilgilerden yararlanarak vakıfta bulunan görevliler ve mütevelli hakkında bilgi edinilmiştir. 15 Haziran 1680 yılında günlük 1 akçe vakıfta hizmetli olan Mehmed ve günlük 1 akçe ile ahırcı olan Mehmed isimli kişiler bulunmaktadır. [521]

Kasım Bey vakfından başka sicilde karşımıza çıkan Kara Seydi Vakfı bulunmaktadır. Bu vakıfla ilgili olarak görevli bulunan Mustafa'ya Şeyh Murad, oğlu Mehmed ile birlikte bu görevi ele geçirmek istediyse de başarılı olamamışlardır.[522]
Kanuni Sultan Süleyman tarafından yaptırılan camiinin vakfı bulunmaktadır. Camii ve vakfın ihtiyaçları, dersiam ve vaiz maaşları Ildızım köyünün yarı mahsülünden karşılanmaktadır. Bu vâkfın mütevellisi Muhammed'dir. [523]

[515] Günay, "Vakıf", s.479.
[516] Günay, "Vakıf", s.479-486.
[517] Köse, *1653-1655 Tarihli Çankırı Şer'iyye Sicili, 167*.
[518] ÇŞS. 3, s.13, b.17, Evâhir-i Zilhicce 1091/ Ocak 1680 tarihli ibka berat.
[519] ÇŞS. 3, s.21, b.27, Evâhir-i Zilhicce 1091/ Ocak 1680 tarihli berat.
[520] ÇŞS. 3, s.23, b.33, Evâhir-i Zilhicce 1091/ Ocak 1680 tarihli tarihli berat.
[521] ÇŞS. 3, s.80, b.106, Evâhir-i R. Ahir 1092/ Nisan 1681 tarihli berat.
[522] ÇŞS. 3, s.17, b.21, Evâil-i Şaban 1092/ Ağustos1681 tarihli ibka berat.

3.4.Ekonomik Yapı

İncelenen dönemde Çankırı ekonomisi hakkında kesin yargılara varmak mümkün değilse de ekonomi genellikle tarıma ve hayvancılığa dayanmaktadır.

3.4.1.Vergiler

Osmanlı Devleti fetihler ile sürekli genişlediği için her anlamda gelişme kaydetmiş ve bu gelişmeler sebebi ile tek bir vergi sistemi değil fetih edilen bölgenin ekonomik, sosyal, kültürel özelliklerine bakılarak birden fazla vergilendirme sistemi kurmayı amaçlamıştır. Sınırları geniş olan Osmanlı devletinin vergiyi tek elde toplaması güç olacağından timar sistemi adı verilen bir sistem geliştirerek vergiyi toplama işini tımar sahiplerine veya vakıf sahiplerine bırakmışlardır.[524] İncelenen dönemde de tımar sistemi ile ilgili belge mevcuttur. Çankırı'nın Tosya Nahiyesinin Dikmen köyünde 9469 akçe ile tımar sahibinin Hasan olduğu belirtilmiş fakat Hasan'ın vefatıyla Mehmed'e bu tımarın intikal ettiği görülmüştür.[525]

Osmanlı Devleti içerisinde reayadan alınan birçok vergi çeşidi bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir. Sürsat zahiresi bedeli, yave cizyeleri, resm-i çift, resm-i bennak, resm-i otlak, resm-i kışlak, resm-i yaylak, resm-i duhân, resm-i arûs, tapu-yı zemin, mâl-ı gaib ve cürm ü cinayet gibi örfi vergiler ve öşür, haraç, cizye gibi vergiler bulunmaktadır. Bunun dışında savaşların artması, aniden meydana gelen masraflar sebebiyle önceleri geçici olan ama zamanla sürekli hale getirilen imdad-ı seferiye, avarız akçesi, bedel-i nüzul, sürsat zahiresi ve kürekçi bedeli gibi avarız türünden bir takım vergiler bulunmaktadır. İncelenen dönemdeki vergilere bakıldığında 1680 senesinde Ermenilerden sürsat vergisinin alınması istenmektedir.[526] Zaman zaman vergiler toplanırken halka devlet ricallerinin uyarıldığı gözlenmektedir. Buna örnek olarak 1680 senesinde sürsat zahiresi bedeli toplanacakken vergileri toplayanların halka davranışları sebebiyle uyarıldığı

---

[523] ÇŞS. 3, s.5, b.7, Evâhir-i Ramazan 1091/ Eylül 1681 tarihli ferman.
[524] Ömer Lütfi Barkan, "Avarız", *İA,* C.I, MEB, İstanbul 1978, s.14.
[525] ÇŞS. 3, s.50, b.65, 4 Muharrem 1091/ 5 Şubat1680 tarihli berat.
[526] ÇŞS. 3, s.10, b.14, Zilhicce 1091/ Aralık 1680 tarihli ferman; ÇŞS. 3, s.39, b.56, Gurre-i R. Evvel 1092/ 21 Mart 1681 tarihli hüccet.

görülmüştür.[527] 1681 senesinde bedel-i nüzül vergisinin Güni gecesi kazasından toplanma talebinden bahsedilmiştir.[528]

3.4.2 Mukataalar

Sözlükte kesmek kelimesinden türeyen mukataa tabiri devlete ait bir takım vergi, belirli bir meblağ karşılığında iltizama verme, devlete ait olan işletmelerin bir bedel karşılığında geçici olarak bir başkasına verilmesi anlamlarını taşımaktadır. Altın ve gümüş madenlerinin hemen hemen tamamı ile bakır ve kurşun madenlerinin büyük bölümü, tuz, boya ve basma atölyeleri, mum imalathaneleri, kahve değirmenleri vesair pek çok kuruluşun başlıca sahibi devlet olup, bu kuruluşların tamamı birer mukataa olarak örgütlenmiş bulunmaktadır. Mukataa gelirleri ya "emin" denilen memurlar tarafından toplanmakta ya da müzayede usulüyle belirli bir meblağ karşılığında iltizama verilmektedir.[529] İncelenen dönemde 1681 senesinde adet-i ağnam mukataası olarak 225.000 akçenin toplanmasında Recep Halife'nin görevli olduğu öğrenilmiştir.[530] Çankırı mukatası geliri 100 bin akçedir.[531] Mukataa Emini olarak Murad Ağa görev yapmaktadır.[532] Yine tuz mukataasında günlük on akçeye görevli olan Musa'nın ölümü üzere Ali'ye görev tevcih edilmiştir.[533]

3.4.3.Mal ve Eşya fiyatları

Narh'ın kelime anlamı Farsçada kıymet, fiyat manasına gelmektedir. Ayrıca resmi tavan fiyatlarının belirlenmesine narh denir. İslam hukuku narh koyma sisteminde serbest piyasa ekonomisini ve rekabeti adil saymıştır. Fakat fiyatlarda uygulanan artıştan halkın zarar görmesi veya ticareti yapan işinin olumsuz engellemesine karşı çıkmıştır. Narh koyarken dikkat edilmesi gereken hususlar için özellikle arz ve talep olması, topluma zarar verecek kadar malın pahalandırılmaması, adalet ve emanet

[527] ÇŞS. 3, s.14, b.18, 15 Zilhicce 1091/ Aralık 1680 tarihli ferman; ÇŞS. 3.s.56, b.74, Evasıt-ı C. Evvel 1092/ Mayıs 1681 tarihli Ferman;
[528] ÇŞS. 3, s.45, b.60, tarihsiz ferman.
[529] Mehmet Genç "Mukataa", *DİA,* C.31, İstanbul 2006, s.129-132.
[530] ÇŞS. 3, s.46, b.61, 22 C. Ahir 1091 / 20 Temmuz 1680 tarihli berat.
[531] ÇŞS. 3, s.58, b.76, 2 Safer 1092 / 21 Şubat 1681 tarihli Ferman.
[532] ÇŞS.3, s.60, b.80, tarihsiz, temessük. ÇŞS. 3, s.70, b.92, 12 Zilhicce 1092 /23 Aralık 1681 tarihli berat.
[533] ÇŞS. 3, s.80, b.105, 8 Şaban 1091/3 Eylül 1680 tarihli berat.

sistemlerine dikkat edilmesi istenmiştir.[534] İncelenen dönemde fiyatlar kıyye veya akçe üzerinden değerlendirilmiştir. Bu sebeple kıyye ve akçe kavramlarını bilmek gerekmektedir. Eskiden gelen bir ağırlık ölçüsü olan kıyye kavramı okkaya tekabül etmekle birlikte günümüzde 1282 grama denk gelmektedir.[535] Osmanlı Devleti'nde ilk dönemlerde sikke olarak kabul edilen tabir aynı zamanda akçe kavramı ile aynı anlamı taşımaktadır. XVII. yüzyılda 1 para= 3 akçe, 1 kuruş = 40 para, 1 kuruş: 120 akçeye tekabül etmekteydi.[536]

Osmanlı Devletinin içine düştüğü bu durum halkın alım gücünü ve fiyat politikasınıda etkilemiştir. Nitekim incelenen dönemde narh kayıtları şu şekildedir.

Tablo 3.6: 3 Numaralı Şer'ıyye Siciline göre 1680-1681 yıllarında gıda fiyatları[537]

Sıra No	Gıdalar	Fiyat (Akçe)		Sıra No	Gıdalar	Fiyat (Akçe)
1	Armud hoşabı.	8		15	Sucuk.	24
2	Elma borlu.	6		16	Asel.	40
3	Fındık.	20		17	Sirke.	10
4	Hünnab.	20		18	Peynir.	34
5	Kestane.	7		19	Sarımsak.	8
6	Kızıl üzüm.	14		20	Gök elma.	4
7	Kuru üzüm	13		21	Armud.	6
8	Leblebi.	10		22	Nohud.	8
9	Pekmez.	14		23	İncir.	12
10	Pirinç.	15		24	Üzüm balı.	-
11	Sadeyağ.	54		25	Badem içi.	36
12	İncir.	14		26	Pasdırma çemenli.	28
13	Turp.	3		27	Zeyd yağı.	28
14	Soğan.	6				

3 Numaralı sicile göre gıda fiyatları incelendiğinde gıdaların akçe değeri ile satıldığı görülmüştür. 27 gıda maddesinin fiyatı verilmiştir. Bunlar arasında 40 akçe ve üzeri gıdalar arasında yer alan sadeyağ ve bal en pahalı gıdalar arasında yer almaktadır. 30-40 akçe arasında yer alan gıdalar ise peynir ve bademiçi, 20-30 akçe arasında yer alan gıdalar ise çemenli pasdırma, zeyd yağı, fındık, sucuk ve hünnab yer almaktadır. 10-20 akçe arasında yer alan gıdalar ise bakallık kızıl üzüm, kuru üzüm, pekmez,

[534] Cengiz Kallek, "Narh", *DİA,* C.32, İstanbul 2006, s.390.
[535] Cengiz Kallek, "Okka", *DİA,* C.33, İstanbul 2007, s.338.
[536] Ali Akyıldız, "Para", *DİA,* C.34, İstanbul 2007, s.163-166.
[537] ÇŞS. 3, s.94, b.116, Gurre-i Zilkaade 1092/ 12 Kasım 1681.

pirinç, leblebi, incir ve sirkedir. 10 akçe altında olanlarsa gök elma, sarımsak, soğan, turp, kestane, elma borlu, armud hoşafı en ucuz gıdalar arasında yer almaktadır.

Tablo 3.7: 3 Numaralı şer'ıyye siciline göre 1680-1681 yıllarında nal fiyatları

Nal çeşidi	Fiyat (Akçe)
At nalı.	44.
Katır nalı.	36.
Merkeb nalı.	20.

İncelenen dönemde nal türleri ve binek hayvanlar hakkında bilgi edinilmiştir. Buna göre at, katır, merkep 1680-1681 yıllarında kullanılan binek hayvanlar olmakla birlikte, nal fiyatları incelendiğinde at nalının 44 akçe, katır nalının 36 akçe, merkep nalının 20 akçe olduğu görülmüştür. Buna göre dönemde lüks sayılabilecek binek hayvanı atken, bunu katır ve merkep takip etmektedir.

Tablo 3.8: 3 Numaralı şer'ıyye siciline göre 1680-1681 yılları et fiyatları

Gıdalar	Fiyat (Kıyye)		Gıdalar	Fiyat (Kıyye)
Lahm-ı erkeç.	11.		Lahm-ı bakar.	7.
Lahm-ı ganem.	12.		Kuyruk.	20.
Keçi yağı	15		Zeytin.	20.

Sicilde et fiyatlarına ve et türü gıdalara kıyye üzerinden pay biçildiği görülmektedir. Buna göre koyun eti 12 kıyye ile en pahalı et olarak belirlenmiştir. Bunu keçi eti izlemiş en ucuz et fiyatı ise sığır eti olarak belirlenmiştir. Koyunun kuyruk yağı 20 kıyye olarak belirlenirken, 15 kıyye olarak belirlenen keçi yağından pahalıdır. Bu gıdalar dışında fiyatı kıyye olarak belirlenen zeytinde dikkat çekmektedir.

19 Haziran 1681 yılında bu fiyatlar değiştirilmiştir. Koyun eti 12 akçeye, sığır eti 7 akçeye, keçi eti 11 akçeye satılırsa zarar edileceği, bu sebeple Ankara'daki fiyatlara göre satılması gerektiği söylenmiştir.[538]

[538] ÇŞS. 3, s.91, b.113/b, Gurre-i R. Evvel 1092/ 21 Mart 1681 tarihli narh kaydı.

Sicilde incelenen dönem ile alakalı olarak ekmek fiyatları hakkında bilgilere ulaşılmıştır. 25 Ocak 1681 senesinde 36.5 kilo grama denk gelen buğday on sekiz tamga üzerinden hesaplanmış, pişmiş ekmeğe ise 67 dirhem fiyat verilerek ekmekçilerin bu fiyattan satış yapılması söylenmiştir.[539]

[539] ÇŞS. 3, s.92, b.115, 2 C.Ahir 1092/ 19 Haziran 1681 tarihli narh kaydı.

SONUÇ

Osmanlı Devleti'nin tarihsel süreçte geçirdiği oluşumları anlayabilmek için taşra teşkilatının bir birimi olan kazalara bakmak gerekmektedir. Kazalar şehir merkezi ve çevresini ihtiva etmektedir. Bu sebeple şehir tarihinin ekonomik, siyasi, sosyal olarak değerlendirilmesinde etkilidir.

Bu çalışmada XVII. yüzyılda Osmanlı'ya bağlı bir kaza merkezi olan Çankırı ile ilgili genel bilgiler ve incelenen dönemle, 3 Numaralı sicile yansıdığı kadarıyla, alakalı bilgiler verilmektedir. Şehir, Anadolu'nun orta noktasında Karadeniz ve İç Anadolu Bölgesi arasında vadi içerisinde konumlanmıştır. Şehrin fiziki yapısının oluşmasında Tatlıçayın önemli rol oynadığı görülmektedir.

İklim şartları iyi olan ve Anadolu'ya hâkim bir konumda bulunan Çankırı'nın tarihi, M.Ö. 2500'lü yıllara uzanmaktadır. Çankırı Akadlar, Frigler, Galatlar, Pafloganlar, Hititler, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı gibi devletlere ev sahipliği yapmıştır.

Çankırı'daki Türk hâkimiyeti ise Anadolu Selçuklu Sultanı Süleyman Şah'ın komutasında olan Emir Karatekinin 1082 yılında bölgeyi feth etmesiyle başlamıştır. Uzun yıllar Danişmend, Bizans ve Selçuklular Çankırı için mücadele etmişlerdir.

İncelenen dönemde Çankırı Sancağında yer alan kazalarla ilgili sicilde bir kaza listesi bulunmamaktadır. 3 Numaralı sicilde Çankırı sancağında bağlı Toht, Tosya, Kalacık, Milan, Kargu, Korubazarı, Boğaz, Bucura, Öküz, Karacaviran kazalarının bulunduğu anlaşılmıştır.

Çankırı mahalle isimleri, şehirde yapılmakta olan meslekler ve kişi lakapları hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlamaktadır. Hoca Elvan, Debbağlar, İmrahor mahalleleri buna örnek olarak gösterilebilir.

İdari anlamda Osmanlı Devleti yönetiminin taşra teşkiltına yansıması olarak Çankırı'da ehl-i örf ve ehl-i şer guruplarından kadı, subaşı, naib, voyvada, kethüha ve müstahfızların olduğu görülmüştür. Çankırı kadısı olarak bir dönem Mustafa daha sonra Mehmed, Çankırı subaşının Seyyid Mehmed, Çankırı şehir kethüdasının Hacı

Mehmed, yeniçeri serdarı'nın Veli, Sancakbeyinin Derviş Mehmed Paşa, muhzırın ise İbrahim olduğu görülmektedir. Günlük hayatla ilgili olarak ise incelenen yıllarda evlenme, boşanma, vasilik, kadın ve çocuk hakları koruma altına alındığı anlaşılmıştır.

Şehrin gelişmesine katkı sağlayan ve Selçukludan Osmanlı Devletine kadar devam eden vakıf kültürünün Çankırı imarı üzerindeki etkisi oldukça büyüktür. Vakıflar sayesinde şehirde cami, mescit, hamam, imaret gibi mekânların oluşumu sağlanmıştır. Çankırı'daki vakıf kültürüne örnek olarak Kanuni Sultan Süleyman döneminde kurulan cami vakfi ve Kasım Bey Vakfı buna örnektir. Kanuni Sultan Süleymanın inşa ettirdiği camii vakfının gelirleri Ildızım köyünden karşılandığı karşımıza çıkan bilgiler arasındadır. Kasım Bey Vakfı ile alakalı olaraksa bir fırıncı, ahırcı, kâtip gibi görevlilerin olduğu görülmüştür.

Dini yapılar arasında sicilde Mirahur, Perdedar mescidleri ile Sultan Süleyman ve Sultan Selim Camileri geçmektedir. Sicilde sosyal yapılardan ise Ilgaz yakınlarındaki Şeyhler köyünde İmamdede Zaviyesi bulunmaktadır. Bunun dışında şehirde ticari yapılardan Kethüdayeri Hanı'nın olduğu tespit edilmiştir.

Toplumsal huzuru bozan hırsızlık, gasp, yöneticilerin usulsüz davranışları gibi bir takım meseleler gündeme gelmiş olsa da devlet, halkın haklarını koruyup gözetmeyi ve ilgililerin cezalandırılması hususunda gerekeni yapmaya çalışmış arka arkaya emirler göndermiştir.

Dönemin ekonomisi daha çok tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Para birimi olarak akçe ve kıyye tabirleri gündeme gelmiştir.

KAYNAKÇA

AKGÜNDÜZ Ahmet, "İlam", *DİA,* C.22, Ankara 2000.

AKGÜNDÜZ Ahmet, "İslam Hukukunun Osmanlı Devletinde Tatbiki: Şer'ıye Mahkemeleri Ve Şer'iye Sicilleri", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S.14, 2009.

AKGÜNDÜZ Ahmet, İslam Hukuku'nun Osmanlı Devleti'nde Tatbiki, "Şer'iyye Mahkemeleri ve Şer'iyye Sicilleri", *Türkler Ansiklopedisi,* C.10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

AKGÜNDÜZ Ahmet, *Şer'iyye Sicilleri Mahiyeti, Toplu Kataloğu ve Seçme Hükümler*, C.I, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1988.

AKTAN Hamza; "İslam Aile Hukuku", *Sosyo-Kültürel Değişim Sürecinde Türk Ailesi*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, C.I-II, Ankara 1992.

AKYILDIZ Ali, "Para" *, DİA.,* C.34, Ankara 2007.

ATAR Mehmet Can, "Kethüda" *, DİA.,* C.22, Ankara 2000.

AYHAN Bahattin, *Çankırı Tarih, Kültür, Turizm,* Uzman Matbaacılık, Ankara 2007.

AYHAN Bahattin, *Çankırı ve İlçeleri*, Gülay Ajans, Ankara 1988.

BARKAN Lütfi Ömer, " Avarız", *İA,* C.II İstanbul 1979.

BAYKARA Tuncer, "Kaza"*, DİA,* C. 25, Ankara 2002.

DEMİR Hatice, *Şer'iyye Sicillerine Göre XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Çankırı'da Aile*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı 2013, s.8

DEVELLİOĞLU Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat,* Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2016.

DIVRAK Uysal*, 18. Yüzyılın ilk Yarısında Çankırı Kazası,* Yayımlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversite Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2012,s.1

ELİBOL Ahmet, *XIX. Yüzyıl Başlarında Çankırı,* Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları, Çankırı 2008.

ERGENÇ Özer, " Osmanlı Şehirlerindeki Yönetim Kurumlarının Niteliği Üzerine Bazı Düşünceler", *VIII Türk Tarih Kongeresi,* II. Ciltten ayrı basım TTK, Ankara 1981.

ERGENÇ Özer, "Osmanlı Şehrindeki Mahallelerinin İşlev ve Nitelikleri Üzerine" *Osmanlı Araştırmaları,* S.IV, 1984.

ERYAVUZ Şebnem, " Kervansaray", *DİA.,* C. 25, İstanbul 2002.

EVLİYA Çelebi, Seyahatname, Baskıya Hazırlayan Mümin Çevik, Üçdal Neşriyat, C.III-IV, s.195, Tarihsiz.

GENÇ Mehmet, "Osmanlı İktisadi Dünya Görüşünün Klasik İlkeleri ve Temel Değerleri", *Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi,* Ötüken Yayınları, İstanbul 2005.

GÖKOĞLU Ahmet, *Paphlagonia*, C.1, Doğrusöz Matbaası, Kastamonu 1952.

GÖKMEN Ali, Çankırı'nın *22 Nolu Şer'iyye Siciline Göre XIX. Yüzyıl Başlarında (H.1218-1223, M.1803-1808) Çankırı Sancağı,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1995.

GÖYÜNÇ Nejat, "Osmanlı Devletinde Taşra Teşkilatı (Tanzimata kadar)", *Osmanlı Ansiklopedisi*, C. 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999.

GÜNAY Hacı Mehmet, "Vakıf ", *DİA,* C.42, İstanbul 2012.

İLGÜREL Mücteba, " Subaşı",*DİA.,* C.25 Ankara 2002.

İNALCIK Halil*, Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar I,* Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2012.

İNALÇIK Halil, "Bursa I, XV. Asır Sanayi ve Ticaret Tarihine Dair Vesikalar", *Belleten*, XXIV/93 (Ocak 1960).

İPŞİRLİ Mehmet, "İlmiye" *, DİA,* C.22, Ankara 2000.

İPŞİRLİ Mehmet, "Ehli Örf",*DİA,* C.10, Ankara 1994.

İPŞİRLİ Mehmet, "Osmanlıda Naib",*DİA,* C.32. İstanbul 2006.

KALLEK Cengiz, "Okka"*, DİA,* C.33, Ankara 2007.

KANKAL Ahmet, *XVI. Yüzyılda Çankırı,* Çankırı Belediyesi Kültür Yayınları, Çankırı 2009.

KARA Mustafa, "Tekke"*, DİA,* C.40, İstanbul 2011.

KAYA Kezban, *5 Numaralı Çankırı Şer'iyye Siciline Göre XVII. Yüzyıl Sonlarında (H.1109-1110, M.1697-1698) Çankırı Sancağı*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2002.

KAZICI Ziya, "Alay*", DİA*, C.2, İstanbul 1989.

KEKLİK Ebubekir ve KEKLİK Hatice, *1579 Tarihli Çankırı Mufassal Tahrir Defteri,* Çankırı Belediyesi, Çankırı 2018.

KÖSE Uğur, *H.1603-1605 (1058), M.1653-1655 Tarihli Çankırı Şer'iyye Sicilinin Transkripsiyon ve Değerlendirilmesi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009.

KRAMERS J.H, " Mahalle", *İA.,* MEB, C.7, İstanbul 1979.

KÜÇÜKAŞÇI Mustafa Sabri, "Şehir", *DİA,* C.38, Ankara 2010.

KÜTÜKOĞLU Mübahat , "Buyuruldu", *DİA.,* C.6, Ankara 1992.

KÜTÜKOĞLU Mübahat , "Ferman", *DİA,* C.12, Ankara 1995.

MEHMET SÜREYYA, *Sicill-i Osmanî*, (Haz.: Nuri Akbayar), C. 3, İstanbul 1996.

OĞUZ Mustafa – AKGÜNDÜZ Ahmet, "Hüccet", *DİA,* C.18, İstanbul 1998.

ÖZCAN Abdülkadir, " Çehrin Seferi" *, DİA,* C.8, İstanbul 1993.

ÖNKAL Ahmet ve BOZKURT Nebi, "Camii"*, DİA,* C.7, Ankara 1993.

ÖZVAR Erol, " Voyvoda"*, DİA.,* C.43, Ankara2013.

PAKALIN Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.II, MEB, İstabul 2004.

SEZEN Tahir, *Osmanlı Yer Adları Sözlüğü,* T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2006.

ŞAHİN İlhan, "Osmanlıda Şehir", *DİA,* C.38, Ankara 2000.

TÜRKOĞLU Ömer, *Çankırı 1891-1892 Kengırı Belediye Kalemine Mahsus Yevmiye Defteri 1307,* Çankırı Belediyesi Yayınları, Çankırı 2005.

TÜRKOĞLU Ömer, *Salnamelerde Çankırı Kastamonu Vilayeti Salnamelerinde Çankırı (Kengırı) Sancağı,* Çankırı Valiliği Yayınları, Çankırı 1999.

UZUNÇARŞILI İsmail Hakkı; Osmanlı Devleti'nin İlmiye Teşkilatı, TTK, Ankara 1984.

ÜNAL Mehmet Ali, *Osmanlı Müesseseleri Tarihi,* Fakülte Kitabevi, Isparta 2013.

YEL ALİ Murat – Küçükaşcı Mustafa Sabri, " Mahalle", *DİA,* C.27, Ankara 2003.

YILDIZ İsmail, *XVIII. Yüzyılın İlk ve Son Çeyreğinde Çankırı (Şer'iyye Sicillerine Dayalı Bir Karşılaştırma Denemesi)*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2008.

YÖRÜK Saim, *XVIII. Yüzyılın İlk Yarısında Adana Şehri,* Ankara,2015.

EKLER

Ek 1. Çankırı şer ‘ıyye sicilleri katalog bilgisi.[540]

No	Tarihi	Sayfa Sayısı	Poz Sayısı		No	Tarihi	Sayfa Sayısı	Poz Sayısı
1	1063-1065	108	57		39	1282-1288	303	159
2	1069-1077	54	32		40	1282-1288	278	146
3	1091-1092	94	54		41	1287-1290	188	95
4	1105-1106	62	35		42	1287-1291	254	130
5	1105-1106	79	47		43	1287-1301	236	125
6	1120-1127	164	84		44	1296-1300	162	97
7	1141-1142	78	40		45	1291-1301	76	50
8	1141-1152	163	88		46	1291-1293	116	62
9	1143-1145	103	55		47	1290-1293	170	100
10	1145-1147	95	94		48	1291-1294	194	124
11	1139-1151	131	70		49	1291-1295	160	81
12	1153-1156	40	23		50	1291-1295	161	84
13	1154-1157	119	63		51	1293-1296	135	70
14	1161-1166	181	95		52	1293-1296	78	40
15	1178-1183	171	95		53	1293-1296	68	36
16	1187-1190	202	110		54	1294-1296	115	60
17	1196-1201	191	99		55	1294-1318	107	56
18	1207-1218	136	103		56	1295-1299	200	115
19	1210-1214	134	110		57	1295-1302	118	60
20	1214-1219	196	110		58	1296-1299	80	41
21	1218-1229	166	84		59	1296-1300	189	105
22	1218-1223	144	142		60	1297-1303	114	63
23	1232-1235	190	99		61	1300-1310	433	135
24	1238-1242	224	135		62	1300-1318	328	167
25	1242-1248	226	118		63	1302-1311	428	211
26	1245-1249	39	23		64	1310-1313	276	139
27	1257-1258	54	27		65	1311-1317	372	186
28	1268-1276	156	82		66	1313-1318	300	152
29	1272-1276	176	90		67	1315-1318	104	54
30	1276	38	21		68	1317-1318	195	93
31	1276-1279	250	125		69	1318-1321	615	310
32	1276-1280	236	118		70	1321-1322	119	61
33	1276-1281	272	136		71	1321-1323	500	252
34	1276-1290	276	140		72	1324-1326	200	113
35	1279-1282	252	127		73	1324-1326	305	154
36	1280-1282	104	54		74	1326-1328	530	268
37	1281-1282	54	56		75	1326-1330	207	120
38	1282-1287	264	139		76	1328-1330	467	260

[540] Çankırı şer‘ıyye sicilleri, bkz. İSAM kütüphanesi Kadı Sicilleri Kataloğu. Erişim adresi: http://ktp.isam.org.tr/?url=kaynaksicil/ (Erişim Tarihi:10/09/2019).

Ek 2. 3 Numaralı şer'ıyye sicillerinin belge konularına göre dağılımı.

Sayfa No	Belge No	Konu Başlıkları		Sayfa No	Belge No	Konu Başlıkları
1	1/a	Resm-i kısmet		45	60/b	Mevkufat kaydı
1	1/b	-		46	61	Mukataa kaydı
1	1/c	-		47	62	Voyvoda tayini
2	2/a	Kadı tayini		48	63	Dersiam tayini
2	2/b	Müftü tayini		49	64	Cizye tahsili
2	2/c	Kadı tayini		50	65	Tımar beratı
3	3	Nikâh anlaşmazlığı		51	66	Muhallefat kaydı
3	4	Miras anlaşmazlığı		52	67	Mütevelli tayini
4	5	Mehir anlaşmazlığı		53	68	Mütevelli tayini
4	6	Komşu anlaşmazlığı		53	69	Şehir kethüdası tayini
5	7	Vakıf gelirine müdahale		54	70	Vaiz ve dersiam ücretleri
6	8	Ev satışı		54	71	Miras anlaşmazlığı
7	9	Tımar beratı		55	72	Voyvoda tayini
8	10	İmam tayini		55	73	Vergi tahsili
8	11	Hatib ve mütevelli tayini		56	74	Göreve karışma
9	12	Kanuna aykırı mal alınması		57	75	hatib tayini
10	13	İmam tayini		58	76	Bedel-i nüzül vergisi
10	14	Cizye tahsili		59	77	İmarete ferraş tayini
11	-	Boş		59	78	Konak menzil defteri irsali
12	15	Subaşı tayini		60	79	Sancak beyi tayini
12	16	Kanuna aykırı mal alınması		60	80	Mukataa emini vekili tayini
13	17	Ferraş tayini		61	81	Mukataa tevcihi
14	18/a	Kadı tayini		62	82	Nikah anlaşmazlığı.
14	18/b	Sürsat vergisinin toplanması		64	83	Mescidin camiye dönmesi
15	19	Sürsat vergisinin toplanması		64	84	Hatib tayini
16	20	İmam ve mütevelli tayini		65	85	Hatib tayini
17	21	Vakfa mütevelli tayini		65	86	İmam tayini
18	22	Uygun görev tayini		66	87	İmam tayini
19	23	Kadı tayini		66	88	Subaşı tayini
19	24	Kadının görevinin uzatılması		67	89	İmam tayini
19	25	Vakıf		68	90	Mütevelli tayini
20	26	İmam tayini		68	91	Kanuna aykırı mal alma
21	27	Ekmekçi (habbaz) tayini		70	92	Mukataa tevcihi
21	28	Müezzin tayini		71	93	Vasiliğin iptali
21	29	İmam tayini		72	94	Miras kaydı
22	30	İmam tayini		73	95	Ölüm soruşturması
22	31	Mescidin camiye		74	96	Boşanma.

		dönüşmesi				
23	32	Hatib tayini		74	97	Ölüm soruşturması
23	33	Kâtip tayini		75	98	Göreve karışma
23	34	Uygun bir görev tayini		76	99	Cerağ tayini
24	35	Miras anlaşmazlığı		76	100	Vakıf gelirine müdahale
25	36	Kölenin sahipliği anlaşmazlığı		77	101	Vakıf arazisi
25	37	Yaylak ve ağıl yeri devri		77	102	İmam tayini
26	38	Nişanlılık akdinin feshi		78	103	Eşkıya teftişi
26	39	Hırsızlık		79	104	Eşkıya teftişi
28	40	Mülkten el çektirme		80	105	Görevli tayini
29	41	İmam tayini		80	106	Ahırcu tayini
30	42	Hırsızlık		81	107	İmam tayini
31	43	Köle koyun satışı		81	108	Levandat teftişi
31	44	Arazi anlaşmazlığı		82	109	Mahkemeye zorla celb
32	45	Salyane vergisi anlaşmazlığı		82	110	Cizye tahsili
33	46	Boşanma		86	-	-
33	47	Arazi anlaşmazlığı		87	-	-
35	48	Miras anlaşmazlığı		88	111	Hayvan nafakası tayini.
36	49	Alım-satım anlaşmazlığı		88	112	Nafaka tayini.
36	50	Köle satışı		89	-	
37	51	Menzil anlaşmazlığı		90	113/a	Mahalle isimleri
38	52	Alım-satım.		90	113/b	Narh kaydı
38	53	Alım-satım		91	114	Muaraza
39	54	Salyane anlaşmazlığı		92	115	Narh kaydı
40	55	Yeniçeri tayini		93	116	Narh kaydı
41	56	Vergi tahsili		94	117	Saliyane kaydı
41	57	Arazi anlaşmazlığı		94	118	Kadı mektubu
42	58	Miras anlaşmazlığı				
44	59/a	Miras anlaşmazlığı				
44	59/b	-				
45	60/a	Mevkufat kaydı				

Ek 3. 3 Numaralı Şer'ıyye Sicilinde yer alan belgelerin türlerine göre dağılımı

Sayfa No	Belge No	Belge Türü		Sayfa No	Belge No	Belge Türü		Sayfa No	Belge No	Belge Türü
1	1/a	-		26	39	Hüccet		61	81	Berat
1	1/b	-		28	40	İlam		62	82	Ferman
1	1/c	-		29	41	Berat		64	83	Ferman
2	2/a	Dibâce		30	42	İlam		64	84	Berat
2	2/b	Berat		31	43	Hüccet		65	85	Berat
2	2/c	Buyuruldu		31	44	İlam		65	86	Berat
3	3	İlam		32	45	İlam		66	87	Berat
3	4	İlam		33	46	Hüccet		66	88	Buyuruldu
3	5	İlam		33	47	İlam		67	89	Berat
4	6	İlam		35	48	Hüccet		68	90	Berat
5	7	Ferman		36	49	Hüccet		68	91	Ferman
6	8	Hüccet		36	50	İlam		70	92	Berat
7	9	Berat		37	51	İlam		71	93	Hüccet
8	10	Berat.		38	52	Hüccet		71	94	Tereke
8	11	Berat		38	53	Hüccet		73	95	Hüccet
9	12	Ferman		39	54	Hüccet		74	96	Hüccet
10	13	Fetva		40	55	Buyuruldu		74	97	Hüccet
10	14	Ferman		41	56	Buyuruldu		75	98	Ferman
11	-	-		41	57	İlam		76	99	Berat
12	15	Buyuruldu		43	58	İlam		76	100	Ferman
12	16	Buyuruldu		44	59/a	İlam		77	101	Fetva
13	17	Berat		44	59/b	-		77	102	Berat
14	18/a	Dibace		45	60/a	Temessük		78	103	Ferman
14	18/b	Ferman		45	60/b	Ferman		79	104	Buyuruldu
15	19	Tezkire		46	61	Berat		80	105	Berat
16	20	Berat		47	62	Buyuruldu		80	106	Berat
17	21	Berat		48	63	Berat		81	107	Berat
18	22	Ferman		49	64	Berat		81	108	Buyuruldu
19	23	Buyuruldu		50	65	Berat		82	109	Buyuruldu
19	24	Buyuruldu		51	66	Tereke		82	110	Ferman
19	25	Hüccet		52	67	Berat		86	-	-
20	26	Berat		53	68	Berat		87	-	-
21	27	Berat		53	69	Buyuruldu		88	111	Nafaka
21	28	Berat		54	70	Ferman		88	112	Nafaka
21	29	Berat		54	71	Hüccet		89	-	-
22	30	Berat		55	72	Buyuruldu		90	113/a	-
22	31	Ferman		55	73	Temessük		90	113/b	Narh kaydı
23	32	Berat		56	74	Ferman		91	114	-
23	33	Berat		57	75	Berat		92	115	Narh kaydı
23	34	Buyuruldu		58	76	Ferman		94	116	Narh kaydı
24	35	İlam		59	77	Berat		94	117	Mürasele
25	36	İlam		59	78	Buyuruldu		94	118	Mürasele
25	37	Hüccet		60	79	Ferman				
26	38	İlam		60	80	Temessük				

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı	Belemir ÖZDEMİR
Doğum Yeri	Ankara
Doğum Tarihi	08.08.1993

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Fakülte	Fen- Edebiyat Fakültesi
Bölüm	Tarih

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	KPDS (…..) ÜDS (….) TOEFL (….) EILTS (….)
…	Yabancı dil puanı bulunmamaktadır.

İŞ DENEYİMİ

Çalıştığı Kurum	Çankırı Özel Vitamin Etüt Eğitim Merkezi, Çankırı Özel Akılküpü Kşisel Gelişim Merkezi Final Özel Öğretim Kursu ve Yıldıztepe Koleji
Görevi/Pozisyonu	Sosyal Bilgiler Öğretmeni – Tarih Öğretmeni
Tecrübe Süresi	4 yıl

KATILDIĞI

Kurslar	Hat kursu, Bilgisayar kursu,
Projeler	-

İLETİŞİM

Adres	**-**
E-mail	belemirozdemir@outlook.com